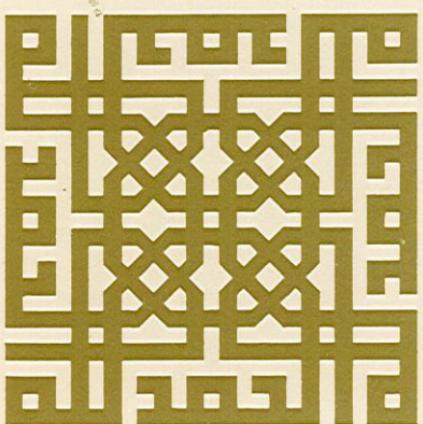

لعل علقا

اقبال عز ندء فکر

غوث بخش صابر

لعل ۽ تقى اقبال ۽ زندگونگر

غوث بخش صابر

اقبال اکادمی پاکستان

محلہ حقوق محفوظ

ناشر

محمد علی
عمر
ناظم

اقبال اکادمی پاکستان

چشمی منزل، ایوان اقبال، لاہور

Tel: [+92-42] 6314-510

Fax: [+92-42] 631-4496

Email: iqbalacd@lhr.comsats.net.pk

Website: www.allmaiqbal.com

ISBN 969 - 416 - 226 - 2

طبع اول : ۱۹۹۶ء

طبع دوم : ۲۰۰۳ء

تعداد : ۵۰۰

قیمت : ۲۰۰ روپے

طبع : طیب اقبال پرنسپز، لاہور

محل فروخت: ۱۱۶ میکلوڈ روڈ، لاہور، فون نمبر ۰۴۲۷۳۵۷۳۵

			رو عبند	تکمیل
			امثار	سرحال
			الف اشعار	سرحال
۳۱		بانگ دزا	۵	پیش گال
۳۲		زبور محجم	۶	
۳۳		جاوید نامہ	۷	اقبال عزند
۳۴		بان جریل	۸	پیدا کشت نام غائب
"		مسافر	۹	علم در برگ
"		ضرب کلیم	۱۰	اقبال ع کسانی
۳۵		پس چ بانگ کرو...	۱۱	استاد ع شرف
۳۶		ارمان حجاز	۱۲	برزی چیزه ع و انگ
"		بحدادیں واںگ	۱۳	انگستان ع مسافری
۳۷		علامہ اقبال ع ہمسر ع نبل	۱۴	فکر ع اوہاگ تند غمار
		اقبال ع اردو شاعری	۱۵	واتری وکالت
۳۸		بانگ درا (سے نوبت)	۱۶	کبو
۳۹		سری نوبت	۱۷	اسلامی مکانی سیل ع گردش
		سرید احمد خان ع جنزر ع اثر	۱۸	سینی گول میز کافرنس
۴۱		وطینت	۱۹	شاعری ع بندات
۴۲		زید ناز نیک	۲۰	لقب
۴۳		خودی ع بن حشت	۲۱	نوشته ع دپتر
"		دھوی نوبت	۲۲	رم نویسی
۴۵		سینی نوبت	۲۳	شعری دپتر / اسرار خودی
۴۹		بان جریل	۲۴	رموز نجودی
۵۲		ضرب کلیم	۲۵	پیام شرق

نامه	سال	عنوان	تعداد صفحات	نامه	سال	عنوان	تعداد صفحات
۹۹	۶	مکالمہ اقبال	۶	۳	۲	مکالمہ اقبال	۶
۱۰	۷	مکالمہ اقبال	۵۲	۱	۱	مکالمہ اقبال	۵۲
۱۱	۸	مکالمہ اقبال	۵۵	۲	۲	مکالمہ اقبال	۵۵
۱۲	۹	مکالمہ اقبال	۵۸	۳	۳	مکالمہ اقبال	۵۸
۱۳	۱۰	مکالمہ اقبال	۵۹	۴	۵	مکالمہ اقبال	۵۹
۱۴	۱۱	مکالمہ اقبال	۶۲	۵	۱	مکالمہ اقبال	۶۲
۱۵	۱۲	مکالمہ اقبال	۶۶	۶	۲	مکالمہ اقبال	۶۶
۱۶	۱۳	مکالمہ اقبال	۶۸	۷	۳	مکالمہ اقبال	۶۸
۱۷	۱۴	مکالمہ اقبال	۷۳	۸	۳	مکالمہ اقبال	۷۳
۱۸	۱۵	مکالمہ اقبال	۷۹	۹	۵	مکالمہ اقبال	۷۹
۱۹	۱۶	مکالمہ اقبال	۸۲	۱۰	۶	مکالمہ اقبال	۸۲
۲۰	۱۷	مکالمہ اقبال	۸۷	۱۱	۷	مکالمہ اقبال	۸۷
۲۱	۱۸	مکالمہ اقبال	۸۳	۱۲	۸	مکالمہ اقبال	۸۳
۲۲	۱۹	مکالمہ اقبال	۸۳	۱۳	۹	مکالمہ اقبال	۸۳
۲۳	۲۰	مکالمہ اقبال	۸۳	۱۴	۱۰	مکالمہ اقبال	۸۳
۲۴	۲۱	مکالمہ اقبال	۸۹	۱۵	۱۱	مکالمہ اقبال	۸۹
۲۵	۲۲	مکالمہ اقبال	۹۱	۱۶	۱۲	مکالمہ اقبال	۹۱
۲۶	۲۳	مکالمہ اقبال	۹۳	۱۷	۱۳	مکالمہ اقبال	۹۳
۲۷	۲۴	مکالمہ اقبال	۹۷	۱۸	۱۴	مکالمہ اقبال	۹۷
۲۸	۲۵	مکالمہ اقبال	۹۵	۱۹	۱۵	مکالمہ اقبال	۹۵
۲۹	۲۶	مکالمہ اقبال	۹۸	۲۰	۱۶	مکالمہ اقبال	۹۸

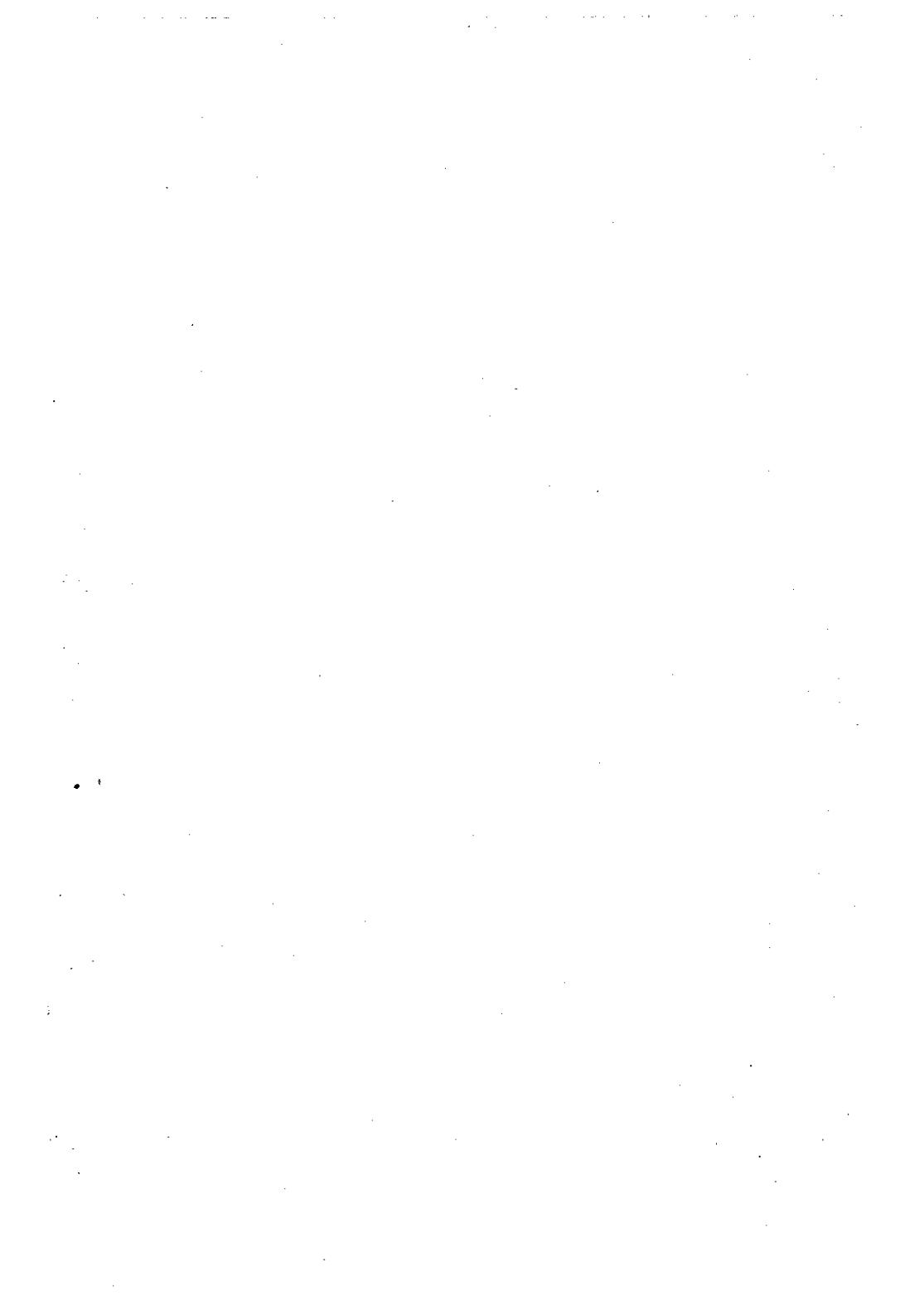
اکدیم	تاریخ	سر جال	امتحان	سر جال
۱۳۶	۲	بنی آدم و خودی غائب نیرانی ۱۷۴	۳	افکار
۱۳۶	۵	ابلائی ریدگار ارواد ۱۷۸	۴	تغیر فطرت
۱۳۸	۶	اسلام و بنی حرکت و دود ۱۷۹	۵	صلاد آدم
۱۳۹	۷	باریں مذهب بوت کنت؟ ۱۸۰	۶	انکار ایمن
۱۸۲	۱۵	اقبال و رم نویسی ۱۷۰	۷	آدم از جنت برداش آمدہ میگوید
۱۸۵	۱	چکانی ردوں و راه شون ۱۷۱	۸	صحیح قیامت
"	۲	قوی زندگی ۱۷۲	۹	مکی باقی
"	۳	خلافت اسلامیہ ۱۷۳	۱۰	نقش فرنگ
۱۸۷	۴	ملت پیضاہ سراج ابرانی بھٹاکے ۱۷۵	۱۱	خرده
"	۵	اسرار خودی و تصور ۱۷۶	۹	زبور عجم
"	۶	خطبہ الہ آپا و ۱۵۰	۱	گلشن راز جدید
۱۸۸	۷	قادیانی مسلمان استمان ۱۵۱	۲	بندگی نامہ
"	۸	جذرا نیائی سیم مسلمان ۱۵۵	۱۰	جاوید نامہ
۱۸۹	۹	اقبال ندی ۱۷۳	۱۱	ارمنان حجاز
"	۱۰	ا را زش ۱۷۴	۱۲	مسافر
۱۹۰	۱۱	پیش گفتار ۱۷۹	۱۳	پس چہ باکد کرو
۱۹۳	۱۲	اسلامی فکر و نوکیں گوناپ ۱۷۳	۱۴	اسلامی فکر و نوکیں گوناپ
۲۱۶	۱۳	علم و دینی سما ۱۷۵	۱	علم و دینی سما
"	۱۴	دنی سما و فلسفی سکن ۱۷۶	۲	دنی سما و فلسفی سکن
"	۱۵	خداء حقیقت دعاء قدر ۱۷۷	۳	خداء حقیقت دعاء قدر

اشارہ	سرحال	تکمیل	اشارہ	اشارہ	اکتوبر	انگلستان	مصر	ترکی	انگلستان	جرمن	فرانس	اطالیہ	چکیو مسلو و یکہ	امرکہ	کینڈا	روس
۱	حضرت شاہ ولی اللہ رح	۲۱۸	۲	۴	۶											
۲	سرید احمد خان	۲۱۹	۳	۶	۶											
۳	اقبال پر گنگی زیر دستی ۶ بدواہ	۲۲۱	۴	۶	۶											
۴	ورملکی زیر دستی		۵	۶	۶											
۵	زیر دستی ۶ بے سخن	۲۲۵	۶	۶	۶											
۶	اقبال ۶ پاکستان	۲۲۶	۷	۶	۶											
۷	چہچہ آر		۸	۶	۶											
۸	تاریخی پدپشت	۲۲۷	۹	۶	۶											
۹	اقبال سیاست ۶	۲۲۸	۱۰	۶	۶											
۱۰	خطبہ اللہ آباد ۶ ارزش	۲۲۹	۱۱	۶	۶											
۱۱	ولیٰ توجیز	۲۳۰	۱۲	۶	۶											
۱۲	سامن کیشن	۲۳۱														
۱۳	نہرو پورٹ	۲۳۲														
۱۴	مسلم کافرن ۶ اقبال ۶ تران	۲۳۳														
۱۵	دراس ۶ تران	۲۳۴														
۱۶	برزی ہند ۶ اسلامی دیوان	۲۳۵														
۱۷	ال آباد ۶ تاریخی تران	۲۳۶														
۱۸	لاہور ۶ تران	۲۳۷														
۱۹	گوں قائد اعظم ۶ شریداری	۲۳۸														
۲۰	اقبال ۶ گیدی شہزادت	۲۳۹														
	ایران	۲۴۰														

وٽي قوم و گلزئين ۽ مھر ۽ در شان ۾

خوشائے کے کہ فرو رفت در ضمیر و جو و
خن مثال گھر برکشیده ارزان گفت

صابر

لِسْتَمِ اللَّهُ مِنْ إِلَهٍ مُّرْسَلٌ

پیش گال

کروں جن لفظوں سے تیری شامیں
ابھی وہ لفظ پیں نا آفریدہ

درد مسلم مقام مصطفیٰ است
آبروئے نا زمام مصطفیٰ است

پروفیسر شٹھی ۽ گوشن انت ک جھلک برزگ، لوڑ ۽ یہ گوات، برپ ۽ بوسگی
جلنگ، تاہ آپیں دریا، حکمیں کور غ کور جو، سرو بیچیں کمن ۽ کاریز ۽ چھپلی کنو کیں
چمک، وانیں کوپستگ ۽ دم پ ساعت پدر رہو کیں بے تاہیریں سرشم۔۔۔ ایش انت
مئے بلوچستان۔"

ہے چارکل ۽ زندگوازینگ ۽ روحاں تیر کنگ ۽ وہ یہکہ علامہ اقبال
گیر کیتہ ملک اشراء بھار ۽ ہے پنج آر کانائیں ہم فکر ۽ یک پہناتے ۽ چجنٹ کر
گویشت

"من اقبال ۽ را مسلمانیں عازیانی شہرہ زانت ۽ شہ نویانی نہ صد سالیکیں چد ۽
جو کانی، غزاد ۽ جہسرا کانی شک، او ہے نہ صد سالیکیں باگ ۽ چنگیکیں نیو گے لیکیں۔
شہرہ زانت ۽ کب گرانی یا کہ انڈ کہ ڏکلیں، قماریں اسلامی سرکرد گانی پچار کنان و تی سہو
اگنی دوست ۽ بابت ۽ چوش کوشتگ۔"

عصر حاضر خاصہ اقبال گشت واحدی کر صد ہزار ان برگزشت
شاعر ان گشتہ جیش تارو حار ویں مبارز کرد کار صد سوار
حیلکی گشت از چنگوئی پا گفت "کل الصیدنی جون الفرا"
اٹیں بار یگ خاصیں بنتے ۽ اقبال ۽ بار یگ انت۔ اقبال ۽ تھنا ۽ چ لکھاں باج
برتگ۔ شاعر چویک لکھاں بو ٹکیں اردو ۾ نہ انت بلے ہے جنگ باز صد ایں لیکھ ۽

سوار انی کارکت۔ شاعری چو یک ہیکلے (بجتے) صورت گپت ٹو گو شتے۔ شاعری ۶

درستیں رنگ ٹو تر منی تل ٹا استنت)

دید گئیں گلزار میں پاکستان ۶ یک نای کیں شرگدار شہر زانت پرو فیرڈا کڑ سید عبد اللہ
ٹو گو شک انت "اقبال چو کیجی چنان ۶ بزیں یک بنیں در بھجے بو تک کہ آئی ساہنگ ۶
جگلکیں سرڈا گار ۶ ساسارت۔"

مئے بلوچی ۶ سری ریسگ ۶ لوزانت ٹو شاعر واجہ غوث بخش صابر ۶ ہے برز
بالادیں شہر زانت ٹو شاعر (علامہ اقبال) ۶ زند ٹو ٹکر دیماد اران ۶ "لعل ۶ لقا" ۶ سرہند
ٹو کتاب روپند دا تک آئی پہ نہت، بکن سری ۶ پہ مر ٹو علی شوق ۶ کتاب ٹو رامزن سیت
مند ستک۔ آئی زبان، نوشہ ۶ وزم، بازار زشیک انت ٹو شہر کردانی سنگ ۶ انت،
کتاب ۶ دگہ بھیں کی گندگ ۶ نہ ایت واجہ غوث بخش صابر ۶ علامہ اقبال ۶ احوالانی
بھیجی ۶ آئی کتابانی سر ۶ یک پہ کیک علی بحث کرتک آئی رہ شعری ۶ دو روم نولیسی ۶
کتاباں اپید علامہ اقبال ۶ ہماراں ہم گوں گھٹک انت ٹو پاکستان ۶ جنڑ ۶ کہ اقبال ۶
بھرے بو تک آڑا ہم دیما آور تک۔ ہر کس سی انت کہ علامہ اقبال ۶ گوں اسلام ۶ چو نیں
مرغ ہمدی بو تک کہ ایشی سر ۶ بحث و تران ۶ مئے قوی ۶ راجی سنگ شری ۶ پیدا او اور بنت
دیما کو شنت

بکن اے ہبر مزینیں مٹا گے کہ "لعل ۶ لقا" بلوچی زبان ۶ یک ارزو شیکیں، سیت
مندیں، معلومات ۶ پریں کتابے انت۔ چریشی پیش ۶ کہ علامہ اقبال ۶ بارا دا بلوچی زبان ۶
کتاب شنک بو تک انت پچ کیکے ۶ اہنکسیا میں نہی ۶ ہے مان نیت کہ واجہ صابر ۶ کتاب
۶ جم انت کہ پریشی واجہ صابر الٰم ۶ ساڑا ٹک کر زیست

بلوچستان ۶ علم دو تیں باسک ۶ دیوان ڈا کڑا وحید قریشی، ڈا کڑا اقبال اکادمی پاکستان،
لاہور ۶ سازا ۶ بکنست کہ آئی چو شیں کتابے ۶ شنک لگ ۶ اگدہ زرت

سیٹلائٹ ناؤن کوئے

ڈا کڑا انعام الحق کوثر

۱۹۹۵ دسمبر ۶

علامہ ڈاکٹر سر محمد اقبال

اقبال ۶ زند

پیدائش نام عنسب

ایشیاء ۽ سرڈگار په علم ۽ ازم ۽ بابت ۽ بازنادر اڳ جگلائی پیشوںک بوان ۽ آنکھ
علم و ازم ۽ درحق ۽ ہر قرن د ہر صد سال ۽ یک گنگرو گراں گوہرے ۽ درہش ۽ ہے
گلومن گروئیک وارت۔ وہدے چوشیں شہزاد اشت چ ترکستان ۽ مولانا روم ۽ رنگ ۽
پیدا اور بیت وہدے چہ ایران ۽ فردوسی ۽ دروشم ۽ زیریت۔ برے ملا فاضل وڑیں نے
شاعرے بیت۔ بارے گنگوے کے اسد اللہ خان غالب و مولانا ابوالکلام آزاد ۽ صورت ۽
زوریت شیخ عبدالقدار بار ایس لاء بالگ درا ۽ سرفوشت ۽ نوشہ کنت۔ ”کیا سات کہ
غالب ۽ رندماں ہندوستان ۽ دوی رندہ سیر تکیں مردے پیدا بیت کہ آں اردو شاعری ۽
بت ۽ نوکیں سا ہے ان کنت اوچہ آئی دست ۽ یک رندے دوار غالب ۽ بھٹالیں فرم و
فکر شمارے نہیں ہیت۔

ایشی تناجی شک نیست کہ ایش ہندوستان ۽ مسلمانی مزینی بخاوری پیشگ کہ آہان
۽ علامہ اقبال وڑیں شاعرے ۽ گوہر س گال دست آنکھت کہ آہان تو ار ۽ نہ ایوک ۽
ہندوستان ۽ بلکن تیو گیں اسلامی جہان ۽ رامسر پیشگ۔ اے مزن بختان بازی ۽ کہ علامہ
اقبال ۽ صورت ۽ اردو شاعری ۽ پرچولیں آر غر دیم دلی و لکھتو عبد ۽ بخا ٻ ٿریگ
بوت کہ چہ اقبال ۽ پیش اردو شاعری ۽ ہیران ماں بخا ٻ ٿورک گندگیت۔

شگرب ۽ ہے شاعر، شہزاد انت، فیلسوف، کالمیں داناء اسلامیان ہند ۽ آجولی ۽ بنی
پیش چار علامہ ڈاکٹر سر محمد اقبال 9 نومبر 1877ء کے گون ۳۲ اذی قعده ۱۲۹۳ھ ہدپ انت
ماں سیاکلوٹ ۽ شر ۽ جگد ۽ شیخ نور محمد ۽ لوگ ۽ دوی بوت۔ شیخ نور محمد یک صوفی و
سادگیں دیندار ۽ بے آزاریں مردے انت کہ ماں سیاکلوٹ ۽ بر قہ ۽ ٹوپانی دوچک ۽

سازگارے کارتے۔ علامہ اقبال کمیں ماتع نام امام بیلی ات۔ چہ اقبال مدرس
یک دگر برائے ہم بوڑہ کہ وپر افانی تھا آئی نام شیخ عطا محمد نوشتہ انت۔

علامہ اقبال جد عبُن پیر کشیمیر بانیزیر ہستگ انت کہ سپرد نام مشورات
زاںکے ہے سبب علامہ اقبال عَوْت گوشتہ کر

مرا بلگر کہ درہندوستان دیگر نمی بینی
برہمن زادہ رمز آشناۓ روم و تمہر راست
بڑاں دگر اچے کئے منی جند عبچار کہ ماں ہندوستان بانیزیر اوبار روی تیر نیری
رازو اسرار افانی ہداہند انت۔

علم در برٹش

علامہ اقبال پت ومات دیداریں مردم بولگ انت گوں دین عحب وہدو کی اقبال
ع راچہ تو کوں ع رستگ ہے سبب انت کہ علامہ اقبال بنداتی واںگ وزانگ چے
میت ع بابو ہستگ ات۔ میر حام الدین ع میت ع کشیمیر میتگ ع آئی بلگیر ہی ع عربی و
فارسی ع درس گپت۔ سے چار سالاں رند آڑا اسکاچ مشن ہائی سکول سیالکوٹ ع پ وانگ
ع نادیگ بوت کہ چہ اوداں ۱۸۹۴ء ع ششی درج پاس کت۔

اقبال ع کسانی

اقبال ع کسانی ع گپ ع احوال گیشتر ع ہماکاش ع پیرس سراں یات ہستگنست کہ
اقبال ع گوں آواں و نتگ ات، یشک کر ہستگ ات آئی ہم من ہستگنست بلے نوں چہ آواں
کے ہم حیات نہ انت۔ مولانا عبد الجید سالک نوشتہ کنت۔

”من تاں میت و شش سالاں روچے شم دوی ع اقبال مجلس ع میناد ہستگوں چوش
وہد ناہدے میں چہ آئی جند ع زبان ع آئی کسانی قصہ اشکتگ انت یا کہ آئی مدرس برات
شیخ عطا محمد ع گوشنن مٹاگیر کائیست۔ اقبال یک نیز مندیں کشیمیر کوں ع پیدا ہستگ۔
اقبال ع عاریفیں پت شیخ نور محمد بیڑا ر ع پک پیروز گیں مردے ات کہ ٹوپانی بھاء نیاد ع

وئی روز در کرت۔ اقبال ۽ کمیں مات امام بی بی یک دیندو تیں شیر زالے ات ایشانی لوگ ۽
ٻے دینی چار کل ۽ اثرات کر اقبال ۽ دل ۽ دین جو ان جاگ کر گئنگ ات۔
یک چپے شیخ نور محمد ۽ وابے دیست کر چار دینی ماہ آہانی لوگ ۽ ایر آ تک گے آئی
ہے واب یک سرپریں مردے ۽ دینیات کرت۔ شرزا نتیں مرد ۽ در آئینت "تھی لوگ
۽ پچے بیت کہ آئی علم ۽ روشنائی مرکان ۽ پیغم ۽ ہم لوگ ۽ ہٹنگ بیت۔" اقبال ۽ پیدا
بوئیگ ۽ رند ہے واب ۽ چوش ہم پدر ای کت کہ شیخ نور محمد ۽ زندبود ۽ جاور گھتر
بوان بوت۔ پت ۽ اقبال دینی ۽ دینیائی وانگ ۽ زانگ ۽ در بر ۽ میار کرت۔ گوشت
روپے اقبال اسکول ۽ کمیں دیر ۽ سرو ٹک ات استاد ۽ پرست۔ "اقبال! بلہ دیر
آ تک گے؟" اقبال ۽ پا ادب در آئینت۔ واجہ اقبال (صل) مدام دیر ۽ کیت۔

استاد ۽ شرف

علامہ اقبال ۽ جندر ۽ گوشنگ انت کر "من ہرجوں کے استن، ایش منی کمیں مات ۽
منی استاد مولانا میر حسن ۽ بر کت ۽ ہمہ انی منت انت۔ مات ۽ ہروہد آڑا گوں وست جاڑی
پا دکت گوں وست نماز دانست۔ آڑا شپاں بزرگانی، او لیاء ۽ ولی آئی قصہ اٹکنا یئنست انت
چوش اقبال ۽ دل ۽ بزرگانی مزینی قدرے پیدا ہوت۔

اقبال ۽ در کسانی ۽ اچ و زیں پیش کاری کر گئگ آئی مشکولی ۽ لیب بے ضرر بونگ
انت البت کپوت دارگ ۽ یا کہ سہد ار لامو گنگ ۽ آڑا مزینی ہی ہے بونگ بلے کپوت،
باڑو یا کہ سہد ار ای لیب ۽ آچے علم ۽ اچ کتاباں بے پرواہ بونگ۔ ہے سب انت کر
اقبال ہر یک چکا سے ۽ سرو کاں سوب کھتا

علام اقبال ۽ سری استاد انی رو ۽ مولانا میر حسن ۽ نام کیت کہ آئی اقبال ۽ راعبل و
فاری ۽ درس دانگ۔ ایداں اے ہمیات گنگ کرزیت کر مولانا میر حسن ۽ وئی پچے ہم

صا ایداں اقبال بخت ۽ مانا ۽ کارمزون ٹکب بخت کہ گوشنگ دیر ۽ اچے جنت

علماء اقبال، ہدرس بونگ۔ و تی استاد، عزت و شرف علامہ اقبال، ع دل، ع ایکس بوتہ کے وہ سرکار، آزاد "سر" لقب دات تھے آئی ہے لقب تاں ہا وہ دع قبول نکرت تاکہ آئی استاد، راشم العلماء، لقب نہ رستگے ات۔

برزی چیڑہ، عوانگ

ہادرور غ نوبیان، شمشی درج یونیورسٹی چکاس، ع سری پریاںک ات علامہ اقبال ہے چکاس، ع سوب زورگ، ع رند، ۱۸۹۳، ع چ سکاچ مشن ہائی اسکول سیالکوٹ، ع دھمی، ع پدا ۱۸۹۵، ع اخوندیڈیٹ (دوازدھی درجہ، ع) چکاس، ع سوب کت، ہیشی تماںکال، وہندیونگ، ع آزاد، ع طفیہ رست۔ اے در جانی تاں گیشتہ، عربی اقبال، ع اختیاری مضمون بونگ ہے در جانی تاسوب زورگ، ع مولا ناسید میر حسن، ع دلگوش، ع مرع، ع منیں، بہرے ات۔ چوش کہ استاد، ع تب و حب علی بونگ ہیشی اقبال ہے روچاں شاعری ہم بیگنیر کرنگ ات سیالکوٹ، ع شعری مجلس، ع دیواناں، و تی پر بندوں ت انت۔ دھلی، ع یک لوڑاںکی تاکنڈے "گلدستہ، ع زبان، ع" اقبال، بند اتی گفتار شنگ بونتت آئی پڑاک، ع پل، چ نواب مرزا داغ دھلوی، ع و تی گفتار ان ٹینگ، ع سر، ع سوچ، ہم گنگ ات۔

چہ سیالکوٹ، ع دوازدھی درجہ، ع سوب، ع رند، ع اقبال، دیم، پ لاہور دات کہ ماں سیالکوٹ، ع ہماروچاں اندر میڈیٹ، ع گیش، دینگ، ع بست، ع بند نیست ات لاہور، ع اقبال، ع گور نہست کالج، ع و نت ہے روچاں آئی شیخ گلاب دین، ع ہند، ع بھائی دروازہ، ع داشت رند، ع گور نہست کالج، ع دوار جاہ، ع جاگہ گپت ہے دوار جاہ، ع نام مروچاں اقبال، ہائل انت۔ بی اے آئی ماں عربی، انگریزی، ع فلسفی، ع ۱۸۹۸، ع سینڈھ، ع پیش، ع پاس کہت۔ عربی، ع چ کلان دیمار رکپت۔ رند، ع اقبال، ع ایم اے، ع داخلہ گپت کہ آئی مضمون فلسفی بو تگ ہے روچاں بڑاں، ع ۱۸۹۸، ع طامس آرٹس فلسفی، ع استاد بوت گور نہست کالج، ع آحت کہ آئی خاصیں دلگوش، ع اقبال، ع ۱۸۹۹، ع فلسفی، ع ایم اے چکاس، ع سوب کت بھائی دروازہ، ع شعری مجلس، اقبال، رامز، ع شد گور گانی، ع اے گال، ع سر، ع من مسٹرات۔

موتی سمجھ کے شان کریں نے جن لئے
قطرے مرے جو تھے عرق افعال کے
ایم اے کلگ ء رند علامہ اقبال ء چیزے وہ بخاب یونورشی ء عربی استاراء منصب
ء کارکت ہے ادارکی منصب پر دو سال ء بوگ چہ ۱۸۹۹ء تا ۱۹۰۳ء تا ۱۹۰۳ء
کلدار ماہ ء پگار ء کارکت۔

علامہ اقبال ء دل ہے روچاں اومانے ء جہ جنگ ات کہ آں کربلا ء اندوہ ء چوشیں
پیرائے ء شعر بکنت کہ آں انگریز شاعر ملن ء REGAIND PARADIES
جو اب بہ بیت۔ آئی واہگ ایش ہم بوت کہ اردو شاعری ء تھا آلبنی شاعری ء رنگ ء ہم
پیدا اور بکنت۔ ۱۹۰۳ء اقبال فتحی سراج الدین (میر غشی ریزیڈنسی کشمیر) ء وقی کا
گدے ء نوشتہ کنت۔

”ملن ء پد گیری ء چیزے نوشتہ ء دل مانگ اوں۔ چو زانگ ء کیت کہ نوں ہا وہد
نزیک آنک گ پیچکہ یک کتر ہے ہم من چہ ہے واہگ ء شوش کارنہ باں پیچو شش سال
انت کہ ہے ارمادل ء پر نچان انت مرد چاں ھلے گوئیکہ گیش انت۔ چہ روز گار ء غم ء
پھوکہ آجوباں ہے کار ء دست ء اگراں اقبال ء پ کیشیں واںگ ء دل مانگ ء دیا و سیود
ء گٹ پ آئی کلاں مسترس گڑتی بوگ ۱۸۹۹ء ایم اے کلگ ء رند چہ میکلوڈ عربک ریور
ء تاں اور کلیل کالج او داں پ گور نہست کالج لاہور ء اسٹنٹ پروفیسر ء منصب ء
آلی باز دست پا دجت کہ یک نہ یک بھئے آڑا چیزے زر عمدی دست بکیت کہ آں در ملک
پ وانگ ء بروت ء وقی ہے ارمان ء پورا بکنت۔ پروفیسر طامس آرنلڈ کہ ایم اے ء
درجت ء آئی استادات گوں آئی شورو شریذ اری قائم ات کہ انگستان روگ ء راہ شون
ء بدنست فروری ۱۹۰۳ء وہد یکہ پروفیسر آرنلڈ ء اگور نہست کالج ء پروفیسری منصب اشت
دیم پ انگستان ء سرگپت اقبال ء راوی استاد ء جاتائی ء باز تورت۔ ”ناز فراق“ تاہی
پہنڈ ء اقبال وقی جور جز نہی در شان کنان ء وقی انگستان ترو گرد ء ہدو کی ہم در شان
کر گنگ ات

” توڑ کر پہنچوں گا میں پنجاب کی زنجیر کو ”
 ۱۹۰۳ء مخزن ۽ شوں کار شیخ عبدالقار وہدیکہ یہ زیستیں والگ زانگ ۽ دیم پ
 الگستان راہ گپت اقبال ۽ شوق و حب ۽ رابر ۾ میزرسٹ۔ علامہ اقبال ۽ چہ آئی یک
 کاگدے ۽ تا آئی مسافری ۽ حالانی جست گپتگ ات شیخ عبدالقار ۽ مخزن ۽ تاشنگ
 بو ہمیں یک نوشانگے ۽ پسوبیان ۽ گوشتگ ات۔
 ” دوستیں اقبال ا تو پدی یک کاگدے ۽ اچ من زر ۽ (مسافری) احوال پرستگ ات
 جراناں کہ چے نوشند بکناں۔ ”

چہ ہے درستیں ہبران ایش شری ۽ پدر اپید اور بیت کہ علامہ اقبال پر گھنن والگ ۽
 تیوگیں وہد ۽ مہندیں پھن لائچ بو تگ کہ چہ رنگ ۽ الگستان ۽ روگ ۽ تو تگ جریدگ
 ہ بیت۔ اقبال ۽ صستیں برات شیخ عطا محمد ہے روچان ایبٹ آباد ۽ ایس۔ ڈی۔ او ۽
 منصب ۽ ات آئی دلہی دات کہ آالگستان ۽ روئنگ ۽ خرچ ۽ دنت چریشی پر علامہ اقبال
 ۽ والگ بازار زان بوت ۽ مزینیں گٹتی ۽ در چارہ بوت۔

ایداں گوشتن کرزیت کہ وہدیکہ علامہ اقبال ۽ دھی جماعت ۽ چکاس دات مات
 و پت ۽ آئی عاروس ۽ جن لائچ کر تگ ات علامہ اقبال ۽ اولی عاروس گوں خان بدار عطا
 محمد سول سرجن گجرات ۽ جنک ۽ بوت۔ ہے نیازی ۽ نام کریم بی بی بو تگ چہ ہے لوگ
 بانک ۽ اقبال ۽ دوچک، آفتاب اقبال ۽ مراجع یگم بوت۔ سری عاروس ۱۸۹۳ء بو تگ
 ات چوکہ ہے سیرات و پت ۽ والگ پدابو تگ آت خیال کنگ بیت کہ جن ۽ جود ۽ نیام ۽
 مرغ ہدی کی ۽ ایشرا سوب ۽ نیشت۔ اقبال ۽ رند ۽ دگہ دو سیر کرت۔ اقبال ۽ سیرو
 کھول آئی چک ۽ زادگانی پچارو تی ہند اکنگ بیت۔

دیم پر الگستان ۽ سرگرنیگ ۽ پیش اقبال ۽ چہ کالج ۽ سے سال ۽ چھٹی گپت چہ
 لاہور ۽ تاں دہلی ۽ بمبئی ۽ ریل سر ۽ او دیم تیر آپی گراب ۽ دیم پر الگستان ۽ رائی۔
 بیتگ۔

انگلستان، مسافری

علامہ اقبال یک ستمبر ۱۹۰۵ء چہ لاہور، دیمپولی، سرگپت۔ اقبال ہے مسافری ہے تیوگیں حال مولوی انشاء اللہ خان شونکار "وطن" نامہ و تی دو نوشته کا گذالی تاوات بیان کرتا۔ اقبال نوشته کہت۔

حالینہ ہیش انت کہ یورپ، آپ سماج، مناس مسلمان کرت۔ اے یک دراجیں پہبرے وہ ریست، تو دل، مارشان نوشہ، تماگون کنیں کہ من سدا کاں چیلیشی باز مردمان نپ ریست۔

علامہ اقبال یک ستمبر، چہ لاہور، سرگپت، ۲۲ ستمبر، دیلی، سربوت کے اے شر اسلامی مگد و شان، دیمیں ہدیرہ انت۔ آئی دوست و دز برادران حضرت خواجہ حسن نظامی، میر غلام بھیک نیرنگ اقبال، پیشوائی، آنکنگ انت۔ آئی چہ کلاں پیش حضرت نظام الدین اولیا، ہدیرہ، زیارت کرت او ہے دیر یکیں ہدیرہ، مرزا غالب، قبر، سردن، عاشقانگیں ہماوش گئیں چورو، دپ، غالب، گفتار اشکنت جم ارسیگ بو تنت۔ ورناگو

شگ، ات

وہ بادہ، شبانہ کی سرستیاں کہاں

ائٹھے بس اب کہ لذت خواب سحرگئی

"دوشیگیں کف، خمار و مستی نوں کج انت، کڑوی ات کہ سور، داب و شنی سرینیاتکنگ" چہ دیلی، اقبال ریل، سر، بھمنی، شختگ، چہ بھمنی، آپی گراب، ستمبر ۱۹۰۵ء بیگاہ، انگلستان، سر بیگ، شیخ عبد القادر گوں اندر گہ دوستان اقبال، دیما آنکنگ انت اقبال، یکیں روچ پہ مہمانی گوازیت دوی روچ، و تی و اگنی جمد و چلن لائیں، آمان آنکنگ چہ کلاں پیش ٹرینی کالج کبرج، داخل بیتگ، لکنزاں لندن، اپ بار ایس لاء، و تی نام نوشہ کنائیں تھے۔ چہ کبرج، اپی اے کرنگ۔ پروفسر میگ، ٹیکرث، دلگوش، "ایران، عالمیات"، سرمال، اپی ایچ ذی کنگ، و انگ بنا کتھ۔

انگلستان و جرمنی و انگل و درست علامہ اقبال چہ نیس یہ دست کے آں فلسفہ عتک اے
 ہنگل ع رند گرے ات کمک گپتہ۔ میداں فارسی ع مزن زاند ہیں استادے جی براؤن۔
 ڈاکٹر نکسن پروفیسر ڈسار لے ع راہ شون ع اقبال ع علمی تو ش پرو شتگ۔ نیت
 لے ۱۹۰۰ء نوہبر ع ماہ ع علامہ اقبال ع ولی پٹ پول سیاگ توام کت۔ ہے سیاگ انگریزی ع
 نوشت کت او پی ایج ڈی ع واسطہ میونخ یونورشی ع پیش کت ہرچنست ع کہ زبانی چکاس
 جرمن زبان ع بولی گی بوتے۔ جولائی ۱۹۰۰ء علامہ اقبال جرمنی ع اشتہ۔ ہائیل برگ ع
 میونخ ع لیتھن ماہ داشتگے جرمنی زبان و فلسفہ ع سراغ و تراپوہ و سرپد کتہ۔ جرمن
 زبان ع جماگیریں تاریخ ع سرہند ع ولی سیاگ توام کر تگ و پی ایج ڈی ع سند گپتہ۔ پدا
 لندن ع برگشتہ جولائی ۱۹۰۸ء چہ لکنڑان ع بار ایت لاء سند گرئیگ ع رند علامہ
 اقبال ع یونورشی کالج لندن ع پروفیسر آرٹلڈ ع ہند ع کڑے وہد ع عربی زبان ع درس ہم
 دانگک بید چریشی آئی اسلامی دود ریدگ ع سراغ مان لندن ع چیزے گشانگ ہم دانگک انت
 ۲ جولائی ۱۹۰۸ء اقبال چہ ولاست ع لاہور ع برگشت

فلکر ع اوہنگ ع تندو تار

اقبال ع زند و شاعری ع بیہرت بیچار ع آئی فلکری مارشناں پاہنگ ع کڑے مردم
 لازم چیزے ناہدر وری یا کہ کمودی ع پچار ع کنکت چو شیں شہزادت چہ علامہ اقبال ع
 زند ع بند اتی چست ایری ع یا کہ چہ فلکری رووم ع نابد انت آوتی پسند ع رو ع چہ اقبال ع
 فلکر ع بھرے گرنٹ بلے اگے چو شیں مردم چہ اقبال ع زند ع درستیں کش پہنناں سریاں ہے
 بنت او کلیں سراغ سرو گاں گوں یکد گر ع کڑی کڑی ع ہور بکنست داچ ہے حالینی ع بلد
 بنت کہ اقبال ع فلکر و خیالانی تاگوں و بد ع روایج ع در جہ پ در جہ بدل دیما کا نیست۔ فلکری
 رووم ع جسے قدرتی آسرانست کہ بیچ یک مردے بیگنیش ع بند ات ع فلکری پنچل ع منزل ع
 سربوت نکنست وہ عبینی آدمی چاگر دگوں فلکری رووم ع گون انت۔ لازم نہ انت کہ وہ دا
 چاگر دگوں شہزادت ع فلکر ع مرکب ع کلیں رام ع بروت۔ آیز او وہ دا چاگر دو تی قرار ع

آرگ ۽ مزئیں چکاس و مزئیں عمرے درکار بیت علامہ اقبال ۽ فکر ۽ وہے کے وتنی منزل
در کھت اڑا ہے سوب ۽ رے گا باریں چنکس سال گھار نیگ کپٹگ۔ اقبال ۽ زند یک
صدان سالانی اسلامی فکر ۽ برانت۔ ہے ماہ و سالانی چڑھ آچہ بازیں رنگ راہ جلگ
برزگ گرو گلائیں گوستگ۔ اقبال دت گشیت کہ

زند ۽ ارواہ ۽ تلاں فکر ۽ منی اوڑنا کنگ

میں گلائیں شوہا زنگ درے پہ اوامن ۽ شے

اقبال ٻڌر ۽ شروعاتی ہر یک پوشیں راجی چاگر دے ۽ گوستگ کہ بد ریس قوم ۽
زور و اجنبی ۾ حقیقت و حالمی ۽ دینا تانگ چست کر گلت۔ گلیں چاگر دے تا آئی ہر
چیز سے کہ دست بھائی بیان کرت۔ پیشک ہمارو چال بر صیر ۽ آجھی ۽ جن ۽ شارے آ
تکنگات اقبال ہم شروعات ۽ وترابے پر چو لیں دریا ۽ دور داست بلے وہ۔ آئی رون ۽
رام ہمیز داست آئی چمودیست ۽ تجربت ۽ گواہی ۽ آئی ہمار پر بند دیکھت کہ ہندو مسلمان دو جتا کمیں
ہندوستان ۽ آجھی ۽ زریت بلے رند ۽ حقیقت آڑا باور دیکھت کہ ہندو مسلمان دو جتا کمیں
دیں ۽ جتنا کمیں راہ بند ۽ رہید گانت کہ پیغمبر گوں یکد گر ۽ سہبتوں نوں آڑا اسلامی
زندمان ۽ سما کپست۔ اسلامی زندمان ۽ تہمیات ۽ یورپ ۽ علم و اُنگی مسافری شرس راہ
شوئے بیت کہ اقبال ۽ راجتا جانا کمیں تندیب ۽ رہید گانی تو رگ ۽ تہمیات گیری ۽ چکاس ۽
سوب بیت۔ نوں آجوانی ۽ زادت کنت کہ

من از فریب عمارت شدم گدا ورنہ

تبار ڪنج چ ویرانہ دل انقادست

اقبال ۽ رون ۽ شاہ گانی سکی دور ہا انت کہ آسلامی جہان ۽ رہید ۽ تاریخی
سو بانی گل زمین ۽ ترو تاب ۽ سکنت فلسطین ۽ ہپانیہ افغانستان ۽ دگہ اسلامی شون جاہان
روت آں اسلامی تاریخ ۽ رہید ڳوں میاں توی جاور ۽ بمقوار ماریت اے ڈول ۽
آئی فکر ۽ عمد ۽ گت گیریں جستحالی ہواب ریت نوں آتوار پر جنت کہ منے سوب ڻے
شان و منے جائیدی کمیں مصلح اسلام انت۔ اوایشی و یتگ گنگ ۽ سنج ڻے ملت ۽ پدی

نوبت۔ ایشی سوچ پاکیں قرآن ۽ دریں رسول صلی اللہ علیہ وسلم ۽ رماشت انت۔ اقبال درستیں گفتار انی و امگ ۽ پاگ ۽ ہے بے رو ۽ کلیں درجہ یک پا یک ۽ انوک ۽ دیما کائیں اور آئی ٹکری پند شری ۽ پیدا اور بیت اقبال و تی زند ۽ سری روچاں یک قوم دوستیں شاعرے ۽ گوناپ کشناگ ات۔ قوم پرستی ۽ جوش ۽ آن کفرو اسلام ۽ بند ۽ آزاد ات۔ کفرو ایمان ۽ پچار ۽ کنان ۽ آن و تی یک گالے ۽ گھیت۔

ستا ہوں کہ کافر نہیں ہند و کو سمجھتا ہے ایسا عقیدہ اثر فلسفہ دانی بلے و نتے کہ اقبال یورپ ۽ شہزادوں سے مال داشتہ آئی تجربت ۽ آئی ٹکر ۽ رانو کیں صلاحے داتے نوں آں اسلامی قومیت ۽ بال ابندے بیتگ۔ ایشی سبب فلفہ الیات ۽ جوان و امگ ۽ سرپد بونیگ انت۔ تصوف ۽ درحق ۽ اقبال یک گروہندے ۽ الی بوہ آں و تی یک گالدے ۽ منشی سراج الدین پال ۽ نوشہ کنست کر اے عجب حیرانی ۽ ہبرے کے تصوف ۽ تیوگیں شاعری مسلمانانی زوال ۽ باریگ ۽ بیتگ بالکہ انت چوش پتھن کہ ہا قوم کر آئی تو ان ۽ تمرو جمل کیست ٿا ہا قوم ۽ سیم و خیال بدل بنت چو شیں قوم ۽ نزوری زیبا کیں رنگے کاریت گڈاں دنیا ۽ ترک رنیگ پر آئی دل ایمنی بیت۔ آں قوم ۽ نزوری ۽ کم گخادی ۽ جہان بیزاری ۽ پڑو ۽ چیرا چیرد کیست ہندوستان ۽ مسلمانانی پلواء ڳندوں کہ ایشانی لوزانک ۽ کمال لکھتو ۽ موٹک ۽ سرعتاً تو ام بیت ”

اقبال ۽ دینی سُنگھم لکیں نوبت ۽ دردے نہ بو تگ آں پچنگیں، دیدارے مسلمان ۽ منصب ۽ نرم گامی ۽ سربو تگ فلسفہ ۽ سری درونت ۽ کڑوے دینی معالماتان آڑا نگیگی و شک ۽ آماچ کر گنگا ات

حکمت و فلسفہ کردست جنوں خیز مر
حضرمن از سرم این بازاران پاک انداز

بلے ہے شک و ناباری ۽ مج گوں علی پت و پول، وائنس ٿمیات کنگ ۽ آخر سگر
تگ۔ صدق و بادری ۽ رثا نامانشانگ کے گشت۔

عقل	آزر	پیشہ ام	زنار	بست
نقش	او	درکشور	جامن	نشت
سالما بودم		گرفتار		کچے
ازدماغ	خنک	من	لا	نیفکے
حرفے	از علم	ولقین	نا	خواندہ
درگماں	آباد	حکمت	ماندہ	(رموز نجودی)

مولانا عبد السلام ندوی ۽ مولانا مودودی ۽ اے راستی شون انت کے مردم یورپ ۽
رومنڈ آہانی سخت چہ اسلام ۽ دور کمزیت بلے عجب انت کے اقبال ۽ یورپ ۽ ترو گشت
کر گتگ و نتگ ۽ علم در بر گت بلے آں چہ یورپ ۽ پاکائیں مسلمانے پستگ بر گشتگ۔
اقبال ۽ فکر و تلفظ پوہ بونیگ ۽ بیجا الی انت کے آئی زند ۽ جاتا کیں نوبت و بار یگ دیما
دارگ بہ بت۔ ۱۹۳۱ء دوی گول میز کافرنس ۽ درگت ۽ اقبال ۽ جند ۽ وی فکری بدی
در حق گوشتگ ات

”من چہ مروجی ۽ میست و پنج سال پیش ۽ (یورپ) ۽ اے ربیدگ ۽ خرابی د
پستگ اتنت ۽ چیزے پیشگوئی کر گتگ ات انت۔ ہر جنت ۽ کہ ہمارا یگ ۽ من دست ہم
ایشی بانا ۽ مطلب ۽ سبید نہ بو تگن بلے
۱۹۰۷ء ہے پیشگوئی ۽ آسر ۱۹۱۳ء یک پیک ۽ راست د ر آنکت“

واتری

۲ جولائی ۱۹۰۸ء وہرے کہ حکیم الامت علامہ اقبال وطن ۽ واتر سگر ہے؛ لگیں
اڑ آئی دیکا بوتگ انت۔

۱- زندگانی ۽ چین لائچ ۽ چست اری

۲۔ کوول داری ۽ معاملات

۳۔ زند ۽ یک قرارے ۽ دیرئی

وکالت

۱۔ اسٹ ۽ اتری ۽ روپا ۽ اقبال ۽ اے ہبردل گیشتگ ات کہ آں گورنمنٹ کالج ۽ نوکری ۽ یلمہ گفت ۽ قانون ۽ اسلام ۽ اسلامی عوٰتی زندگان ۽ پیا کاربندیت آئی لاہور چیف کورٹ ۽ درخواست پیش ہت اے ہبرمز ۽ ڈی ۱۴۰۸ ۱۹۲۲ء تو ۱۹۲۲ء منظور ہوت پیسراء ۾ مونہن لال روڈ ۽ وارے ڪپت رنڈ ترنس امارکلی بازار ۽ ڈیلت آئک کہ تاں ۱۹۲۲ء ۽ گورنمنٹ کالج لاہور ۽ فلسفہ ۽ وائینگ ۽ پروفیسر ۽ منصب ھم بو گجوانیں سیت ۽ اویسٹ ۽ اقبال حیدر آباد کن ۽ ھم شتگ مسراجہ سرکشن پر شاد ۽ آڑا ۽ ظیفہ ڏیگ ۽ پیش کش کر گئے اقبال ۽ گراں مندیں تب ۽ قبول کر گئے مان لاہور ۽ وکالت ۽ روزگار ۽ آڑا ہفت ہشت صد کلدار ماہ ۽ دست کپت ہلے چوکہ آئی مزین برات شیخ عطاء محمد ۽ کہ آئی اقبال ۽ واگ ڪ خرچ ۽ تی بد ۽ سٹگ ات ہے روچاں نوکری سریناہنگ ات پیٹھا پ دو کولاں اقبال ۽ کٹ ۽ آمدن گذران ۽ ڈی ۱۹۰۸ء ٻو گئے

کوول

علامہ اقبال ۽ یک دگہ غباری ہے آئی کوولی زند ٻو گئے کہ علامہ چہ و تی کوول ۽ دلجم ٻو گمات پت ۽ یک سیرے دھی جماعت ۽ چکاس در بر گ ۽ دا گمات۔ گجرات ۽ خان بہادر عطاء محمد ۽ دھنگ کریم بی آئی لوگ ۽ دوچکانی مات ٻو گئے بلے ایشانی نیام ۽ ٹاہر ہوت نکرت ہے نہ سہٹو گ ۽ پچار علامہ اقبال ۽ تی یک لوزا گلی دوست ہمتب ۽ مفکرے عطیہ فیضی ۽ نام ۽ تی نوشہ کا گدا نی تاکر گئے کہ چیزے ہے دو اس ایشرا گہ ڏولیں رنگے دیان ۽ دوستی ۽ رانام ۽ دپ کرت۔

۱۹۱۱ء ۾ موجید روازہ لاہور ۽ یک شرف مندیں لو گے ۽ جنک بی بی مختار بیگم ۽ نکاح ہوت بلے چیزے سیاں ساونک بانوری ڦتھ ہوت۔ ۱۹۱۲ء علامہ اقبال ۽ سکنی نکاح گوں

لہ ھیانہ ۽ یک عزت داریں لو ٿے ۽ سردار بیگم ۽ کرت رند ترے ۱۹۱۳ءِ روئی زال ہم
لوگ ۽ آورت کر آس لی چه ۽ صد جاوید اقبال ۽ یک دشکے منیر بیگم بو تخت علامہ اقبال
۽ سری لوک بائک چے علامہ ۾ مرک ۽ رند ہم چیزے سال حیات یتگ

اسلامی ملکانی سیل ڳردوش

۱۹۳۱ءِ اکتوبر علامہ اقبال دوی گول میز کانفرنس ۽ تابہر زورگ ۽ تجربہ چہ لاهور ۽
دیم پر لندن ۽ سرگپت ۷ ستمبر آں لندن ۽ سربوت مجلس ۽ نیاد ۽ بہر زورگ ۽ ہواری
۽ علامہ اقبال و تی دیر گھیں بخاہ کبرج ۽ ہم شت گوں ڏلگھیں مردمان گندو نند ۽ افغانستان
، عراق البابی ۽ سفیران ہم نیاد بوت کر ایشانی رو ۽ سید نبیاء اولدین طباطبائی، حلی پاشا،
روف بے ۽ دگر نای گھیں مردم بو تگ انت۔ گول میز کانفرنس ۽ کم یکھیں ملکانی معاملات
ہندو ۽ سکھانی ضد ۽ کنست ۽ سبب ۽ مانگیشیتگ انت اقبال ۽ انو ۾ پڑھ مسلمانانی ۽
ڏل ۽ جتابوت گوں مولانا غلام رسول صریح دیم پر روم ۽ سرگپت رومتہ الکبراء ۽ نکش
و نشان سیل کر تخت ۵ نومبر ۱۹۳۲ءِ علامہ اقبال ۽ گوں افغانستان ۽ پیشی بادشاہ خان امان
الله خان ۽ تاں ۳ روچاں گندو نند کرت ۷ نومبر ۱۹۳۲ءِ سرگپت یک دسمبر ۽ سکندر یہ
صریح ۽ آنک ایداں نای گھیں سروک، جمیعت شبان المسلمين ۽ بائک، عالم ۽ شہ نویں
دیست انت قاہرہ ۽ سیل ۽ رند ۽ دسمبر ۽ آں فلسطین ۽ آنک موتمر عالم اسلامی ۽ بہر گر
ئیگ ۽ مفتی اعظم اسید امین الحسینی ۽ دگر فلسطینی سروک دچار کپت انت ۱۹۳۳ءِ دسمبر
موتمر ۽ مجلس ۽ تران کت و تی تران ۽ حکیم الامت ۽ اسلام ۽ دیما آنگھیں دو یہارانی
اشارہ دات چ آیاں یکے بے دینی ۽ دوی وطنی قومیت ۽ رائیکھتگ۔ ۲۰ دسمبر ۽ طن ۽

سریوئیگ علامہ اقبال اے سول آینڈ ملٹری گزٹ اے باسک اے گوں و تی مسافری اے احوال
دا منت آئی گوشت

”فلسطین اے تروتائب منی زند اے میت متدیں ہبرے بونگ من فلسطین اے دارگ اے
روچاں گوں بازیں اسلامی ملکانی سروکاں چوک مرکاش انت، مصراحت یعنی، عراق، فرانس
اے جاوے اے باسکاں ہمیناد بو تکن گوں شای عرب و رنا گل اے گندو زند اے منابازوش
کرتگ۔“

یکی گول میز کا نفرنس

۷ اکتوبر ۱۹۳۲ء اقبال پے یکی گول میز کا نفرنس اے بہر زورگ اے انگلستان اے شتگ تاں
۳۰ دسمبر اے لندن اے داشتگ ہے درگت اے آئی لندن اے ارٹوٹولین سوسائٹی اے دیماڑ آن
کت سر حال ات۔ ””مدھب اے اوست و او میت پچے انت؟“ ہے تاں آئی گشا کانی بختی
انت چایداں ڈاکٹر سر محمد اقبال فرانس اے شتگ گوں فرانسیسی فلسفی ہنری بر گسان اے گند مند
کتگ چ فرانس اے یہ سے بھٹکانی ترد گرد اے ہسپانیہ اے آنکد۔ قرطیہ، غرباط، اشیلے، میدرڈ
سیل کرتگ۔ علامہ اقبال ہسپانیہ اے تروتائب اے میت اے چارگ اے سکی اے د گیر بیگ
ات۔ و تی یک کا گدرے اے ایں ایم اکھرام اے نوشہ کنت

”من اندلس اے تروتائب اے سکی اے شات، یتگوں۔ بید چ دگہ پر بندے
قرطیہ اے میت اے بابت اے نویستگ کہ وہدے اے چھاپ بیت۔ الحمرا، منا ہنکس نہ
تورتگ چوش کہ میت اے زیارت اے دل اے بہر زور شاہ کرتگ ایداں منا ہماری رستگ ک
پیش اے پچھر اے نصیب بونگ ات“

قرطیہ اے میت اے اید ہسپانیہ اے تروتائب اے ہم دگہ پر بند کہ ٹھہتگ انت آہانی رو اے
دعا ہسپانیہ۔ طارق اے دعا عبد الرحمن اول اے کشکیں مج تادر انت مسعود ہے مسافری اے
ہمراه ات ایداں محمود غزنوی، حکیم نائل اے ہدیرہ اے زیارت کت مشوی مسافر ہے
تروتائب اے احوال اے دنت

شاعری عبدالدات

حکیم الامت علامہ اقبال، شاعری و کارپداں سرے چہ تران پچار ۶ پیش گو شگ
کرزیت کہ اقبال چہ ما جانگیں سراسیکے بو تگ کہ قوانی فکر و جمد انی دیم ۶ چردیت ۶
و تی جائیدی میں نکش و نشان ۶ جان ۶ ڈور ۶ شوندار نت

ہر چنت ۶ کہ پ شاعرے ۶ ازم و فکر ۶ پاسگ ۶ لازم انت کہ آئی زند ۶ زند ۶
اند گہ پہناتاںی سرے جوان پھٹاںک دنیگ بہیت کہ شاعرے چاگرد آئی زند ۶ رنگ و گوناپ
دنیگ ۶ باز اثر مندیت بلے اقبال تھا یک شاعرے نبو تگ آں یک شہزادت شہہ کرد ۶
نشنا بے ہم بو تگ آئی دیمازند ۶ درستیں راز ۶ اسرار تی چیز بو تگ انت پا انکہ آئی و تی
شاعری ۶ بازیں ہند ان ڈستگ کہ آڑا چھڑو میں شاعرے لیکھک میست۔ چو کہ گھشت

مری نواکے پریشان کو شاعر نہ سمجھ
کہ میں ہوں محروم راز درون مئے خانہ
”منی غبادیں گواںک ۶ نیلا کسیں شاعری مہ زافت۔ پریش ۶ کہ من کیف جاہ ۶
راز ۶ اسرار انی محروم ۶ سریالوں۔“

حکیم الامت شاعری پچ دپول ۶ اے ودی بہیت کہ آئی گور نمنٹ کالج ۶ عطا لای
۶ دوران شعر گفتار ۶ شغل و یگ کر تگ ات۔ بھائی در ۶ شعری مجلس و نیاداں آئی ہر
درگت ۶ بزرگ پت اقبال ۶ شاعری ۶ نام ۶ تو اہمادہ ۶ جست کہ آئی ۱۸۹۲ ۶ کشمیری
مسلمانانی الجمن ۶ مچی ۶ ”فللاح قوم“ ۶ سر حال ۶ و تی پر بندے و نت

گور نمنٹ کالج ۶ نائب پروفیسری ۶ روچان کے ۱۹۰۳ء تا ۱۹۰۵ء انت اقبال ۶
شاعری ۶ شوق و حب گوں زند ۶ دگہ سروہنیراہ ہمبراہ بو تگ ایمرون ”لانگ نیلو“ یعنی سن،
ولیم کوپر ۶ کڑ دیے پر بندانی چڑ بدل ۶ ہواری ۶ دوت بھنگیں گفتار اقبال ۶ دپتر ۶
ہرانت تدرتی زید و ندارہ، حسن و عشق مرگ و زند ۶ ڈس پار انی ہواری ۶ وطن دوستی ۶
ہندی قومیت ۶ سقی الیشانی تی ۶ جوان پیدا اور نت۔

ہے دور زمانگ ۽ ہندوستان ۽ آجوئی جد و ناد انند گانی فکری رثنا غیر جوشیں
 کار اپنی یات گیر ۽ دنست علامہ اقبال پیش تر ہندوستان ۽ آجوئی جد اپنی بار زیریں گل
 کا نگریں ۽ آزادت تسلی فکر ۽ ہم کار بو ٹنگ کہ ایشی سر کردگ ہمارو چاں گو کھلے ات کہ آپی
 ورنالگ ۽ رابازو تی شید اکر ٹنگ ات۔ وطن دوستی اصل ۽ ہمارا باریگ ۽ ہندی قومیت ۽ سخن
 ۽ نام بیگ اقبال ہمارو چاں ہندی قوم پرستی ۽ ڈلگیں سرو کے ات۔ قدرت انت کہ ہما
 باریگ ۽ قائد اعظم محمد علی جناح ہم کا نگریں ۽ ہما بول ۽ بالا بند ۽ ہم کار ات کہ آپی سرو کی
 ۽ گو کھلے کنگ ۽ بودہ اقبال ہے دور زمانگ ۽ شاعری ۽ آسمان ۽ بر مشرکیں استارے ات
 آپی ہے فکری مارش ۽ قوی کیں چیزیں ہاں باز قدرے بو ٹنگ ہے رو چاں بزان ۱۹۰۳ء
 علامہ اقبال ۽ انجمن حمایت الاسلام ۽ سالینی پنج ۽ وتنی پر بند (تصویر درد) پیش کر ٹنگ ات
 ہے گالانی تا اقبال ۽ کسانیں سرڈگار ۽ زیر دستی و بد بختی ۽ ہر چونیں نکشمے وستگ ات
 چہ آپی ہمادور ۽ آزادی جبڑہ جوانی پیدا اور انت۔ ہے سال ۽ "ہمارا دیش" آپی جریدگ
 کت کہ ہے گاں مخزن ۽ ۱۹۰۳ء اکتوبر ۽ اشمار ۽ چھاپ بو ٹنگ انت ایشی تا ہندوستان ۽
 گلگیں ۽ را گھن لیکھ گو ٹنگ ۽ اے نہر ۽ درس را ٹنگ کہ رچ دین ۽ منڈبے کست و
 کینگ ۽ پنٹ ۽ دنست اقبال ۽ گفتار ای وٹیست ۽ قومیت ۽ درس ۽ ہواری ۽ دینی
 کیں مارش ۽ وتنی (اسلامی) ملت ۽ ہدوکی ہم تسدی بھکے ۽ ماں رچ کر ٹنگ کہ بیرے بیرے
 "بلال" پیکیں گالانی گوتاپ زر ٹنگ۔ آپی غزلانی رم ۽ پ گدارے چو شیں گرو شک ہم
 چھانی دیما پر گنو زیست

ہوا ہو ایسی کہ ہندوستان سے اے اقبال
 اڑا کے بھج کو غبار رہ جاز کرے
 اے اقبال چو شیں لوڑے سر بکنت کہ چہ ہندوستان ۽ مناچست بکنت جاز ۽
 رہا بی دھڑ ۽ ہور بکنت۔

ہے دینی سخن ۽ مارش کسانیں سرڈگار ۽ لس ۽ ہمک مسلمان ۽ سما اقبال ۽ فکر ۽
 یورپ ۽ وائی تروصب ۽ آسر ۽ پیدا بو ٹنگ ات کہ اقبال ۽ وتنی ہم منتدک

”حالینی ایشی انت کہ یورپ ۽ تروتائب ۽ منا مسلمان سٹگ“
 ہے سمجھو سہ ۽ اقبال ۽ راؤ کیں حالینی ۽ پجو آروک کنا بیت اے رنگ ۽ بگو بیجک
 ہے وائیگ سافری نہ ایوک ۽ پے اقبال ۽ بجازی زند ۽ بلکن پے اسلامی ملت ۽ دوار زند ۽
 مزن ارزیگ بو ٿئک

لقب

جنوری ۱۹۲۳ءے حکیم الامت علامہ اقبال ۽ مشنوی ”اسرار خودی“ ۽ انگریزی چھاپ
 ۽ رند چھ حکومت برطانیہ ۽ پلو ۽ (Knighthood) سر ۽ لقب رنگ لوzaںک ۽ یک
 نادریں شرگدارے اے ایم فارس ۽ انگلستان ۽ نای کیں لوزاںکی تاکبند اتحم ۽
 ”اسرار خودی“ ۽ سر چم شاہک دیان ۽ اے گالان ۽ سر ڏاٹگ گیبریج یونیورسٹی ۽
 پروفیسر ڪن ۽ ہنگلی تاکبند ”NATION“ ۽ علامہ اقبال ۽ گوں جوانیں لوزاں پنجا
 آر کنائنتگ ات

چوکر ترک موالات ۽ روچاں ہندوستان ۽ بازیں مردمان انگریزانی دانگیں لقب
 پدی رداشت خیال ات کہ عالمہ اقبال ہم پنجو ڪفت بلے ڈاکٹر صاحب ۽ سر ۽ لقب ۽ را باز
 ازرش نہ دات آئی یک کا گدے ۽ سر ۽ لقب ۽ باروا مصاراجہ ہر کشن پر شاد ۽ نوشہ
 کرت۔

”منی لقب ۽ بابت ۽ شماہراہ اے کے اسٹگ ہمار است انت۔“ ”اسرار خودی“
 ۽ سر ۽ ماں یورپ ۽ امریکہ ۽ ہر نقہ کاری کے بیتگ ایش ہماں آبرانت“ پندے مردم ۽
 کہ آہانی رو ۽ مولانا غلام بھیک نیرنگ وڑیں علامہ ۽ دوستے ہم بو ٿگ گمان کر ٿگ ات ک
 سر ۽ لقب ۽ رند علامہ اقبال انگریزی حکومت ۽ سر ۽ ایراد گیری نکفت بلے علامہ ۽ وتنی
 نوشہ ۽ گیشیستگ گوشہ گت کر

“من ۽ ٻزرگ ۽ مسٹریں رب ۽ سوگندانت که من ۾ هائی سرء ایمان آور تگ ٿيچ
زورو پنج قوتے مناچ ٿق گوشتن ۽ داشت نکت” صا
٢ دسمبر ۱۹۳۳ء پنجاب ڀونور ٿي ۽ حکيم الامم علامہ اقبال ۽ عراراؤی لاث ۽ ڈگری
نجفات

صہما القبائل کامل۔ مولانا عبد السلام ندوی

نوشتہ عدپتہ

رم نویسی

حکیم الامت علامہ اقبال ع فکر ہر چوتے کہ اردو فارسی شاعری عنیمگ ع زیارت یتہ بلے آئی چیزے کتاب رم ع نوشته کرتگ انت کہ ایشانی سری کتاب مالی لیکھانی بابت ع انت۔ ہے کتاب ع نام انت علم الاتقہاد، ڈاکٹر اقبال ع مہاراجہ کرشن پر شاد ع راوی یک کاگدے ع نوشته کرتگ انت کہ کتاب علم الاتقہاد اردو زبان ع وتنی سرخال ع سری کیں کتاب انت۔ علامہ اقبال ع ہے کتاب ۱۹۰۱ء چھاپ دشک بیتگ ات۔ کتاب پروفیسر آرملڈ ع گوشتن ع نبیتگ بیتگ ات مولانا شبیلی غمانی ع ایشی سر ع دوار چارے کرتگ ات

ڈاکٹر اقبال کہ یورپ ع شتگ ات آئی فلسفہ عجم ع سر ع کتابے نوشته کت کہ ہے کتاب (Development of Metaphysics in Persia) آئی پی ایچ ذی ع مقالہ ات کہ ہمیشی سر ع ڈگری رستہ ایش ۱۹۰۸ء کتابی گوناپ ع چھاپ بوتگ مان اردو ع "فلسفہ عجم ع" نام ع میر حسن ع بدلت۔
اسلامی ایمیات ع نوکیں گونشت

Reconstruction of Religious thoughts in Islam

علامہ اقبال ع ہما انگریزی گشناخانی نز آرانت کہ آئی مدرس و علی گڑھ ع تران کرتگ ات سید نذرینیازی ع مان اردو ع بدلت۔

علامہ اقبال ع پے جند ع دتی لہڑانی درشان ع یا کہ یہ قوی ع لمی کارپدان بازیں مردمان ع دوستان ع کاگد نوشته کرتگ انت کہ ایشانی قوی ع میاں قوی بختے ع مرنیں قدرے ایش ہم آئی رم نویسی ع دپتہ ع لیکھگ بخت۔

شعری و پیرا اسرار خودی

حکیم الامت علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ اردو ۽ فارسی ۽ گنجینہ ملی ۽ اشتیگ پیشوگند
گاہیت کہ آئی بنداتی دیوان ۽ رد بند ۽ رود ۽ چھاپ گناہنگ بلکن ۾ اکتاب کہ پیراء تیار
بیتگ آں اسرار خودی انت کہ اقبال ۽ رد تری ڏوڑ نوبت ۽ فارسی گفتار انت "اسرار
خودی" ۱۹۱۵ء چاپ بیتگ کہ ایشی تھا اقبال یک حکیم ۽ قلمون ۽ بھاپچہ آرگ بیت آئی
۱۹۱۳ء اسرار خودی ۽ نوشته بنا کت و تی دوستے مشی سراج الدین ۽ نوشته کنت کہ دو
سالانی تباہے منشوی توام بیتگ ۱۹۲۰ء پروفیسر نلسن ۽ اسرار خودی انگریزی شیراء بدل
کرت کہ چہ ہے کتاب ۽ چھاپ بونیگ ۽ علامہ اقبال ۽ نام جہان ۽ جکنٹ او گوشگ
بیت کہ ۲۳ جنوری ۱۹۲۳ء کہ اقبال ۽ رائالنگستان ۽ حکومت ۽ سر ۽ لقب دانگ ات
آہمیتی برکت انت۔ اسرار خودی ۽ بازیں دگہ زباناں ہم ترجمہ بیتگ ڏاکثر عبد الوہاب
عزام ۽ عربی ۽ جشن شیخ عبد الرحمن اسرار جہان اسرار اردو نام ۽ اردو ۽ مولوی عبد الرشید
فاضل جت پوری ۽ اردو نظم ۽ سمندر خان سمندر ۽ پشو ۽ محمد بخش واصف ۽ سندھی
زبان ۽ بدل کرنگ۔

رموز نسخودی

"رموز نسخودی" علامہ اقبال ۽ دومنی کتاب انت کہ ایشی تھا آئی اسلامی ملت ۽ درد ۽
دور گانی درمان کنگ ۽ بیچارے کر تگ رموز نسخودی ۱۹۱۸ء چھاپ بیتگ خورشید علی مراء
اردو ۽ نظم کرت۔ ڏاکثر عبد الوہاب عزام ۽ عربی ۽ سمندر خان سمندر ۽ پشو ۽ محمد بخش
واصف ۽ سندھی ۽ بدل کر تک۔

پیام مشرق

پیام مشرق حکیم الامت علامہ اقبال ۽ جرمن شاعر گوئے ۽ قلبی دیوان ۽ جواب
نوشتہ کرنگ ایش علامہ اقبال ۽ سکنی کتاب انت کہ ۱۹۲۳ء چھاپ بوت بلے ۱۹۲۳ء ایشی

تھا چیزے کمی کنگ بو تنت پیام مشرق نگیگیں میاں قوی جاور دو رہ شتگ بو تگ
ات۔ وہ حکیم الامت علامہ اقبال ایشی سردوپرئے نوشہ کشت۔

”میاں قوی جان ع تسد دلی تپر کر کے ایشی لیکھ ۽ ما تچکائیں پھٹے ع اے سبب ع
کرت نکنیں کہ وہ ہے ع تپر کر ع بھرے آں۔ ایشی یک باز منیں رو حافی ع ربیدگی
آشوے ع یچنگ انت۔ یورپ ع گڈی جنگ یک گرانیں قیامت ہتھیگ کہ آئی کسنس
جهان ع ربیدگ ع راچہ ہر سنا ت ع سروچیر کر تگ چہ ہمیشی ربیدگ ع زندگان ع پر کوت ع
فطرت زند ع قل تو کاں چہ یک نوکیں آدے ع پر آئی جہ متندی ع نوکیں جان ع بند رے
چست کنگ ع انت۔“

پیام مشرق چار بہرانت امیر امان اللہ خان افغانستان ع بادشاہ ع نام ع پیش ع رند
لالہ طور (طور ع گواڑخ) ع چیرا یک صد ۱۲ چار بیت انت کہ اقبال ع بنی فکر ع عشق ع
ہدوکی، بنی آدمی شان ع اسلامی بر اتنی گون انت دوی بہر افکار انت کہ ایشی چیرا بجاہو یک
کسان و مزین پر بند انت ایشانی تماگوئے ع بند انی آزادیں پھر ہم گون انت یکی بہرانت
”مے باقی“ کہ کیشر ع حافظ ع روی ع رنگ ع غزل انت چاری بہرانت ”نقش فرنگ“
اے رد ع ہمار پر بند گون گیعنگ بو تگ انت کہ آہانی تما قلبی فکر ع سیاست ع گوئے ع
سر و پیمائیں شہزاد انت ع تجہد ایشی نام کا تیت پیام ع چیرا یک دراہیں پر بندے ع گوئے ع
جو اب دنیگ ع قیلی جان ع سیاست ع تھیمات کر تگ۔ مصر ع سفیر اکثر عبد الوہاب
ع رام پیام مشرق عربی ع پر بستگ ع بدل کر تگ ڈاکٹر علی گنجی ع ترکی ع چردانگ ڈاکٹر
اقبال ع تو نوشانی تما حال دا کہ پیام مشرق ع را رلا گئی یونیورسٹی ع پر ویسٹر HELI
جر من زبان ع بدل کنگ ع انت۔ پیام مشرق ع چار بیت انگریزی بدل پر ویسٹر جان آر تھر
بری ع کتہ ع ہے کتاب TULIPS OF SINAI نام ع چھاپ بیتگ

بانگ درا

علامہ اقبال ع اردو شاعری ع سری دیتے بانگ درا ۱۹۲۳ء چھاپ و شتگ بیتگ ات

اے کتاب پرے سبب اے مزن ارزیگ انت کہ ایشی سے بہرانی تھیات اے علامہ اقبال اے
جتنا جتائیں بار یگ اے نکری جمل و ممزٹ شری اے پیدا اور بنت ایشی سری بہرتاں ۱۹۰۵ء گفتا
ر انی نز آ رانت دوی بہر اے یورپ اے دارگ اے روچانی پر بند انت چ ۱۹۰۵ء تاں ۱۹۰۸ء
سکی بہر اے تاں ۱۹۲۳ء پر سیگنیں گفتار انت ایشی آخر اے چیزے چرک و تواز ہی گفتار انت کہ
چ اکبر الہ آبادی اے عرگ اے اثر زرنگش۔

بانگ دراۓ بازیں اردو پر بند و غزل پر فیضوی جی کرناں اے Poems Of Iqbal
اے نام اے بدل کر تگ اگر بڑی اے چھاپ و شستگ کر تگ انت ہے کتاب اے سربند ڈاکٹر محمد
دین تائیری نوشته کر تگ اے ڈاکٹر اقبال اے شاعری اے رودم اے سر اے خواجہ عبد الحمید اے یک
نوشتائیں ہم ہوار انت ڈاکٹر سورے اے بانگ دراۓ ۲۶۴ پر بند اگر بڑی اے بدل کر تگ انت
اے کیونیا زی اے "حضر راہ" اے "اگر بڑی بدل کر تگ

زبور عجم

پنجوکہ مرزا غالب اے پرستگ ات کہ
فارسی میں تابہ بینی غنچہ ہائے رنگ رنگ
سکنر از مجموعہ اردو کہ بے رنگ من است
ہے ڈول اے شاعر مشرق علامہ اقبال اے ہم و تی یک شعری دپترے اے سر اے پرستگ زبور عجم
اے باردا آں گثیت

اگر ہو ذوق تو خلوت میں پڑھ زبور عجم
کہ نالہائے شبی بے نیاز راز نہیں
"زبور عجم" اے شعری دپترے ۱۹۲۷ء چھاپ و شستگ بوت۔ پر شگر بیانیں مرداں سوز
اے ساز عجم اے چارہ ای شر تریں لیکی انت۔ گوشت کہ علامہ اقبال اے راچہ و تی در تین کتاباں
زبور عجم دوست اے دیما تریو تگ حضرت اقبال اے زبور عجم اے پھر آرائے لوز ای تماکنایت۔
"زبور عجم" اے چار بہر انت سری بہر اے بنی آدم اے راز اے نیاز گوں حق تعالیٰ اے دوی بہر

ع مردم ۽ خیالات مردم ۽ بابت ع بھیر دینتائی غزل ۽ تب ۽ انت جتابتا کئیں غزل ۽
نگرانیت یکی بہر محمود شستری (ص) ۽ گلشن راز جدید ۽ جستھانی پوانت کے من ہم ایش
نام گلشن راز جدید ایک کرتگ چاری بہر یک مشتو ۽ انت کے آئی نام ات بندگی نامہ۔ ہے
مشتوی ۽ ازم ۽ رہیدگ ۽ سرء غلای ۽ اثر زیرء عکس و ازم ۽ سراچے بیت؟ ڈستگ

زبور عجم ۽ غزل ۽ گفتار گلشن راز جدید ۽ جستھانی جواب ۽ تا گیشترا حکمت ۽
فلسفہ ۽ زور انت شہزادائی گوشتن انت کے علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ متریں کمال زبور عجم
۽ تناپید اور انت آئی ہا حکمت ۽ فلسفہ ۽ درس کے اسراخودی، رموز، محدودی ڈولیں
در ایں شیراں پر بستگ ات ماں زبور عجم ۽ ہے سریک دو شعرانی تماپ شاعری کمال ۽ ڈ
ستگ انت۔ برزاں اے کتاب ۽ اقبال ۽ شعرو فلسفہ ۽ بھور انت۔
زبور عجم ۽ غزلان ۽ پروفیسر آر تھربری ۽ ماں انگریزی ۽ بدلتگ

جاوید نامہ

زبور عجم ۽ رند علامہ اقبال ۽ "جاوید نامہ" ۽ چن لائچ کرت چہ در اس ۽ اتری ۽
آئی محمد جبیل بیکوری ۽ یک کاگذے ۽ تھا حال دا تگ ات کے
"سلطان ٹیپو شہید ۽ بابت ۽ منی پربند ہے کتاب ۽ یک بھرے انت من ایشراوی زند
۽ حاصل ناھنگ ۽ واہگ دارین۔ البت منی نزء پریشی شمارا گھڑے دوار کلکی بیت"
۱۹۳۱ء جاوید نامہ سرجم بوت ۱۹۳۲ء چھاپ وشنگ بوت۔ ۳ نومبر ۱۹۳۲ء علامہ اقبال
وہ یکہ روی گول میز کافرنسل ۽ بہر گرنسی ۽ لدن ۽ شہزادیا سوسائٹی ۽ یک بھی ے
جاوید نامہ ۽ پہچ آرچوش کنائستگ۔

صہاشخ سعد الدین محمود شستری

”په حق و حاليٰني الميشه آيشاء“ ”ڈيوائين کاميڈي“ انت پنجوکر ائمی ع شاعر دانتے ۽
 ڀورپ ۽ ”ڈيوائين کاميڈي“ ايشی گالوار چوش انت که شاعر کا سماں ۽ تاتالا میں استارانی
 سل و گردش ۽ بازیں نامداریں مردمانی ارواده ڳوں گندوند کفت۔ جنت ۽ روت خدا
 ۽ دیما سرہیت۔ چوش ماں جاوید نامہ استیں نوبت ۽ هریک مالی زندگانی نہ ہی، اخلاقی و سیاسی
 کیس اڑ ٿو گر ۽ تات بچار ہستگ، ”میثانی رو ۽ گھن ڻٹلش ڀورپ ۽ نای کیں شہزادت
 انت، دگه درستیں مزن نام آیشاء ۽ شریکدار انت۔ دانتے ۽ وقی راہ شون ۽ راہ بوسیا
 ور جل کر ہتگ ات من وقی راہ شون ور اہدر بر حضرت مولانا روم سکتگ“۔
 جاوید نامہ روم ۽ پروفیسر ایل سونڈ رو بباء ۽ اطالوی زبان ۽ چرداتہ کہ ۱۹۵۲ء
 شنگ بوت

بال جبریل

اکتوبر ۱۹۳۳ء ۽ ہدیکہ حکیم الامت علامہ اقبال افغانستان ۽ تروتیاب ۽ حکیم سنائی
 ۽ ہدیرہ ۽ زیارت سکتگ او داں یک دراجیں پر بندے ”افکار پریشان“ ۽ نام ۽ گو
 شنگ ات ہے پر بندگوں ارواده دگه غزل ۽ چار بیان ”بال جبریل“ ۽ ہور انت کر
 ۱۹۳۵ء چھاپ وشنگ پتیگ

مسافر

افغانستان ۽ تروگردوش ۽ حال مشنوی ۽ تماپ پستگ۔

ضرب کلیم

جوری ۱۹۳۲ء حضرت علامہ دراجیں نادر ای گون کپتگ ات بلے یک کمیں
 نادر ای ٿي ۽ گذ ہم وقی گذی رو چاں آئی فکری رو دوم ۽ شعری جوش ایریاد بندگ ات یکی
 گوں میز کانفرنس ۽ رند آسکفورڈ یونیورسٹی ۽ حکیم الامت ”روڈس لیچر“ پلو شنگ
 ات علامہ اقبال ۽ ہے پیش منظور ہم کر ہتگ ات۔ گشتانکانی سربند ات ”فلسفہ اسلام“

تاریخ زمان و مکان ”علامہ اقبال“ چیزے وہدے ہے گشاں کافی واسطہ ہیئت در برگ غُ
گوں عالم و شہزاداں گندو بند کرت تھت بلے گث غُر کیڑی غُلوگ بالک غُزوں بونیک

عہ ہے کارنیمگ غُنیم توام سر آنک و انگ ہم آئی اشتو دا تگ۔ وہ نوشہ کنت کہ۔

”من دریافت ک کتابانی و انگ ترک و انگ اشت وہ دیکہ دل پ و انگ“

اوہن کنت تہ قرآن مجید غُلاوت عہ کناں یا لذ مثنوی روی عہ“

بلے کتاب و دپڑانی شنگی عہ دراجیں انگریزی نوشانک قلم نکش بونت کہ ہے

بھیرہ عہ بابت جوان گیشتگ انت رم نویسی عہ ابید شعری دپڑ ہم جریدگ بو تگ ات

ضرب کلیم براں جنگ غہ جار (بندات عہ ہے کتاب غہ نام صور اسرافیل گڑتی کر تگ ات)

اگست ۱۹۳۶ء شنگ کت

پس چہ باند کرو

۱۹۳۶ء مثنوی ”پس چہ باند کرو اے اقوام شرق“ تیار بوت کہ گوں ”سافر“ عہ ہو ر

شنگ بوت ہر چنت عہ کہ ہے مثنوی باز مزن نہ انت بلے علامہ اقبال عہ ہنگیں فکر عہ جمل

بینیں رژن غہ شون دار نت ۱۹۳۶ء یک دگہ دراجیں اردو پر بندے ”ایلیں کی مجلس

شوری نوشہ کت کہ ”ار مغان حجاز“ عہ دپڑ عہ ہو رانت ہے پر بند عہ عبد غہ جاور عہ میاں

قوی سیاست عہ دانی تھیمات کرنگ غہ اسلامی ملت عہ وہ پہھ آر غہ درس دا تگ۔

ضرب کلیم عہ تعلیم، زالیوں لوز انک ازم غہ از مکاری غہ سیاست عہ سر عہ کسان

کسانیں پر بندانت۔ گڈ سراں ”محراب گل کے افکار“ نوک تریں صوت عہ ڈاکٹر

عبد الوہاب عہ امام عہ ضرب کلیم عہ زبان عہ بدلتگ۔ ”پس چہ باند کرو اے اقوام

شرق“ حکیم الامت عہ چوش نوشہ تگ کہ بھوپال عہ دارگ غہ روچاں شپے عہ سرید احمد

خان واب عہ دیستگ آئی رماشت عہ کہ وتی نادر ای عہ حال عہ بہ برد اردو جہان صلی اللہ

علیہ وسلم عہ پیش بکن اقبال عہ چو واب عہ کہ بست کرتگ اے گاں گوشہ تگ

با پرستاران شب دارم تیز

ارمنان حجاز

۱۹۳۷ء حضرت علامہ اقبال ۽ زند ۽ گذی باپوریں سال انت کر گئیں تادر ای ۽ نمرینگ ۽ ہم آئی گفتار انی شارگ رو بند ۽ نیا ٹک ڏاکڑ ۽ طبیاں چہ نوشت خواند ۽ داشتگ اسٹ بلے قوی عاقبت ۽ گزتی ۽ اقبال بے تاہیر کر ٹک اسٹ چہ گذی مغرب ۽ تمای ۽ پیش اقبال ۽ زرد پہ کمہ مظہر ۽ مدینہ منورہ ۽ زیارت ۽ سکلی ۽ زہیرات زیارت حرمین ۽ واہگ ٿا پورا نہ بوت البت فارسی ۽ گذی شعری دپٹر "ارمنان حجاز" جم بوت کہ چہ آئی مرگ ۽ رندر ۱۹۳۸ء شنگ بو ٹک ایشی تا جحضرت علامہ ۽ گذی ابرد و پر بند "المیں کی مجلس شوریٰ" ہورانت

بیمرا دیں واہگ

چرے کتاب ابید حضرت علامہ اقبال ۽ واہگ اسٹ کہ رامائیں کہ جا گلگیر ۽ نوبت ۽ ملا سچ پانی پتی ۽ فارسی ۽ نوشتہ کر ٹک اسٹ آڑا اردو پر بند ۽ بدل ٻکت بلے ملا سچ ۽ فارسی رامائیں چہ بیچ جا گئے دست نکپتگ۔ رم نویسی ۽ فراموش شدہ پیغمبر کی کتاب ۽ نوشتہ ۽ ہم واہگ مرگ ۽ بے مراد کرت۔ ڏاکڑ اقبال ۽ مزینیں سے اسٹ کہ قرآن مجید ۽ بهمگ کتاب بے نوشتہ ٻکت اے بابت ۲۰۲۰ء میں ۱۹۳۵ء آئی سر راس مسعودہ ہے واہگ حال دا ٹک اسٹ۔ حکیم الامت ۽ اسلامی فقہ ۽ سر ڪتاب بے نوشتہ ٹک ۽ ہدو کی بوڑھے چہ مصر یورپ ۽ دکھنے جا گیاں آئی پہمیشی کتاب ہم نز آور تنت بلے اے کار ہم مرگ ۽ دتی ہرجان کرت۔

محمد اقبال سلمانی ۽ گوشنن انت کہ علامہ اقبال ۽ کتاب جاہ ۽ قاہرہ یونیورسٹی ۽ بازیں کتاب جم بو ٹک انت ۾ میشانی ٹک ۽ آں Islamice of Reconstruction juresprudence نوشتہ ۽ اسٹ بلے مرگ ۽ ایشی ہم مودہ ندات

علامہ علامہ سر علی

۱۹۰۳ء کی مشاعرہ ہے، حالہ دیانہ "نقش اقبال" علامہ عبد الواحد نوشتہ
کہت کہ انہیں حمایت الاسلام، بے مشاعرہ علامہ اقبال، تصور یور و سرخال عوامی
پر بند پیش کرت مشاعرہ، تما مولانا الطاف حسین طالی، اکٹھنڈی راحم، میرزا ارشد گورگانی،
میاں محمد شفیع، سید فقیر افتخار الدین شیخ عبد القادر، میاں فضل حسین، مولانا ابوالکلام آزاد،
خواجہ حسن نظامی ہمنیادیستگ انت ہے، لکھنی شاعر و لوزانت زبان و ادب، تاریخ
درپشوکیں استال انت کہ اقبال، را آہنی ہمنیادی رستگ علامہ اقبال، وہدیکہ شاعری
بنا کت، میرزا ارشد گورگانی دہلوی، میرنا ظلم لکھنؤی داغ دہلوی، دگہ سرکرد گیں شاعر
حیات اتنت علامہ اقبال، پیش سر، و تی گفتار میرزا ارشد گورگانی، را پا اصلاح، دست
انت رند ترے چ داغ دہلوی، اصلاح گپت آں و تی یک گالے، ہمیشی سر، پر بندیت

نیم و تشنہ ہی اقبال کچھ اس پر نہیں نازان

مجھے بھی فخر ہے شاگردی داغ خندان کا

شیخ عبد القادر بانگ درا، سرلوز، نوشتہ کنان، کشیت، داغ دہلوی، کڑدے
روچاں رند اقبال، را نوشت کت کہ آئی گفتار پھوش، عراہ بند، روعہ انت کہ سر
زیاستیں دوار چار نہ لو شو، علامہ اقبال، داغ دہلوی، شاگردی، استادی،
سر و سیادی باز دیراں نہ منتگ۔

علامہ اقبال، زندہ شاعری، سر، نوشتہ کارانی لیکھ چہ صدائی ہزاراں گیش انت
پو انکہ اے لیکھ دنیگ گران انت کہ کے، پے نوشتہ کت۔

اقبال اردو شاعری

بندات

حکیم الامت علامہ اقبال اردو شاعری چہ ما وہ دعائیا کر ٹک کہ سیالکوٹ دعاء اسکول،
و اگر دعاء بودتہ سماج مشن اسکول دعاء و اگر دعاء روچاں علامہ سیالکوٹ دعاء جم بوجنگیں شعری
 مجلس اسٹیناد بوجنگ ۱۸۹۵ء وہ یکہ لاہور دعاء آتکر گے بی اے دعاء ایم کلگ دو رگت دعاء ہم
 شعری مجلسی زیب بودتہ ۱۸۹۹ء ایم اے کلگ دعاء رند عربی زبان دعاء شہزادانت دعاء وڑ دعاء اور
 یمنشل کالج لاہور دعاء پیٹ پول دعاء کار اپنی تباہ رند ترے ام ۱۹۰۵ء تاں ۱۹۰۵ء دعاء گورنمنٹ کالج
 لاہور دعاء استاد بوجنگ دعاء ہم شعرو شاعری دعاء آئی دلکوش بوجنگ علامہ اقبال دعاء ہے
 روچاں و قی غزل و پر بند ملک دعاء نایی میں لوزانکی تاکپنڈاں شنگ کر ٹک ات ۱۹۰۱ء
 خاسیں پتھے دعاء "مخزن" دعاء تاکبند دعاء کر چہ لاہور دعاء شیخ عبد القادر دعاء شونکاری دعاء در
 کپیگ دعاء ات آئی گفتار چھاپ وشنگ بوتنت البست علامہ دعاء کسی گوشگ دعاء سر
 دعاء گال ڈگفتار پر بندگ دعاء عادت نہ بودتہ۔ علامہ اقبال اردو شاعری دعاء ہما گفتار کر آئی سری
 اردو شعری دپتر "بانگ درا" مان انت کے ڈالگیں تو بتاں بہر گلگ بنت

بانگ درا (سے نوبت)

اردو شاعری کہ "بانگ درا" دعاء بہر گلگ بونگ کے چہ شاعری دعاء
 بندات دعاء تاں ۱۹۰۵ء دعاء تاں یورپ دعاء و اتری ۱۹۰۸ء چہ تاں ۱۹۲۲ء کہ ہے
 سال دوست ویالانی بازیں بھیر گلگ علامہ اقبال و قی گفتار انی رد بند کنا یہشت ہر نوبت دعاء
 پیش غزل رند دعاء پر بند۔ وہ دعاء زمانگ دعاء روند دپتر دعاء نوشہ انت آخر دعاء چیزے
 چرک دعاء تو ازی گفتار انت کہ اکبر اللہ آبادی دعاء پد گیری دعاء گوشگ انت۔ گمان انت کہ
 ہے ۱۹۱۰ء تاں ۱۹۱۳ء بار یگ دعاء نوشہ بونگ انت۔

بانگ درا دعاء سر شیخ عبد القادر دعاء نوشہ کر ٹک کہ یکے تے آں علامہ اقبال دعاء

دوستیں نیل ۽ دزبر اول بو ٹگ پداوت ہم لو زانک ۽ شرس شرگدار شہہ زانت ۽ مخزن ۽
شونکار بو ٹگ کے اقبال سر ۽ نو تھیں کتاباں ایشراپ حوالہ الٰم ۽ کاربستگ کے ہم ڏالچار
کنگ ٹک شیخ عبد القادر نوشت ۽ اے بنگیشیری بہر سکنی ۽ نام کھنگ

”کئے کئی ات کہ پدا مرزا غالب ۽ رندماں ہندوستان ۽ ساگی پوشیں مردے پیدا بیت
کے آن اردو شاعری ۽ (مرد گیں) بدن ۽ نو کیں ارواء ہے شبیت چہ آئی بر کت ۽ غالب ۽
بے دروریں برز خیالی ۽ اکیلا گئیں پھریک رندے دوار پار دار لو زانک ۽ بودناکی ۽ کنگ
کاربست یکے اردو زبان ۽ بختاوری ۽ گنگداں لہ ہے نوبت ۽ اقبال ہنگیں شاعرے آڑا
نصیب بوت کہ آئی گفتار اُنی و ستادی ۽ لنسیب تو گیں ہندوستان ۽ اردو زبانی دل ۽ پر
چندے دنت کہ آئی نام تو ار ۽ روم ایران بلکن فرنگستان ۽ ہم جسکتگ۔“
بانگ درائے ہر سیں نوبت ہر چنت ۽ کہ چے یکد گر ۽ گتا انت بلے آہانی رنگ ۽ دانگ
گال بھیر پورا کیں اردو شاعری ۽ تما گیشتنگ۔
ہے ہر سیں نوبتانی فکری شمار ۽ یکر گئی جوان دوی انت

سری نوبت

پھوپیش ۽ حوالہ دنیگ بو ٹگ چہ شاعری ۽ بنگیشیری تاں ۱۹۰۵ء علامہ اقبال ۽ ہرجی
کے پربستگ ات آہانی گھنن و گھنن بانگ ۽ درائے سری ذورہ ۽ ہوار کنگ چو ہمک شاعر
۽ اقبال ۽ ہم و تی شاعری ۽ بندات گوں غزل ۽ کر ٹگ۔ علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ ہے
نوبت داغ دلوی ۽ امیر نیائی ۽ ایشانی شاگردانی نوبت بو ٿي۔ نو در بریں ہر شاعرے ۽ کہ
شعر گو شعن ۽ او ماں کت آہیشانی رنگ ۽ الٰم رنگ گپت ہے طرحیں شاعری ۽ ہجاؤ
عشق ۽ تر آن و پچار گشیتر ۽ دیما کا بتکنست۔ شاعری ۽ ہما تر کہ آڑا معاملہ بندی ۽ نام د
نیگ بو ٹگ کے اردو ۽ شاعر اس جر آت ۽ مو من ۽ سبب ۽ بازی ۽ کار مزبود داغ دلوی
۽ آئی ۽ شاگردانی حد ۽ ہم رواج گپتگ ات۔ داغ ۽ نام کنگ ۽ امیر نیائی ۽ آئی
پد گیراں ہم ہے رنگ زر ٹگ ات۔ ارشد گور گانی ۽ ناظم لکھنؤی کے اقبال ۽ بنداتی

شاعری ۽ دور ۽ مجلساں گون انتہت ہے رنگیں شاعراً نہت۔ علامہ اقبال ۽ ہم داغ ۽
شاگردی پر کاگد ۽ کراج قبول کت چے سالاکوٹ ۽ وتنی گفتار پر اصلاح ۽ داغ ۽ راشتہ
انت۔ اے باروا ۽ سر شیخ عبد القادر نوشہ کنت۔

”ہر چنت ۽ کہ ہے بنداتی نوبت ۽ علامہ اقبال ۽ گفتار اہ ۾ خاصیت نو تگ کہ رند
ترے آئی نام تو ار ۽ سبب بو تنت بلے داغ ۽ پجھ آورت کہ پنجاب ۽ یک دیر پاندیں ضلع
۽ یک ورناد اند گے پنجائیں شاعرے نہ انت۔ آئی دیر نکرت زوت نوشہ کت کہ راہ
شون ۽ جوازت کترانت چوش ہے شاگردی ۽ باز روچ نگپت۔“

سرسید احمد خان ۽ جنز ۽ اثر

علامہ اقبال ۽ ہاں کہ وتنی شاعری گوں غزل ۽ بنا کر تگ بلے آئی زوت پر بند ۽ رپک
درچت آئی سر نظاہری سبب تے زانت نہ بنت بلے مگان ۾ میش انت کہ اردو شاعری 1873
۽ سال ۽ کہ یک خاصیں بدی لے آنکگ ات آئی شارالم ۽ تاں علامہ اقبال ۽ سرو تگ
ہے شار ۽ ردمانگداں کہ مولانا محمد حسین آزاد ۽ شعری مجلسانی مدایی تب ورنگ ۽ بدل
کنائیں گ ۽ چ رسمی کیں مشاعر ۾ چست یک دگہ دابے پ شاعر ان کش انت کہ مصرع
طرح دنیگ یا استاد انی گوشتیگس غزل ۽ رند گیری ۽ گال پر بند ۽ بدل ۽ آئی یک مشاعر
ہے ۽ تما سر حالے پ شاعر ان داتگ ات کہ بحریا بیت ہر چوں پ بیت بلے بن سنگ ہا
سرحال بلات کہ ایشرا ”چکاس سر حال“ گوشگ کر زیست ہے روچاں مولانا الاطاف حسین
حال ۽ لاہور ۽ داشتگ ات آئی ہم پیش مشاعر ۽ بہر گپت۔ سرحال تدرتی ہبرے کہ
غزل ۽ تما کار مہذنہ بیت پر بند بہ آئی زیاست سیبا یت

اے ہمار گیگ بوجہ کہ سر سید احمد خان ۽ جنز یتگیں شار شاہگان بو تگ اتھ سر سید
احمد خان ۽ غرض و مقصد اں لوز انک ۽ گبودی ہم گون بو تہ آں اے ہبر ۽ واگھدارات
کہ شاعر غزل ۽ بلنت ۽ پر بند ۽ نیمگ ۽ دلگوش بکننت کہ یہ قومی مقصد اں لکھ
کارانت سر سید ۽ وتنی تاکنڈ ”تمذیب الاخلاق“ ۽ ہم اے باروا دلگوش دیانٹگ ات۔

ہے نوبت ء نہ پہنات ء نوکیں علم و زانت ء جیک و جاک بود کہ انگریزی والگ الم بود
اے ڈول ء وہ یکہ چہ کالجاں انگریزی و نتھیں مردم در آتکنت نہ آوان انگریز شاعرانی ہا
پر بند کہ کالجاں و نتھ انت آہانی سیکان ء نو شتر ء جمد کرت یا ہے شاعرانی ہما پر بند اردو ء
بدل کرت انت۔

علامہ اقبال چوکہ حالی ء آزاد ء مرنیں بالابندے ات چوش چہ سرید گھنے زمعاً چہ
ہے شہ زانتانی فلکر ء اثر گپت آئی چہ انگریزی ء اثر ہم گپت و ت ہم ہماہانی فلکر ء رند گیری
ء پر بند نو شتر کرت نت "بائگ درا" ء سری نوبت ء بازیں پر بندان ء حضرت علامہ ء چہ
انگریز شاعرانی پر بند اں در کرت یا ہماہانی سگ و بھیر کار بست انت چوش آئی چہ غزل ء پت
ء پر بند ء شایتیں کچھاں ہاں دات۔

و طنیت

علامہ اقبال ء شاعری ء اے دور نوبت ء مکانی آجوئی ء گواںک تالان ات۔ سیاسی
کیں جن لائچ جم و جوش ء انت۔ بلے در آمدیں انگریزی حکومت ء زلین سکھار ء دیما
دپ زبان کنگ ارزان نہ ات شاعر اس ہے حل دہوک ء در شان پر دگہ رپکاں
کنگ۔ وطن ء زید و زیبائی وطن ء شاہگانیں ربیدگ ء پچھہ آر گو سیکل عمد و نوہنی
کچھن گھیں و نامدارانی پچار رو آسانی ربیدگ ء کچھن و صف یا کہ ہندوستان ء جہ مندریں
جاتا کیں قوم ء راجان ء چہ ناشتی ء ناپاکی ء دور دارگ، مہرو محبت ء بخت و سکین
گیشتر پر بندانی سر جاں بو تگ کہ چڑھی ء وطنیت ء و شبوچ دیو کیں چاگردے پیداںگ ء
کنک رستگ ہے روچاں علامہ اقبال ء شاعری ء سر جاں ہم زیادہ تر "وطنیت" بو تگ۔
ترانہ ہندی، تصویر درد، نیا شوالہ، صدائے درد، ہندوستانی پکانی تو می پر بند ء بن سگ ہے
جزہ ات اقبال ء ہے نوبت ء اے خیال ء جمد یہتگ کہ چہ در آمدیں زیر دستی ء آجوئی
گرئیگ ء ہندو ء مسلمان باند کہ گوں یکد گر ء ہدل بہ بنت

زید نازیں کے

بے نوبت اے پر بند اں اقبال اے دوی مزینیں مئیل زید اے ندار الہانی پچھے آر اے پچار
 بوٹگ - حالہ ایر ایک آرزو، ایر کوہ سار ماہ نو، جگنو، گنار راوی بھجن پر بندانت گوں
 وطن اے زید اے زیب اے اقبال اے مروہ بدی اے درج تاں گذی عمر اے آئی شاعری اے تما بر جاہ
 گندگ اے کیت یک چنے اے اے قلر ہم انگریزی شاعری اے دادے انت کہ انگریزی اے
 موجانیں شاعر امبرادو تریں مارشت دارت - یکے ایش کہ قدرت اے حسن اے ہر کس کے
 بھرے زیریت آئی دور گانی شرتیں درمان بنت - دوی ایش کہ زید اے ندارہ وست سر اے
 بھجے نہ انت - ملوکیں مردم اچ ایشان مونجاںی زوریت اے چاڑ کہیں تب اے راجہ ایشانی سوار
 ہنچاڑ ریت، اقبال اے جمل پر بند سری مارشت اے جوانیں درشانے انت - "ایک آرزو"
 اے در انگار اے پچارت -

دنیا کی محفلوں سے آتا گیا ہوں یا رب
 کیا لطف انہیں کا جب دل ہی بجھ گیا ہو

شورش سے بھاگتا ہوں دل ڈھونڈتا ہے میرا
 ایسا سکوت جس پر تقریر بھی فدا ہو

مرتا ہوں خامشی پر یہ آرزو ہے میری
 دامن میں کوہ کے اک چھوٹا سا جھونپڑا ہو

آزاد فکر سے ہوں عزت سے دن گزاروں
 دنیا کے غم کا کانٹا دل سے نکل گیا ہو

لذت سرود کی ہو چڑیوں کے چپھے میں
 چشوں کی شورشوں میں باجا سانچ رہا ہو

خودی ۽ بن حشت

علامہ اقبال ۽ ہے نوبت ۽ گفتار اس جاگہ جاگے چو شیں سر حال گندگ ۽ کائینت کر
آیو کیں عاقبت ۽ اقبال ۽ نزء جائیدی قدرے ہو ژبنت۔ خودی ۽ سوچ ۽ اقبال ۽ نزء
بند روی قدرے۔ پھر خودی ۽ بادگیر ۽ جد ۽ کش و چیل ۽ از رش چوبن حشت ۽ اقبال ۽
فکر ۽ پیدا اور نت زند ۽ تاؤ تو تیلان کافی دیم دارگ۔ سیست و سوب مندرجہ نئیگ ۽ ہے دور ۽
اقبال جمد ۽ سکین دنت

یہ تلاش مصل شمع جہاں افروز ہے
تو سن اور اک انساں کو خرام آموز ہے
(مغل رنگیں)

ترجمہ:- ہبندیں شہاڑ جہاں ۽ چوکہ چاگ ۽ روشناداریت پہنچی اور رہن ۽ چاپک
انت کے آڑا جز نیست۔
یا کہ اے گال۔

کس قدر لذت کشود عقدہ مشکل میں ہے
لف صد جاصل ہماری سعی ہے حاصل میں ہے
(آفاتاب صحیح)

ترجمہ:- مریں گرہن ۽ پیچ شانگ ۽ چونیں دلوشی ۽ رسیت۔ صد مراد ۽ مرگ مئے بے
سیتیں جمد انی قل ۽ انت۔

دومی نوبت

پنجو کہ گو سکین تاکافی تمایات گیر بو تگ ۱۹۰۵ء تا ۱۹۰۸ء علامہ اقبال پہ گیشیں
وانگ ۽ یورپ ۽ بولگ "بانگ درا" ۽ پر بند انی دوی نوبت ہے روچ انت۔ اے نوبت
۽ علامہ اقبال ۽ دلگوش شاعری ۽ پرمنات ۽ کمکترو تگ آئی وانگ ۽ نیمگ ۽ زیاست وہ
دا تگ پدا ہم چیرے پر بند کہ ہمارو چانی انت آہانی تاکیک مزنيں بدلي نے نگاہ ۽ کیت۔ ہے

بدلي ۽ وظينت ۽ شار پ جهانگيرين چار حدے ۽ پراہ بو گنگ نوں اقبال ۽ گوانگ پر
 هندوستانی قوم ۽ ملت بلکن پر اسلامی ملت ۽ بوت کر آں جهان ۽ جگد ۽ شنگ و تالان ات۔
 عبد القادر ۽ نام ۽ علی گذھ ۽ نام ۽ صيقيل (سلی) ۽ پر بندان تيو گيس جهان ۽ مسلمانان
 تو اپر جنگ بوئے۔ صيقيل ۽ نام ۽ پر بند مسلماناني رهمنگي عمد ۽ موئك گوشگ کرزيت کر
 علامہ اقبال ۽ چه الگستان ۽ واتري ۽ وہ ديكھ آئي جهاز (گراب) چه سلی ۽ جزيرہ گوئسته
 اسلامي نوبت ۽ مسکھ شان یات کلان ۽ پر بستگ ات

تو بکھي اس قوم کي تهذيب کا گواره تھا
 حن عالم سوز جس کا آتش نثاره تھا
 (صيقيل)

سرخ عبد القادر بانگ درا ۽ سرنوشت ۽ یات کنت کر یورپ ۽ دارگ ۽ روچاں
 روچے ۽ علامہ اقبال ۽ ارادہ شونداشتگ کر آں شاعري ۽ یلد ڏنيگ لویست ہماوہ
 کہ پ شعر شاعري ۽ گھارگ بيت چه آئي شرس کارے گنگ ۽ دل مانگ ات بلے عبد القادر
 ۽ وقتی استاد آرندھ ۽ په گنگ ۽ کہ ہے دو کمیں شرزاں اسماں گوشت
 ”ہماوہ دے کہ ہے شغل ۽ کار مرز بیت آپ شاعر ۽ جند ۽ ہم اوپ آئي قوم ۽ یک پیغم ۽
 سیت مندانت“

علامہ اقبال ۽ وقتی ارادہ بدل کر گنگ ات۔ بلے نوں اقبال ۽ جزم کر گنگ ات کہ آئي
 شاعري پ تيو گيس اسلامي امت ۽ انت ہما پر بند ک عبد القادر ۽ نامے پر انت آئي تابے جزم
 ۽ باپوريں درشان انت۔

اٹھ کر ظلمت ہوئي پیدا افق خاور سے
 بزم میں شعلہ نوابی سے اجلا کر دیں
 جلوہ یوسف گم گشت وکھا کران کو
 پتش آمادہ تراز خون زینا کر دیں

رخت جان بکندہ چین سے اخالیں اپنا
بکو محو رخ سعدی و سلمی کرویں
گرم رکتا تھا ہمیں سردی مغرب میں جو داغ
چیز کر سیدہ اسے وقف تماشا کرویں
علامہ اقبال ۽ وقی ہے پہنیں خیال کلیں زندگی کجھ پیش کنان کرتت

ہے نوبت ۽ کڑے پر بندانی تل ۾ فالسو فی کیں میمیل ہم جڑکیت کہ رند ترے اقبال
۽ حد ۽ جائیدی سر حال جو ڙیو تنت۔ محبت، چاند اور تارے، کوشش ناتمام، پیام عشق،
انسان ہے رنگیں پر بند انت۔ ایسا ہم خودی ۽ پجھ آر ۽ جد ۽ درونت ۽ درشان
بو تک

جنش سے ہے زندگی جان کی
یہ رسم قدم ہے بیان کی
ہے دوڑتا اشب زمانہ
کہا کہا کے طلب کا تازیانہ
اس رو میں مقام ہے محل ہے
پوشیدہ قرار میں اجل ہے
(چاند اور تارے)

”زندگی سر و هیر انت“ دہر ۽ بور لوٹ، ڳزر ۽ شپا نک ۽ جزیت۔ اے را ۽
اوشت ۽ جواز تے نیت، اوشنگ مرگ ۽ شوندار انت۔“

راز حیات پوچھ لے خضر بختہ گام سے
زندہ ہر ایک چیز ہے کوشش ناتمام سے
(کوشش ناتمام)

”چہ خضر ۽ مبارکیں پاؤ گاں زندگی اسرار اس پرس۔ کہ ہر چیز کے زندگ انت
چہ ناتمام جدال“ پیام عشق تا اقبال ۽ عملت ۽ سیمود عکس سلامت و سرجم انت کے نبو
آئی زندگی بجاز انت عملت حالین۔

وجود افراد کا مجازی ہے ہستی قوم ہے حقیقی
ندا ہو ملت پے یعنی آتش زن ظلم مجاز ہو جا

یکی نوبت

بانگ درا ۽ دراج ۽ دری پاندیں نوبت ٹھیش انت کے چ ۱۹۰۸ء تاں ۱۹۲۳ء تاں
انت ایشی پر بند ہم لیکھاء گیش انت چ ہے پر بند اس کو دے چو شیش انت کے علامہ اقبال ۽
فارسی ۽ ہے دپڑ اس اسرار خودی، رموز ٹھیودی ۽ پیام مشرق ۽ پیشی انت۔ سرا
تکھیں گفتار گوں فارسی شاعری ۽ ہبھوڑی پر بندگ یو تک انت۔ فارسی گفتار افی تاچو کے
حکیم الامت علامہ اقبال ۽ فکر تیوگ و سرجم یو تک انت اے رنگ ۽ اردو شاعری ۽ ہم ہے
فکر ۽ پد گوانک جریدگ انت۔ اردو ۽ پر بند افی تا اقبال ۽ رژن و فکر ۽ پورائیں گوشت
پدرانہ انت کے ماں فارسی ۽ گوناپ کشیت ۽ پھانی دیما کینت بلے فارسی گفتار افی
گروئیک نہ یک رنگ ۽ سرابیت۔ علامہ اقبال ۽ وقی دپڑ اسرار خودی ۽ (وست پچھے
آر) ۽ ردو ۾ واسطہ گوں عشق یا وقی مقصد ۽ کھنیں واہداری پاڑالی گوشتگ۔ وست
۽ شارگ یا چہ در آمد اس پندگ ۽ را علامہ پے خودی ۽ زہر ۽ کچل یکھیت۔ رموز
ٹھیودی ۽ پر ۽ سکین دنت کے زوال ۽ درگت ۽ یابدیں روچاں و تراویں ملت ۽ گنڈنٹ
پے امت ۽ گھتری ۽ وقی و سیو ۽ تیوگ ۽ کار گبرا نت۔ گوں امت ۽ ہدی، آئی دستور
(قرآن پاک) ۽ پاندہ بنت چہ ذات ۽ زیریات ۽ و ترا چست بدرا نت۔ بھنگ فکر ۽ خیال
ہے یکی نوبت ۽ گیشتر پر بند افی تل ۽ گوں و ستادی کار ہر زب یو تک

یارب دل مسلم کو وہ زندہ تمنا دے
جو قلب کو گرامے جو روح کو ترپا دے
پھر وادی فاراں کے ہر ذرے کو چکا دے
پھر شوق تماش دے پھر ذوق تقاضہ دے۔

(دعا)

عقل کو تنقید سے فرصت نہیں

عشق پر اعمال کی نیاد رکھ (غزلیات حصہ سوم)

ملت کے ساتھ رابط استوار رکھ
پوستہ رہ شجر سے امید بہار رکھ

(پوستہ رہ شجر سے...)

نہیں جگو تاریخ سے آگی کیا
خلافت کی کرنے لگا تو گدائی

خریدیں نہ ہم جکو اپنے لو سے
مسلمان کو ہے نگ وہ بادشاہی (دریو زہ خلافت)

اردو شاعری ۽ شروعات ۽ علامہ اقبال و ملیٹ ۽ مزینیں بالابندے بو گک - و ملیٹ
۽ گزرائیں اس کے پر آزادی جمدانی ترند ۽ تمرد گنگ ۽ ہندوستان ۽ گلینیں قومان ۽ ہندو ۽
مسلمان ۽ مذہب او باد ۽ زربیات ۽ چست یک ۽ قومے ۽ دیسی ۽ آرگ بہ بیت بلے
گوں وہد ۽ گوڑگ ۽ اقبال ۽ جوان چارت کہ ہندو ۽ مسلمان گوں یکد گرائے مسہٹونت ۽
پھیر یک قومے ۽ رنگ نہ زیرت - دوئی نیمیگ ۽ اسلام ۽ خاقان ۽ اے درونت کہ
حضرت بالا چ جب شہ ۽ او حضرت مسلمان فارسی چہ ایران ۽ بونیگ ۽ رند ہم اسلام ۽ ملت
۽ شرف مندیں بھرے بو تنت بزاں اسلام رنگ او باد زربیات یا کہ ڈیسہ ۽ دمگ ۽ زبان
رہیدگ ۽ کیلے ۽ نماریت او داں تھنا تو حیدر سالت ۽ سرء ایمان آرگ ملت ۽ باسک ۽
پالی انت - چوش علامہ اقبال چو و ملیٹ ۽ تلکیں کنپ ۽ ملت ۽ شاہگانیں زراء اری کپ
یہ ہندی وہ خراسانی یہ افغانی وہ تورانی
تو اے شرمnde ساحل اچھل کر بیکار ہو جا
ہما اقبال کہ آئی گواںک ات - ہندی ہیں ہموطن ہیں ہندوستان ہمارا - ہے مارشٹ ۽
رند تو ارپر کت کہ - مسلم ہیں ہم وطن ہے سارا جہاں ہمارا -

بانگ درا ۽ سکی نوبت ۽ علامہ اقبال ۽ اسلامی ملت ۽ زوال ۽ چوش کے پیش دا

شیگ کہ رژن ء عبرت ء سایر سیت۔ اے ہمارا یگ ات کہ کم و گیش در تیں اسلامی
ملک بد ریں استعمار ء زیر دست بو تک اتنت۔ آپی نہ سازگ بے سخن ء بے زانتی چ
اسلام ء زانت ء بے بھری، قلبی جہان ء چیزے دروگ، دروده ء بے بنیں بھراں ~~نگول~~
کنگ ء ملت ء یکوئی چند چند یتیگ ات۔ غرہ شوال یا ہلال عید، شمع اور شاعر، شکوہ و ہواب
شکوہ، خطاب بہ جوانان اسلام یا ہے رد، دگہ بند ملت ء ہے زوال ء ایر بیگی ء شری ء
پیدا اور کتت

قالے دیکھ اور ان کی برق رفتاری بھی دیکھ
رہو درماندہ کی منزل سے بیزاری بھی دیکھ
فرقت آرائی کی زنجیروں میں ہیں مسلم اسیز
اپنی آزادی بھی دیکھ ان کی گرفتاری بھی دیکھ
دیکھ مسجد میں ٹکست رشنہ تسبیح شیخ
بندے میں برہمن کی بخت زناری بھی دیکھ
بارش سنگ حادث کا تماشائی بھی ہو
امت مرحوم کی آئینہ دیواری بھی دیکھ
چاک کر دی ترک ناداں نے خلافت کی قبا
سادگی مسلم کی دیکھ اوروں کی عیاری بھی دیکھ

(غرہ شوال یا ہلال عید)

بیشک اے جاور اسلامی امد ء زیانی ء ایر بیگی ء شری پیش داریت بلے حکیم الامت
علامہ اقبال ء گفتار اپنی تھا انگت ہم دل ایکنی ء عبدال ء اوست ء او میت ء ڈیوبالیت چ
گر انیں اندوہاں اقبال بے تاہیر دل پڑکہ ات نادو میت نہ ات۔ آئی وقی دل ء زانت کہ
اسلامی امد اے جان ء اللہ پاک ء گذی کل انت ایش پ گار ء بیگواہ بونیگ ء نہ انت
علامہ اقبال ء پرسدہ ء باورات کہ اسلامی ملت پدا جہسیریت جان ء زانت وزانگ دنت
نکل کے صحراء جس نے روما کی سلطنت کو الٹ دیا تھا
نا ہے یہ قدسیوں سے میں نے وہ شیر پھر ہوشیار ہو گا

(غزل)

شب گریاں ہوگی آخر جلوہ خورشید سے
یہ چن معمور ہو گا نغمہ توحید سے
(شاعر)

بال جبریل

”بائگ درا“ء ”بال جبریل“ء شنگ بوئیگ ء نیام ء دوازدہ سال مدد گوستہ۔ ہے
دوازدہیں سالاں علامہ اقبال ء پیج اردو کتابے شنگ بوئیگ البت فارسی ء دو پتھرنگ
بوئیگ انت۔

”بال جبریل“ جزوی ۱۹۳۵ء چھاپ و شنگ بوت۔ چوکہ ہے مد اردو دگہ دپٹر
شنگ بوئیگ انت چہ بائگ درا ء تن بال جبریل ء علامہ ہر گفتارے کے اردو ء روپی
دات ایشی تماں انت پہ اے بابت ء بال جبریل بازار زشیگ انت کہ حکیم الامت ء مان
فارسی ء ماہر کہ جوان گیشینتگ گوشتگ انت بال جبریل ء مان اردو ء آہانی نیمگ ء
اشارت گند گا کائیست۔

بال جبریل ء سری بہرہ غزل ء دوی پر بند انت دوئیں بہرہ علامہ اقبال ء شاعری
بازار زشیگ انت۔ اے کتاب ء گلکچہ فارسی گفتاراں جنانہ انت البت کہ شعری تمہیات
تجربت گند گا کائیست آں شاعری ء ازم ء چہ محترم ء کمنہ انت
غزل ء بہرہ شانزدہ غزل چہ اندر گراں گستہ جانا وشتگ انت۔ سبب المیش انت کہ
ہے گفتار اپنی گیشتر ء شریداری گوں مابعد الطیعتاں ء انت۔ براں خدا کاماس ء عینی
آدم ء شریداری ء درشان کنت۔ ایشانی چیزے گاں جمل بن انت چیشی رند حکیم سنائی
(کہ آں فارسی ء در گفتارے ء حضرت مولانا روم ء آئی پہ گیری کر گئے) ء رہ ء یک
قصیدہ گوئیں غزلے رند ء اندر گہ غزل پد ہر میگ انت کہ آہانی تماہا غزلان کہ سر جائے
گون انت آیش انت

خودی، عشق، کشمکش حیات، فقر، وجہ ادا اور عقل کا مقابل، اصل اسلام کی طرف
واپسی۔

یا کہ چوش بگو شے کہ ہماکد ۽ سیکلہ کہ مردمان پرورچہ اسلام ۽ در کر تگ انت یا کہ
در مسلمان اسلام ۽ تمام داتگ انت۔ صوفی ۽ ملا ۽ بے سخی، قلبی رہیدگ ۽ رو آسان
۽ سر ۽ زیان رسینو کیں پر مشتمل۔ قلبی جہان ۽ دور بر ۽ تمام کہ چوشیں ہبران ۽ آئی
جوریں گالانی تل ۽ دیان کر تگ باں جبریل ۽ گفتار اردو غزل ۽ یات گیر ۽ یک نو کیں
تو ارے انت۔ ایشانی بیان ۽ توک پتا کی کہ پیشی دور ۽ غزل چہ آوان ہورگ انت، لوزانی
گنج، شبنی و چر، عکس کاری شری ۽ پیدا اور انت۔ اے ہبہ پہ جزم گوشت بیت کہ علامہ
اقبال ۽ غزل ۽ باطن بدل کر تگ۔ غزل ۽ تب ۽ اے شاہگانیں تحریت کہ رندی غزل
گٹھیں شاعران ۽ آئی سکی ۽ زہنیتگ ہے غزل و تی کلکتہ گیری ۽ تران بھیر ۽ نمہ داری ۽
بانج برنت۔ لستن گال پہ مثال

گدائے میدہ کی شان بے نیازی دیکھ
پھونج کے چشمے جواں پے توڑتا ہے سو
اگر چہ بحر کی موجود میں ہے مقام اس کا
صفائے پاکی باطن سے ہے گھر کا وضو
رگ تاک منتظر ہے تری بارش کرم کی
کہ عجم کے میدوں میں نہ رہی مئی شبانہ
تری بندہ پروری سے مرے دن گزر رہے ہیں
نہ گلہ ہے دوستوں کا نہ شکایت زمانہ
عشق کی اک جست نے طے کر دیا تھہ تمام
اس زمین و آسمان کو بیکاران سمجھا تھا میں
اپنے بھی خفاجوہ سے ہیں بیگانے بھی ناخوش
میں زہر ہلال کو کبھی کہہ نہ سکا قد
کرتی ہے ملوکیت آثار جنوں پیدا

اللہ کے نثر ہیں تیور ہویا چلگیز
 کوہ شگاف تیری ضرب تھے سے کشاو شرق و غرب
 تن ہلال کی طرح عیش نیام سے گزرا
 صحبت پیر روم سے مجھ پر ہوا چہ رازفاش
 لاکھ حکیم سر بیب ایک کلیم سر بیف
 تو عرب ہویا عمّم ہو تو تیرا لالہ الا
 لغت غریب جتنک ترا دل نہ دے گوای
 غریب و سادہ و رنگیں ہے داستان حرم
 نہایت اسکی حسین ابتدا ہے اسماعیل

علامہ اقبال غزل رنگ اردو شاعری تاریخ اکیلا انت وہ یکہ
 و انوک چ آئی بھیراء سر بد بہ بیت اُرپک اُزپت بکنت پر آئی نو کیں جمانے درے پاچ
 بیت

چونائی اُتیو گیں بال جریل کھن انت بلے ایشی سے پر بند چو شین انت کہ زبان زانت
 اُنقد کار ہر کیے اُ بابت ہے گوشت کہ چہ کلاں باج بر تگے ذوق و شوق، مسجد قرطیہ ساقی
 نامہ چو شین پر بند انت کہ گوشتن کرزیت کہ علامہ اقبال چریشان شرتریں پر بند نوشہ
 نکر گتگ۔ ذوق و شوق اُتب لغت اُنیگ انت۔ مسجد قرطیہ اُساقی نامہ اُتل اُقابل اُ
 فکر اُدر تیں پہنات، مارشت اُتیو گیں جو ہر دل پہکی اُگوں ایشانی تما نچھ۔ سر حال یک
 شلی ہمراہی بیان اُتھات اُتیو گیں زور پر بند اُنی ارواه انت۔

بال جریل اُگو ڈیں پر بند اُنی رد طارق کی دعا الارض اللہ لالہ صمرا، زمانہ اُشاپن ہم
 سہٹا اُلگ کرزیت۔ چیزے پر بند آخر اُخر کائی نت کہ ایشانی تما اقبال اُتھکائی و تی خیال
 درشان کتگ چو کہ آزادی افکار یورپ، سینما، فقرہ اُندگر ہے تھرے بیان اقبال اُمان
 ضرب کلیم اُشری گیشیتگ انت۔

ضرب کلیم

ضرب کلیم ۱۹۳۶ء شنگ بوت بال جبریل ء ضرب کلیم پورند شنگ بو تنت ایشانی نیام ء فارسی ء چیز دپترے نیست انت۔ ضرب کلیم ء گفتار تیوگی ء یک خاصیں گال بھیرے ء انت چ کتاب ء نام ء پیدا اور بیت کہ حضرت موئی علیہ السلام ء فرعون ء زلیں گشاو ء را کاری سیں ٹپے پر کرتگ ات ہے ہیم ء علامہ اقبال ہم گوں اے کتاب ء گفتار اں استیں بار یگ ء اجایں گشاو ان پے پر کنگ لوثت آئی و دت "ضرب کلیم" باروا گوشتگ ات کہ "ایش استیں نوبت ء دیم ء دز کیک ء جنگ بکل انت" حاضر سیں بار یگ علامہ اقبال ء یک خاصیں نکش ء نزوارے انت۔ قبھی ربیدگ ء گوں وقی گراپیں فکرو خیالاں کہ جهان ء تادروگ ء بے بین چپر کہ چست کرتگ کہ ملوك ایشانی باروا باور کنت کہ راست انت۔ چہ ہے رویں خیال ء دست ء عالم روچ پر روچ گمراہیانی تاروکی ء کپان انت چو شیں مرانی بابت ء علامہ اقبال بال جبریل ء گشت۔

محے تندیب حاضر نے عطاکی ہے وہ آزادی
کہ ظاہر میں تو آزادی ہے باطن میں گرفتاری
استیں دور غربیدگ ء ہے نبی آدم و شنبی ء را علامہ اقبال ء ضرب کلیم ء تاچکانی
ء وقی سر حال جوڑ کرتگ کتاب ء سری ببرء اسلام و مسلمان ء سر حال ء بازیں پر بند انت
و ایک ء زانگ، زالبول، لوزانک (ازم ء کسب) شکر و مغرب ء سیاست ء سروہن
کنان ء ہر یک پہناتے ء سرء پر بند جریدگ انت۔ گذ سرء یک و ساچیں نائے محراب
گل افغان ء فکر ء سر حال ء چیزے گفتار نو شت انت۔

ضرب کلیم ء گیشتر پر بند گونڈ گونڈیں انت۔ دو، سے یا باز بگرے چار شعر، دیمانہ
رو انت کلیں پر بند چہ ہر ٹکیں کی و گیشی ء پاک انت۔ ضرب کلیم ء تا اقبال ء پر زانت
شعریت وقی گالانی خاصیت کرتگ سب ایش انت کہ ایشانی بن سگ چو شیں آسیگیں جبز
ہے کہ آئی سرء بیچار ء گزرند انت۔ علامہ اقبال ء زند ء آئی تجربت ء ہور ہے کتاب ء
تار جریدگ انت۔ خاصیں بھئے ء ازم ء در حق ء ہر شونے کہ ہے کتاب ء مان انت دگہ
کتابانی بتاگندگ ء نہ ایت چو کہ اے سر حال انت کہ۔

ای قرآن میں ہے اب ترک جہاں کی تعلیم
 جس نے مومن کو بنایا ہے و پرویں کا امیر
 تن بہ تقدیر ہے آج ان کے عمل کا انداز
 تھی نہاں جنکے ارادوں میں خدا کی تقدیر
 تھا جو نا خوب بذریعہ وہی خوب ہوا
 کہ غلامی میں بدل جاتا ہے قوموں کا ضمیر

کشمیر

آج وہ کشمیر ہے ملکوم مجبور و فقیر
 کل جسے اہل نظر کتے تھے ایران صیر
 سینہ افلاک سے اٹھتی ہے آہ دردناک
 مرد حق ہوتا ہے جب مرعوب سلطان و امیر
 آہ یہ قوم نجیب و چوب دست و تر دماغ
 ہے کماں روز مکافات اے خدائے دیر گیر؟
 براں اقبال ۽ اردو گفتار اپنے دپڑانت باگُ درا۔ باں جبریل، ضربِ کلیم۔ بید
 چریشی ار مغان حجاز ۽ تہاہم چیزے اردو ۽ گفتار ہوارانت

چہ علامہ اقبال ۽ کتابیں ابید چیزے لوزانت ۽ شہزاد انتاں ہم علامہ اقبال ۽ گفتار حم
 کر ٹنگ و چھاپ کر ٹنگ انت۔ ”باقیات اقبال“ ۽ نام ۽ واجہ عبد الواحد محبین ۽ واجہ محمد
 عبد اللہ قریشی ۽ شنگ کر ٹنگ۔ ”سرود رفتہ“ ۽ تما مولا نا غلام رسول صراحت واجہ صادق علی
 دلاوری ۽ پر بند نہ آور ٹنگ انت بلے ہے دو نیں دپڑانی گفتار گیشتہ ۽ ہم رنگ انت۔
 خیال کنگ بیت کہ علامہ اقبال ۽ واقعیتی بنکیشی دور ۽ ہما گفتار کر دکر ٹنگ واقعیتی کتابی تہاہور
 نکرتنت اے ہما گال انت بلے ایشانی نز آر ۽ یک پائیڈ گے ایش انت کہ اچ ایشان اقبال ۽
 فکری ردو م ۽ پاسگ ۽ مزن لکھ رست کنٹ چوش اے کتابی خاصیں از رش ۽

اقبال اے گھن اردو پر بند

مسجد قربیہ

مسجد قربیہ ساقی نامہ ذوق و شوق

جان اے ڈلگیں زبان ان ہر چنت اے کہ گھن پر بندانی لیکھ نہ انت بلے بے دروریں پر بند
لیکھ اے زیاست نہ انت اے خاطر اے کہ ہر گھن پر بندالم نہ انت کہ بے درور ہم بہ بیت۔
پنجوکہ لوزانت اے کو اس شری اے زانت شعرو لوزاںکے دروری اے شرف تناگوں پر بند اے
رگ دانگ، گال بھیریا کہ زیان اے وشی اے منت وار نہ انت بلکن گوں مانا اے ای شرامز نیں
سر و سیاری اے است انت پدا حسن و نعمت ہمو شہکاریں لوزاںکی گو ہر لازمی و صفت انت مانا
اے مطلب اے جمل بی، فکر اے برز خیالی اے شاہگانی اے دیمادار ان اے وہدیکہ اردو اے جوانیں پر
بندال چکارگ بیت تہ علامہ اقبال اے پر بند "مسجد قربیہ" رثیں اے گٹ کنست۔

کرشمہ دامن دل ی کند کہ جا این ست

علامہ اقبال اے پر بند نہ ایوک پے میں خیالاں پر سوزیں جبز ہاں بلکن چہ ازم
اے بر زیں چیدگ اے وقی ہنر کاری اے منیشیت چوش گوش گوش روشنہ بیت کہ جہان اے بے
دروریں گفتار انی تھا ایشی پروت جاگہ گپتگ تاریخ، فلسفہ، اخلاقی کیں سک ٹاہم اے ہر
چونیں ہرگی کہ "مسجد قربیہ" اے پر بند اے گندگ بیت دگہ جاگے یہ گدارے گندگ اے
کیست۔ ہشت بندانی اے پر بند اے مانا جانے چیرانت۔ کرزیت کہ ایشی
پڑ پشت ایداں سرا بہ بیت

ہپانیہ تاں چنت صد سالاں مسلمانی دست اے بو تک۔ قربیہ میانجی ہپانیہ اے یک
شرے وہدیکہ مسلمانان قربیہ ہپانیہ اے گرنیگ اے رند ایشی بجاہ ناہیں تھت سالانی تا
اے یورپ اے زیبا ڈولدار اے ڈلگیں شرانی بالور ہوت۔ قربیہ اے بن ہشت عبد الرحمن
الداخل اے ایرکت کہ ماں ہپانیہ اے اموی سلطنت اے سری حاکم ات قربیہ اے میت اے ہریک

حاکم ۽ باشاھ ۽ چیزے نہ چیزے کیشی کر گت انت گذ سری گندوچار المنصور ۽ سکنگ کر
اموی سلطنت ۽ وزیر اعظم ات۔ پ و تی مزنی ۽ شاھ گانی ۽ ایش جان کلاں مستریں میت
انت۔

علامہ اقبال ۽ رامیت ۽ زیارت گنگ ۽ مزن شوق و حب بونگ بلے آڑا عال
ڈسگ بوت کہ اووے حکومت ۽ میت ۽ پاچ گنگ ۽ آئی تانمازو انگ ۽ سر ۽ بندش
جنگ علامہ اقبال ۽ و تی استاد پروفسر آرنلڈ ۽ گوں دیندی کر گت آئی گوں اچین ۽
حکومت ۽ نوشت و خواند ۽ رندہ علامہ اقبال ۽ خاصیں پنکے ۽ اجازہ بھگیت

علامہ اقبال ۽ ۳۰ دسمبر ۱۹۳۲ء یعنی گوں میز کانفرنس ۽ بہرزو رگ ۽ رند لندن ۽
”ارسٹو ٹولین سوسائٹی ۽ دیما۔“ باریں مندب ۽ چہ اوست انت؟ تران کت ہے تران
”تکمیل جدید امیات اسلامیہ“ آکسفورڈ چھاپ ۽ ہفتی خطبہ انت۔

ہنری بر گسان

چ لندن ۽ اقبال فرانس ۽ آنکنگ آئی گوں ہماوہ ۽ فلسفی ۽ شہزادت ہنری بر گسان
۽ گندومندے سکنگ۔ اچ میداں علامہ اقبال دوسرے ہنگانی ترو گرد ۽ ہسپانی ۽
سرگپت۔ علامہ اقبال ہسپانیہ ۽ ترو تاب ۽ باروا بازیں تران و نوشتگان و ت چوش
کٹیت۔

”بید چ انڈ گہ ڈیسہ ۽ مگاں من قرطہ، غرباط، اشیاء ۽ مید رڈ، شنگان حدیقتہ،
الازہر، ۽ بادم سیل کرتگت۔ پیمن ۽ زربار ۽ مورش قوم مورش بونیک ۽ اسلامی
منگھ و شان ۽ ہانکش و نشان کہ آہانی ملک ۽ انت آہانی سر ۽ پر بندیت۔ او داں یک
نوکیں فکرے سرچست گنگ ۽ انت کہ گوں علم و زانت رسگ ۽ دیرثی کنت۔ لو تھر ۽
کہ مذہبی گھتری آور گت آں ناد ٹسکنیں را بنداں بودناک بوان انت پادریانی گناو
تیو گیں یورپ ۽ خاصیں پنکے ۽ پیمن ۽ کم بوان انت۔“

ایداں قرطہ ۽ میت ۽ نمازو انگ ۽ قرطہ ۽ پر بند ۽ ابید حکیم الامت علامہ اقبال

ہسپانیہ ۽ میڈرڈ یونیورسٹی ۽ اسلامی جان ۽ فکری بودنکی ۽ سرءَ تران کت کہ آرزا باز
دوست گنگ بو گنگ ات

ہسپانیہ ۽ تروگرڊ ۽ روچاں مسجد قرطبه ۽ ابید علامہ اقبال ۽ دعا ہسپانیہ طارق کی دعا
عبد الرحمن اول کابویا ہوا بھجو، قید خانہ میں معتمد کی فریاد ۽ سر حال ہم پر بند نوشته کرتگ
انت بلے چریشان مسجد قرطبه و تی موثوت انت

مسجد قرطبه ۽ پر بند ہے شاہ گانیں میت ۽ تہانمازو انگ ۽ رندا اقبال ۽ پر بستگ کہ
آل فکر ۽ آزمائ گواز ۽ سوار ہما عمد و بار یگ ۽ رستگ کہ آئی تا ہے میت جو ٹبوت۔
پر بند ۽ سری بند ۽ اقبال دور نوبت حالین ۽ گلاد ۽ اثر مندیں پھٹے ۽ عیان کنت

سلسلہ روز و شب نقش گر حادثات

سلسلہ روز و شب اصل حیات و ممات

سلسلہ روز شب تار حریر دور نگ

جس سے باتی ہے ذات اپنی قبائے صفات

بڑا وہد ۽ زمانگ ۽ نکش دا گئی انت ایشانی بن ۽ زند ۽ مرگ اصلیں تو ان انت۔

شپ ۽ روچانی دور نکیں بر لشم ۽ او تاگ ۽ مرگ ۽ زند ۽ قباگو ڳیت

جان ۽ ہوشی چو ہیت ہر چنکس زیباء نمہ دار انت آرزا بقا ایت

آنی وقاری تمام مجذہ ہائے ہنر

کار جہاں بے ثبات کار جہاں بے ثبات

اول و آخر فنا ، ظاہر و باطن فنا

نقش کمن ہوکہ نو منزل آخر فنا

بلے پر بند ۽ دوی بند ۽ علامہ اقبال ہمانکش ۽ حوالہ دنست کہ حق انیں سچائیں عاشقہ

۽ جو ڈکر گنگ کے چوشیں صادقیں عاشقانی کار پر رب ۽ رضا ۽ پشت ۽ بنت ۽ آہانی نکش

کورنہ بیت حد ایش انت کہ وہد ۽ قبرانیں گلاد ہم چوشیں نکش ۽ دیمایوس بیت

ہے گر اس نقش میں رنگ ثبات دوام

جسکو کیا ہو کسی جو خدا نے تمام

مرد خدا کا عمل عشق سے صاحب فروغ
 عشق ہے اصل حیات موت ہے اپر حرام
 و مختار اعلامہ اقبال عشق ۽ کمالاں شونداریت پنچو گند گاکیت کہ زمانہ عجاگہ عشق ۽
 شاراء گپتگ - علامہ نے زمانہ عشق مرد عزال ع نیام ع ہمدی ہستی نہ انت بلکن عشق
 اصلیں ایمان گو اپجن ع حالتی ع شوہا ز صفات الیہ ع و تیگ کلگ ع اوامان -

اے حرم قرطبه عشق سے تیرا وجود
 عشق سراپا دوام جسمیں نہیں رفت و بود
 رنگ ہویا خشت و سگ چنگ ہویا حرف و صوت
 مجرہ فن کی ہے خون جگر سے نمود
 بلے ہے درتین جوش ع جرجشگ ع اصل ایش انت کہ حکیم الامت علامہ اقبال
 قرطبه ع میت ۽ منگو و شان حسن و نہد ع شوندار ع اگہ گو تیگیں عمد ع یات گیر ع کشت ع
 عاقبت ع اسلامی امہ ع جنگ ع نوکیں نوبت ع رائی کلگ ع اوست ہم دل دستگ

تیرا جمال و جلال مرد خدا کی دلیل
 وہ بھی جلیل و جمیل تو بھی جلیل و جمیل
 تیری بنا پائیدار تیرے ستون بیٹھار
 شام کے صحراء میں ہو نجسے نہوم نخل
 تیرے درو بام پر وادی ع ایمن کانور
 تیرا منار بلند جلوہ گہ ع جبریل
 مٹ نہیں سکتا کبھی مرد مسلمان کہ ہے
 اسکی اذانوں سے فاش سر کلیم و خلیل
 یورپ ع فکری علمی سیاسی ع ربیدگی کشاں ہسپانیہ ع مسلمانی مزینیں بھرے
 ہو رانت ہے پہنات ع اقبال دلگوش دیان ع پر اندوہ ع دلپدری ماریت کہ ہے ہسپانیہ ع
 نوں کے سرینیاتکنگ کہ باگ بدنٹ - ایداں فرانسیسی جرمون ع اطالوی قوماں نام توار منگو
 شان دستگ بلے اقبال گوں باطن ع پتمان چہ اسلامی نوبت ع پر کوت ع اسلامی راج ع

نوکیں زندے عج کنگ ۽ گندیت آئی دا ٿم او میت واریں زرد آزِ امتاگ دنت کر
 گند گایاں پر مڑا ہے اچ حصار ۽ من شم ۽
 پروشی زمزیاں گلائی تھئیل ۽ بدان ۽ شے
گوں مسویٰ ۽

ڈاکٹر سر شیخ محمد اقبال ۽ اٹلی ۽ ہادور باری ۽ زل مسویٰ ڳوں گندو نند کر ٿنگ۔
 مسویٰ ۽ اسرار خودی ۽ اگریزی پھر و بدل و نشگات آں چ علامہ اقبال ۽ خیالاں پوہ ٿ
 سئی اس علامہ اقبال اٹلی ۽ متریں علی ادارا ه روم ۽ اکاؤنٹی ۽ پیچی ۽ دیما تران ہم کر ٿنگ
 ات ہے تو گرد ۽ در گت ۽ آئی ڳوں پروفیسر آسین ۽ نندو نیادے کت پروفیسر آسین یک
 مزینیں عالم ۽ شہد زانت ات۔ آئی و تی نوشت کر ٿنگیں کتاب ۽ ڈستگ کہ اطا لوی شاعر
 دانتے ۽ سر ۽ عربی زبان ۽ ابید ۾ احمد ثانی ۽ صراج الثبی ۽ دوزج ۽ عذاب ۽ باز اثر
 بو ٿنگ۔

اقبال---ساقی نامہ گالاں

ساقی نامہ

حکم الامت علامہ قبائل ہے، روز بیس پر بند انی یک دگہ پر بند سے "ساقی نامہ" انت کہ بال جبریل و پڑھنے ہو رہا تھا۔ اے پر بند اقبال ہے جہاں جگلو منو کیس خیلانی پر بندگی شکر دے۔ ساقی نامہ پر اللہ تعالیٰ عز و جل عچہ آئی لکھ لوٹنگ۔ ایشی سر بند ہر چوتھے کہ ایشیائی شاعری و روایت دیوار اران ہے بمار ہے پچار بیت بلے چہ میداں زوت پر گوزان مقصده نیمک عزم کرنگ۔ قصیدہ بھیرہ اقبال ہے ساقی نامہ و تی مٹوٹ انت بمار گاہ و موسیم دلبوڈیں نکش کاری سر بند و بیگنیر بیت۔

ہوا	خیمه	زن	کاروان	بمار	
ارم	بن	گیا	دامن	کو	ہمار
گل	زگس	و	سوں	و	نزرن
شید	ازل	لالہ	خونیں	کفن	

ساقی نامہ سرنوشت آئی تل عماں دا ٹکیں لڑاں دا نوک ہماوہ ہے جو انجی سر بد یوٹ کنہت کہ آئی خیال ہے پر بند ہماور ہے زمان ہم یہ بنت کہ اقبال اے اے گفتار ان ہے گوشتگات۔ ہے دور ہے زمان ہے بر صیر، آزادی ہے جن لانجھ و تی جم و جوش ہے یوٹنگ۔ ہمانو ہتاں اقبال ہے شاہین ہے کروار رودنیتگ ہے آڑا ہوں ہے جو شینگ و درس دیان ہے گوشتہ گت

حام و کبوتر کا بھوکا نہیں یہ
کہ ہے زندگی باز کی زادہ اسہ
پرندوں کی دنیا کا درویش ہے یہ
کہ شاہین بناتا نہیں آشیانہ

ساقی نہ شراب کیف و تدح نہ بچار اردو شاعری نہ راچد دیر زماںگ نہ گون انت بلے
 اقبال نہ ہے درستیں لوزان نہ کیں مانائے دائیں۔ آں چہ کاماس نہ ساتی نہ جو شیں مجھے
 لویت کر مسلمان نہ جین نہ تنگیں آس نہ کنٹ نہ کمیری لبوال بدل بکنت عشق نہ
 چو شیں آسے بہ بیت کر پر کوت نہ پراچا اگرانی جلاںک نہ سربکنت

مجھی عشق کی آگ اندر ہے
 مسلمان نہیں ، راکھ کا ذہر ہے
 شراب کمن پھر پلا ساقیا
 وہی جام گردش میں لا ساقیا
 مجھے عشق کے پرگا کر اڑا
 مری خاک جگنو بناکر اڑا

اقبال نہ دریں خیال ایش انت کہ عمدی دورہانی مسلمان نہ گوں و قی مقصد اسلام نہ
 مز نہیں میرے بوتہ پنجو کہ چہ منکھو شان نہ کپگ نہ آچ و قی مقصد نہ شو شکار انت ہے پیغم نہ
 آئی جین چہ رو حانیت نہ نور نہ کور آس انت۔ پر کوت نہ ہے جب نہ بز مقصدیں عشق
 نہ تریشکے پدا بھلو کیں آسے نہ بدل کرت کنٹ۔ پلشی ہادیر ملکیں نوبت نہ اترے نہ واڑ
 گڑدالی انت۔ ظاہریں بہرے کہ راج نہ کمن سال، پیروز ہیزیں باک اے مقصد نہ
 بیمک نہ پیش گای کت نکنست بلکن اے میدان نہ رنا تو قی جوش جبڑہ نہ کار بگرانت۔

خرد کو غلابی سے آزاد کر
 جوانوں کو پیروں کا استاد کر
 ترپنے پھر کنے کی توفیق دے
 دل مرتضی سوز صدقی دے

علامہ اقبال مارت کہ اسلام نہ عمدی نوبتاں حضرت علی شیر خدا نہ حضرت ابو بکر

صدقی نہ پرسوزیں جنبر ہاں اسلامی امت نہ سوب نہ بیک بر زدا شتگ ات نوں ہم
 مسلمانانی دل نہ تک پنجو شیں مل نہ ہدو کے پارنہ ایت اسلامی امت چو قی خند نہ زبونی نہ یہود
 کرت نکنست۔ البت علامہ اقبال نہ گور نہ ناؤ میتی دل ایکھی بے و قی نہ ناگشادی نہ یعنی

جاگئے نیست۔ آں بے واک ۽ ناگشادیں سنگتائں تو اپر کنت ۽ زند ۽ سوبانی حقیقت ۽
حالیئن ۽ ڈسیت

دامد رواں ہے یعنی زندگی
اسی سے ہے پیدا رم زندگی
اسی سے ہوئی ہے بدن کی نمود
کہ شعلے میں پوشیدہ ہے موج دود
اسی کے بیباں اسی کے بہول
اسی کے ہیں کانٹے اسی کے ہیں چھوپ
کہیں اسکی طاقت سے کسار چور
کہیں اسکے پھندے میں جبرائل وحور
کہیں جرم شایین سیماں رنگ
لو سے چکروں کے آلودہ چنگ

اے زند ۽ درونت انت۔ سوب ۽ دم کنزگ ۽ درس انت۔ ہمت، جہزہ، بزم ۽
تمرد ۽ سکین انت۔ ہماں کہ گوں زند ۽ دریا ۽ چولاں سرو پیال بیت مراد انی گوہر ہماں
دست ۽ کپشت۔ چوکہ یک دگہ جاگئے ہے درونت ۽ زیاست سرا کنت ۽ گوشیت

میارا بزم بر ساحل کہ آنجا
ہوانے زندگانی نرم خیز ہے
بلطفاں غلط وبا موجش درآویز
حیات جاوداں اندر سیزست

ساقی نامہ ۽ تماشا شاعری ۽ لہڑ ۽ پاہار انی درگت ۽ برے برے علامہ اقبال فلفہ ۽
گرچھاں ہم پچر پیچان ۽ روت ۽ مسلمان ۽ ڈسیت کہ ہماں کہ ما اوشت گوشیں، اوشت نہ
انت آڑا کہ ما حرکت یکھیں تیو گیں زند ۽ راز ۾ ہمیشی تما انت

فریب نظر ہے سکون و ثبات
ترپتا ہے ہر ذرہ کائنات

بڑی تیز جولائی بہت دور رس
 ازل سے ابد تک رحیم یک نفس
 القصہ ایش کہ ساقی نامہ، تو گیں پر بند جمد، حرکت، دیم کنگز، گوانکے ایش
 بندات، اکہ اقبال اسیں حالت وجاوہر، سرہ ناوی، ناد لجعنی، نا تاسف درشان کنت
 بلے آچہ اسلامی امت، عاقبت، دل ایکشم نہ انت۔ آوتی ہے درد، سوزمان، شوق،
 جبزہ، مسلمانانی دل، دنست

میرے قافلے میں لٹا دے اے
 لٹا دے ٹھکانے لگا دے اے

ذوق و شوق

ذوق و شوق حکیم الامت علامہ اقبال، ازم، فکر، یک گھن شہکو دے بلکن
 جوش گوشگ کرزیت کہ ہے پر بندار دو، مزن ارزیگیں پر بندان کے انت۔ پ
 چکن ازم، درشان، دل سخت، جبزہ، پہکیزگی الی انت ذوق و شوق، تل بن تل،
 دریں رسول صلی اللہ علیہ وسلم، عشق، شاہکانیں جبزہ اقبال، دل چ کیف، ملار،
 سرچ کر ٹگ ہے جبزہ اقبال، زند، گرانقدریں مڈی بو ٹگ کہ پریشی راتی، چیخ شاہدی
 نے در کارنہ انت

۱۹۳۱ء علامہ اقبال سری گول میز کافرنس، بہر زورگ، انگلستان، شتگے ات
 آئی ہے ترو گرد پہ چلتے سپاں بازار زشیگے انت۔ انگلستان، علامہ اقبال دستوری
 جمل براز انی درگت، مسلمانانی لیکا درشان کت۔ علمی دلو زانکی گلاني چی آں تراں کت۔
 واتری، رائل اکڈی بی، دعوت، روم، آٹک اوداں علم دو تین مردمان آڑا باز
 شرف دات۔ چہ روم، مصر، واترے کت۔ چو کہ ماں مصر، انگریز، ہندو کا گلریں،
 ہندوستان، مسلمانانی بابت، چیزے دروگ و بے بنیں ہیر تالان کر ٹگ ات کہ مسلمانان
 ہندوستان، آجوئی، راہ گٹ داشتگے علامہ اقبال، عوئی نیاد، ہر ان ات ہے ہیر ان

جو ان گیشت۔ مفتی امین الحسینی کہ فلسطین ۽ مستریں مفتی بو ٹگ علامہ اقبال را تویی حد ۽ لوثت۔ علامہ اقبال چہ قاہرہ ۽ ریل ۽ سر ۽ بیت المقدس ۽ ششکے ات۔ ذوق و شوق ۽ پر بند فلسطین ۽ سیل سواد ۽ رنڈپ وطن مردمان آور تکلیں یہیں ات۔

۱۰ سبیرا ۱۹۳۴ء وہ یہک علامہ اقبال فلسطین ۽ ترو گرد ۽ ات اسلام ۽ مزن نامیں سرو کاں گندو نندے ہم کرت ایشانی رو ۽ سید ضیاء الدین طباطبائی (ایران ۽ پیشی وزیر اعظم) حسن خالد (اردن ۽ پیشی وزیر اعظم) امیر سید الجباری، محمد حسین آل کاشف العطا علامہ رشید رضا مصری (المنار ۽ شونکار) پروفیسر روف پاشا ۽ بازیں ہے ترو تاب در گست ۽ گوں علامہ اقبال دچار کپت انت۔

ذوق و شوق ۽ وانگ ۽ چیزے اقبال شہزادتی اے خیال رو دکت نہ بیت کہ علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ تمازی ۽ اثر شری ۽ پیدا اور انت۔ اقبال ۽ گالانی تھا صمرا، کاروان، باگ ریل، آپ ۽ چمگ، ناء پچکدہ، عرب شاعر ۽ دھکانی پچار ۽ دلیست بیت کہ بور ۽ دیم کجام کنڈگ ۽ انت ذوق شوق کہ فلسطین ۽ عرب گلریں ۽ سر ۽ پر بندگ بو ٹگ گیشتہ ۽ عربی فکر ۽ چیزیں گاں پیدا اور کنت۔ ایشی شب ۽ ترا مام بوجیری ۽ عربی قصیدہ ۽ گوں جنت وارت اقبال ۽ کہ ذوق شوق ۽ غفت ۽ بنی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ۽ مرن ۽ تزان آور ٹگ پریش ۽ لو زریسگ ۽ رو بند ۽ آئی ہا چاگرد ہم زر ٹگ چو کہ چہ مد نیہ منورہ ۽ چاگرد ۽ بیان کوہ (اضم، رنگ برنگ میلان، برگ نخیل، نواح کانگہ، گیسوئے دجلہ و فرات، صدق خلیل، صبر حسین بدر و حسین لوزاں پائیں انت پ سروار دو عالم ۽ وزبت ۽ پھنچن چاگرد ارزیت ہم۔

ذوق و شوق ۽ بگنگیز گوں سب ۽ یک دلبو دیں ندار گے ۽ بیت۔ دو می یکی بندانی تما اے، ہبڑی شری ۽ پر بیت کہ ہے سب مدینہ ۽ صبا انت۔ پر بند ۽ قل ۽ علامہ اقبال ۽ وقی جائیدی سر حال زر ٹگ کہ مسلمانی بے سنج ۽ کم ڪنادی ۽ سر ۽ بش بش ورگ آئی در اجیں پر بندانی خاصیں رنگ انت۔ آں گوں سرو رکونیں صلی اللہ علیہ وسلم ۽ وزبت ۽ وقی دل ۽ زنگاں رپچان ۽ عشق ۽ زور اکی ۽ عقل ۽ یو اکی ۽ حال ۽ دنست ذوق و شوق ۽

بندات علامہ اقبال اگوں سعدی شیرازی اے گال اے کر تگ
 دریخ آدم از ہمہ بومتاں
 تھی دست رفت سوئی دوستاں
 ترجمہ "من لجیگے باں چہ پریں باگے اے دست، ہور ک دوستانی نیمگے اے
 روگ اے۔"

نوں اقبال و تی مارشتاب بیان کنان اے دشت و کوچک اے سب اے مان شاگ اے راپے دل اے
 رڑن یک زندے اے نام دشت پریش اے کہ حسن ازل مدام بھنس پراہ و شایتیں حداں و
 تراسرا کنت۔ چہ ہے برکت اے بہرمندیں مردم اے قوم، منکھو شان اے واجہ بنت اقبال اے
 و تی ملت اے پیشی عمد گیر کاشیت۔ ایداں علامہ اقبال اے شاعری راگوں پیغمبری اے و تیار
 کر تگ

آئی صدائے جریل تیرا مقام ہے یہی
 اہل فراق کیلئے عیش دوام ہے یہی
 پر بند اے تایا ان اے لہزو جوش ہر یک بند اے گیش بوان اے روت، اوداں کہ مسلمانانی
 بے سنج اے بے واکلی اے پچارانت شعر اے سینگ چاک چاک بوان انت
 کس سے کوون کہ زہر ہے میرے لئے مئے حیات
 کہنہ ہے بزم کائنات، تازہ ہیں میرے واردات
 کیا نہیں اور غزنوی کار گہہ حیات میں؟
 بیٹھے ہیں کب سے منتظر اہل حرم کے سومنات
 ذکر عرب کے سوزیں، قلر عجم کے سازیں
 نے عربی مشاہدات، نے عجمی تھیلات
 تاغلہ ججاز میں ایک حسین بھی نہیں
 اگر گرچہ ہے تابدار ابھی گیسوئے دله و فرات
 اسلامی ملت اے چو شیں زبون اے کم سکنادی اے ڈسگ اے رند علامہ اقبال ایشی سبب اے
 درشان کنت۔ ہرچوں کہ اقبال و تی دگہ گفارانی تھا خاتمی اے مقصد اے راعشق اے پوشک

پوشانستگ ایداں ہم ماریت کہ مسلمانی ہے کم سخادی ۽ بے واکنی چہ حیاتی ۽ مقصد ۽
بے بھری انت۔ ہے مقصد انت کہ دین و دنیا ۽ سروہنیرانی اروہا انت۔

عقل و دل و نگاہ کا مرشد اولیں ہے عشق
عشق نہ ہو تو شرع و دین بخلدہ تصورات

علامہ اقبال ۽ سخت آزار اہشون دنت کہ مسلمانی کم سوا دی پشت ۽ سر آہنگ ۽
در چارہ ۽ بید چہ دریں رسول ۽ پد گیری ۽ دگہ پنج چیزے کنت نہ کنت چو بیت آں
”جو تیان مدرسہ انت براں ہماکہ چم ظاہر ۽ درس دمانت یا“ ”جو تیان بیکہ ہماکہ دین ۽
چادرش ماپوشنگ۔ (مطلوب انت دین و دنیا ۽ سوب مندی) ہمہ شا آسردار و عالم صلی اللہ
وعلیہ وسلم ۽ علم ۽ گوں دبندی کنت

آیہ ۽ کائنات کا معنی ۽ دیریاب تو
نکلے تری خلاش میں قافلہ ہائے رنگ و بو
لوح بھی تو قلم بھی تو تیرا و جود الکتاب
گنبد آبگینہ رنگ تیرے محیط میں حجاب

اقبال گیت ہے بیکیں درگہ انت کہ اوداں بجنت ۽ نو شند بدلت عرش و کرش
آئی نزء چہ آپ ۽ گچ ۽ زیارات نہ انت۔ ہماں ایک ذرہ (بڑاں حاک و گل ۽ ساز تکلیں بی
آدم ۽ را) روح ۽ ہمدرور کرنگ۔ سنجرو سلیم ۽ شان بہ بیت کہ جنید ۽ بازیزید ۽ کرامت
کلائی تمار دریں سرور ۽ عجال شرم وارت۔

اقبال چہ پاکیں بی صلی اللہ علیہ وسلم ۽ واست کنت کہ جہاں کہ دھنزو مجاہ گپتیگ
۔ روح و ماہ گردش ۽ تما تکنگ انت جہاں ۽ بے سمجھی ہدیں دور بیت کہ آسلام ۽
گروہنگ ۽ بگنبد بیت کہ بید چہ واجہ ۽ مر ۽ بوت نکنت۔ پر لش ۽ کہ ایشی سوب گوں
عقل نہ انت گوں عشق ۽ انت

تازہ مرے ضمیر میں معركہ ۽ کمن ہوا
عشق تمام مصلحتی عقل تمام بولاب

راستے کے عقل جہاں ۽ چست ایر ۽ ارواد انت بلے عشق ۽ بروزیں مل ۽ گپت
 نکنت۔ اقبال ہے پر کھے گوں شریں پھٹے ۽ گیشنت۔
 بے خطر کوڈ پڑا آتش نمود میں عشق
 عقل ہے محتماشائے لب بام ابھی
 ایداں ہم عشق ۽ یک کھیسے ۽ پچار ۽ اقبال آڑا عقل ۽ سر ۽ زور مند یکھیت
 گاہ بعیلہ مئے برو، گاہ بزور میشند
 عشق کی ابتداء عجب عشق کی اتنا عجب
 القصہ کہ ذوق و شوق علامہ اقبال ۽ اردو پر بنداں بے دروس پر بنداے کہ لوزانی
 رو بند، بیان بھیر، گفتار ۽ لمزو جوش، زبان ۽ سر ۽ وس قدرت ۽ ایشرا حلینی عشق ۽
 درشان ۽ مجزت داتگ۔

علامہ اقبال ۽ چیزے دگہ پر بندا نوشتہ کر تگ انت کہ نہ ایوک آہنی تاپے ملت اسلامی
 ۽ دردو اری ۽ بے تاہیر را بنت بلکن درجہ درجہ علامہ اقبال ۽ فکری ردو م ۽ آئی
 شاعری ۽ چہ نور بری ۽ پچھلی ۽ شوندار انت ہمیشی، پھیگ ۽ چہ گفتار اس اے ہیر درا
 بیت کہ چہ و نیت ۽ گھیں چاگرد ۽ علامہ اقبال چہ پھٹے ۽ اسلامی قومیت ۽ شاہنامیں پت ۽
 سربوت پد ایمان قوی میں شمار ۽ چون آئی ٹککیں جو ۽ را دریا ۽ دروشم ۽ بدلت کتا ہیفت۔
 ہر چنت ۽ کہ ہے سر حال سک دراج انت بلے پ علامہ اقبال ۽ فکری ردو م ۽ شاعری ۽
 باہزل پیچ گلگ ۽ شاہنامی لوڈ و قابی بال ۽ ڈستگ ۽ الی انت۔ چوناکی ۽ اقبال قوی پر بندا سک
 باز انت بلکن اقبال ۽ تیوگیں شاعری اسلامی قوم ۽ ملت ۽ چاگرد ۽ چڑوارت بلے
 تصویر درد، طلوع اسلام خضر راہ افکار پر بیش چوشیں پر بندا انت کہ اہنی بنزہ ۽ نہ در
 گیعیگ ۽ اقبال باروا ہروڑیں نوشتہ ناتوام لیکھت بیت۔

”تصویر درد“

ڈاکٹر غلام حسین زوالفقار اقبال ۽ فکری ردو م ۽ سر جی ۽ چم شانک داتگ کہ

آئی زندہ احوال، اسکوں کا لجھے وائگہ زمانہ نوکری، ختنے ماہ و سال، یورپ، و اگنی
تروگردد، روچاں آئی فکر، چار کل بونگ اے دو رباری، آئی مسلمانی، جہزہاں،
مہیر دات۔ ۱۹۰۸ء تا ۱۹۱۲ء نو دربری، عباری گیگ، ہم اقبال، مجھن پر بندو شست کر تگ
انت قصوریدر ۱۹۰۳ء بجمن تحریت الاسلام، سالینی، محی، و انتگاہ اے پرندو طینت
و درد، دو راں رنجوریں مردے، عگوناپ، دیست کد وطن، محبت، آڑ گتگ، ہر
چنت، کہ علامہ اقبال ہے روچاں اسخت پروفیسری، نوکری، ات او چوتوی ہمنو تبیں
شاعر، چوک مولانا حضرت مولانا ابوالکلام آزاد، مولانا ظفر علی خان، شوکت علی، محمد علی
جو ہر، تر سیں تران، گیگ ندیست بیٹے پیدا ہم، ہندوستان، ہماوہد، جاور، ملک مردانی.
بے وائکی، عکس قصوریدر، ہر یک بند، جوانی سرانت۔

نمیں منت کش تاب شنیدن داستان میری
خوشی گھنگلو ہے، بے زبانی ہے زبان میری
بے دستور زبان بندی ہے کیا تیری بھفل میں
یہاں تو بات کرنے کو ترسی ہے زبان میری
ازائے کچھ ورق لائے نے کچھ زگس نے کچھ گل نے
چھن میں ہر طرف بکھری ہوئی ہے، داستان میری
چہ اے گالاں ہماوہدی میں حالت، علت، بہ ایوک پیدا بہت بلکن شاعر، منصب،
اقبال تاں یک حدے پر رمز، اشارت پورا کشت، چھن، عہ ملکدار ہماہبر جوان درشانتگ
آڑاک، وہد، نگیگی، عجب بیچ شانت گوشت نہ بیت بے ہے پر بند، یک دوی گا لے،
آل گیشت۔

رلاتا ہے ترا نظارہ اے ہندوستان مجھ کو
کہ عبرت خیر ہے تیرا فناہ سب فنانوں میں
صفاو پیدا اور گندگ، کیت کہ اقبال، ہندوستان، غلائی، عہ ملک، آور تگ۔
اے غلائی یک تینے اقبال، نزاء، وطن، مملوک، ناپاکی، غبے، سنتی انت۔ اقبال ماریت

کہ قوے تاکہ و تی پاک، سوت عَسیت نداریت بدریں زور اجھی عَآجونہ بیت آں
بدریں زور اجھی گوں رمزے دوباریت

شان برگ گل تک بھی نہ چھوڑ اس باغ میں گھجن
تیری قست سے رزم آرائیاں ہیں باغبانوں میں
باقع و انہ تاکہ گوں یکد گر عَوْتی کش و چیل عَنہ کو یشتست تا وہد عَ درملکی زور اجھی
باقع یک یک پل عَتیریت بلے اقبال ہے بادو دی عَ قول کنت آں چہ درملکی زور
واجھی عَ دسکنڈ اں ملک مردان سئی کنان عَ داہ دنست۔

چھپا کر آتیں میں بجلیاں رکھی ہیں گردوں نے
عنادل باغ کے غافل نہ بیھیں آشیانوں میں
در چارہ ایش انت کر پاک و براتی عَ در دنست در برگ پر بیت کر
من اے غافل صدا میری ایہ ایسی چیز ہے جکو
و نظیقہ جان کر پڑھتے ہیں طاڑ بوسانوں میں
شاعرو تی فرض عَماریت عَ قوم راچہ نگیگیں جاور عَسی کنت آگھیت نوں قوم عَ
کار انت کر آتی بد و یک عَ فکر عَ بکت

نہ ماو گے تو بٹ جاو گے اے ہندوستان والوا
تمہاری داستان تک بھی نہ ہوگی داستانوں میں

حضر راہ

علامہ اقبال عَ اردو عَ سری دپڑ "بانگ درا" انت کر ایش بھن پر بند اس حضر راہ
اقبال عَ فکر عَ فلسفہ عَ جوانیں شوندارے انت۔ شرگدارانی خیال انت کر بانگ درا عَ
دپڑ عَ چریشی جوانیں پر بندے نیت پر لیش عَ کر ایش بھی آدم راجی زند عَ گوں روائیں
نوبت عَ رواج گھنگیں سیاسی کیلماں کیلیت ہم سنگ کنت او شونداریت کر اسلام عَ
گور عَ ہما جاگیریں بھی آدمی رہیدگ کر مرمد عَ پر مرمد گیری شرف و فضیلت دنست آئی
مٹ دگہ راجی کیں رہیدگ چو بیت آں باو شاہی انت، استمان و اجھی انت پاکہ دگہ فکری

قدارے پھر بوت نکت خضراء بار و امولا غلام رسول مہ سُنیت کے اقبال ہے پر بندے
تالوز رہ بندے بے در دریں شون دیکا آور تگ انت کے چ جویاے اسرار ازل ضمیر کن
فکان پیانہ امزوز فرداد یو استبداد سراب رنگ بوء شعر پندیں فکر مزین چاڑکنی کے

رسیت

حضراء یا ز در اجیں بندانی پر بندے کے سری غدوی بندان شاعر عمارت نوکیں
عدم ع فکر حیران و بیکائی ع آماج انت آں گوں خضر علیہ السلام (خواجہ خضر) ع دچار کہیت
ع چہ و تی ناس پیدی ع نابلدی ع جواب ع دبندی ع کنست یعنی بند ع شاعر ع خواجہ
حضر آئی جستھانی یک یک ع جواب ع دنست شاعر جست کنست

- ۱۔ زندگی کا راز کیا ہے
- ۲۔ سلطنت کیا چیز ہے ؟
- ۳۔ اور یہ سرمایہ و محنت میں ہے کیا خوش
- ۴۔ ہورہا ہے ایشیا کا خرقہ ع دیرینہ چاک
- ۵۔ نوجوان اقوام نو دولت کے ہیں پیرا یہ پوش!
- ۶۔ گرچہ سکندرہا محروم آب زندگی
- فطرت اسکندری اب تک ہے گرم ناؤ نوش
- ۷۔ پیچا ہے باشی ناموس دین مصطفیٰ
- خاک و خون میں مل رہا ہے ترکمان سخت کوش
- ۸۔ آگ ہے اولاد ابراہیم ہے نمروڈ ہے
کیا کسی کو پھر کسی کا امتحان مقصود ہے ؟

علامہ اقبال سوچ دنست کہ چوش کہ خضر علیہ السلام ع عمر باز در ارج انت آئی تجربت و
رثیں ہم ہماں جس بن انت اعلامہ ع چ خواجہ خضر ع دپ ع ہے جستھانی یعنی جواب
گپتگ کہ آئی ہے دلیل ع شعری سنگ وزن جوان منگ بیت

پر بند ع بندات چوش بیت کہ شاعر (علامہ اقبال) یک شے دریا ع کنده ع میلاپ لگک ع
انت کہ چاگر د ع زید ع ندارہ، دریا ع روائی ع استالانی چک پچماری ع پیچیک ع ہم آئی

دل بے تاہیری ۽ گپتگ ۽ فکر ۽ قل ۽ وڑوڑیں سوچ چست بنت آڑا عنیاد ۽ لگر
کنست ہے دمان ۽ گوں شاعر ۽ خواجہ خضرد چار کیست شاعروتی دل ۽ تکانسر بر ز ۽ شوندا
تگل جس تھانی رو ۽ درشان کنست۔ خواجہ خضر کر آں چہ موی ۽ ہم گیش علم در بر تگ
ہے جس تھانی بکلی میں جواب دنت ہے جواب اے رنگ ۽ انت۔

سری جست زند بابت ۽ انت کر زند ۽ اسرار پے انت؟ خواجہ خضر گشت۔

بر تراز انڈشہ سود ۽ زیاب ہے زندگی
ہے کبھی جان اور کبھی تسلیم جان ہے زندگی
تو اسے پیانہ امروز ۽ فردا سے نہ تاب
جاوہاں ۽ پیام دواں ہر دم جوان ہے زندگی
اپنی دنیا آب پیدا کر اگر زندوں میں ہے
سر آدم ہے تھیر کن فناں ہے زندگی
زند گانی کی حقیقت کو ہکن کے دل سے پوچھ
جوئے شیر ۽ تیشه ۽ سنگ گراں ہے زندگی
بندگی میں گھٹ کے رہ جاتی ہے اک جوئے کم آب
اور آزادی میں بحر بکراں ہے زندگی
آشکارا ہے یہ اپنی قوت تغیر سے
گرچہ اک منی کے پیکر میں نہاں ہے زندگی
خام ہے جب تک تو ہے منی کا اک انبار تو
پختہ ہو جائے تو ہے شمشیر بے زمار تو

خواجہ خضر ۽ زند ۽ باردا سے سردار اکر تگ انت، یکے زند ۽ ارزش بلے ہماوہ ۽
ایشی قدر نمائیت وہ یکہ اللہ ۽ راہ ۽ ندر لگب بیت۔ دوی سرائیش انت کر زند کا ساس ۽
جور انت ابدی ۽ بکلی راز انت۔ ایشی قدر ہماوہ ۽ پیدا اور بیت کہ پ جوان میں جزم ۽
شریں مقصد اس کار مربزہ بیت۔ چوک ک گشت۔

دوی جماں ہے ترا جسکو تو کرے پیدا

بیہ نگ و خشت نہیں جو تری لگاہ میں ہے
 نبی آدم حاکم گل اور سمجھیں پیکر انت ایش چہ توی کیجئن شرس کارپداں زندہ
 حالینے و ریسیت ایداں علامہ اقبال عمدی اسلامی دو رہ نیمیگہ و اتر کر نگ غڈستگ کر
 ہماہاں کہ پہ حق درستی ہے سر بلندی و جم زندگ انت روچ ماہشپ استال
 آہانی رازدار بونگت اگہ قوے بولیست کہ آہانی شان و شرف و اہم بہیت گذان
 باہم کر

پیش کر غافل عمل کوئی اگر دفتر میں ہے
 و سختی بند تباعلامہ اقبال حضرت خواجہ خضر ع زبان و حاکمی زیر دستی و راز
 پائش کر نگ غلامی و پت ع جلد و قدر سراکر نگ خاصیں پیشے ع قلبی جہاں و پحمد آروک
 کر نگیں استانی رہیگ و درودہ کلی و حاکمی و ملکیت و رمزیان کرتگنت کہ چدیم حاکم
 و تی اریدست و کیف چارینیت و عقل و زندت۔

مندب افسوس گوں شنا۔ چاریتی ہر مردم وہ (میر گل خان نصیر)
 علامہ اقبال وہی ہے بند تباقر آن پاک وہ آیت۔۔۔ ان الملوك و حوالہ دانگ کہ اللہ تعالیٰ
 و فرمان انت۔ (پادشاہ وہی کہ آبدانی وہی دیانت آڑازیاندار نت اودے سردار ان
 کم شرف کست) اقبال سخیت

آباؤں تجھ کو رمز آئی ان الملوك
 سلطنت اقوام غالب کی ہے اک جادو گری
 خواب سے بیدار ہوتا ہے ذرا محکوم اگر
 پھر سلاطینی ہے اسکو حکمران کی ساحری
 جادوئے محمود کی تاثیر سے پشم ایاز
 دیکھتی ہے حلقة گردن میں ساز ولسری
 خون اسرائیل آجاتا ہے آخر بوش میں
 توڑ دیتا ہے کوئی موئی طسم سامری
 اے گالانی تبا اقبال و آزاتی، زیر دستی، و توابجی و غلامی و پرکھ و تقاضت دراکنان و

آزادی نبی آدم ع حکومت کنو کیں بادشاہی ع سرو سیالی ایرنگ ع داتگ کہ ایا ز ع غلابی
ع سر ع محمود غزنوی دہدے دست ع پر مشیت تے "ایا ز بزان غلام" ایشی ع پر دتا پھرے
یکھیت او غلابی ع طوق ع دوستداری نشانے یکھیت بلے دہدیکہ غلابی ع علت ع غلام
سرپرہ بیت چ اسرا نیل ع آئی ہون لڑکاریت او موسی ع وڑ ع آور تیں سحر ع پروشیت و
گمار کنست۔ پو انکہ اقبال مسلمان ع سکین دنت کر

از غلابی فطرت آزاد را رسوا مکن
تا تراشی خواجه از برہمن کا فرتی
مطلوب ایش انت کہ اللہ ع نبی آدم آزاد پیدا کر تگ آکے کہ پر و تا واجہ جوڑ
کنست چ بانیز ع ہم کافر ترانت۔

ہے پر بند ع تھا عالم اقبال ع قلبی جہان ع استمانی رہیدگ ع سر ع شرگداری ع ایرد
ع ایشرا کنیت ع عمدی بادشاہی ع بدل بو ٹکنیں دروشم گوشت اور دستور سازیں مجلس،
گبودی ع توار، اسرا یانی شمار دروگ ع درو ہے یکھیتگ ایشرا شاہو کارانی رپک ع
کلمی ع نام داتگ۔ آگو شیت

دیو استبداد جموروی قبائل پائے کوب
تو سمجھتا ہے یہ آزادی کی ہے نیم پری
ظلم جور ع ناشریانی دیسہ استمانی دریش کر تگ ع گروگاب ع انت تو گوئے بلکن
آزادی ع نیل گوناپیں پری انت۔ حتی رژن چکن تامور انت۔

دست دولت آفریں کو مزد یوں ملتی رہی
اہل ثروت جیسے دیتے ہیں غریبوں کو ذکو ۃ
نسل قومیت، ٹھہریا سلطنت، تہذیب و رنگ
خواجگی نے خوب چن چن کرنائے مکرات
مکرکی چالوں سے یا زی لیگیا سرمایہ دار
انتہائے سادگی سے کھا گلا مزدور مات
اے ہاسوں انت کہ مروجی کیں مزدو محنت نہ میاں قوی کیں او ماگ پوریات گر ع

گٹ ۽ لوپ جو ڙبوٽگ انت۔ شاہو کار ۽ او باد ڙزیات، دئی تلبیس ۽ حاکمی ۽
ڪشاد پروتی سیت ۽ کاربستگ ۽ ہے نش ۽ چاریناں ۽ چ پوریات گر ۽ آئی حقی
تو ان پچھگی پیت آز امزد ۽ بدل و تی پ ۽ زکوٽ دنت۔ آئی کلپی گرور ڳ
یو سیں پوریات گر کجا ڳپت کشت۔؟

حضرراہ ۽ پرہند علامہ اقبال ۽ جو کہ الجم حمایت الاسلام لاہور ۽ سی و ڀقی محی ۽
بستگ اتے زماں ۱۹۲۲ اپریل ۱۹۲۳ء انت۔ پرہند ۽ تماند و ہیں تب و غمباڈیں اثر
۽ سبب اولی گیدی جنگ ۽ چ آئی رند مسلمانانی سر ۽ میں ناخداوری ۽ ساہگاں ساھیل
کر ڳیت۔ یورپ ۽ قوم حاکم انت، گشاد ۽ وہند انت آیاں اے ټیلاں ڳیت بلے
مسلمان کہ چ ساری ۽ ٿندو کم گشاد انت آئیرگ ۽ ہے وار ۽ بیسا رو تنت۔ چہ ایشی ۽ کہ
ترک ۽ ہے جنگ ۽ پروش وارت و بے سوب بو تنت، آہانی خلیفہ دشمن ۽ بندی
بوت ملک حاکماں بہرو یانگ کت۔

ایران چہ ۱۹۰۸ء سبکندن ۽ اوست ۽ ات کہ گیدی جنگ ۽ آڑا پهک ۽ کشت
عربانی ناعلائی ۽ آہان ۽ چہ ترگاں آجو بولئیگ ۽ خاطر ۽ گوں دشمناں و شناد کت بلے
ترکانی ۾ ہنگلاں آجو بولئیگ ۽ رند فرانس و انگلستان ۽ بند ۽ پکت انت۔ بیت المقدس ۽
سر ۽ پر گلی پیرک ساھیل کر ڳیت۔ شام و عراق بدھیں حاکمانی دست ۽ آتک انت مک
پریظیمه ۽ مدینہ منورہ پتام ۽ آزاد انت ۱۹۱۹ء امر تر جیانو الاباغ ۽ ہوں چکیں ویل ۽ پدا
ہزار انی مردانی بندی گیری ۽ ایداں ہم مرگ ۽ بیتواری ٿئے آورت۔ ہندوستان ۽
مسلمانان پر ترک خلافت ۽ بر جاہی ۽ دست پاد جدت۔ گواچی دانت۔ ڈاہو شور بو تنت کہ
چوش چہ قطبیہ ۽ انگلستان ۽ فرانس ۽ پنجھگ شل بو تنت، سرناکہ یونان ۽ راجشا
ئیگ ٻو ڳیت و اتر بہ بیت ۽ عازی مصطفیٰ کمال پاشا ۽ بالا بندی کت کہ آئی اردانگوره
۽ نیمگ ۽ سر گپتیگ انت۔

اقبال ڏولیں اسلام دوستے ۽ اے اندو ہاں یے تاہیر کر ڳیت انت۔ حضرراہ ۽ وانگ ۽
آئی دت ہم گریت، مسلمانان ہم گریو ایکت انت۔

کیا سناتا ہے مجھے ترک و عرب کی داستان
 مجھ سے کچھ پنساں نہیں اسلامیوں کا سوزوساز
 بلے اقبال یک درعہ مسلمانان ع کم گناہوی، تابودی ع شگان جان کرت۔
 نخے تو آبا وہ تمہارے ہی مگر تم کیا ہو
 ہاتھ پر ہاتھ دھرے منتظر فردا ہو
 اقبال ع مارنگ کہ مسلمانی نزوری، تابودی، پروش و رگ ع اصلیں سب بے سوتی
 و ناپاکی انت آہاں و تی دین ع رہشوں شموشتو۔ رنگ نسب ع آڑاچہ اعلائیں مقصدا ع
 دور برنگ تانکہ مسلمان و دت تپاک ع بر جاہ ندارنت پیچ بر ع آہاں سوب نہ بیت
 پو انکہ خضرراہ ع گالاں اقبال ع زور پر داٹک کر

ایک ہوں مسلم حرم کی پاسانی کے لئے
 نیل کے ساحل سے لیکرتا بخاک کا شفر
 جو کرے گا اتیاز رنگ و خون مت جاییگا
 ترک خرگاہی ہو یا اعرابی والا گزر

طلوع اسلام

خضرراہ ع پر بند ع اقبال ع پر در دیں گواہنک، پہ مسلمانی یکوئی سوب ع تپاک آئی سکیں ع
 پد گواہنک، انگلت گوشان میلینگان ات کر ۱۹۲۲ع تو ای ع پیش ترکستان ع ناہی کس سروک ع
 کماندار مصطفیٰ امیر ترک ع سقاریہ ع جنگ ع انگریز ع یونانی حکومتان ع پروش دیان ع نہ
 ایوک ترک قوم ع غیرت مندی، جزم ع تمرد، ہمت ع مرادہ ع نام تو ارجمندیت بلکن میاں
 رو در آحت ع ملک ع ہندوستان ع مسلمانی دل ع نوک ع محلیں جزو ہے ع سرچست کت
 اقبال ایشراوتی سوب لیکھت ع ہے شاد کانی ع و تی مسماگریں پر بند طلوع اسلام پر ہے سخت
 ع سد کی ع غفوشتہ کت کہ مسلمان یکد گرندے جہاں ع و تی کار کر تکین شان ع واہندہ بنت
 اقبال ع جنگ سقاریہ ع سوب ع ۱۹۲۳ع مارچ انجمن حمایت الاسلام ع سالینی چھی
 میزہ ع ترکان ع ناز بینت ع طلوع اسلام ع بن سنگ جوڑکت۔ اے حالینی ہادور نوبت

انت کے علامہ اقبال گوں و تی گوہر سعیں لکھتا رہ مسلمانیں ملت ۽ چہ گرانیں دا ب ۽ ٹو پیسگ ۽ بودتہ کے مسلمان یک و پاک بہ بنت و تی شان و شرف ۽ بیرہ بد نیت۔ مصطفیٰ کمال اماراتک ۽ جنگ سفاریہ ۽ سوب ۽ رنگ ۽ اقبال ۽ ملت اسلام ۽ سوت ۽ سخا ۽ واب ۽ مانا دیست۔

انگریز شاعر ”ٹینی سن“ ۽ قول انت کے چہ ہما شاعری ۽ کے قوم ۽ دل ڏڈبیت آئی همت ۽ تو ان گیش بیت چوشیں شاعری کچھن ۽ گھیں نیکی نے شمار بیت۔ علامہ اقبال چو تی شاعری ۽ کارگران ہے قول ۽ شرف سرا کر تگ۔ آئی شاعری ۽ دور زمانگ ہما انت کے زند ۽ ہر یک تک ۽ بے سچی ۽ نگیجی ۽ ساھیل کر تگ ات شعرو لوز انک چہ نو کیس خیال مار شاہ ہورگ بوان انت۔ اردو ۽ شاعری کے آئی تیو گیس مذہ غزل بودتہ و تی راہ بران ۽ منزل ۽ سربو تگ ات نوں پا آئی د گرچ نوک پتا کیں فکر نیست ات مولانا حالی ۽ گوشن بودتہ کے غزل گوشو کیں شاعر جا گلکیں لفظ ۽ روست کنان پدا جایاں انت۔ استاد اولی گوشکن گالاں گھنڈ پوند کنان ۽ گوں بے سیتیں لزت پر سی ۽ کارگران انت۔ اقبال ۽ کم ۽ باز چہ مولانا حالی ۽ مد و جزر اسلام ۽ (مسد س حالی) گکھن زر تگ لپے وہ یکہ یورپ ۽ ترو تاب ۽ شدہ اوداں گوں چم و تہا جاور دیستگ کہ یورپی قوم چھوڑ رہ آسان ۽ راجانی نزوری ۽ علت ۽ آہانی و سیدواں پھر جشت آہانی ملاک و تی دستا کتت ۽ آہانی گیشتریں زور واحی ۽ لٹ پل ۽ آماج مسلمانیں ملک انت نہ اقبال ۽ فکر ۽ برانزے زر تگ کہ ہے برانزے آئی شاعری ۽ تہادر انگاز کرت۔

دور ۽ زمانگ ۽ ہم غلامی ۽ گراں وابی ۽ بست کر تگ ات ہندوستان ۽ واندگ ۽ سر پدیں مردم ہم نوں چہ ایری دستی ۽ شہزادہ بو تگ انت نہ آجوئی ۽ حل واہگاں سرو شاہ کشتگ ات۔ چہ زند ۽ تجربت ۽ تجھ ب ۽ جاور ۽ تمیات ۽ اقبال ۽ جند ۽ یک آسرے ایش در گھنگ ات کہ ہندوستان ۽ تا قبلی استہان واجھی ۽ زبیدگ ۽ کار مرزا سیت مندنہ انت بلکن اے جگل ۽ سیاست ۽ چوشیں گونشتے در کار انت کہ ہندوستان ۽ ہندو ۽ مسلمانان و تی و تی سخت سماں سماں پیم زندے گواز نیک ۽ مک بد نت۔ جغرافیائی ۽ او بارگی

سیادی کہ یورپ عہندوستان، سرے پر مشتمل اتوں ساچیں ہی برے ات اصلیں گزر فکری
عمرانگی کیوی انت کہ مہیشی سیادی عہجاں انگریں اسلامی ملت چوتیسے عہ دانگاں کمانیتگ۔
پو انک اقبال عہگٹ عہپر عہگو انک جتنگ کر

ایک ہوں مسلم حرم کی پاسبان کیلئے
نیل کے ساحل سے لیکر تابہ خاک کا شفر
اقبال و تی گوانک عہپو عہبدل یو کیں جاور عہترک قوم عہپو عہتاوی سوب پائش
دیستگ طلوع اسلام عہدوی بند عہآہیشی حال عہانت۔

سرخٹک چشم مسلم میں ہے نیساں کا اثر پیدا
خلیل اللہ کے دریا میں ہونگے پھر گھر پیدا
کتاب ملت بیضا کی پھر شیرازہ بندی ہے
یہ شاخ ہاشمی کرنے کو ہے پھر یرگ بر پیدا
ربود آں ترک شیرازی دل تبریز و کابل را
صبا کرتی ہے بوئے گل نے اپنا صفر پیدا
اے بیتانی مانا ایش انت کہ مسلمانی جزء عہنچو شیں آسرمان انت کہ آں پروردگار
عہ دیما پ عاجزی عہدل پہکی ارس دا الوم بہ بنتۃ اللہ پاک آہانی میار عہدارگ عہآہانی دعا
عہ الم قبول کنت ہاکتاب کہ تاک تاک انت آں پدا تاک بند بیت ہماٹول کہ خکب بو تگ
پدا تاک ولب بیت۔ ترک قوم عہ ہابے دروریں کار عہ کہ سوب کر تگ آئی ترکان عہ
جهان عہ چم و نظر عہ آور تگ پھنچو کہ پل عہ بوجوات عہ بذع عہلکیں چاگرد عہ تالان بیت ترکانی
سوب عہ حال ہم جہان عہ شنگ انت۔

طلوع اسلام عہ یکی بند عہ اقبال عہ مسلمان عہ شان و شرف، پہ دین عہ تالان لگک عہ
آئی جمد عہ کار پدا عہ سرا کر تگ۔ اے جہان عہ زند بے قیمت انت، بے لمیں زند آیو کیں
جهان عہ بیت۔ ہے گفتار ای چیزے کڑی بازو ہد پیش عہ من بلوچی عہ بدل کر تگ انت۔ کہ
دو یونگ کیف عہ تاک بند عہ ہم چھاپ بو تگ انت۔ کرزیت کہ ایداں آہانی حوالہ دنیگ بہ

خدا ۽ قدرتاني دست بازو ۽ زيان ۽ تو
مکن صدق ۽ دل ۽ حکم کر وئيلی اچ گمان ۽ تو
ها نکشتري چه نيليس آزمان مزل تي مومن
من دھنزا ۽ گار استارتنت چوشيس کاروان ۽ تو
اے کوڑي ساختے گوندیں اzel پر تو ابد پر تو
خدا ۽ قدرت ۽ رازاني گذکيں بيان ۽ تو
تحي ہون ۽ دل نیگ ۽ رنگ زرگ گواڙخ پلاں
تو دست ذات ۽ برايمى ۽ پلڪار ۽ جهان ۽ تو
مگر درونت حق ۽ راستي ۽ سر چاردي ۽
که توکيس نوبت ۽ آيوکيس عمداني امام ۽ تو
علامہ اقبال طلوع اسلام تاباز جاگماں گل ۽ وشي ۽ درشان ۽ ہواري ۽ وتي رہشوں
پنج جاگه ۽ ڈلگ چار گنر گنگ۔ آن مسلماناں بمند ۽ په جند ۽ ووت گھکي ۽ سکين دنت۔
محضفي کمال ۽ سہرا ۽ کفت بلکن آرزا مو من ۽ گوناپ دنت۔

جب اس انگاره ۽ خاکي میں ہوتا ہے لیتین پیدا

تو کریتا ہے یہ بائی ۽ پر روح الائین پیدا

طلوع اسلام ۽ گذی میں بند ۽ علامہ اقبال ۽ یک بندے فارسي ۽ تو شتہ گر گنگ کر
ہے آئی گل و شات کاپي ذلي شادمانی ۽ حل ٻدوک ۽ ڈس ۽ دنت۔ اے بند فارسي شاعري
۽ تما علامہ اقبال ۽ شاعري ۽ ہما بے میں ازم انت کہ گول عمد ۽ فارسي ۽ تماریں
شاعر اجنب وارت په زبان ۽ شيرکني، رد بند ۽ روزاني ۽ ازم شون ۽ آں غصري، ظہوري
۽ نظری ۽ ہمدرور گندگ بیت۔

پيا ساقی نوابے مرغ زار از شاخار آمد

بمار آمد، ٹگار آمد، ٹگار آمد، قرار آمد

ساقی پيا کچ ملکناوار ۽ شعديں بالی مرگانی تو ار ۽ چ جنگ، بمار آنک، دوستدار، دل ۽

قرار آنک

کشید ایر بماری خیمه اندر وادی و صمرا
صدائے آبشاراں از فراز کو ہسار آمد
بمارگاہ عرگام کوہ غر کوچ ساھیل کر شنت چ کوہانی برزی ع آپشوں ع وشیں توار آنک
سرت گردم توہم قانون پیشین سازده ساتی
کہ خلیل نغمہ پروازاں قطار اندر قطار آمد
خنکو تو پیشی دود راه بندانی زندگیری ع بکن کہ وش تو ایں بالی مرگ رب رب پیدا ک
انت

کنارا ز زاہدان بر گیو بیبا کانه ساغر کش
پس از مدت ازین شاخ کسن بانگ ہزار آمد
چ پیر زگاری و ترایک کش بکن پ نتری و بے میاری قدر ع نوش کہ چ عمرے ع رنداے
کشین بگ ع بلبانی توار آنک

مشتا قان حدیث خواجه بدرو و خین آور
تصرف ہائے پناش بچشم آشکار آمد
زہیر وارانی واسطہ بدرو و خین ع واجد ع تران ع بکن کہ آئی پیچہ اندری پ جہ آرچانی دیما
پیدا اور بوئنگ

دگر خون خلیل از خاک ما منناک میگردد
بازار محبت نتما کامل عیار آمد
یک رندے حضرت خلیل اللہ ع حاک ع پر غم کر ٹنگ مهر بازار ع مئے دست ع زر ع قیمت
آور ٹنگ

بیاتا گل بیغنا نیم منی در ساغر انداز یم
فلک راقعف بشکافیم طرح دیگر انداز یم
بیا کر گل و پل شاک دیان و کیف ع قدحان پر کنان بکنان آسمان ع کشیں بان ع بکرو جان
دگہ بانے جوڑ بکنان۔

طلوعِ اسلام ۽ اے بند ۽ علامہ اقبال ترک قوم ۽ سوب ۽ چه گل ۽ بال انت او
مسلمانوں سکھن دنت کرو تو دیر یکیں رہیدگ ۽ دیمارا ران ۽ سکن و بے سخن دو داں دریا
ئنت نوکیں نوبتے ۽ شار ۽ پیا چھیر بکشت۔

افکار پریشان

علامہ اقبال ۽ شعرائی دپتوں بال جریل ۽ تما "افکار پریشان" پر بند ہم آئی شہکرو
دیں گال انت۔ اے گالانی تل ۽ عشقی لہزو جزءہ ہریک بیت ۽ پیدا اور انت۔ اقبال ۽ افکار
پریشان ۱۹۳۳ء میں غزنی افغانستان ۽ ہمارا رگت ۽ گوشتک ات وہ یکہ آں گوں علامہ سید
سلمان ندوی ۽ سر راس مسعود ۽ افغانستان ۽ یادشاہ نادر شاہ (افغانستان ۽ گذی یادشاہ
ظاہر شاہ ۽ پت) لوٹگ ۽ سر ۽ کابل ۽ شتگ انت۔ ہے ترتاب ۽ درگت ۽ رو بند اسٹگ
انت۔

"افکار پریشان" ۽ خاصیں وصف ایش انت کو ایشی تما علامہ اقبال ۽ تصوف ۽
بارگیں تندو تاران ۽ شریں پتھے ۽ گیشی گوار کنان ۽ چ تصوف ۽ ہمارا جی راہ ۽ جتا
کر شتگ کر آئی تما گیشتراء بے واکی، جہاں ۽ ترک دنیگ، چہ جانداری ۽ دور کنزگ ۽
سوچ دنیگ بنت۔ اقبال ۽ نزاء جانداری اصل ۽ جہاں چاری بوئیگ لویست کہ مردم ۽
رژن ۽ بہرہ مند کنٹ چوکر گوشتگے۔

جہانگیری سے ہے دشوار تر کار جہاں نینی
جلگر خون ہو تو چشم دل میں ہوتی ہے نظر پیدا
علامہ اقبال ۽ ہے پر بند ۽ تما اسلامی زند، رہیدگ، علامی، آزادی، حق زانی، حق
گوشی، مرو محبت ۽ ہریک گھیں جو عہزہ اسلام ۽ حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم
۽ راہ شون ۽ را لیکھیت ہے اقبال ۽ نزاء رژن انت ہے عشق انت ہمیشہ قرآن ۽ آئی
پاکیں راہ در بری ۽ راہ بھومیائی انت حکیم ہنائی ۽ ہدیرہ ۽ پرستگیں "افکار پریشان"

دو بہرانی تھا انت اولی اللہ ۽ پاکیں بند ہانیقدر، اوچم تاریں مردانی ہے قدر ۽ نزاگ۔
دوئی حاضریں دور بار گیگ ۽ بے راہ بندی کہ چہ حقیق راہ ۽ گربو ٹنگ آئرا بدیں راہ ۽
سو ہو کنائینگ۔

پر بند ۽ تھا اقبال ۽ جوش بیان کہ آئی شاعری ۽ ڈلگیں وصف انت۔ نکتہ شناختی ۽
جمل بیچار گوں اسلام ۽ آئی عشق ۽ حد ۽ روحاںی سیادی بیچ ہندے ۽ ہم مردم ۽ راجہ
گالانی طسم ۽ در کیک ۽ نیلیت۔ خاصیں بیکھے ۽ چو شیں سخت کہ

عجب کیا گرمہ و پردیں مرے تجھیر ہو جائیں
و کہ بر فرا کھلے صاحب دولتے بستم سر خود را ۽

”افکار پریشان“ ۽ پر جاں ۽ رو ۽ بہر کنان ۽ ایداں پیش کنائ

سری بھر:-
سکھن بندہ،

”ماز پئے سنائی و عطار آمدیم“
سماں کتا نہیں پہنائے فطرت میں مرا سودا
غلط تھا اے جنون شاید ترا اندازه ۽ صمرا
خودی سے اس طسم رنگ بوکو توڑ کتے ہیں
یہی توحید تھی جسکو نہ تو سمجھا نہ میں سمجھا
نگہ پیدا کر اے غافل جعلی میں فطرت ہے
کہ اپی موج سے بیگانہ رہ سکتا نہیں دریا

صہ اہے بیت مرزا صائب تبریزی ٹیک گ انت کہ علامہ یک لوز نے پشت دیم کر ٹنگ

رقبت علم و عرفان (صہ) میں غلط بینی ہے منبر کی
 کہ وہ حلاج (صہ ۲) کی سولی کو سمجھا ہے رقب اپنا
 خدا کے پاک بندوں کو حکومت میں غلامی میں
 زرہ کوئی اگر محفوظ رکھتی ہے تو استثناء
 نہ کر تقلید اے جبرائل میرے جذب و مستقی کی
 تن آسان عرشیوں کو ذکر و تسبیح و طواف اولیٰ
 علامہ اقبال و قلی دل عمار ششان درشان کنان ہر محمد ع تناوب مندی ع درس ع
 عشق و لیقین ع پد گیری ع تماگندیت دومنی بند ع آئی و قلی ع محمد ع اسلامی جان ع سر ع
 چھٹاںک دیان ع ایراد گیری کرتگ آئی نز ع یورپ ہم چہ حالیتی ع فیض ندیستگ ع آئی
 بودناکی گمراہی ع شون انت

بہت دیکھے ہیں میں نے مشرق و مغرب کے بیخانے
 یہاں ساتی نہیں پیدا، وہاں بے ذوق ہے صبا
 نہ ایران میں رہے باقی شہ تواریں میں رہے باقی
 وہ بندے فقر تھا جن کا ہلاک قیصر و کسری
 اسلامی جہاں پر چہ بے سخ و بشد انت پریش ع کہ آئی ہاجوش و ججزہ گار کرتگ ک
 پیشی مسلمانانی میراثات ع چہ فقر ع دولت ع دست ہو رگ انت نوں آہانی عالم دین ہے
 پدر (میراث) ع بہا کنان لاپ والیمان انت۔

صہ علم و عرفان۔ ایداں علم شریعت ع پلوء اشارت انت، عرفان طریقت، و قلی ع
 خودی ع حد ع نام شریعت او شریعت ع گوں دل ع قبول گلگ ع راطریقت گوشتگ
 صہ ۲ حلاج۔ حسین بن منصور حلاج (وفات ۳۰۹ھ) کہ آئی گوشتن ع درس ع کتاب
 اللواہین باز مشهور انت۔ آئی انا الحنفی (من حق اول) ع نعروہ جنت۔ عالمانی فتوی ع رو ع
 پاہوء دو نجعگ بوت۔

یہی شیخ حرم ہے جو چڑا کے پیچ کھاتا ہے
 گلیم بوذر و دلق اویس و چادر زہرہ
 علامہ اقبال غلامی آزادی ع فرقہ ع دیست، آگھیت غلام تناچہ و تی و اگھ ع دولت
 ع زبردست بلکن آئی ذوق رثون کنٹ بنت آحسن وزیبائی ع پر کھکت نکنٹ ہماں کلہ آئی
 رثون ع سر ع پرسہ کت نہ بیت۔ البت جان ع تھا آزادی میں مردانی رثون چمپاچ انت ہر کے
 ع کہ آں زیبائی گوشہت ہمازیبا انت۔

غلامی کیا ہے ذوقِ حسن و زیبائی سے محرومی
 ہے زیبائی کہیں آزاد بندے ہے وہی زیبائی
 بھروسہ کر نہیں سکتے غلاموں کی بصیرت پر
 کہ دنیا میں فقط مردان حسر کی آنکھ ہے بینا
 ہے رثون ہے ذوق ع ہے سامع ساحق تعالی ع حکیم الامت علامہ اقبال ع راجشا
 نکت آپریشی ع پھر بندیت۔ ہر چنت ع کہ وشنیا تک آئی زیان رسینگ ع جدد ع کتت۔
 بھرا دنہ بنت کہ پنجوکھ حضرت موسیٰ علیہ السلام ع یہ بیضا (گرو ٹکٹا کیں دست) ع فرعون ع
 را پروش دات اقبال ع ذور ع ایمان ع تو ان آئی وشنیا تکاں ہم نہ رہیت۔ آگو شیٹ ہماڑ
 پیش ع کاہ و بوج چہ پیم چیر تریت کنٹ کہ آپ قل ع جنگل ع مان دارگ ع اللہ ع بوڑ
 کرنگ۔

وہی ہے صاحب امروز جس نے اپنی ہمت پر
 زمانے کے سمندر سے نکلا گوہر فردا
 فرنگی شیشہ گر کے فن سے پتھر ہو گئے پانی
 مری اکیر نے شیشے کو بخشی خخت خارا
 رہے ہیں اور ہیں فرعون میری گھات میں ہر دم
 مگر کیا غم کہ میری آستین میں ہے یہ بیضا
 وہ چنگاری خس و خاشاک سے کس طرح دب جائے
 جے حق نہ کیا ہو نیستان کیوا سطے پیدا

اقبال ۽ سینگ چہ ایمان ۽ نور چہ، عشق ۽ بجزہ ۽ آبادانت پو انکہ آمحت ۽ چہ
درستیں تو انہا زورا ک تر یکھیت۔ اے بند ک جمل ۽ نوشتن انت چ پر بند ۽ سر حال ۽
کمیں گستہ روت قصیدہ ۽ دودانی روء ایشراگر یز گوشگ بیت۔ عشق رسول ۽ پچار پیراء
اقبال لازم زانت کہ عشق ۽ جد ۽ قوت ۽ پیدا اور بکن۔

محبت خوشن بنی محبت خوشن داری
محبت آستان قیصر و کسری سے بے پروا
کی محبت؟ رسول صلی اللہ علیہ وسلم ۽ محبت کہ آئی واہند چہ قیصر و کسری پھیں
بادشاہاں بے پروا ۽ تمار بیت۔ اقبال ۽ دل چوکہ کہ سردار دو عالم ۽ محبت ۽ پر نورانت
پو انکہ آگھیت اگر چو شیں مردم ماہ واستاراں و تی دام ۽ بیاریت آورت کن۔

عجب کیا گرمہ و پروں مرے تجھیر ہو جائیں
کہ یہ فتر اک صاحب دولتے بسم سر خود را
وہ دانا سبل ختم الرسل مولائے کل جس نے
غبار را کو بخشنا فروغ وادعی سینا
نگاہ عشق و مستی میں وہی اول وہی آخر
وہی قرآن وہی فرقاں وہی بیتین وہی طاہا
شانی ۽ اقبال سہنڑا بیت کہ آں علم ۽ یک جمل بن و نیلوں کیں زربے بو تگ اوایشی
گورماں کہ اوڑھاگ کنگ پر بیت بے حساب ۽ دروگو ہر دست کپنست۔

علامہ اقبال ۽ اردو شاعری ۽ دگہ ہم در گو ہر بیکاس دست کپنست کہ ایشانی شمارگ
۽ عمرانی عمر در کار بیت۔ مرد مسلمان، شکوہ، جواب شکوہ، بے در درانت بلے اقبال ۽
گفتارانی ۽ الیں کی مجلس شوری کہ ارمغان حجاز ۽ ہورانت باز بے در درانت دیں
تاکدیم ۽ ہے پر بند ۽ یات گیر بیت۔

ابليس کی مجلس شوریٰ

علامہ اقبال ﷺ اتنی تائشیطان ﷺ ابليس ﷺ پچار بازیں پر بندانی تائیکت۔ بال جبریل
 ﷺ جبریل ابليس، ارمغان حجاز ﷺ تاکد بیام، ابليس کی مجلس شورای، تغیر فطرت، اود گہ دگ
 پر بندان ابليس ﷺ کردار گوں و تی ناشری ﷺ کلمی، رپک و هنر غرایی ﷺ
 علامہ اقبال ﷺ پنجیں گوناپے دانگ کہ چہ آئی دپ ﷺ در کپو کیس ہر لوز آئی نبی آدم دشمنی ﷺ
 گری ﷺ سرا کنست۔ اقبال ﷺ فکر را را شون ہے تپ کر باز، گراہ و چم باز ﷺ کارپداں شون
 داران ﷺ مسلمان ﷺ چہ آئی اسیں عمد ﷺ سروہنی اشیوار کنست
 علامہ اقبال ﷺ گالانی تا ابليس یک تند گائیں، پر جوش ﷺ شاہگاں کار گریں کردارے
 کہ ناشری ﷺ درستیں تارو تند ہائی پشتی ﷺ چ شنگ انت ہے بے خیریں کردار ﷺ ہر کارے
 کہ دیما کیت خیر ﷺ والہ ارجحہ آئی درس گرنست، درونت گرنست چوش خیرو شر ﷺ جان
 چاگردیں چست و ایراں صورت بریت۔

حکیم الامت علامہ اقبال ﷺ ابليس کی مجلس شوریٰ رو بند کر ٹک ات کہ آئی گذی دپڑ
 ارمغان حجاز ﷺ تا انت ہے کتاب چہ ڈاکڑا اقبال ﷺ وفات ﷺ رند چھاپ بو ٹک ات۔ پنچوکہ
 علامہ اقبال ﷺ پر بند خضر را یا کہ طلوع اسلام ﷺ تنا پہ اسلام ﷺ عاقبت ﷺ گھنی او میت
 گرو شک و رنست، اے پر بند ﷺ تا ہم ہیشی شمے گند گا کیت ایشی تا ابليت ﷺ ربیدگ ﷺ
 پدیا نکانی حوالہ دیان ﷺ ملکیت، قبلى استماں وابھی زل ﷺ و ترسی سو شلزم ہر یک ربیدگ
 ﷺ تھیمات ٹنگ ﷺ رند چہ ابليس ﷺ زبان ﷺ اے پیہار دانگ کہ اسلام ﷺ حقیں دود نزاو پے
 ابليس کارپداں چ درستاں پر خطرانت او ہر ڈول ﷺ ہیشی دیم دارگ بہ بیت۔

مسلمانانی لوز انک ﷺ گوں شیطان یا ابليس ﷺ پچار ﷺ بازیں نکش دیما کائیت۔ شخ
 حسن ابن منصور حلاج ﷺ و تی گوشتستان ابليس ﷺ رامز نیں توحید پرست لیکھتگ کہ آں
 خداوند تعالیٰ ﷺ حکم ﷺ ہم نبی آدم ﷺ سجدہ ٹنگ ﷺ رضانہ بوت۔ چیزے دگہ سونی شاعر ان

صہ اشیطان، چک ابليس پت انت صہ ابليس ﷺ پنجیں صلاح کارانی گیش گیوار بیج جاگہ
 ٹنگ نہ بوتہ کہ انت آو پا کارپداں حساب ﷺ آہاں ﷺ چون پچھ آرگ بیت

کر آہنی نیام، عطار نیشاپوری، مولانا روم گوں انت الہیں توحید پرستی سہٹا ایک عَ آئی
پر جو شیں کارپداں، عَ گیر آور تگ۔ عطار عَ دپڑا لئی نامہ ششی درونت، عَ الہیں، عَ بیان
انت عطار آڑا تو حید پرست عَ بدی، عَ کشادانی شون گوشیت کر آں امیر الحق پرستان، عَ
دست پنجھی، عَ گواںک، عَ دنست۔ ایران، عَ یک شہ زانتے ذکریا قزوینی، عَ وقی عربی کتاب
عجائب الخلق تاتی الحبر و البر عَ علامہ اقبال، عَ پریندا الہیں کی مجلس شوری، عَ گوچکہ سیکان
گپتی۔ ہے کتاب، عَ الہیں، عَ اے عادت ڈسگ بود کہ آں جمعہ، عَ زر عَ کندہ، عَ وقی تخت
، عَ برماء، عَ ندیت گوں وقی پیشیں صلاح کاراں شور، عَ ملت کشت۔ ہر صلاح کارے، عَ
صلاح کر آڑا دوست بیث آئی منصب، عَ زیاست کشت۔ ہے کتاب، عَ تاکدیماں الہیں، عَ
کیں جدو ثبت، عَ بیان، عَ گوشگ بود کہ آں جمعر وچ، عَ ہم نہ ساسازیت۔

فرصت آریشہ ہم کم دیدہ ام

اقبال، عَ الہیں، عَ گنجیں شروشیطانی دیماداران، عَ الہیں، عَ ہر گوناپے کہ دا انگ آئی
وقی فلکر، عَ شوہزادت ہر چشت، عَ کہ علامہ چہ شکر ب دگرب دگرب، عَ شہ زانتانی فلکر، عَ جوان، عَ سی
وسریال ات۔ الہیں کی مجلس شوری، عَ تمثیلی رنگ انت، عَ الہیں گال کیت، صلاح کاروتی
مارشت، عَ پیش کشت، الہیں وقی راہ شون، عَ دنست۔ چہ الہیں، عَ آئی ہینادیں صلاح
کارانی تران، عَ جوان پیدا اور بیت کہ آہنی رپک، شرو چم بازی یک دیے، عَ جان، عَ تنا
میکاولی، سیاست، عَ شمار، عَ پراہ، عَ شاہگان لگگ انت، دووی نیمک، عَ آہان، عَ سو شلزم
و اسلام، عَ پیسار، عَ زر تگ۔ ہے الہیں گوں بزم گوشیت۔

کب ڈرائکٹے ہیں مجھ کو اشترا کی کو چہ گرد
یہ پریشان روزگار، آشفتہ مغز، آشفتہ مو
ہاں اگر مجھ کو خطر کوئی ہے اس امت سے ہے
جکلی خاکستر میں ہے ابک شرار آرزو
خال خال اس قوم میں ایک نظر آتے ہیں وہ

کرتے ہیں اشک سحر گاہی سے جو ظالم و ضو
 الیں ماریت کہ تاریخ نہ پنجوکہ مزدک رہا شون رہ سرہ چرک جتگ آں
 اشتراکیت نہ ہم یک خاصیں مددے رہندا ہی جیسے کنت بلے اسلام اے وہ مکیں
 جہسرگ ع منی واب بریتہ کہ اے امت پداوتی پیغمبر (علیہ اسلام) رہ شریعت نیمگ نہ
 دلگوش کنگ ع انت۔

پربند رہ بگیر ع علامہ اقبال ع الیں رہ مارشت بیان کر تگ انت، گلرہین ع آسمانی
 راز پاشک کنان ع جان رہ تماشی طانی رو رہنی زو رہ بند کر تکیں جانگیری ربیدگ رہ
 داتگ حکومت رہ مادرستیں دو دکار آہانی تماں شریدار نہ انت آہان ع الیں ربیدگ رہ
 شون لیکھتگ ربید چہ اسلام رہ ملاع نیم و اندر گیں عالمان مسلمان چہ مادنیں راه رہ داتگ
 ہندی نہ عجمی تصوف پر گیری بے عمل بے کشاد کر تگ انت، تقدیر رہ لوی داتگ واب
 گھٹگ انت۔

جانتا ہے جس پر روشن باطن ایام ہے
 ہودیت فتنہ فردا نہیں، اسلام ہے
 جانتا ہوں میں یہ امت حال قرآن نہیں
 ہے وہی سرمایہ داری بندہ مومن کادین
 عصر حاضر کے تقاضاون سے ہے لیکن یہ خوف
 ہونہ جائے آشکارا شرع پیغمبر کہیں
 جانتا ہوں میں کہ مشرق کی اندر ہری رات میں
 بے یہ بیضا ہے پیران حرم کی آتیں
 الیں وقی صلاح گر ع مرید اس سوگہ کنت کہ چہ اسلام رہ قمارہ بہت اے خاطرہ
 کہ اسلام رہ سو جانی تما چو شیں کجھن راہ شون است کہ مرد ع زال رہ عزت و حقانی
 نگہداروک مردم پیدا کنوک و چکاؤک انت۔ ہیشی تما غلامی رہ مرگ رہ پیغام است ہیشی
 ربیدگ رہ تما غفور و خاقان، ملوک و بادشاہ رہ جوازت نیست او ہے ایکیں مذہب انت کہ

الیشی نعروہ انت کے ڈگار بادشاہ عنہ انت۔ اللہ نیک انت۔ چہ جہاں ۽ چہ ورثن ۽ اسلام ۽
دستور ہر چنت ۽ کہ چیرہ بیت پہ الیسی ربید گ ۽ سوباں ہائکس ملک کارانت اقبال ۽
گفتار انی تما بیس ۽ کروار پرے خاطر ۽ گھن کنگ بو ٹگ کہ ایش جمد و جوش ۽
شووند ارنٹ چ اقبال ۽ پیش پورپ ۽ نادر ایں شاعر شہ نویں ۽ شہ زانیاں کہ آہانی رداء
ملن ڳوئے، وانٹ، مارلوء ڏگہ بازیاں ہم بیس ۽ کروار کاربیستگی ایت علامہ اقبال ۽
ٹاہنگیں الیسی گوشت ۽ کروار گو جان ملن ۽ Paradise Last جنت ووارت اے
کروار کہ جوش ۽ بھد ۽ درور انت مسلمان ۽ چہ گر اینی واب ۽ ٹوبینگ ۽ آڑا ۽ سخن
و سکین دنیگ ۽ مزن ملک دنت کہ بیس پروتی بیخیریں واہگاں کہ چوش یقہنار انت
مسلمان ۽ باند کہ آپ خیر ۽ پیدا اور گلگ ۽ بخش جہانی بخاہ بہت۔

پربند ۽ قتل ۽ علامہ اقبال ہاتھومنی سرا شرگداری کرتگ کہ آہاں چہ شاہو کاری
ربید گ ۽ صورت گرنیگ ۽ رنداشی تھر تھریں رنگ و در و شم در کر تھت چوش پہ اللہ ۽
جهان تکاء سری آورت۔ قبلی شاہو کاری ۽ ربید گ ۽ نبی آدمی ہر رنگے ۽ کہ ایر جھگ
کت یا کہ قوان لٹ پل ۽ آماج کت آبیگان ۽ الیسی کار پدے بو ٹگ۔ ہے لٹ پل ۽
آسر ۽ جہاں ۽ تما ملکی نیشنلزم ۽ قومیت گیری ۽ ہو پ تالان بوت بلے ایشی ہم قبلی کیں
شاہو کاری ربید گ گردار کت تکرت نہ کہ ایشی سند و حد ملکان یکم ۽ تما بونگ وہ یکہ اسلام
پہ میاں قوی بر اسد اری ۽ سکین دنت۔ اقبال ۽ خیال انت کہ مذہب ہے کار ۽ ڈک
رات کت بلے دینی عالم ۽ ملائم ہب ۽ دیر یکمیں گیش گیواراں دل گوش بو تنت۔ بادشاہی ۽
ملوکی گار گنگ ۽ بدل ۽ آہانی دعا گو بو تنت۔

علامہ اقبال ۽ ہے پربند نہ ایوک ۽ حاکمی ۽ جیسیں ربید گانی تمیات ۽ تپاس ۽ کنت
بلکن اسلام ۽ سو شلزم ۽ میاں سند ۽ شری پیدا اور کنت۔ اقبال سو شلزم ۽ پہ اے خاطر
۽ جوان یکیت کہ آں قبلی ربید گ شاہو کاری جوف و حرص دو قتل دو پوتی ۽ پاٹک کٹان
۽ چوشیں ربید گ ۽ روکنت۔ بیس ایش ایسا ہمارے زانت ۽ ڈوبارت ۽ کارل مارکس
۽ حوالہ دنت گوشیت۔

وہ کلمیں بے تجلی وہ سچ بے صلیب
 نیت پیغمبر ولکن دربنی داروں کتاب
 کیا بتاون کیا ہے کافر کی نگاہ پر وہ سوز
 مشرق و مغرب کی قوموں کیلئے روز حساب
 اس سے بڑھ کر اور کیا ہو گا طبیعت کافساد
 توڑ ڈالی بندوں نے آقاوں کے خیموں کی طلب
 سبلے اصلیں حطر آڑا چہ اسلام ۽ انت کہ گوشیت
 مزد کیت فتنہ فردا نہیں اسلام ہے۔
 کہ اسلام ۽ حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ۽ شریعت جوانیہ سوگہ داشتگ
 کہ سرجیں زند رہید گے انت آچہ ہستو منداں دولت ۽ روپیت ۽ خوار غریب ۽ آسوگی
 دنست جنیں آدم ۽ مردین ۽ برادر چاریت ۽ ڈگار آئی رو ۽ بادشاہ ۽ انت خدا تعالیٰ ۽
 ملک انت حالیئی علامہ اقبال ۽ ہے پرندو انوک ۽ عالم ۽ عالم ۽ چمپاچ کشت۔

اقبالؒ فارسی شاعری

راز ء سرانی حکیم علامہ اقبالؒ فارسی شاعری ء بابت ء چیزے گوشگ ء پیش کر زیست کر بر صیرع جان ء انوگہ مکانی تھا فارسی زبان ء ارزش پیدا اور لگبہ بیت۔ اے رنگ ء چریشی زانت بیت کہ علامہ اقبالؒ و تی گرائ گوہریں خیالات ء در شان ء چہ اردو ء فارسی تپچے دیماڑ لیکھت۔ فارسی زبان چہ صدائ سالاں ہندوستان ء علی، "اوی" ء درباری زبان بوان آنکھ ۱۸۳۲ء اُنگریزاں فارسی ء جاگہ ء اُنگریزی سرکاری زبان ء در جہ ء آورت بلے چہ صدائ سالاں زبانے کے کارمزب بوان ء آنکھ ات آں دے و م بیگواہ بوت ٹکرنا۔ اُنگریزی ء کارمزی ء رنہم فارسی ء نوشتہ کار، "شاعر" شہ نویں کم نبو تبت چونائی ء ہم علی جان ء شوہاز کارانی دلگوش فارسی ء نیمگ باز بوت۔ بید چہ ایران ء ہندوستان ء فاسی جان ء بازیں ڈیسہ ودمگاں گوشگ، "نویسگ ء پہنمگ بیت ہے" الکمانی تھا صوبہ سرحد، "صوبہ بلوچستان، افغانستان، روی ترکستان، ماوراء النہر، عراق، ترکستان، نام بیات لگک کر زنت۔ خداش اشت کہ عربستان ء کہ عربی ء بخاہ انت ججاز، یعنی، "شام، مصر، سوڈان، فلسطین، مراکش، فارسی پہنمگ بیت۔

علامہ اقبالؒ شاعری چوکہ قومیت ء گیٹھ حدائ سرگوستک ات۔ آئی کله، "لطفہ" ء مارشت جما نگیر اتنت پو انکھ آڑا یک چوشیں زبانے ء و تی ٹکر شوند ارگ الی ات کہ آئی ٹکر، کیلہ میاں توی بہ بیت۔ اقبال ہے خاطر، فارسی پو و تی شاعری ء در چت کہ آئی گفتارانی شار تیو گیں اسلامی جان، چاگرد بکت پد افارسی، اے ہم خاصیں و صفات کہ ایشی تھا ایران و ہندوستان، نادر اریں شاعر ایں و تی ٹکری زور چکاستگ۔ حافظ، سعدی، رونی، خرو، غالب، بیدل، و دگہ قماریں شاعر ایں فارسی زبان، ملکناوار، رنگ، رنگیں بیں ذریتیں گ انت۔

علامہ اقبالؒ وہ کیہ و تی شہ کاریں پر بند "اسرار خودی" ء نوشتہ بنا کت بند ات، ہے نوشتہ اردو ات بلے اردو، و امن بیکھ، "شارگھ ات زبان، پہ الکاپی گول بیان،

مکامی کرت تکمین کاظمی نام علامہ وقی کا گدے نوشتہ کت
”من پیرا اسرار خودی“ میں اردو نوشتہ لگب بنا کت بلے وقی واہگ جوان
درشان سوب نہ رست۔ ہر چنکس نوشتہ کر تک ات پدا کور کرتہ فارسی زرت“
یک سبیے ایش ہم است ک علامہ اقبال عربی و فارسی جوان در بر تک ات۔ وقی ہما
سیاہگ کہ آئی میونخ دانش جاہ پیش کت عپی ایچ ذی عذگری گپت آئی سرو سیادی ہم
گوں ایران و فارسی زبان بونگ ک سر حال ات۔ ”ماں ایران ع ما بعد الطیعت ع
ردو“ ایشی سر ع سرجیں تران و پچار اقبال ع رم نویسی ع سر حال ع کیت ایداں اے
حالمی شوندارگی انت ک اقبال ع علمی تب و میل فارسی ع نیمسگ ع بوتہ اقبال ع وقی کتاب
”اسرار خودی“ ع سرنوشت ع ووت ہم فارسی زبان ع شیر کنی ع ایشی کمک ع وقی قلم ع پچھ
آر غپید اوری ع ارزانیاں بچار کر تک۔ علامہ اقبال ع وقی یک کا گدے ع چوش ہم نوشتہ
کر تک کہ ”خودی“ ع قلم بن تل ع قلم چوش کہ آشوی بونگ انت ک درستیں مردمانی گوں
ایشان پاک کنگ بازگرائیں ہبرے ات۔ ہے سبب ع آئی جمد کر تک کہ ہے گران و جملیں
ہبرتہنا پ خاصیں شہزادیاں سریہ بنت کہ چو شیں فلاقد زانو گریں فارسی زانت بر صفیر ع سک
باز نہ انت۔ ”اے دگہ ہبرے ک شہزادیاں ہے کمیں لیکھ ع ہم علامہ اقبال ع رابہ
شرگداری گورگداں بست او سکی ع ایری جت البت وہد ع اے اسر پیش داشت کہ خودی ع
درس ع اقبال ع راہ شون چنکس راست اسلامی امت ع حق ع ات۔

اسرار خودی

اسرار خودی

علامہ اقبال ۽ شاعری اردو ۽ فارسی ۽ انت، اردو ۽ اقبال ۽ پکھے شش ہزار گال پر
مسنگت بلے فارسی ۽ ۹ ہزار گال انت۔ اردو شاعری ۽ آئی بھیر کن ۽ چہ شعری تجربیات
بازی ۽ پرن انت بلے فارسی ۽ حکیم ۽ دانا کیں شاعر گوں کمیں بھیر ۽ نو کیں تمیات و
تجربت ہم کر سکت انت۔ اقبال ۽ فارسی شاعری ۽ ہفتاد ۽ گیش شاعرانی نام کا نیت۔
جا گئے تصمین ۽ صورت ۽ جا گئے تو صیف ۽ رنگ ۽ او جا گئے شرگداری ۽ سیلہ ۽ آئی
فارسی شاعرانی گفتار ۽ حوالہ دیان ۽ اے ہبر شوند اشتہ کہ فارسی شاعری ۽ تھا آئی چنکیں
شاعران ۽ ونگ۔ ہر چنت ۽ کہ آئی چنتے فارسی شاعرانی بھیر ۽ دلگوش گور کر سکت ایشانی رو
۽ فردوسی، ناصر خرسو، مسعود سلمان، حکیم سنائی، عطار، مولانا روم، سعدی، بوعلی
فلندر امیر خرسو، حافظ، جایی، عرفی، فیضی نظیری، بیدل، قدسی طالب آملی، فانی ۽ غالب ۽
ویسگ ۽ روی، عطار ۽ غالب ٻما شاعر انت کہ اقبال ۽ آہانی پر گیری ہم کر سکت گوں آہانی
گفتار ان سرو سیالی ہم داشتگ۔

شاعری و ت یک جگرپاشی ۽ کارے پر افلسفہ کہ گون بہ بیت ایشرا بتھ جمل بن ۽ چہ لس
۽ فکر ۽ دیر بارت خودی، اقبال ۽ خاصیں فلسفہ انت کہ آئی تن ۾ سال ۽ ہے فلسفہ ۽ یک
یک او ٹاگ ۽ گیش گیوار کنناں ۽ اسلامی علم وزانت ۽ چھن ہبرانی درس دیان کر سکت
خودی ۽ ماں فارسی ۽ ماں انت۔ وڈا ای، پر گواتی بلے علامہ اقبال ۽ ایشرا ہے ماں اے کار مزند
کر سکت۔ آئی گالانی تاخودی، ۽ ماں انت۔ و ت پہچ آری۔ و تی باطن ۽ زانت۔ و تی تو ان
۽ گثادر ۽ سئی بوئیں۔ ہے قسم خودی ۽ برند بخودی ۽ لوز ہم اقبال ۽ دیر میں ماں ائے نہ
زرت۔ بخودی ایداں چہ خودی ۽ ہور ک بوئیں ۽ ماں اے ون۔ بڑاں پر قوم و ملت ۽

و ترا شمشاد شنگ ٿڙا پاچار ڪنگ و تي لائيني ۽ پ قوم ۽ کاري ٻر گ۔
 حکيم الامم علامه اقبال ۽ خودي ۽ سريپ ڪنگ ۽ نوشته ڪر گنگ۔
 ”خودي ۽ براٽش المیش انت که اللہ بیارک و تعالیٰ ۽ هر چیز ۽ را یک وجود ۽ یک
 گونا پر ڇانگ ہے وجود ۽ پھج ۽ آرگ ایشرا سر ڙم ڪنگ ارجانیں کارے ڏانچہ صور ۽
 تمپ وہ یکہ صدف ۽ لایپ ۽ مان دشت آئیشی ۽ جزم انت که در پشوکیں درے ٻیت چ
 ایداں در کیت۔ ڏگار ۽ خودی حکم انت که ماہ آئی چاگر ڏع چروارت، روچ ۽ خودی
 تو انا انت که ڏگار ۽ و تي چاگر ڏع چروانت۔ پ خودي ۽ ردو م ۽ واگ ۽ او مان ۽ پھک و
 پیروزگ بولی گک الی انت۔

پ خودي ۽ واگ ۽ او ۾ اری ۽ پھک و پیروزگی چہ عشق ۽ دست، کبیت که ایشی شرتریں تر
 عشق رسول انت۔ اقبال گوشیت۔

یہ موج نفس کیا ہے تکوار ہے۔ خودی کیا ہے تکوار کی دھار ہے
 خودی جلوہ بد مست خلوت پنڈ۔ سندھ ہے اک جوند پانی میں بند
 اقبال ۽ درس ۽ اسے ہیروں ۽ نارینتھنگ کہ خودی ۽ جو ہر اکتابی انت ہبندیں جد،
 یک قراریں ختم ۽ رہ ایشی پدگ ۽ یک ۽ یک ۽ بالابوت بیت۔ و ت پھج آراولی پدگ
 انت۔

خودی کی ہے یہ منزل اولیں
 مسافر یہ تیرا نیشن نہیں
 خودی ۽ ہے ۽ پاچک ڪنگ ۽ علامہ اقبال ۽ ۱۹۱۲ء ”اسرار خودی“ ۽ دپر نوشہ
 پیاکت کے سے سالانی تا ۱۹۱۵ء تو ام بوت اقبال ۽ ہے دپر ۽ اینکس نام کشت ک کنی
 نیں ٹگرب زانت اے آر نکلن ۽ (وفات ۱۹۳۳ء) ایشرا اگریزی ۽ ۱۹۲۰ء بدل کنان ۽
 چہ انگستان ۽ چھاپ کنائیت کہ چریشی علامہ اقبال ۽ نام تو ارجمن ۽ تالان بوت۔ پروفیسر
 اے آر نکلن ۽ اسرار خودی ۽ توصیف و سہی ۽ اکنان ۽ و تی اگریزی ترجمہ ۽ سرنوشت
 ۽ نو فہرست ڪنگ۔

”اے سراز خودی سری وادء ۱۹۱۵ء چ لاهور چھاپ و شنک بوتے۔ ہے کتاب میں
بنکس دوست بوت کہ علامہ اقبال وہ یکہ گوں من کیمیرج و ڈچار کپت من ایشی بدل نگل
و چہ آئی دبندی کت ہاجازہ گپت۔ اقبال ہر چنت ہ کہ یک ہندی مسلمانے ایت قلبی
مکان گردوچر کنان ہ آئی حاضرس دور ہ فلسفہ شری ہ تپاستگ انت۔ آئی پیغام تھنا پ
ہندوستان ہ مسلمانوں نہ انت بلکن آں تو گیں اسلامی جہان ہ تو اپر کنت۔“

نکلن ہ ترجمہ

دھمتو اواجہ نکلن ہ فلسفہ خودی ہ بن گنگ ہ گپ جتگ آنو شتہ کنت
”اقبال ہ قلبی جہان ہ لوزاک آپ کر گنگ و نوشتگ آئنی فلسفہ تاں جدے ہ گوں
نشے (NICTZSHE) ہ برگسان ہ (BRUGSON) امتوار ہ ایشانی منت و ارانت۔
اقبال ہ شاعری مکھوالاں شیلے ہ یات ہ تازگ کنت بلے پدا ہم آئی ہر فکر و قول ہ و تی
نکشن ہ اسلامی کیس گوناپ انت۔ اقبال جوش و جبرہ ہ پریں مسلمانے کہ نوکین کمک مظہم
ہ واب ہ گندگ ہ انت آئی چم پر اہ پسادیں استماں واحی ہ گندگ انت کہ جہان ہ
درستیں اسلامی ریاست ایشی بھریہ بنت آڑا شہنشاہیت و قومیت درکار نہ انت
کتاب لکھوک ہ زبان فارسی نہ انت پدا ہم و انوک آئی شاعری ہ ازم ہ بہمندی ہ
سر ہ جران بیت کہ فلسفہ ہ گر انیں ہب آئی ارزاس بیان کرتگ انت۔ اقبال ہم چو جلال
الدین روی وڑ ہر ہند ہ قصہ و مثال دیان ہ بینی مانا ہ پیدا اور کنت۔

تاں جدے ہ کہ پروفیسر اے آر نکلن ہ علامہ اقبال ہ فلسفہ
گوں جر من فلسفی نیٹے ہم درور گنگ ہ بہرانت گوں ایشی ہ تپاک
کنگ باز گران انت۔ جر من فلسفی نیٹے بیت کہ برگسان، شوپنمار
بیت کہ دگہ فلاسفے اقبال ہ آڑا وتنگ، کم و باز اثر ہم زر گنگ
بلے و تی دگ و بت جوڑ کرنگ۔ اقبال ہ اثر مندی ہ ڈس چے غالب
ہ اے گال ہ مارت بیت کہ چلتا ہوں تھوڑی دور ہ راک راہ
روکیسا تھ

بلے آئی منزل چہ ہے رہ گدار اس جاتانت او آں زانت کے آئی منزل کی انت۔

اقبال ۽ نسلت

حکیم الامت علامہ اقبال ۽ جرمون فلسفی نسلتے ۽ فکر ۽ بزہ پک ۽ چہ یکد گر ۽ جاتا انت ایشی شرتریں جواب علامہ اقبال ۽ وٹ پروفیسر نلسن ۽ راد ایگ۔ اقبال ۽ نوشته کو ”بازیں شرزانت منی ۽ نسلتے ۽ خیالاں سر طاہر ۽ ہر نگ گندت ۽ درست دی اس تھیزم ۽ نوشانک ۽ ہر خیالے کے درشاں لگ یہتگ آئی سب اصلیں ہبر ۽ پوہنہ بوئیگ انت۔ ایشی بتا نوشته کار ۽ گناہ نہ انت ”انسان کامل“ ۽ باہت ۽ آمنی خیالاں سردپنه یہتگ۔ دو کیس درج ہور تو رکنان ۽ منی ”انسان کامل“ ۽ نسلتے ۽ فوق البشر SUPER MAN) کے لیکھتگ انت۔ من ۲۵ سال پیش ۽ انسان کامل سراسوفیان سخت ۽ رو ۽ قلم زریگ ات کے آوہداں نسلتے ۽ خیالاں ناسی بو تگن نیں کہ من آئی کتاب و نتگ ات انت۔

نسلتے ۽ فکر ۽ بزہ

نسلتے ٻیت کے تی قبلی حکیم ۽ شہزادانت آئی فلاقد ۽ بن ۽ میکاولی ۽ بزہ شون یک نہ یک رنگے ۽ گون انت۔ میکاولی ۾ اقبلی عمدی شہزادانت کے دور حاضر ۽ سیاست ۽ راج زند ۽ آئی فکر ۽ شمار ناشری، ناروا آئی، چم تاری ظلم ۽ زور واجھی ۽ رنگ پیدا اور انت آن گھیت۔ ”ہما پنیر سوب مندو ٹنگ انت کے سلاہ بند آنکگ انت“

ملوک ۽ ایریاد لگ ۽ سکی وجد لازم انت۔

حکومت ۽ ہر رپکے ۽ کہ مردم دستا بکنڈ روا انت

آزادی دوستان گارو گمار بکن

پ نوکیں حاکم ۽ الی انت کے سکدل ٻه بیت۔

سکدلی چہ ترس ورگ ۽ شرترانت

اگہ نسلتے ۽ فوق البشر ۽ پ تمیات پا ٹنگ بہت کہ ہے درستیں ہب آئی حد ۽ گندگ

ءے کائیت سید علی عباس جلاپوری "اقبال کا علم الکلام" نو شنہ کنت کہ خودی (Ego) مزن مری ۽ سیم و خیال جرمن فلسفی نئے ۽ سرجیں ڈولے ۽ گوناپ دات جنگ جینا ۽ وہ یکہ پولین ۽ جرمن قوم ۽ راپروش دات تے جرمن قوم کی ۽ لگور ۽ بیدل بو تک ات۔ نئے ۽ تو قوم ۽ را بدمی دیان ہے درونت داتک ات شوپنھار ۽ حالین (Reality) ۽ را رادہ ۽ نام دات۔ نئے آڑا خودی گوشیت چ ہے نکشن ۽ کہ خودی پہک ۽ زوراک، تمرد ۽ لاغرض انت مردم روکپتگ انت ۽ اقبال ۽ انسان کامل گوں فوق البشر ۽ یک گوتا پے ۽ چار تک اش۔ نہ کہ ہے دو سیں نکشاں مزینیں پر کھے اسٹ۔ روح اقبال ۽ شہزاد نویں یوسف حسین گوشیت۔

اقبال ۽ فکر ۽ بنزہ

اقبال ۽ انسان کامل ۽ خیال مردمان روکیکھتگ ۽ ایشرا فوق البشر ۽ پوشک پوشانیہ حالین ۽ ایشانی نیام ۽ مزینیں پر کھے۔ نئے فوق البشر اخلاق ۽ نہ نیت۔ وہ یکہ انسان کامل اقبال ۽ اخلاق ۽ نہ نیت ۽ پیا شونداشتگ۔ فوق البشر پحمد یکی ۽ زبرانت۔ انسان کامل نہت، پوریات، جدد کوشت، طر ۽ دوستی ۽ ردعوٰتی مقصداں سوب کنگ لویت۔ نئے ۽ فوق البشر یکی ۽ جوانی نزوری ۽ بے سمجھی نے رانت آئی نزء زند چھڑو زوراکانی حق انت۔ انصاف، برادری ۽ اخلاق زوراک ۽ سیت چیدگ انت۔ اے پیسم ۽ بے گمان گوشگ کرزیت کہ نئے ۽ فوق البشر اصل ۽ میکاولی فکر ۽ پد گوانک ونکشن انت۔

علامہ اقبال چوکہ دین ۽ سر عاصد کی قائمیں مسلمانے انت آئی ہر فکر، ہر کار ۽ ہر رہ شون چہ اسلام ۽ ارواد ۽ ہور گند انت۔ اخلاق، یکی دل پہکی، اخلاص و عمل ۽ گل ۽ آئی خودی ۽ جو ہر سرشتگ انت آں اے در حق مولانا روم ۽ فلسفہ ۽ گیگان ۽ کنت کہ ہے فلسفہ شوپنھار ہم دوست کرتگ آئی نزء حالین ارادہ ۽ نام انت برگسان ہم راوی ۽ فلسفہ ۽ تپاک کرتگ۔ برگسان حقیقت ۽ راحر کرت ۽ آگئی یکھیت۔ چوش اگہ جاگے ہے فلسفانی

خیلات گوں اقبال اُدپ ورنت دا ایشانیتے یا قبلی فلسفانی سیگان گوشگانہ ارزیت
دانائے راز خود نویں واحد رضوی نوشتہ کنت۔

اقبال ۽ فلسفہ خودی ۽ سرءَ میئے زانت ۽ روءَ بیدچ روئی ۽ قبلی جان دگه سئے
زانست کارانی اثر کھنگ۔ آئنی فکرءَ نبی پئنے ۽ نئٹے ۽ رنگ زر تگ۔ ووت گلکی یک کش
۽ ہمندیں جد اقبال ۽ ضرور چ نئٹے زر تگ زمان حیات ۽ در حق برگسان اثر شم دینیت
بلے قبائل ۽ اسرار خودی ۽ بیچ جا گئے برگسان ۽ نام نگھنگ۔ بلکن آں و تی فلسفہ حضرت امام
شافعی ۽ فلسفہ گوئیت۔

راتے کہ فلسفہ خودی ۽ روہنڈ ۽ اقبال ۽ چ بازیں فلسفی ۽ صوفیاں فیض زرتے بلے
آئی جند ۽ رنگ بر جاو برقرار انت پیچکہ اقبال ۽ سر جمی ۽ کسی سیگان گلر تگ۔ آں چہ ہر
کشت ۽ ہوش گئے چہ ہر ملکدار ۽ پلے زیر ان ۽ دستی ۽ جوڑ کنت۔ ہر یک گلری راہ شون
ہراہ تاں یک حد ۽ عروت بلے دا تر کنت ۽ عوٽی جند ۽ راہ ۽ زوریت۔ مثال ۽ نئٹے ۽
اے خیال کہ خودی ۽ گلکی مزن مری انسانی تمذع سماجیت اقبال ۽ بازو دوست کر تگ البت
آئی فکر ۽ بیش کاری رنگ ۽ اقبال پاک نکنت۔ نئٹے ۽ گوراء قوت ۽ یک چو شیں گمراہ
۽ ناتر سین گوناپے کہ زند ۽ گراس مذبی زینت ۽ حیات ۽ کوش ۽ میداں ناصینت۔ پدا
اقبال ۽ حد ۽ خودی ۽ ہواری سیم خودی سیم انپا زانت کہ زند جاتا کیں سنگاں ہمک ۽
بمسنگ داریت مولانا عبد السلام ندوی من اقبال کامل ۽ نوشتہ کنت۔

اقبال بلاشک چ نئٹے یا کہ چہ انڈگر فلسفان اثر زر تگ بلے اثر زورگ ۽ سیگان ۽
مزینیں پر کھے انت۔ کئے نزات کہ شیکپر ۽ کلینیں ذرا مہانی بن عمدی تصھانی سرانت بلے
شیکپر ۽ آہان چو شیں در وشم ۽ گوناپے دا تگ کہ آدمام یک اور بھنل شاعرے ۽ وڑاء
وش نامانیت۔ اقبال ہم ہے حال انت

ہر مصور پر نکش رنگ چ کٹک ٿنکشاں کار گیپت بلے بیچ یک مصورے ۽ ہے
نبیاداں سیگان گر لیکھا گ نہ بہت۔ پر لیش ۽ کہ ہے کٹک جاندی است انت پر لیش اقبال
راہم سیگان گر لیکھا گ خطا انت

چیزی جو ان پیدا اور بیت کہ اقبال اے کہ خودی عنکشی گری کر گئے آں چہ قلبی مفکرانی نظر
ع پد گیری نہ انت بلکن آئی جندرے سیم سند هوانت او کئے نزاںت کہ اقبال اے سیم و سند هوچہ
اسلام و قرآنی سوجاں ٹھہستگ۔

خودی تعویذ حفظ کائنات است
ختیں پر تو ذات حیات است
خودی را زندگی ایجاد غیر است
فرق عارف و معروف خیر است

ہری آدم باطنِ عجیزے نزوری است انت، زہرو جوش، کست و کینگ، حرص
و جوفہ رنج و ملال، ترس و پیسارڈ ھیلائی لگوری، جاں بدی گاں دوستی ہے عیب و علت
آڑاوت پجھ آری ع منزل سریونیگی ع نیلت پریشی لازم انت کہ مردم چہ وقی بجا زی
عیب و علتاں پہک بہ بیت وقی بریں بدیں عادتاں پ شرس تب بدل بکنت۔ زہرو جوش ع
گوں فهم و ہوش ع، کست و کینگ ع گوں مردو دوستی ع حرص و جوفہ ع گوں چم سیری ع،
نقد لاطماعی ع بدل کنگ، خودی ع درجہ ع پدیا نک انت وہ دیکہ چہ اے نزوریاں نی آدم
پہک بیت آں کالمیں انسان جوڑ بیت ع مسلمانی ع شرف مند بیت حضرت مولانا روم ع ہے
رازیک جاگے چوش درا کر گئ۔

عمر ہا بابت تادم پاک شد
تا امین مخزن افلک شد
اقبال خودی ع درس ع دیان ع انسان کامل ع تھا چہ ہر نکیں نزوریاں پہکیں باٹھے ع
طلب دار انت وہ دیکہ مردم وقی نزوریاں گردار ع درچارہ ع کنت آں وقی واجہ و ت
بیت

بخود خزیدہ و محکم چو کوہ ساراں ذی
چو خس مزی کہ ہوا تند، شعلہ بیاک است
ہر کہ برخود نیست فرانش رو
ے شود فرمائ پذیر دیگر ایں

بہ تحریر خود افتدی اگر طاق
ترا آسان شود تحریر آفان

ایدال حکیم الامت علامہ اقبال یک دگر رازے ہم گواہ کنت و گوشیت پہ خودی
ردوں میں اگہہ یک دیے چوتی نزوریاں پہک بوئیںگے الی انت تاے ہم ضروری انت
کے اچ تو باطن میں پستان کار گرنیںگے نفع و اہم ہم بہیت۔ آزادی آدم جماعت
گہبودی میں کارکنگ ہم لازم بہیت۔ اقبال میں فلسفہ خودی میں بن حشت اے درس انت کہ
”و تا پھجہ آروک خدا“ پھجہ کاریت۔

اگر ایں ہر دو عالم را گیری
ہمال آفان میرد تو نمیری
منہ پادر بیابان طلب سست
ختیں گیر آں عالم کے درست
اگر زیری ز خود گیری زیرشو
خدا خواہی بخود نزدیک تر شو

پھجو کہ پیش ہم گیشینگ گوشگ بوئنگ کہ اقبال میں فلسفہ فکر کسی
گیگان نہ انت بلکن اقبال میں سوچ چہ قرآن مجید میں زرینگ میں قرآنی رہ سوچ دگران
میں ایشی سکین نہ انت۔ آئی ہے فکر اسلام میں سرو سجانی رند گیرانت میں لوٹیت کہ ہے
سو جانی سراہر مسلمان کار بکفت قائم بہانیت

حکیم الامت علامہ اقبال میں خودی میں ردوں میں سے درج شون داشتگ انت بلے
اصل میں خودی میں درجہ دوانت وہ دیکھ ہے دئیں پدیاں کال کے سر کپت یہی
درجہ سوب میں آسرہیت و تدبیاکیت
خودی میں ردوں میں ہے دئیں پدیاں کے رنگ میں انت۔

خودی میں ردوں میں درجات

ا- رمان گیری

رمان گیری ۽ علامہ اقبال سری پدیا نک ۽ پوڑی لیکھیت۔ رمان گیری ایش انت کہ دین اسلام ۽ حکماں پورا نکیں ڏو لے عپا بندی لگ ٻه بیت۔

۲۔ نفس ۽ سراقبو

اے درجہ ۽ رمان گیری ۽ سند گیشیگ انت بران اسلام ۽ ڪلیں در جهانی سرگوں تھے دلی کار سنگ ۱۹۱۰ء Stray Reflections ۽ سربند ۽ چیر اعلامہ اقبال ۽ وقتی یا تیکیو نوشہ کنان ۽ (کہ رنڊ ۽ ہے شون شدرات اقبال ۽ نام چردیئی چھاپ لگ ٻو نگنت) اے پرمانا نکیں دانک گند گاکیت۔

”مردانی وقتی نفس ۽ سراقبو ۽ کھول بودنا کیں درو شم زیرت آگہ قوانی تابہ بیت“
سلطنت قائم بنت“

وہ یکہ رمان گیری ۽ برکت ۽ مردم وقتی نفس ۽ قابو ۽ کاریت ٿے آں حقیں ڏو لے ۽ اللہ ۽ نائی ۽ حق دار بیت۔ ایش انت اقبال ۽ فرقہ ڦلفہ ۽ انسان کامل خودی ۽ منزل ۽ رسگ ۽ قدرتی ہبرے کہ مردم ۽ را ہے ڪھن لگ ہائی سرگام زیریگی بیت ہے راہ ۽ دو ترسیں حالت دیما کائیت۔ جوان ۽ ڪھن کیں کارپد ۽ بے سخا نزور کنو کیں اعمال۔ سری کارپد خودی ۽ ردوم ۽ لگ بنت دوی ترسیں اعمال خودی ۽ زیان و گمسار کتت۔

ڪھن کارپد

ستار ہائجے فضا ہائے نیلوں کی طرح
تخیلات بھی ہیں تالیع طلوع۔ و غروب
جهان خودی کا بھی ہے صاحب فراز و شیب
یہاں بھی معرکہ آرا ہے خوب سے ناخوب
نمود جسکی فراز خودی سے ہو وہ جمیل
جو ہو شیب میں پیدا قیچ و نا محظوظ
ڪھن کارپد انی رو ۽ اے ججز و حالت کا پئنت

مول ۽ مراد ۽ عشق 3 بني آدم ۽ شرف 2 جرو اختياره سکين نہت ۽ فطرت ۽ قابو

مول ۽ مراد

مول مراد ۽ شوہاز بزار وابگ ۽ اومان ۽ دل ۽ رو دیگ ۽ پ شرین مقصده ۽
زندگ پوئیگ۔

اے رداء اقبال ۽ مارش ايش انت کربے مول و مراد ۽ چج مردم یاقوئے بهنه بیت اگه
مول ۽ مراد ۽ دست آرگ ۽ ہے جد ۽ سوب مہ رسیت چیشی دل ایکیم ۽ دپروش بو
پیگ نہ لویت گوں اللہ پاک ۽ میل ۽ ہے مراد و مقصده ۽ توی جمدان ۽ بر جاہ دارگ ہے
بیت چھیکہ میل دا سوت خودی ۽ سری پدیاںک ۽ پوڑی انت۔ اویت ہمارو شناکیں
چراگ انت کے زند ۽ دیر سرس رنگ رہائی نشان ۽ دنت۔

زندگانی راجهاز مدعاست کاروانش را درا از مدعاست
زندگی در جتو پوشیده است اصل او در آرزو پوشیده است
مول مراد ۽ وابگ ۽ اوست ۽ اویت ۽ او تاگ گوں زند ۽ ہر ساہ عدم ۽ بندوک
انت بلے ایداں ہم وابگ ۽ بر انزو در کار انت۔ ارمان بیکار انت وابگ ايش انت کے چوش
کنان، ارمان ايش انت کے در گیتیں چوش بو تین۔ اقبال سری ۽ حق ۽ انت
زندگی جد است اختناق نیت
اقبال ۽ درس ۽ مول مراد ۽ وابگ ۽ جوان تریں تھر انت کے گوں وابگ ۽ دست
دول ہبراہ بہت اقبال واب وابگ ۽ سرایسہ نکت آں جد۔ گثادیں جد ۽ سکین
دنت

آرزو را در دل خود زندہ دار
تائگردو مشت خاک تو غبار
آرزو جان جمان رنگ و بوست
فطرت ہر شے امین آرزو ست
آرزو ہنگامہ آرائے خودی

موچ ز بیتابے ز دریائے خودی
 آرزو صید مقاصد را کند
 دفتر اعمال راشیرازه بند
 زنده رانفی تنا مرده کرد
 شعله راقصان سوزافرده کرد

”وئی دل پر واہگاں زندگ بدار چو مبیت کہ تھی خاک ۽ مشت بال بگیت ۽
 دھنڑے بہ بیت واپس اے جہاں ۽ رنگ ٻو ۽ ارواه انت ۽ ہر شے ۽ ازل ۽ چو واپس
 ماں زمان انت چو واپس ۽ خودی ۽ جم و جوش قائم انت، خودی ۽ دریاء ۽ واپس پر چول
 کشت۔ واپس مقصود ۽ شکار کنگ ۽ لوپ ۽ سلاہ انت، جلد ۽ کارپ ۽ دفتر ۽ جم کونک
 انت۔ اگه زندگیں ۽ جان ۽ واپس مبیت گوں مردگاں حساب انت۔ اگه آس لمب
 مبیت آس، ۽ گٹھاد تیست۔“

عشق

واپس وہ یکہ وئی جوش ۽ تم را سرہیت عشق ۽ گوناپ ۽ در کایت۔ عشق چے ۽
 انت؟ مرد ۽ زال ۽ بجازی کیں طلب نہ انت وہ یکہ بنی آدم ۽ ارواه ۽ حقیقیں واپس بذر
 کشت تپاکیں رو جانی جہنہاں پاہارے چست بیت چریشی آدم ۽ کردار ۽ تسامول و مراد ۽
 منزل ۽ نکش پیدا اور بہت۔

عشق ۽ لوز مرغ ۽ دلکش ۽ مانا ۽ چہ جماراں اسلامی ادب ۽ ہمراہ انت (ہر جنت ۽ کہ
 عشق نہ ہب ۽ کو تھے ۽ بہرنہ انت۔ ایشراگوں نی آدمی سرشت ۽ سرو سیادی انت) صوفی ۽
 شاعر ان ایشراپ حقیقیں واپس (حقان ۽) شاعر ان پر بجازی شوق ۽ کاربستگ بلے قول روی
 عشق چہ عقل و ہم ۽ تو ان ۽ چست و بالا انت۔ اقبال ہم عشق ۽ ہے صفت ۽ نیت آئی نز
 ۽ عشق یک جہز ہے تو ان ۽ گٹھادے دئیگ ۽ ارواه انت عشق مقصود ۽ منزل ۽ رسگ ۽
 پر جو شیں حب انت۔ کالمیں مرشد پاکیں رسول ﷺ اللہ تعالیٰ ۽ پچھہ آر ۽ وسیلہ انت۔
 اقبال ۽ گوشگ انت کہ عشق پر خودی ۽ حکمی ۽ ستم الی انت بلے عشق ۽ تناکوری ۽

نازانی گراہی انت۔ علم ایشی جو ہرانت۔

خودی ہو علم سے محکم تو غیرت جریل
خودی ہو عشق سے محکم تو سور اسرافیل
عشق مسلک نہ انت۔ اگر برازانت پختنگ انت ایشی دوئیں صورت چوش انت
پختہ ہوتی ہے اگر مصلحت اندیش ہو عقل
عشق ہو مصلحت اندیش تو ہے خام ابھی
مسلک عقل، پختگی، شوندار انت، عشق اگر مسلک بچاریت براز کہ اگٹھاگ
غبے سخا انت

بے خطر کو د پا آتش نمودیں عشق
عقل ہے محو تماثا ئے لب بام ابھی
اقبال عشق، ع مثل دیان، ع گو شیت کہ عشق، پہ بے پروائی آس، ع چڑا، دور رکت،
عقل بان، ع سر، ع اگٹنڈار، ع سیرہ انت (اے تلمیح حضرت ابراہیم علیہ السلام، ع قصہ، ع
احوال اشارت کنت) عشق، ع وس باز انت۔ آئی شزار، ع شش جت (روآسان۔
روکپت، عطب، زربار۔ جمل۔ برز) چاگرد کر تگ انت۔ بلکن آئی پسجگ آسان، ع گلکش
، ع ہم سک انت۔

عشق زیا در آورد خیمه شش جهات را
دست درازی کند تاہ طناب کمکشان
حقانیں عشق کہ پ خودی، ع پختگی، ع الی انت اقبال، ع نزد، ع گوں عرش و نور، ع ہمسری
کنت

مرد خدا کا عمل عشق سے صاحب فروغ
عشق ہے اصل حیات موت ہے اس پر حرام
تند و سبک سیر ہے گرچہ زمانے کی رو
عشق خود اک سل ہے سل کو لیتا ہے تھام
عشق دم جریل عشق دل مصطفیٰ

عشق خدا کا رسول ۹ عشق خدا کا کلام
تینہ اگر بستگی زدایں چہ مقام گنگوست
عشق بدوشی کشیدایں ہم کو ہمار را

بُنی آدمی شرف

قرآن مجید ۶ تھا اللہ پاک ۶ فرمان انت۔ ولقد کر منابنی آدم۔ مانی آدم را شرف ۶
واجہ کت شرف جوان پیدا اور انت کہ بنی آدم اللہ نائب انت۔ کلام اللہ ۶ آنکھ کہ اللہ
پاک ۶ بنی آدم و تی دروشم دات پیدا کت۔ کلیں مخلوق کہ اللہ ۶ پیدا کر تھکت بنی آدم چہ
آواں گھنی و صف ۶ واہند کر تگ۔ علامہ اقبال چہ ہے شرف ۶ سُنی ۶ سرپید انت آچہ جما
چنے مفکر ۶ شاعر ان لیکے کہ آئی بنی آدمی ۶ شرف ۶ گوائک چست کر تگ۔ خودی ۶ دیرہ ۶
بنی آدم ۶ ہے شرف ۶ بربزیں پدگ اقبال ۶وار دمان ۶ شوندار ان کر تگ۔

یہ دنیا دعوت دیدار ہے فرزند آدم کو
کہ ہر مستور کو بخشا گیا ہے ذوق عربانی
یہی فرزند آدم ہے کہ جسکے انک خونیں سے
دیا ہے حضرت یزادان نے دریاوں کو طیانی
برائیں گلی زمین و آسمان بلکن کامساں ۶ ہرچیزیں جو ہر بنی آدم ۶ دیمباٹک انت جہاں
۶ تھا درستیں سرد ہیزانی ندارہ پنی آدم ۶ انت آڑا باکدنه انت کہ آؤتی ہے شان ۶
شوٹکار پہ بیت

لاچار ۶ اختیار

اسلامی درس ۶ شون ۶ دینی عالم ۶ شہزادانت چہ جہاں ہے گرچھ ۶ پڑی یعنی ۶
تات و پچار بحث تراں کتاں آنکھی انت کہ بنی آدم و تی کارپد انی تھا مختار انت کہ لاچار۔
ھے لیکھ ۶ اسلامی فکر دو مزینیں بول ۶ تھا بہرلو تگ۔ آمردم کہ بنی آدم ۶ و تی کارپد انی تھا
مختار خیال کشت آہان ۶ قدریہ او ماکس کہ بنی آدم ۶ تقدیر ۶ کشک ۶ روگ ۶ لاچار

لیکھت آڑا جبریہ گوشگ بیستگ۔ علامہ اقبال عنیای راہ زرنگ۔ علامہ اقبال عن گوش
 انت بنی آدم عن چوکہ و تی واہگ سر عن کارگنگ عن آزاتی انت پر لش عن آوتی کار پد انی
 جواب دار انت۔ ایشی دینی پہنات ایش انت کہ ہر قدر مردے و تی رب عن رہاں گیر بیت
 اللہ تعالیٰ آئی باطن عن ہماں کس تو ان مختیت د۔
 دینی گیش گیوار:-

نمہی نو شتمانی تماکیت کہ جبری عن امیر المؤمنین حضرت علی علیہ السلام عن خدمت عن
 شت گوشتے واجہ مناسکہ تقدیر عن جرو اختیار عن ہبڑے پھو بکشیں سرد بکن کہ عقل آڑا
 قبول بکنت۔ حضرت عن گوشت۔ و تی راستیں پاد عن چست کن جبری عن و تی راستیں پادچ
 ڈگار عن چست کت۔ حضرت عن گوشت۔ نوں چپیں پاد عن ہم چست بکن۔ آئی درامشت
 ایش چون بوت کنست چوش بکناں من کپاں۔ واجہ حضرت علی علیہ السلام عن گوشت پہ عقل
 عن ہے سوچ بازانٹ کر۔

”کہ بنی آدم تاں ہاحد عن مختار انت کہ عقل آئی راہ بر بر انت اوداں کہ زیانی عن
 حدر سیت آڑا اختیار نمائیت اگر آپد اہم و تی اختیار عن سرے بھجیریت تے زمل گندیت“

علامہ اقبال خودی عن شاہگانیں اختیار عن دم عن جنت۔ آئی یک خاصیں حد و بندے
 ایر کر نگ کر آں چہ عقل عن چار کل عن ڈن نہ سیریت۔ خودی وہد یکہ گوں تقدیر عن ڈچار
 کپست اقبال عن راہ شون ایش انت کہ آڑا ہیسکن تو ناما عن پر گناہ بکن کہ تقدیر عن جوڑ
 کنوک و ت چہ بندہ پر سیت کہ آں تقدیر عن در بند عن چہ پیغم لوٹیت۔

خودی کو کر بلند اتنا کہ ہر تقدیر سے پہلے

خدا بندے سے خود پوچھے بتا تیری رضا کیا ہے؟

یک دگ گا لے عن گوشیت

ترے دریا میں طوفان کیوں نہیں ہے
 خودی تیری مسلمان کیوں نہیں ہے
 عبشت ہے شکوہ تقدیر بزداں

تو خود تقدیر یزدال کیوں نہیں ہے
 اقبال نے خودی بندہ را آئی بندہ بوئیگ ع خدا ہے پجھ آر ڈرس ع دنست۔
 دو دالش انت کہ ہر وا جنگی ہر چنست ع زور اک بیت آئی غلام (بندہ) ہما عکس زور چنست
 چو کہ بلوچان گوشتے۔ اسپ توی گل میدہ ع بر ع تر دیت۔ وہ دیکھ ہے سخت دل ع تما سرجم
 بیت خودی ع واجہ توی عمل ع چاگر دع تما عرش و تتریں ع پراہ گندیت

توی گوئی مرا از من خبر کن
 چہ معنی دارد اندر خود سفر کن؟
 ترا سکتم کہ ربط جان و تن چیت
 سفر در خود کن و بگر کہ من چیت
 مشو غافل کہ تو اورا اینی
 چہ نادانی کہ سوئے خود نہ نینی

حمد و سک سری

خودی ع درس ع اقبال جمد ع سک سری ع سر ع باز زور پر دنست۔ پرے خاطر ع کر
 پچ شرف پچ سوب مندی ع پہنچا ع ارزانی دست ع نہ ایت۔ کسب و کمال بہ بیت کہ علم ع،
 ازم، حکمت انت کہ حاکمی گوں سک سری ع جمد ع بندوک انت۔ اقبال نے خودی
 در تین شریانی بندہ انت ایشی ہر در جے ع پدیا نک ع جمد و نہت الم در کار انت آں گھٹیت
 کہ

جنود خزیدہ و محکم چو کو ہماراں ذی
 چو خس مزی کہ ہوا تند، شعلہ بیاک است
 اقبال مرد ع مردم گیری ع بے در دریں شر فی گوشیت ع آڑا پشت و سکین دنست کہ
 اچ دت ع بیوت میست چو کہ ماں زبور عجم ع دوی بر ع گوشتے۔

شاخ نمال سدرہ خارو خس چین مشو
 منکر او اگر شدی منکر خوشن مشو

جان چکھی ۽ درحق ۽ اقبال ملت ۽ ورنابا ان خاسیں ہنکے ۽ لس مسلمان ۽ ہمکے ڏوں ۽
جد جفا ۽ نہت ۽ پرمان کنت۔

ہے یاد مجھے بلکہ سلمان خوش آہگ
دنیا نہیں مردان جفاش کیلئے غل
چیز کا بگر چاہیے شایین کا تجسس
جی کئے ہیں بے روشنی وداش افرینگ

علامہ اقبال ۽ گفتار شوندار نت کہ جان چکھی ۽ نہت، جفا ۽ سک سری آلیا پنی آدم
و جماعت ۽ گھتری ۽ کار مرزا گنگ لوٹیت۔ پریش ۽ کہ ناسیم ۽ بے چاڑیں مردانی حق
گلت مال بنت ابست تمرو تو انادر دمندیں دل ۽ واہندیں مردم نی آدمی ۽ درگانی و رمان
بوت کنت

تنے	پیدا	کن از	مشت	غبارے
تنے	محکم	تراز	تغییں	حصارے
درون	او	دل	درود	آشائے
چو	جوئے	درکنار	کو	ہسارے

پچو شیں جان چکھی ۽ سک سری ۽ اقبال کوہ و گیابا ن ۽ زند ۽ بالا بند انت۔ اوداں
کہ زند ۽ ہما آسرا تانی کی انت کہ مردم ۽ جاں بڈ ۽ پیچاڑ کنت۔ گوشیں جنت ۽ آسودگی
ٹلایکاں ہم جاں بڈ کنت اقبال ہے ر ۽ گوشیت۔

نہ کرتقید اے جبریل میرے جذب و مسی کی
تن آسان عرشیوں کو ذکر د تبع و طواف اولی
ہام مردم کہ زند ۽ دلیل سکی ۽ دلکھاں گوں ہمت، جان چکھی، سکری ۽ سگیت اقبال آڑا پا
خودی ۽ ردوم ڏیکسا ہیں سردا یت ۽ چہ سکیاں چم نہ جگ ۽ درس ۽ دنت

گلہ	از	ختی	ایام	گلزار
کر	ختی	ناکشودہ	کم	عیارست
نی	دانی	کے	آب	جو باراں

اگر بر سگ ریزد خو شکوار ست

یا کہ

نمیں تیرا نشین قصر سلطانی کی گنبد پر
تو شاپن ہے بسرا کر پھاؤں کی چنانوں میں

فطرت اے ایری ما دع قابو کنگ

حق تعالیٰ کاماس ع جہاں ع ڈھکوک یا پیدا اور پہنچنی آدم ع صد گنجیں ملی جریدگ
کرنگ انت ایشانی در گیمعنگ کار مرزا کنگ ع بنی آدم ع نپ رسائنس سائنس ع بودناکی
ع یک مراد ع مقصدے اقبالاً خودی ع فلسفہ ع فکر ع رو حانی ع بجا زی کمیں تک ع خودی ع
واہندر ع سکین دست کر آپے مقصد دست آرگ ع فطرت اے ایریاد بکشت ع و تی قابو ع
بیاریت۔ اسلام یک سرجیں ربید گے۔ اسلام ع دین ع ارواح ع مادہ ع بحی پر کھ و تقاویتے
غیست اقبال ع فلسفہ خودی چوکہ اسلامی راہ شون ع سرعا انت پو انکہ ایشی قل ع ارواح ع
مادیت ع ہوریں درج دیست بیت

علامہ اقبال ع نز ع روم (ارقا) کاماس ع یک ارزیگنی و صفت انت کہ جہاں ع ہر
یک ذرہ ع ہور تو را انت بلے بنی آدمی سرشت ع ہے روم ع پہ جوانی ندارہ کت بیت کہ
ہے بنی آدمی روم کاماس ع زیب دیو دنکی انت۔

عروج آدم خاکی سے اٹھم سے جاتے ہیں
کہ یہ نوٹا ہوا تارہ مہ کامل نہ بن جائے
ایران گیر آرگ کر زیست کہ علامہ اقبال ع ۱۹۲۱ء ڈاکٹر اے آرنکسون ع راوی یک کا
گدے ع فلسفہ خودی ع فکری بزہ ع شونداری ع نوشته کرنگ انت کہ ”آئی فکر و فلسفہ
مسلمانیں صوفیانی پد گیری ع آئی جند ع چارو پاس ع آسرانت کہ گوں جرمن فلسفی
فریڈرک نیشنے ع ایشی دچار ورگ نیشنے ع سیگان نہ انت۔ اقبال جمد ع گھاد ع بالا بند
انت البست مہاؤ لے کہ چہ زور اکی ع کار مرزا ع تیر کہ پیدا سمیت ع اچ آئی اللہ ع مملوک

ع نپ بر سیت۔

اقبال چو شیں فقر و تصور ع حق ع انت کہ آں ردو میا ریت ع فطرت ع قابو بکنت
رہ بانیت، جہاں ع دست زورگ ع ہر نگلیں نا گشادی ع بے سنجی آئی نز ع مزینیں جرم
انت۔

ہے جرم ضعیل کی سزا مرگ مفاجات
چہ نا گشادی ع بے سنجی ع خودی گھیریت نزور بیت مہیشا آں
صوفیان ع ایاد کپت
یہ حکمت ملکوتی، یہ عالم لاہوتی
ذکر نیم شی یہ مراقبے یہ مسروں نہیں
حرم کے ذردو کا درماں نہیں تو کچھ بھی نہیں
تری خودی کے نگہداں نہیں تو کچھ بھی نہیں
علامہ اقبال و تیک پر بندے ع گوشیت، ردو م ع کاماس و فطرت ع زیر کنگ چ
ازل ع آدم ع سرشت ع ہوار بود و بدیکہ آدم ع گلزار میں ع سر ع و تی پادا یکت۔ ہاتھ
ع تو ار آئی گوشان کپت۔

ہیں تیرے تصرف میں یہ بادل یہ گھٹائیں
یہ کوہ یہ صمرا یہ سمندر یہ ہوا کیں
یہ گنبد افلاک یہ خاموش فضا کیں
قیس پیش نظر کل تو فرشتوں کی اوائیں
آئینہ ایام میں آج اپنی ادا دیکھے
ہے جبڑہ انت کہ آئی چہ علامہ اقبال ع چو شیں پر بندے نو شتہ کلاتیت کہ آئی تل ع بنی آدم
ع اے جہاں ع تماشوہا ز ع ذوق ع دمت۔

بلوچی :- چہ استالاں دیما جہاں باز استال
چہ تی عشق ع چکاں بڑاں باز استال
اگر یک دوارے ہے بیت گارچے غم
چہ زاری ع زار ع نوان باز استال

۷۷

وقاب ۽ تو چوشیں ترا بال کر زیست
 پڻ تی بال ۽ برز آسمان باز استان
 ہے درستیں بحث و تران ۽ آسرائیش انت که اقبال ۽ فکر ۽ فلسفہ ۽ رداء خودی گوں
 خدا ۽ جنت وارت۔ بلے چه خدا ۽ قماریں زورا کی ۽ منکرنہ انت البت هائی قدر تانی
 سیگان ۽ کنست۔

خودی را از وجودے حق وجودے
 خودی را از نمود حق نمودے
 نمی دام کر ایں تابندہ بُوہر
 کجا بودے اگر دریا نبودے

”اقبال کامل ۽“ شہ نویں مولانا عبد السلام ندوی نوشت کنت کہ حق تعالیٰ ۽ ذات
 ۽ اقبال ۽ دریا ۽ لوز کارپستگ ایش گوں دگہ بازیں صوفی شاعر انی شیش ۽ ہمدرور انت
 البت یک ہبرے چہ دگہ شاعر ان اقبال ۽ راه ۽ گست کنت کہ خودی ۽ آں ہے دریا ۽
 یک ترمی ۽ نام دستت۔ اقبال خودی ۽ یک آبداریں شد رے ۽ نام دنت کہ ایش
 در شب چہ خدائی شان و قدرت ۽ انت۔ پوکہ دریا غُشور گوں یکد گر ۽ بندوک انت
 ہے چیم خودی ۽ تصور ۽ چہ خدا ۽ جنت کت نہ بیت

چہ لذت یارب اندر ہست و بوداست
 دل ہر ذرہ در جوش نمود است
 شگافند شاخ راچوں غنجے گل
 تبسم ریزاد ذوق وجوداست

خودی ۽ نزور کوکیں علت:-

حضرت ڀپهار

چیزے علت چو شیں انت کہ آں خودی ۽ نزور کنوک زلی دیوک زیان رسائیوک انت
حکیم الامت علامہ اقبال ۽ وقتی گالانی تما ایشانی هم خاصیں ہنکے ۽ پچار کر گئے۔ ہے زلی
دیوکیں ہبرانی تما حضرت ڀپهار۔ جاں بدھی ۽ یو اکی۔ نیز گاری ۽ دست ۽ شارگ۔ ہر چیز کے
برسیت ہماں سرءَ شکر گرنیگ چم دارگ کائیت

trs، ڀپهار ۽ حضرت امیر ایسہ ۽ حکمی ۽ ضد انت۔ ڀپهار ۽ درحق ۽ شہزاد انت ۽
فلسف گوشت کہ ایش کیک اخلاقی و ہبی ہو پے۔ علامہ جمال الدین دوانی اخلاق جلالی ۽
نوشتہ کنت کہ ہادل ۽ ماڑگ کہ چہ ڀپهار ۽ ہرم گرنت آں وقتی صلاحیت ۽ گشاد ۽ تغیر ۽
جو انکار ۽ کار بست نکننت۔ مرا غالباً ۽ یک گا لے کے

باغ پاکر خفغانی یہ ڈراتا ہے مجھے
سامیہ شاخ گل افھی نظر آتا ہے مجھے

اقبال ۽ گوشنن انت کہ حرص جوف، حضرت ڀپهار اے نوبت ۽ شراند دولت ۽ جند
بدیں شئے ۽ نہ انت۔ نیکیں ہتو مند خوار ۽ غریب ۽ لکھ ۽ کنست بازیں دینی ۽ راجی
کار آہانی ہستی مندی ۽ منٹ ۽ سربجم بنت بلے دولت داری ۽ دل ہر درگتے ۽ چہ ترس و
حضر ۽ لرزگ ۽ تما بیت چو کہ ہے و یں علت گوں نی آدم ۽ تھے باطن و ضمیر سرو سیادی
کنست آں پے خودی ۽ زہر ۽ کچل انت۔ اقبال ہے و یں ملناں یکیں جاگہ ۽ پریش ۽
آور دہ کنست کہ حرص و جوفہ ۽ پد انیز گاری ۽ او یہم و حضر جان و مال ۽ مردم ۽ سخا،
سموت ڳوا پی ۽ قربانی ۽ راہ ۽ گٹ دارنست

آنکھ بود اللہ اورا ساز و برگ

قند او حب مال و خوف مرگ

یہم و حضر، ترس و ڀپهار ۽ علامہ اقبال شراب ۽ بدل ۽ ام الخباش بزاں شروعات

لیکھیت آں ڈیس کے اچ ایشی بازیں علت پیدا بنت۔ خوف و ترس عمل ۽ دشمن انت۔

نیم غیر اللہ عمل را دشمن است
کاروان زندگی را رہن رہن است
عزم حکم ممکنات اندیش ازو
ہمت عالی تامل کیش ازو
ہر کہ رمز مصطفیٰ فرمیده است
شرک را در خوف مضر دیده است
تحم او چو در گلت خود را شاند
زندگی از خود نمائی باز ماند

علامہ اقبال ۽ زند ۽ حال و انوکافی دیما انت آئی زند چہ دولت ۽ ہوس ۽ پہک چہ مرگ ۽
پیمار ۽ آبوبوت آئی پروت قلندر ۽ فقیر ۽ نام زرت انت۔ آئی ہمت ۽ گرو شک کوہ غپراہ
دلی ع مثل صحرابوت خودی پنجو شیں دل ۽ تادوار کشت۔ آں ماریت کہ اسلام ۽ راجہ
بے زری ۽ زیان نہ رستگ البت چہ بے سخی ۽ زمل دیسگے۔

اقبال ستمندی ۽ ہر جنت ۽ اپنے جنت بلے ہستی ۽ کار مرزی ۽ تمار بیدگے ۽ دیما
نہ دا ۾ گ ۽ پ مسلمان ۽ سکین تاو ایں لیکھیت نہ سختی ۽ کار مرزی ۽ جوانیں رپک اسلام
۽ تما ایش انت کہ ستمندوتی ہستی ۽ پ قوم، ملک، دین ملت ۽ سر بلندی ۽ کار بہ گھیت
آراج ۽ تاچو شیں گھیں کار بکنت کہ حضرت عثمان غنی ۽ درور ۽ بہت نہ کہ آسرات
۽ ازرانی ۽ شواہزادگیری ۽ وقتی اسلامی جو ہر ۽ چہ زبرہ بیت۔ آرام دوستی، جاں بڑی ۽
بے واکی چہ دولت ۽ ردیں کار مرزی ۽ پیدا بنت ایش نہ ایوک ۽ جدد و جفا، نہت و سکری
۽ دشمن انت بلکن فکری ناسلی ۽ دو بنت اقبال ۽ خاصیں تھے ۽ نوکیں او باد ۽ چہ ہے
ملتا دوردار گ ۽ سروج دا گ

خودی کے نگہبان کو ہے زہناب
وہ ناں جس سے جاتی رہے اسکی تاب
وہی ناں ہے اسکے لئے ارجمند

رہے جس ہے دنیا میں قوت بلند
یک دگہ ہندے عالملاسہ رہا تو اپر کنت گوشیت

ترے صوفے ہیں افرنگی ترے قالیں ہیں ایرانی
لو ہمکو رلاتی ہے جوانوں کی تن آسانی
امارت کیا ہے شیوه خروی بھی ہو تو کیا حاصل
نہ زور جیدری تجھے میں نہ استغناۓ سلمانی

سوال ۽ دست ۽ شمارگ

سوال دست ۽ شمارگ۔ پندو موریا کہ دگرانی تو رہ باری ۽ پہ کار مرزا بونگ کہ ایش
ہم خودی ۽ زیاں رسینو کیں ملتے۔ بنی آدم چے کہ اللہ ۽ اے جہان ۽ سرء ۽ پچ ٹکوئے
چو شیں نماز بگ کہ آں چہ اللہ ۽ ذات ۽ بے نیاز ولاطع بہیت۔ راجی زند ۽ تما پیٹک کم
گشادیں، نیز مندیں مردم و تی چاگر ۽ مستمندیں مردمانی لکھ ۽ دست مدتی ۽ حقدار انت
خاصیں پہنچے ۽ یک اسلامی راجی زندے ۽ مستمندیں مسلمان ۽ فرض انت کہ آوی نیز گار
۽ گزر مندیں برات ۽ لکھ ۽ بکنت بلے ہماکس کہ پندو گدا ۽ پروت رو زگارے جوڑ
کنت یا کہ دگرانی تو رہ ۽ زیر گ ۽ و تی جی بن ۽ گیرت ۽ ساء ایر جیگ کنت اقبال
آہاں ۽ ایر جنت ۽ آہانی خودی ۽ مردگ ۽ تمارگ یکھیت

علامہ اقبال چہ ہے فکر ۽ رہشوں ۽ نہ تناچہ راجی زند ۽ بے سمجھی کم گشادی ۽ پندگ ۽
علمت ایر جنت بلکن ماریت کہ قومانی جزم، جہد و جھاڑ چو شیں حیله و عادت مزمنیں گئے انت
آل ایشی ایر جنگ ۽ بادشاہی ۽ ہم ایر ابدیت کہ آئی خراج لوٹگ ہم بخش پندو گدائے۔

مالگے والا گدا ہے صدقہ مانگے یا خراج
کوئی مانے یا نہ مانے میر و سلطان سب گدا
آن خودداریں مردمان سکین دنت کہ دست ۽ شمارگ ۽ و تی خودی ۽ زبون و شگون مکن

ات

از سوال آشناز اجزاء خودی

بے جلی غل سینائے خودی
 اے ننک تشن کاندر آفتاب
 می خجید از خضریک جام آب

قیامت و عاجزی

قیامت گو شست ہا حالت کہ ہرچی کہ مردم ۽ بریت ہائی سرءَ شکر بکنت۔ وہدیکہ عاجزی ایش ۽ گو شست کہ چد گرال و تراکتولیکھ گ۔ قیامت ۽ آسر عاجزی انت۔ علامہ اقبال ہے دئیں حالات پ خودی ۽ گخاد ۽ ناوش ماریت۔

قیامت ۽ عاجزی ہر دو جوانیں عادت انت۔ اسلام ۽ سرو سوچ راہ شوناں الیشان ۽ سرداہ گ بو تگ اقبال ۽ نزءِ قیامت مردم ۽ تھے جسنسی ترقی ۽ دیر وگ ۽ جزءِ ایریاد کنت آئی جدد ۽ پادل کنٹ ۽ رداں یک قرار ۽ نیلت۔ عاجزی آئی ہاداں ۽ نزور کنت کہ قدرت ۽ پ سیالی ۽ جزءِ زور گ ۽ تو ان پیدا کر تگیں مڈی ۽ سرءَ گزر ان ۽ سکین انت

قیامت ۽ عاجزی ۽ اسلامی سوجاں اقبال سرگوزنکنت کہ آئی اسلام ۽ سرءَ سخت پورا حکم انت البت اقبال گو شیت کہ چیزے در اسلامی کیں عکین گون گیجان ۽ صوفیان قیامت ۽ ہاشون کہ دائلگ انت آں پ اسلامی ملت ۽ تیزرواہیں ترقی ۽ سیما کیت۔

کرے گی داور محشر کو شر مار اک دن
 کتاب صوفی و ملا کی سادہ اور اتنی

علامہ اقبال ایران و ہندوستان ۽ تاکار مرزیں تصوف ۽ جمل بیش چارو پاس کر تگ آئی مارش ایش انت کہ تصوف و تی فگر ۽ تھار استی و حقیقت انت بلے ایشی درونت شری ۽ دنیگ نہ بو تگ چوش آں چہ ہائیک گر کپتگ کہ نای کیں صوفیاں پیش داشتگ۔

قیامت و عاجزی ۽ ہے رنگیں بے سمجھ مانا هم رندي انت کہ نبی آدم اچ وست زور اکیں خدا ۽ دیما پ ہربابت ۽ یوس انت بلے مردانی نیام ۽ عاجزی ۽ شون دارگ اصل ۽ نصرانیت ۽ دینی ربیدگ ۽ ساہبگ انت کہ راہباز خصلت ۽ درس ۽ دنت۔ وہدیکہ

خودی ۽ درونت ہے ما ناء پے عمل پنج رنگ ۽ قبول نکنت۔

خنو	بے جا سو دی	خون
حیات		
سکنے ۽	در بیت	موزون
ہر کہ	در قفر	نمک
نا تو انی	را	قناعت
نا تو انی	زندگی	را
بھٹش	از	خوف
از	در دغ	آستن
شیرش	از بھر	زمکم
زندگی	کشت	است حاصل
شرح	زمز	حق و باطل
ترجمہ۔ دگران ۽ اجاں میں پہنچے ۽ پل کنگ زند ۽ ہون ۽ گرمی ۽ ایریاد کننت۔		
اے چوہما۔ بیت ۽ انت کہ گال ۽ تابے بھی پیدا ک کننت۔ کے کہ ٿندی ۽ جملائی ۽		
کپتگ نزوری ۽ نا تو انی ۽ قناعت ۽ نام پر کننت۔ نزوری ۽ کم گشادی پے زند ۽ رہن		
انت کہ ابراچہ دروگ پیمار ۽ پیدا بیت۔ نزوری ۽ جین چہ جوانیاں ہو رک بہت چریشی		
گور ۽ شیر مچگ ۽ بے سخی ۽ ردوم رسیت۔ زندیک کشارے کہ آئی فصل و باصل گشاد		
۽ تو ان انت۔ حق و ناقص ۽ اسرار ۽ گشاد ۽ پہمچگ در گنجت۔		

علامہ اقبال اردو ۽ فارسی زبان ۽ بے بد لیں بے در دریں شاعرے یونیگ ابیدا
سلامی فکر و فلسفہ ۽ محشرس شہزادتے بو گنگ آئی فکر ۽ فلسفہ ۽ خاصیں پہنچے ۽ خودی درونت
بنی آدم ۽ تو ان ووتی تھے جیسی سخن ۽ باطنی جو ہر ۽ پچھہ آر ۽ پرمایت۔ عبادت، فرماں بری،
وتی نفس ۽ سراقا بیو ۽ رند بندہ چہ اللہ ۽ نائی ۽ شرف و منصب ۽ بہرہ مند بیت۔

خودی ۽ درس ۽ علامہ اقبال ۽ خاصیں پہنچے چیزے ہیرانی نیمگ ۽ دلگوش دیانتگ
ایشانی رو ۽ بنی آدم ۽ پیدا کنگ ۽ غرض و مقصد، عشق بنی آدمی شرف، اختیار و لواچاری،
سکیں جمد و پوریات یا کہ فطرت ۽ سرشت ۽ سی یونیگ و آبراقا بیو ۽ آرگ ۽ جہزہ خودی

۽ منزل ۽ سرگ ۽ راه ایشان و پید یا نک انت
 جو ایمانی ہواری ۽ چیزے خرابی ۽ علت ہم است انت کہ خودی ۽ نزور کنست یا کہ
 آئی منزل ۽ دور ۽ دراج کنست۔ اے رو ۽ توره ۽ زیرگ، ترس یہماره ۽ دل ۽ چہد
 ٹیک جان بڈی دگرانی دیما دست ۽ شارگ، قناعت، عاجزی کہ مردم و ترا ایچ ایشان باکد
 پھر بیزیت ہے درستیں سو جانی تل ۽ اسلام ۽ راه شون الی مان انت۔ اقبال و تدقی
 حکمت ۽ دانائی بابت ۽ گوشیت

پس ازم شعر من خوانندو دریا بندو

میگویند

جانے راد گر گوں کردیک مرد خود

آگا ہے

رموزِ بخودی

اسراخودی ۽ چہ رند حکیم الامت علامہ اقبال ۽ "رموزِ بخودی ۱۹۱۸ء" چھاپ و
 شنک کرت۔ ایشی تزا اکڑ اقبال ۽ اسلامی ملت ۽ دگ ۽ دودشونداران ۽ کیمیں مردم
 را کیمیں دانگ انت کہ آں و تی وجود ۽ پلمت ۽ کار مز بکنست۔ ہے درا جیں پر بند فارسی
 شیرانی تھا انت صحر ۽ ہماوہ بدی کیمیں سفیر ۽ اکڑ عبد الدوہاب عزام ۽ مان عربی ۽ بدل کئے

خورشید علی مرجی پوری اے اردو شاعری اے چہرداںگ سمندر خان سمندر اے پشوٹا محمد بخش
واصف سندھی اے گردینگ۔

رموز میخدوی اے مانا ہم خودی اے مانا اے وڑا اے اقبال اے وساچیں مانا ہے خودی اے سر
جیں مانا امبرا۔ پر گواتی کبر گوڈائی بودہ بلے اقبال اے ایشراپ مردم اے تسد و باطن اے ہیجہ آر
اے مانا ہے دا لگ ہے پیام میخدوی اے چم ظاہر مانا انت بے ساری بے وتنی بلے اقبال اے
میخدوی اے مانا۔ بے چہ خودی یا کہ چہ خودی اے ہور گ بوئیگ کر لگ۔ چہ خودی اے ہور گی
اے ڈول اے کہ مردم وتنی خودی اے وتنی ہستی اے پر ملت اے نور کنت بنی آدم وہد کے ایش۔
پر سد کی مارت کہ آئڑا خودی اے وابھی شرف انت نوں آچریشی دست بزوریت اے میخدو بہ
بیت کہ ہے رنگ آں پر وتنی ملت اے گھیں کارکت کنت۔

چہ ”بانگ دار“ اے چہ پیام مشرق اے یک گالے اے پیدا اور بیت کہ علامہ اقبال اے یورپ
اے وتنی اڑ لگ اے روچاں میخدوی اے جمل بیان (۱۹۰۵-۱۹۰۸) در گھنٹگات
وجود افراد کا بجازی ہے۔ ہستی قوم ہے حقیقی
فدا ہو ملت پر یعنی آتش زن طسم بجاز ہو جا
مردانی وجود بجازی انت قوم اے ہست بوئیگ حاجی انت۔ وتنی قوم ملت اے مرء
ندری بجاز اے سحر اے آسے مان بدار۔

رموز میخدوی اے گالاں حکیم الامت علامہ اقبال اے توحید، رسالت، زند اے دستور،
نجاہ، مقصد، فطرت اے دز گیری، گھیں روایت اے وسایت، جنیں آدم اے جاتا جائیں سر حال
زر لگ انت۔ قرآن مجید اے آیات، رسول صلم اے حدیث، اسلامی تاریخ و دیرپڑ اے احوال اے
سند شون دیان اسلام اے بنی کیں سخت اے در حق اے، رموز میخدوی اے دپڑ اے اقبال اے کتابیں
رد اے مزینیں از رشے انت۔ ایشی بندات اے اقبال مسلمان اے آہنی قدر اے منصب اے پیش
داریت۔ اقبال گوشیت بنی علیہ التحیہ وصلواه اے کہ انبیا ہانی امام انت مسلمان در تین امتانی
گذی امت انت۔ بے حساب و بے لیکھ انبیاء صاحبین اے درس اے فیض اے وابندیں ہے
ملت اے حال ایش انت کہ آں چہ وتنی اصلیں قدر اے منصب اے بے پرواہنگ تبلی جمان اے

پر گیرانت۔ اقبال و تی دل ۽ عشق و سوز ۽ در شان کنان ۽ گوشیت۔ من کئے اوں، چی
اوں ہر حال ۽ ہے ملت ۽ یک بھرے اوں پر مسلمانان آئی گلہ ۽ رسمیوں کے گال انت۔
طرح عشق انداز اندر جان خویش
تاز کن با مصطفیٰ پیان خویش
اے مسلمان و تی ارواح ڪلان عشق ۽ بنیاد ۽ جوڑ بکن اے ڏول گوں حضرت محمد
مصطفیٰ و تی عمد و اقرار ان نوک ۽ نوکسر بکن۔

یک کس ۽ استمان

علامہ اقبال رموزِ بیخودی ۽ سیکم و خیالانی نبیاتِ اسلام ۽ گوشیت۔ آں گوشیت
ایکیں مرد و ہدیکہ خودی ۽ زور ۽ آجوانی ۽ وقتِ حکمی ۽ منزل ۽ سریت گذان اے ہبہ آئی
دیماکیت کہ باریں آوتی ہے تو ان ۽ گناہاء پر وی جند ۽ کار مرز بکشت یا اچ ایش ۽ دگہ
شرتریں کارے بگیت۔؟ زانگ لوٹیت کہ ”ایکیں مرد ۽ پر ۽ گوات بارت۔“ وہدیکہ
ہے یکیں مرد گوں جیسیں استمان ۽ ہدم بیت آئی ہے تو ان کیکے پہ چنت سری گیش بیت۔
بران یک کس ۽ گوں استمان و ملت ۽ سیادی الی کیں پکارے انت۔

فرد را ربط و نظام از طلاق
جو ہر اور کمال از طلاق
تا تو انی با جماعت یارباش
رونق ہنگامہ احرار باش
حرز جان کن گفتہ خیر البشر
ہست شیطان از جماعت دور تر
فر و قوم آئینہ یکد گیراند
سلک و گوہر کھشان و انتزاند
فردي گیر زملت احترام
ملت از افرادی یابد نظام

فردتا	اندر	جماعت	گم	شود
قطره	و سخت	طلب	قلرم	شود
برگ	بزرے	کرمانل	خوش	ریخت
از	بماران	تارامیدش	سکفت	
فرو	شناز	مقاصد	غافل	است
وقتش	آشتفگی	را	ماں	است
قوم	باضبط	آثنا		گرداندش
نرم	رومش	با		گرداندش
پا به	گل	ماند	شمشاش	کند
دست	پا	بندو	که	آزادش کند
فطرش	آزادهم	زنخیری		است
جزو	اورا	قوت	کل	گیری است

فرد یورپ و فلسفہ

فرد بزان ایوکیں مردم اے باردا یورپ ۽ حکیم و فلاسفہ ای جتابتا ہیں راہ شون
انت۔ جرمن شہ زانت و فلسفی نیشنیے یا کانٹ ۽ ایکیں مردم ۽ رووم ۽ سرءَ زور پر
دا تگ۔ نیشنیے ۽ یک کس ۽ ووت اختیاری ۽ سرءَ اینکس زور پر دا تگ کہ یک کس ۽
قوم ۽ نیام سرو سیادی اگار اپنی تابیگوہ بیت ۽ دوستی اپنی سرو سیادی ۽ چٹ ۽ سرگار بیت۔
پر اہم یورپ ۽ گیشتر لفظی شہہ زانت اے ہیر ۽ پکائی ۽ مستت کہ یک کس ۽ چوبے
صاریں مشتر ۽ دم پر دیلہ دیگ نہ لوٹیت یورپ ۽ فرد ۽ جمعیت ۽ ووت مان و تی سیادی
گیشینگ ۽ وہ ۽ سیاسی و ملکی ہیں گرام دیماد اشتگ انت۔ ہڑو ہی صدی میلادی ۽

صد اقطع امید کردہ خواہد قسم و ہر۔ شاخ بریڈہ را نظرے بر بمار نیست (صاحب تمہری

گھڈی سندء کہ فرانس ۽ آشوب ۽ باہندرستگ ات اے وہاں فردیزان یک کس ۽
آجوئی ۽ گوانک چست ات بلے رندی نوبت ۽ کہ مشین زند ۽ مال دولت ۽ سرء لشیں
مردمانی قبضہ قبول کت یا چیزے مردان گوں بارشاہی ۽ شور کت تے فرد ۽ یک ردا آزات بلے د
ئیگ ۽ گردار ۽ جوش ولپڑے ۽ در انگاز بوت همیشی یک دیے اگه اشتراکی چن لائچ ۽ راه
در رپت تے دوی یہاگ ۽ جرمی ۽ نیشنل سو شلزم ۽ اطالية ۽ فاشزم پیدا کنائیت انت
اویک کس ۽ سرء ہے اگدہ دور دئیگ بوت کہ آں پے لس و جم استان ۽ قربانی بدنت۔
یورپ ۽ ہے گلر ۽ بن حشت بجا ز ۽ سیستانی سرء انت وہ یکہ علامہ اقبال ۽ شون ۽ بزرہ
روحانی انت چوش وطن، رنگ وزریات ۽ پر کھ کشتگ آئی جاگہ ۽ اسلامی ملت ۽ گلر
۽ شارز رستگ۔

قطعہ امید کرہہ خواہد نیعم دہر۔ شاخ بریدہ را نظرے برہار نیست (صاحب تمہریزی)

توحید و رسالت

رموز بیخودی ۽ حکیم الامت علامہ اقبال ۽ تھنا زند ۽ مدایی میں چار کل دیماندا
شتگ ملکن اسلام ۽ سرو سوجانی رو ۽ جماعتی ۽ قوی زند ۽ در شیں پہنات پیش داشتگ
انت۔ نبوت ۽ سرء بحث دڑاں کنان ۽ علامہ اقبال گو شیت نبی ۽ منصب انت کہ آں
شتگ و تالائیں مردان امت ۽ گوناپ ۽ جم کنت۔ ہم آہان ۽ راہ بومیائی ۽ حیل
وخت۔ "ملت اسلامیہ ۽ بن حشت" ۽ بحث ۽ علامہ اقبال ۽ توحید و رسالت ۽ تھہ و بن
تل شوندا شتگ انت ایش گو شیک کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ ۽
گیشینگ ۽ سرپرگنگ انت۔ ہے بارو اعلامہ اقبال ۽ وقتی دوی کتاب دپر ہم تو شہ
کرتگ۔ چہ توحید ۽ مسلمان بے باک بیت ہے سخت ۽ پائیدگ ایش انت کہ توحید ۽
کلیں پر گیری کنوک ٿئخت دیسہ داروک و تی قفو و کارپد اپنی تمایک و تباک بنت۔ کاماس
۽ پیدا کنو کیس خالق ۽ سرء ایمان آردوک نہیں کہ رنگ ۽ زریات ۽ بند ۽ کپشت نہیں کہ
خاصیں وطنی حد و سیمانی کٹک وحداں تمار کتت۔ علامہ اقبال گو شیت توحید دل ایکی،

غم و ترس ڈولیں ہو پانی درمان و در چارہ انت۔ مومن دل ایکمی رنج و اندوہ ترس و بیمار
عوٰتی گور گیگ ٹائیلت۔ آن گوشیت۔

اہل حق را رمز توحید از بر است
آتی الرحمن عبد مضر است
تاز اسرار تو بنماید ترا
امتحانش از عمل پاکد ترا
دین ازو حکمت ازو آئین ازو
زور ازو قوت ازو تمکین ازو
عالماں را جلوه اش حرمت دهد
عائشخان رابر عمل قوت دهد

دمعتار گوشیت

بیم و شک میرد عمل گیرد حیات
چشم می بندد ضمیر کائنات
چوں مقام عبده حکم شود
کاسه دیو زہ جام جم شود

توحید ۶ سرء ہے سخت و عقیدہ مسلمانیں ملت ۶ ارواد انت اگر ایش میست ملت نمائیت

ملت بیفاتن و جاں لا الہ
ساز مارا پردا گردان لا الہ
لال سرمایہ اسرار ما
رشد اش شیرازہ افکار ما

چہ توحید ۶ بخشانگیں وحدت ۶ درونت ۶ نسل و رنگ ۶ پر کھنمائیت۔ اگر سیاہ انت اگر
سرگ و سبزہ رنگ کل یک دردشم دگوناپ ۶ گرن ت۔

اسود از توحید احری شود۔ خویش فاروق و ابو ذری شود
توحید ۶ ہے لوٹ ۶ اثرات ۶ نسل و او باو ۶ وطنیت ۶ دانگیں نام اقبال ۶ نزع ۶ گار

کر گلگ انت آں و تیک پر بندے ۽ ڳو شیت۔

نه افایم نے ترک و تاریم
چن زادیم ازیک شاخاریم
تمیز رنگ و بو برا حرام است
کر پروردہ یک نونالم

توحید ۽ بیان ۽ کنان ۽ حکیم الامت علامہ اقبال ۽ قرآن پاک ۽ سورہ توبہ ۽ عملی
آیت ۽ نہیں ۽ اشارت کنان بنی کرم صلی اللہ علیہ وسلم ۽ حضرت ابو بکر صدیق ۽ مان
ثور ۽ غار ۽ جہرت ۽ روچاں چیر ٻوئیگ ۽ کافرانی چی ۽ قصہ آوریہ۔ ہے درگت ۽
حضرت ابو بکر صدیق ۽ ٿرم زرگات بلے سردار عالم ۽ ڳو شنست۔ ”کافرنے چیا اللہ ۾
لگ ۽ انت“

حضرت علامہ اقبال توحید ۽ بیان ۽ ڳو شیت۔ اللہ تعالیٰ ۽ انجیا علیم السلام وہ یہ کہ گران
و مشکلین کارانی سرءُ رواں داشتگ انت آہان ۽ متھی و مزن جگری ۽ رماشت و اتگنست
کہ ایش ہم توحید ۽ شوندار انت۔ تیر و سگار ۽ گپ و تران ۽ تیر سگار ۽ ڳو شیت کہ آں
مو منس مردانی سیننگ ۽ پی گنگ ۽ وس ۽ نداریت۔

رسالت

رسالت ۽ بیان ۽ علامہ اقبال ۽ ڳو شنگ انت کہ محمد الرسول اللہ ۽ رسالت ہم
مسلمان یک ۽ پاک دارگ ۽ درونت ۽ دنست۔ اے رسالت چہ انڈگہ پیغمبرانی رسالت
۽ سکل ۽ گرتو ڦکھن انت۔ دیکی سر حال ۽ چیر اعلامہ اقبال شونداریت کہ محمدی رسالت ۽
شاہگان ترس مول و مراد ایش انت کہ تیو گیں بنی آدم ۽ چہ آزادی برادری ۽ برادری
نمیتائیں بسرہ مند بکنست۔ حریت آزادی ۽ ڳو شنست بلے اقبال ۽ فکر چہ آزادی ۽ لاد ۽ ودی
بیو کیں استمان واجہی ۽ چو شیں گوناپے کہ آں چریشی اے دور نوبت ۽ بنی آدم ۽ سیر
وسوک گندگ لوئیت

توحید و تعالیٰ ہے سخت کہ آزادی استماں واجہی عربی آدی برادری عشوون ع
 دیان ملت یکیں مقصد و سر عز کاریت نہ را کئے داتگ؟ ایشی راہبر المم رسول اکرم
 صلی اللہ علیہ وسلم انت بجازی نہیں جہان عزگزار ہم یک سروک و راہبر برے ع
 پکاریت کہ آن گوں و تی عقل و ہم ع کارگران ع ملوك ع رہ بو میائی بدن شبلے عقل و
 زانت ہم چو بجاز ع جند ع ناقوم ع بے باور انت اے ڈول ع دینی سخن ع ساچہ عقل ع
 رسگ الہی وابدی نہ انت پریشی روحانی ع الہامی رہ شون ملت ع منزل ع سرگنگ ع ماں
 زمان انت ہے ڈولیں راہبری ع نام رسالت انت۔ علامہ اقبال گوشیت

از رسالت	در جہاں	تقویم	ما
از	رسالت	دین	ما آئین
از	رسالت	صد ہزار	ما یک
جزوا	از	جزوا	لاینک
ماز	حکم	نسبت	او متینم
اہل	عالم	را پیام	رحمتم
از	رسالت	ہمنوا	سشتیم
ہنس	هم	مد	عاشتیم
ایں	گر	از بحرے	پایان
ماک	یک	جاشم	از احسان

حکیم الامت علامہ اقبال و تی گفتار انی تماجھ جاگے ہم بے دلیل تران نکت۔ تاریخ
 گوشیت کہ برزی گالانی تما قبائل ع راست مارتگ۔ چ سرور کو نین صلی علیہ وسلم ع پیش
 جہان و بنی آدم ع کوری ع نگیگی جوان سرا بوتگ۔ بنی آدم بنی آدم ع زور غلام
 ات۔ جور ع ناشری ع آماج ات بنی آدمی کیں حق گار انت۔

بود	انسان	در جہاں	انسان	پرست
ناکس	و	تا بود	مند	وزیر
کاہن	و	پایا	و سلطان	و امیر

بہریک تجھیں صد تجھیں گیر
 از غلائی فطرت او دوں شدہ
 نفہ ہا اندرنے او خون شدہ
 تا ا مینے حق بحقد ارال پرور
 بندگاں رامند خاقان پرور
 اختیار کار بندان را فزود
 خواجی از کار فرمایاں روید
 قوت او ہر کمن پیکر ٹکست
 نوع انساں راحصارے تازہ بست
 تازہ جاں اندرتن آدم دمید
 بندہ را باز از خداوندان خرید

ہے گالانی نانا ایریگ انت کہ بنی آدم اے جهان نبی آدم و تی خدا جو زکر گئے
 ات۔ ہے سخے بود ٿا ایردست ات۔ کاہن پاپا، بادشاہ امیر، شکار یکے ات شکاری
 صد ای لیکھتے ٿا۔ چہ غلائی ۽ آئی فطرت زبون ڳیسیاں بو گات آئی دل ۽ مرادول ۽
 تما مریگ ایر جیسیک بو گات۔ ہے درگت ۽ یک نامت دارے اللہ ڀیدا ڪت آئی
 اناھتان ۽ حقداران ۽ سر کرت آئی ایر دستانی اختیار گیش کرت ت۔ چہ حاکماں واجبی
 چو گھپت۔ آئی گشاد ۽ ہر کمن بت ۽ پروشن پت پنی آدم ۽ یک نو کیں کلاتے بست (کہ
 ہمائی تاچ ہے درستیں ناشریاں ایکن بمانیت) بنی آدم ۽ ڈوبر ۽ نو کیں ارواء ہے ماں
 چشت۔ غلامان ۽ چہ دا ہندال پدا پہ بھاگت۔

علامہ اقبال رسالت ۽ منو کانی گلری تب و شمار ۽ مثال دیان ۽ یک دگر قصہ کاریت
 کہ وہ یکہ حضرت ابو عبیدہ اسلامی لکھر ۽ کماند ارات آئی گذنی کمیں ساسانی بادشاہ زد گرد
 ۽ راماں ایران ۽ پروش دات تے یزد گرد ۽ یک کماند ارے مسلمانے ۽ باهوٹ بوت۔
 مسلمان چہ آئی منصب ۽ معلوم دارنه ات آئی جا بان نای ہے کماند ار و تی میار کت۔ سوب
 ۽ رند و ہدیکہ اے ہبہ یا شک بوت کہ جا بان چھڑو کمیں سپاہی ۽ نہ انت بلکن دشمن ۽

کماندارِ اسلام، مزین بدوا ہے مسلمان پر آئی کشگ، حضرت انت آں پر اجازہ گر
ئیگ، حضرت ابو عبیدہ، گورئے شتنست بلے حضرت ابو عبیدہ، اجازہ ندادت آئی
گوشت یک مسلمانے کے امان داتگ، پنچ براں تیوگیں امت، امان دات۔

گرچہ جاپان دشمن ما بودہ است
سلے اورا اماں بخشوہ است
خون اوایے عشر خیر الامم
بردم تنگ مسلمان حرام

اسلام و فتحیت، چاگر و اعینہ انت۔ اسلام سیم و سیم سرانی تناگٹ نہ بیت ہر جا کہ
مسلمانے آں مسلمان، وطن انت۔

هر ملک ملک ماست کہ ملک خداۓ ماست
اقبال عالی برادری، شارع چوش ڈس دنت کہ ایش ہم رحمت العالمین، دادا نت۔

جو ہر ما با مقائے بستہ نیست
بادہ تندش بجائے بستہ نیست
ہندی و چینی سفال جام ماست
روی و شای گل اندام ماست
قلب ماڑ ہند روم و شام نیست
مرزووم او بجز اسلام نیست
مسلم اسی دل بہ اقلمہ مہ بند
گم شو اندر جہان چون و چند
می نگبعد مسلم اندر مرز و بوم
دور دل او یادہ گردشام روم

وستور

حکیم الامت علامہ اقبال کے آں عالین اسلام، مزین شیداء شہزادت مسلمانی

دستور ع بار و اشتوی رموز نیخدوی ع ایمان ع تازه کنو کیں راه شون دا تک انت۔ علامہ گوشیت عمدی بار یگ ع مسلمانان قرآن مجید ع دامن گوں لکھی ع داشتگ ات چوش آہان ع شان و مراہ آسوگی سرسوی رستگ انت۔ گذزادگیں مسلمانان قرآن مجید ع دریں سوچ شوشتنت آئی راه ع گربوان بو تنت دری قومانی فکر ع آسرع بدعت و ملتانی تاکپت انت که نیٹ آہانی زوال ع دلپدریں آسرے در آورت

علامہ اقبال ماریت که جمعیت ع جم دارگ ع ہم یک دستورے در کار انت۔ ہے دستور نہ تنا یک مردم ع گوں استمان ع شریدار کنت بلکن ہر تریں حالت ع آہانی و اسط را چڑاگ بیت کہ ہمیشی رند ع گران ع زند ع جمیں مراد مقصد اس سوب مند بیت۔ آں ایشی مثال ع دنت کہ تاک تاک یک جاگہ بیت پل ع درو شم زیریت۔ رنگ رنگیں پل یک دستی نے تماچ بنت تا آہانی زیب گیش بیت۔ اگہ تو ار ع آہل ع یک دستورے غراہ بندے چیرا در بند کنگ بہ بیت آں زیمر جوڑ بیت۔ یک تھناء ع بے سرو دنب تو ار ع بال آرگ چھڑوئیں جاک و کو کارے ٹھیت۔ پہ ملت ع ہم دستور ضروری انت ہے دستور پہ اسلام ع قرآن مجید و نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ع شرع انت کہ آزر الملت ع ارواح گوشن کرزیت۔

ملتے	را	رفت	چوں	آئین	زدت	
مشل	خاک	اجائے	او	از ہم	ٹکت	
ہستی	مسلم	زاں	است	و	بس	
باطن	دین	نبی	این	است	و	بس
برگ	گل	شد چوں	زاں	بستہ	شد	
گل	زاں	بستہ	شد	گلد	ستہ	شد
نغمہ	از	ضبط	صدا	پیدا	ستے	
ضبط	چوں	رفت	از صدا	غنو	غاتے	
در گلکوئے	ما نقش	موچ				
چوں	ہوا	پابند نے	گرود	نواست		

علامہ اقبال مسلمان ۽ ترائیگ ۽ پر نیت کہ آئی دستور قرآن حکیم انت کہ زندگ و دامنیں
کتاب انت و آئی حکمت و راہ بوسیائی نیران انت۔

تو ہے دانی کہ آئین تو چیت؟
زیر گروں سر تھکین تو چیت
آں کتاب زندہ قرآن حکیم
حکمت او لازوال است و تدمیم
نوع انساں را پیام آخرين
حال او رحمت العالمین
روح می گیرد ازو تا ارجمند
بندہ را از سجدہ سازد بلند
گر توی خواہی مسلمان رستن
نمیت ممکن جز بقر آں زین

حکیم الامت علامہ اقبال ۽ گوشتن انت کہ قرآن مجید کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وسلم ۽ سر ۽ ایر کپتے پنی آدم ۽ راہبر بری ۽ عبادت ۽ عبادتی پیغام انت۔ ہے پیغام
نیزوران ۽ تو ان دنت۔ غلام و ایر دستان ۽ آزادت کنت۔ ناس ۽ کمیالاں بنی آدمی
شرف ۽ بہرہ مند کنت۔ گول یک درے ۽ سجدہ ۽ بندہ چہ ہزار در گھانی سجدہ ۽ آجو
بیت۔ ہماروں کہ عمدی نوبت ۽ قرآن پاک ۽ پیغام ۽ رند گپتے ۽ آئی سر ۽ کار مرد
بو تگ انت آں چہ رہن ۽ راہبر بریستگ انت۔ دشت ۽ کوچکانی مندوک ہے کتاب ۽
برکت ۽ علم ۽ تاجداریستگ انت۔

رہنماں از حفظ او رہبر شدند
از کتابے صاحب دفتر شدند
دشت پیایاں زتاب یک چراغ
صد تھلی از علوم اندر دماغ

بخارہ و مقصد

پھوک کے اقبال نے زندگی پر ملت ایک دستورے عگز را انت ہے پیغمبر اے آن پر ملت ایک بخارہ ہے ہم شون اے دنست۔ اقبال نے زندگی ملت اسلام نے بخارہ بیت الحرام انت۔ آنماریت کے کعبۃ اللہ تھنا پر نماز اے دین کنگ ع پہناتے نہ انت نیں کہ پرچم ایشی اینکس کس گزر انت بلکن مسلمانانی ملت ع زندگی درستیں چست و ایمان نے بخارہ انت۔ علامہ اقبال ہودانی مثال دیاں ہے گوشیت چوکہ آیاں و تی بخارہ ویل کرتگت ات آں تیو گیں جہان ع جنگ و شامگ بوتت آہانی قوت نزور گشت اگہ مسلمانان مکہ مکرمہ ع ارزش نزاںت یاکہ ہے ارزش و تی زندگی کار مرد نکرت ہے آہانی قوتی عاقبت ہم تمار بہت۔ پو انکہ بخارہ ع از رش ع سوچ دیاں ہے اقبال مسلمانان سکیں دنست کہ آں پروتی قوتی زندگی کے منزلے سکیں انت تو حیدر ع گواہ کے تالان کنان ع خدا تعالیٰ کی ع بزرگی ع نقش اے دلائی تاجاگہ بدینست پر مسلمانان چہ تو حیدر ع تالانی ع شرتریں منزل غیت

مچھاں	آئین	میلاد	ام		
زندگی	از	مرکزے	آید ہم		
حلقہ	را	مرکز	چجان	در	پیکرست
خط	او	در نقطہ	او	مضمر	است

بخارہ ع مثال علامہ اقبال نے چوش داید کہ بنی آدم ع بت ع تبا بخارہ دل ع را لیکھتگ آشیت دل کہ حرکت کنٹ سر ع بگروں پاداں درستیں از بسہ ع رگ بندان ہون سر بوان بیت کہ پر زندگی انت۔ ملت ع بخارہ ہم پر ملت ع جان دل مثال انت۔

قوم	را	ربط	و	نظام	است	مرکزے
روز	گارش	را	دوام	از	مرکزے	

فطرت ع ایریا و کنگ

اللہ ع کلام ع کیے دونہ باز ہند ایں آدم ع و سکین نیگ بوتہ کہ جہان و کاماس ع

سرءَ فکر بکنت۔ کوہ دشت، دریا زر، روج ماہ فطرت، عدوگہ شون پے بنی آدم، عپاریدگ، ع
 پیدا گل بولگ انت تاکہ جان، ع تما جاری نہیں گخاد، ع تو ان، ع سرءَ قابو گل، ع پے قوی
 زند، ع شاہ گانی، ع بود، ع ردو م، ع اچ ایشان لکھ گپت بہ بیت۔ دین اسلام ہر ترین زانت و
 ازم، ع بودناک لگن، ع پرمائیت۔ تاریخ ڈسیت کہ عمدی دورہاں اسلامی کو اس، ع شہ
 زانتاں جان، ع تما ہر شے، ع حقیقت، ع در گیجگ، ع سائنس، ع دیرمی راہ بند اس جمد
 کر گتگ انت۔ مسلمانیں حکیم و شہزادانتاں گوں و تی ہیڑت بیچار، ع سائنس، ع دیرمی، ع
 جوان سوب کرتگ انت و ت حکیم الامت علامہ اقبال و تی گالانی تھا کاماس، ع اسرار افی
 ٹمک، ع بازی، ع دل گوش کرتگ۔ چوکہ یک تمیاتی گالے کہ

حقیقت ایک ہے ہر شے کی خاکی ہو کہ نوری ہو

لو خورشید کا ٹپکے اگر ذرے کا دل چیز

علامہ اقبال اسلام بنداتی نوباتی ترا گن، ع سمجھت و پیدا یکہ سائنسی چن لاجی، ع
 مسلمانان باز سوب کرتگ ات۔ قرطبه، ع اندلس، ع در سجاہاں علم، ع ہمانور کہ تالاں بوت
 آئی یورپ، ع رارو شناکت۔ تاریخ زانت اے ہبر، ع متست کہ اے دور باری، ع سائنس
 عربانی در گبتگیں گراں بیانیں سوغات بونگ۔ مسلمانان یونانی سوجانی رند گیری کت۔ دنیا
 کار پیدا بو تنت۔ بلے رندی دور نوبت، ع کہ مسلمانان یونانی سوجانی رند گیری کت۔ دنیا
 داری ترک دات، ع دری سوجان، بلکن مسلمان سرپد نہ بونگ انت آہنی ترند، ع تیزیں گام
 کنٹ کر تنت۔ اقبال مسلمانان پدا ہما شمشوشتگیں درونت، ع یات و نت، ع آہاں
 بھیڑیت کہ آں اسلامی سوج و صلاحاں گران، ع فطرت، ع تو ان، ع و تی پنج گ، ع
 بکننت اے گلزیں، مادہ دستال دشت، ع دریا، آہان و کمکش کہ خدا، ع پیدا کرتگ
 انت پے مکنپ زور گ، ع انت۔ پے مومن، ع فرض انت کہ آں چوشیں تو اے پیدا بکنست
 کہ گیدی، ع پنیا میں در تیں اسراراں در بسجھت و تی قابو، ع بکنست۔ رموز یحودی، ع
 اقبال گوشیت۔

اے کہ با نادیدہ پیاں بستہ

ہچو سیل از تید ساحل رستہ
 چوں نمال از خاک این گزار خیز
 دل بفات بندو با حاضر تیز
 ہر که محسوات راتخیر کرد
 عالے از ذره تغیر کرد
 کوه صحراء دشت و دریا بخوبی
 تخته تعیم ارباب نظر
 عالم اسباب را دول گفته
 که از تاشیر افیون گفته
 خیز واکن دیده محمور را
 دول خواں این عالم مجبور را

آسر

خودی ۽ فیلسوفی بنی آدم گوشت ۽ ردم ڪاربازانی ۽ ہدپا ٿنت۔ تناکیں مردم
 ۽ خودی وہ کیمہ کار زانت بیت وقی کمال ۽ رسیت ۽ ردم کاربیت چه آئی دگران ۽
 پائیدگ رسیت چو که چہ یک بزیں در چکے ۽ کے ۽ ساہگ، کے ۽ شر، کے ۽ پل کے ۽ را
 دار دست کیت ہے ڏول پا ڦلت ۽ خودی ۽ پچھلی ۽ منزل بخودی انت۔ بخودی مردم ۽
 راوت مطلب ۽ ووت و روئیگ ۽ نیلیت آوتی جان و مال ۽ پا ڦلت ۽ ندر کنست کہ چریشی
 ڦلت ۽ خودی هر ۽ حکم بیت

اسلام ۽ براتی، آزادی ۽ برابری ۽ محشرین فکر ۽ جهان پچھ آروک کنائیت گ
 ہے دین ۽ ڦلت ۽ بنیاداں ۽ توحید ۽ رسالت ۽ بنی کیس سخت ۽ سر ۽ پاد کر گنج۔ توحید
 مسلمانان ہدل ۽ تپاک دار بیت ۽ بید چه اللہ ۽ دگرانی دیما سر شگون گلگ ۽ گردار کنست۔
 بنی صلی اللہ علیہ وسلم ۽ رسالت ہم دا گنج ہدل دار ک ۽ نعمت ۽ انت۔ ختم نبوت ۽ سخت
 ۽ مسلمانان ۽ پا ابد گوں یکد گر ۽ گنڈ گنگ۔ آہان ۽ چہ المای درس ۽ راہ شون ۽ بہر مند کنا

ئينتگے اسلام ۽ تاریخ ۽ درحق علامہ اقبال مسلمانوں سکین دنست که ايشی ۽ سرء
 جمل بنيں بچار بکشت و تي گو سگئیں نوباتی تجربت ۽ روشنائی ۽ وتي استھن بار ڳيگ ۽ عاقبت
 ۽ گھتر گلگ ۽ سرعن ۽ به بندنت ۔ و تراچه هامعتناں به پھرمزنٹ که آں خودی ۽ زل
 ریشت ۽ نزور کھلت ۔ یک خودداریں تو ے نیں درآمدیں عراجانی دست چار ۽
 وازمندگ بیت نیں چہ آہاں چم جنت بلکہ آئی سرو سیالی گوں دگه قومان مرزا ۽ رو ۽ بنت ۔
 اقبال ۽ یک غزلے ۽ گال انت که

چو بجان منی در آئی دگه آرزو نہ بني
 گر ایں که ششم نویم بے کنار بادا
 "اگر تو منی ارواه ۽ تلاں گریسہ کئے دیست کئے کہ منی دل ۽ عاج ارمائے سیست بید چھے ہے
 مراد ۽ کہ تھی ششم ۽ یک ترمپ بے گوانزیں زرے ہے بات

پیام مشرق

پیام مشرق حکیم الامت علامہ اقبال ۽ سیکی شعری دپرانت کر ۱۹۲۳ء چھاپ وشنگ بو تک ات پیام مشرق ۽ ماہانت چہ گلزار ۽ گلزار مین ۽ یک ٹکلے۔ جو منی ۽ یک نادریں شاعر ۽ فیلسوف گوئے ہوتے کہ ۱۸۳۲ء زوال ہستگ ات۔ آئی شعرانی ڪھن دپر "شگری" و "مگری" (شرقی و غربی) ۽ نام ۽ رد بند یو تک کہ چہ آئی زانگ بیت کہ گوئے ۽ سر ۽ مسلمانی رہشوں ۽ ایرانی شاعر انی اثر خاصیں ہئے ہوتے۔ علامہ اقبال ۽ گوئے ۽ دپڑ ۽ پوسدیاں ۽ پیام مشرق ۽ گفتار نوشتہ کر تک انت۔ حکیم الامت علامہ اقبال ۽ پ گوئے ۽ "حکیم حیات" ۽ لقب کاربستگ۔ ایشی ماہانت "زند ۽ دانا یاں سریال"۔ "پر لش ۽ گوئے ۽ جو من قوم ۽ را آگہ و شیوار کنگ ۽ چہد کر تک انت وہ یکہ علامہ اقبال ہے کار پہ مسلمانانی بصر یگ ۽ کنگ چہ گلزار ۽ گلے ایش لیکھنگ میت کہ اقبال ۽ راؤں مگر ب ۽ قوان نکپتگ ات ملکن آئی خاصیں ہئے ہے کتاب ۽ یک بھرے ۽ گلزار ۽ صلوك ۽ وقتی کلہ داتے۔ آئی مگر ب ۽ مزن نایں شہزادتی بابت ۽ وقتی فکر و خیال ہم درشاں کر تک انت۔ ضرب کلیم ۽ تاکد بیاں یک ہندے ۽ نوشتہ کنت۔

مشرق سے ہو بیزار نہ مغرب سے حذر کر
افظت کا اشارہ ہے کہ ہر شب کو سحر کر
پیام مشرق ۽ بنگیری ۽ اردو زبان ۽ مزن ارز یگیں پیش گالے انت کہ ایشی تماۓ
ہبران ۽ گیشینگ ہوتے پیسر ۽ بجھ و تمیات انت کہ جو من لوzaںک ۽ سر ۽ فارسی
زبان ۽ پچے پچے کش و نشان انت گوئے ۽ وگہ جو من شاعر چہ فارسی شاعری ۽ خاصیں
ہئے ۽ چہ خواجہ حافظ شیرازی ۽ تال حدے ۽ اثر زر تک انت اے رد ۽ حکیم الامت
علامہ اقبال ۽ ۱۹۲۲ء وقتی یاتانی مک ہر چیزے کہ نوشتہ کر تک اے سر حال ۽ خاصیں پٹ
پول کو کال ہئے وہ دی پیچ گیشی نکر تک۔ دوی برجوش انت کہ حکیم الامت علامہ اقبال
۽ نوزہمی قرن ۽ جو منی ۽ یستمی قرن ۽ اسلامی جہان ۽ نیام ۽ بھرگی دیستگ آئی وقتی ۽

گوئی ۽ ڳفتار اُن تایک و ڙیں بر ایری چار ٹک۔ یکی خاصیں بحث علامہ اقبال ۽ گوئی و تی فارسی ۽ ڳفتار اُن استمان ۽ دلائ سریگ ۽ آہانی ارواه ۽ تہاوش و جبرنا پیدا ڪنگ ۽ جمد کرنگ انت اقبال ماریت که دل و ہدیکہ بدلت بنت دنیابدل بیت قرآن مجید ۽ کیت کہ۔ اللہ ۽ تاں ٻماوہ ۽ قوے حالت ۽ بدلت تاکہ ہے قوم ۽ باسک و تی زرد ۽ بدلن نکنست۔ اے ہبہ ہم گوشن کر زیست کے گوئے ھاکس انت کے آئی پچھج آرام بر میغ ۽ کلاں پیش علامہ اقبال کنائتگ۔

اردو ۽ پیش گال ۽ رند فارسی دپر بنایت۔ پیام مشرق ۽ شنگ بو گلی دور نوبت ۽ امیر امان اللہ خان افغانستان ۽ بادشاہ ات بلے رند ترے آڑا پ ملک یلد ڏنیگ ۽ ناما لاج ڪنگ کہ ۱۹۶۰ء میں اٹلی ۽ آں بیراں پیتگ ات اقبال ۽ و تی کتاب ہے بادشاہ ۽ نام ۽ کرنگ ات۔ ہے نام پر گلگ گالانی تھا انت۔ ایشی بندات ۽ علامہ اقبال و تی درور گوئے ۽ گوشیت پد اسلامیں مکانی پد مانگ ۽ کمیاب ۽ نیمگ بادشاہ ۽ راد لگو ش دیان ۽ لویت کہ آں مژاہداریں غیرت مندیں او گاناں بہ جیشیت کہ ہے کو سٹھان حضرت ابو ڪر صدیق ۽ حضرت عمر فاروق ۽ نوبت بر ترے گشت۔ اقبال لویت کہ چہ قلبی جان ۽ قومانی ازم و علم ۽ مسلمان سیر ۽ پر ہے بنت۔ ایشی تا آں ترک سلطان مراد اول ۽ عثمانی بار گیگ ۽ آئی فقر ۽ پچار ۽ کشت۔ حضرت سلمان فارسی مدائن ۽ والی ات بلے فقر ۽ خوچ آئی تب ۽ در نکنگ اقبال بادشاہ ۽ سوج و سکین دنت کہ آں ہم بادشاہی پوشاکانی تل ۽ درویشی دلے ۽ واہندہ بیت ۽ چہ رسول پاک ۽ عشق ۽ و ترا بہرہ مند بکانیں ایت

کتاب ۽ بہر

نام ڏنیگ رندا میں کتاب ۽ بگیرہ بیت۔ کتاب پنج ڏلکیں بہرات

(۱) لالہ طور ۽ دوہیتی (۲) افکار (۳) مئے باقی (غزل) (۴) نقش فرگنگ (۵) خرد لالہ طور ۽ بابا طاہر عربان ۽ چینیں ۱۶۳ دوہیتی انت، افکار ۽ علامہ ڪسان و مزین (۵) پر بند بستگ انت مئے باقی ۽ رد ۽ ۲۵ گھن غزل انت نقش فرگنگ ۽ تا قبلی شہر زانٹانی فکر ۽ شون او پہ

قبلہ ۽ قومان اقبال ۽ کلداشت - حزدہ ۽ تمایک یک جماعتائیں بیت انت -

لالہ طور

کوہ طور ۽ سینا ۽ کچھ ۽ ہیر قرآن پاک ۽ آنکھ - اسلامی لوzaںک ۽ شاعری ۽
طور ۽ سینا ۽ استخارہ بازی ۽ کار مرزیتیگ اے جا جاگہ انت کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام
۽ پاکیں لا یزال ۽ جلوہ دیستگ ات - لالہ گواڑخ ۽ گوشت کہ لوzaںک ۽ ایشراہم جوانیہ
چجھ آردیانتگ - گواڑخ ۽ پیالہ ۽ بن سیاہ انت کہ دلی در غم ۽ دور گانی شبین انت -
نوں لالہ طور ۽ لوژ بوڑھ ۽ مردم جوانیہ پوچھ بوت کشت

علامہ اقبال ۽ غزل ہم ہر چلت ۽ کہ چہ غزلانی جادام ۽ ڈن انت کہ آہانی تما عشق و محبت ۽
ابید خودی ۽ فکر و فلسفہ ۽ رنگ گیشی ۽ سر انت بلے چار بیانی تنا آئی ہر ترسیں خیال
آور ٹنگ انت - عش، زند ۽ مول، خودی، اسلامی قومیت، نبی آدم ۽ شان ۽ مڑاہ لقدر،
جمد ہریک پر ناتے شوند اٹنگ - ڈاکٹر علامہ اقبال زند ۽ یک مقصدے دیکھا داریت ۽ داں
ہے منزل ۽ رسگ ۽ جمد ۽ کوشت ۽ سوچ ۽ دنست

گلو از شیوه ہائے زندگانی ترا بر شیوه ہائے او نظر نیست
من از ذوق سفر آگونہ مستم کر مزل پیش من جز سگ رہ نیست
”اچ من زند ۽ مول مراد ۽ پچھے جست ۽ کئے کہ تو منی رپک ۽ راہ بندان زمانے
من چہ توی جلد ۽ چاڑ ۽ پچھے سارا دوں کہ منزل پکن تھاراہ ۽ دپ ۽ ٹنگے انت“

دام نقش ہائے تازہ ریزد
یک صورت قرار زندگی نیست
اگر امروز تو تصویر خاک است
خاک تو شرار زندگی نیست
”زند ہریک گاے ۽ نوکیں شک رند ان ۽ روت زند یک قرار ۽ پھر نہ او شیت -
تھی مروچی کیں روچ ڏو ڻگیں شب ۽ اگہ پر کہ نیست گذان بزان کہ زند ۽ تریک ۽ تھی
حاک زبرانت“

علامہ اقبال نے بارہ اپنے کو کہ ماخوذی نہ دیتے ہو والے دانگ کہ آں ترس غمہ مارنے پر خودی نہ
زمل دیوک یکجیت۔ ترس غمہ خوف نہ پر زندگیں مردم نہ اقبال مرگ نہ شیئن رانت۔

دل بیباک راضر صد نام رنگ ص ۲ است

دل ترسنده را آہو بلک است

اگر نہے نداری بحر محاسن است

اگر ترسی بہر موجش نہنگ ص ۳ است

”متر سین دل گرک نہ گور کے یکجیت پر ترسو کیں دل نہ آنک بلک بیت۔ آنکس کہ
ترسیت پر آئی زرمیدان انت آکہ ترسیت زر ہر چول پر آئی سینارے انت“

ولت می لرزد از اندیشه مرگ

زمیش زرد مانند ضریبی صد ۲

بنواد باز آ خودی راجستہ ترکن

اگر گیری پس از مردن نمیری

”تھی دل چہ مرگ نہ شرم گپتی چہ مرگ نہ تو چڑا رچوبے نہ زرد گھٹے۔ و ترا سنجال بک
وتی وست پہ جھ آری نہ کار بگرتو کہ و تی خودی نہ حکم بنتے نہ مرگ ہم ترا کشت و گار کت
نکت“

علامہ اقبال نہ و تی گفتار انی تناقدیر نہ طالع نہ سرعت باز شونداری دانگ آں ہے بہر
نہ حق نہ انت کہ تقدیر مردم نہ خالی انت۔ اقبال اے خیال نہ پہک نہ رکن کت کہ
بنی آدم نہ بیچ وس واک نیست وست پار جنگ بے پائیگ و بے سیت انت۔ اقبال نہ نزاع
چو شکنگ جمان نہ چہ دل ایکیم بوئیگ انت آں مردم نہ سکین دنت کہ۔

صہ ضر غلام۔ گرگ صد ۲ گورک صد ۳ او گو۔ گرچھ صد ۴ بہلگدار

ترے دریا میں طوفان کیوں نہیں ہے
خودی تیری مسلمان کیوں نہیں ہے
عہد ہے شکوہ تقدیر یزداں
تو خود تقدیر یزداں کیوں نہیں ہے
بھئے خالو رع تقدیر عبار و اچش ہم تر انگ ع پر نہیت۔

پلائے خود مزن زنجیر تقدیر
تھے ایں گنبد گردان رہے ہست
اگر باور نداری خیز و دریاب
کہ چوں پاؤ آکنی جولا نگھے ہست

”تو تقدیر ع زمزمل پر چڑپا داں کر تگ اے چڑرو دیکیں گنبد (آسمان) ع تاہم را ہست
انٹ اگر ترا باور نہ بیت پادا شواہزادے کن و بدیکہ گروہ تماچی ع جزم بے پر قومیدا نے ہم پیدا
بیت“

بہ روما گفت بامن راہب پید
کہ دارم لکھتے ع ازم فراگیر
کند ہر قوم پیدا مرگ خود را
تر اقدیر و مارا کشت تدیر

”روم ع یک پیرس را پے ع منادر انسنت اچ من پنچتے بزور کہ ہر قوم دتی مرگ ع ووت
پولیت۔ تھی قوم ع را تقدیر ع کشتگ منی قوم ع را کشتگ راہ در گیجگ ع ذوق ع۔
علامہ اقبال درستیں اسلامی جہان ع بے پر کھو تقاوت یک ملت لیکھیت۔ آں گونڈ گونڈیں
قویتان نہیت۔ آئی نز ع اسلامی جہان یک شاہگانیں زرے ع قومیت گونڈ گونڈیں کور،
شیلگ ع شجوانت کر ہے زر ع تاکا بینت ہوا رہت۔ قویتانی ع سر ع پہ بندو کان ع اقبال
قبل و کو دک لیکھیت۔

تو اے کو دک منش خود را ادب کن
مسلمان زار وہ ترک نب کن

یاکہ

نہ افراشیم و نے ترک و تاریم
چمن زادیم ازیک شاخاریم
تیز رنگ و بو برا حرام است
که پاپور وہ یک نوباریم

آں ماریت کہ مسلمان ۽ پر منتگی، نزور بوثیگ، جہان ۽ تا کسیاں بوثیگ
۽ دلیل قومیت و ملیت ۽ گٹ ۽ حصارانت۔ اقبال تو گیں مسلمانوں یک قوے زانت
۽ تو گیں جہان ۽ آہانی ملک یتکھیت۔

ہنوز ازبند آب و گل نرتی
تو گوئی روی و افراشیم من
من اول آدم بے رنگ و بویم
ازاں پس ہندی و طوراشم من
”تو چہ آپ و حاک ۽ بند ۽ انگت در کپت نکر تگ کہ و ترا روی و افغان گوشے۔ من و ترا
پہک ۽ آدمے حساب کنیں چرسی رند ہندوستانی و طور افی ۽ و ترا شریکدار کنیں خودی ۽
وت پہجہ آری اقبال ۽ دل پسندیں سر حال انت کہ گشیت

رہے در سینہ اجم کشائی
ولے از خوشن نا آشائی
یکے بر خود کشا چوں دانہ چشے
کہ از زیر زمین نخلے بر آئی

افکار

افکار ۽ بہر ۽ نو کیں شاعری ۽ گھن رہ شون ۽ تمیمات گندگا کائیت ۽ ناز ہکیں، فکر
۽ رودنیو کیں خیالات جو ایس سرانت بیجے بہر ۽ یکے بے در دریں پر بندے ”تغیر کائنات“

انت۔ "سرورِ احمد" عَ استار افی زبان عَ کنان جهان عَ جمل و بِر زانی سر عَ ہم شاکن دنیگی
بو تگ۔ بازو تویی چک عَ دلیر عَ ٹھلیں سرچارے بو نیگ عَ پشت عَ دنت۔ کیک پر بندے
حدی، انت کر گبک پان عَ صوت پر پستگ اقبال اسلامی ملت عَ مری عَ و ترا سار بان
لیکھیت عَ تو اوار عَ پر جهان انت کر۔

تیز ترک گام زن منزل ما دور نیت

تغیر فطرت

تغیر فطرت پیام مشرق عَ افکار عَ ببر عَ مکھن تریں، بے در دریں پر بندے انت ایشی
بنزه بی آدم عَ پیدا بونیگ عَ قصہ انت کر ماں کلام اللہ شریف عَ کیں گیشینیتگ بیان
کر گئک

قرآن مجید گوشیت۔ اللہ تعالیٰ عَ ملایکان عَ حال دات کر من گزر مین عَ سر عَ و تی نائبے جوڑ
سکلی اوں ملایکاں عرض کت۔ تو جو شیئن عَ و تی نائب کن عَ کر آں ڈگار عَ سر عَ پڑ کر پاد
کنت ہون رسمیت و بدیکہ ماتھی حمد عَ وزبت عَ کنیں۔ اللہ تبارک تعالیٰ عَ فرمان کت۔
اے ہبر عَ من شر ترزائیں خاندان ات ہر کدیں من آڑا جوڑ کنیں۔ و تی ارواد عَ آئی
جان عَ دیکیں شمارا حکم انت کر آڑا بجده بکن ات درستیں ملایگاں بجده کت ابلیس عَ
کبر کت عَ کافرانی رو دعَ اتک۔ پدا شیطان عَ پ کلھی آدم عَ را چ جنت عَ در کنائیت۔
چوش آدم عَ آئی اصل عَ نیام عَ دوری عَ جہ جت۔ چہ بے دوری عَ ہر دو رگت عَ گمراہی عَ
نازانی عَ اماج بوان بوت اللہ تعالیٰ عَ پ آئی راہ شون عَ پیغمبر و رسول راہ دیان عَ بی آدم
عَ را ہدایت دیان کت بلے شیطان عَ آدم عَ نیام عَ ہے کیمگ ہرنوبت عَ نوکیں درو شے
زور ان عَ شت۔ حضرت ابراہیم علیہ السلام عَ غمرود، حضرت موسیٰ علیہ اسلام عَ فرعون،
حضرت محمد رسول اللہ عَ ابواب عَ صورت عَ ہے بے پاندیں کش و بگیر جاری متگ عَ
تائی قیامت عَ جاری مانیت۔ انبیاء علیهم السلام عَ سوچ ایش انت کر بی آدم و ترا شاہگانیں
جهان عَ مشوشیت آئی ہر وہ دعَ ہے جلد بہیت کر دتی اصل براں خالق عَ نیمعک دلگوش یہ

بیت کہ راہ بومیا ہماں جدائیت۔ بلے بنی آدم گیشتراء و تی عقلاء سر عیسے کرنگ چدو تی
روشناء چست بالائیں حالتی ع مکریو ان انت آئی خالق شوشتگ و خالق ع غلق کرتگیں
ع گوں دل بستگ ہمایانی عبادت ع پروت نجات ع وابد اربود آس روچ ماہ استار زرگ
و پیانی سجدہ کنگ ع مان آنکر۔ وہ کیمہ ہمایان ع کہ بدایت ع راہ شون نصیب بیت آہانی اراہ
پروتی اصل ع دانباز ع بے تاہیر بیت چ آہانی دیماور تینیں پر زہ چست بہت آں و تی اصلیں
مراو ع انباز کشت۔ مولانا جلال الدین روی گوشیت۔

مازفلک بر ترمیم وزملک افزوں ترمیم
زین دوچڑا تنگر ریشم منزل ماکریاست
”ماچہ عش ع ہم بر ز تریں ماچہ ملائیکاں ہم چکن تریں۔ اچ ہئے دویناں پر چہ باج مد
بریں کر مئے منزل کریا (ذات حق) انت۔“

علامہ اقبال ع اے در حق ع سوچ بھیش انت کہ بنی آدم ع و تی اصل ع پچھ آر ع و ترا
رسینگ ع الی انت کہ فطرت ع تلاس کر ٹکلیں دام ع شکران ع و تراچہ ہئے حد ع
آہو بکفت پریشی بیچار عبادت رہاں گیری الی انت کہ گشاواں کا ربندان ع بندہ و تی
خالق ع نزیک بوت یک نہائیں زندے ع واجبوت کنت۔

تحقیر فطرت

ا۔ میلاد آدم

نعرو زد عشق کہ خونیں جگرے پیدا شد
حسن لرزید کہ صاحب نظرے پیدا شد
فطرت آشافت کہ از خاک جہان مجبور

خود گرے خود بکھنے خود نگرے پیدا شد
 خبرے رفت ز گردوں به شہستان ازل
 خذراۓ پر دگیاں پرده درے پیدا شد
 آرزو بے خبر از خویش با آن غوش حیات
 چشم واکرو جان دگرے پیدا شد
 زندگی گفت که در غاک تپیدم ہم عمر
 تا ازیں گنبد دیرینہ درے پیدا شد

۲۔ انکار ابلیس

نوری ع نادل نیم بجهہ به آدم بر م
 او بنہاد است خاک من به نزاد آذرم
 ی چداز سوز من خون رگ کائنات
 من به دو صرم ، من به غو تدرم
 رابطہ سالات ، ضابطہ امهات
 سوزم و سازے دهم آتش بیناگرم
 ساختہ ی خویش را در گفتم ریز ریز
 تا زغار کسن ، پیکرنو آور تم
 از زومن موجہ چرخ سکون ناپزیر
 نقش گر روز گار تاب جتے جو هرم
 پیکر اجم ز تو گردش اجم زدن
 جاں بجهان اندرم ، زندگی مضرم
 توبہ بدن جاں دی شور بجاں من دهم
 توبہ سکون رہ زنی من به تپش راهیزم
 من به شک مایگاں گدیہ نکر دم بجود
 قاهر بے دوزخم ، راوربے محشرم

آدم خاکی نماد دوں نظر و کن سواد
زاد در آغوش تو پیش شود در برم

۳۔ انخوائے آدم

زندگی سوزوساز ، به زسکون دوام
فاخته شاپیں شود از تپش زیر دام
چچ نایید زتو، غیر بجود نیاز
خیز چو سرو بلند ، اے بعل نرم گام
کو شو تنیم برد ، از تو نشاط عمل
گیرز بیٹائے تاک آئینہ باده نام
زشت وکوزاده وهم خداوند تست
لذت کردار گیر ، گام بـ ، جوئے کام
خیز که بمنایت مملکت تازه کی
چشم جہاں بیں کشاپر تما شاخراں
قطره بے مایه کی ، گوہر تابندہ شو
از سرگردوں یفت ، گیر بدربیا مقام
بنچ در خشندہ کی جان جمانے گسل
جوہر خود رانما آئے بروں از نیام
بازوی شا بیں کشا خون ترداں بریز
مرگ بود باز راز ستون امداد کنام
توشنای ہنوز شوق سید زوصل
چیت حیات دوام؟ سوختن نا تمام

۴۔ آدم از بہشت بروں آمدہ میگوید

چہ خوش است زندگی را یه سوزوساز کردن

دل کوہ وشت وحرا بہ دے گداز کردن
 زقش درے کشادن بہ فضاۓ گلتانے
 رہ آسمان نوردن بہ ستارہ راز کردن
 بگدازہائی پنان، بہ نیازہائی پیدا
 نظرے ادا شاسے بحریم ناز کردن
 گئے جز یکے ندیدن بہ هجوم اللہ زارے
 گئے خاریش زن راز گل اتیاز کردن
 ہم سوز ناتام مم بھ در د آرزویم
 بگماں دیم یقین راکہ شنید جتویم

۵۔ صبح قیامت (آدم در حضور باری)

اے کہ زخور شید تو کوکب جاں مستیر
 از دلم افرادختی شع جهان ضریر
 ریخت هنر ہائے من بحریک نائے آب
 تیشه من آورد از گر خارہ شیر
 زهرہ گرفتار من ، ماہ پرستار من
 عقل کلاں کارمن بہر جاں دارو گیر
 من بزمیں درشدم من بغلک برشدم
 بستہ جادوئی من ذرہ مر منیر
 گرچہ فوش مرا برده زراہ صواب
 از غلطم درگزر عذر گناہم پزیر
 رام نگر دوجاں تا نہ فوش خورم
 جز بکمند نیاز ، ناز نگردد اسیر
 تا شود ازاہ گرم ایں بت عسین گداز
 مستن زنار اوں بود مرا ناگزیر

عقل بدام آوردا فطرت چالاک را
 اہرمن شعله زاد سجدہ کند خاک را
 "تینیر فطرت" پیام مشرق ع چہ ہابدناں کے انت کہ آہے کتاب ء حکیم الامت
 علامہ اقبال ع کلہ ع ارواه انت ایشی تباہی آدم ع تمیمات لگگ بو تگ هما تجوہت شوندا
 شنگ انت کہ نیکی بدی ع بگیرید ار ع پیدا بوان ع آدمی زند ع سر ع اثر مندو تگ انت اے
 پر بند تیوگی ع نوشته کرتگ
 پر بند بن و بنزہ ملکی و بدی ع مدام ع آدم والپیس ع بند ع گلاںش بو نیچگ انت۔ سری ہر
 میلاد آدم ع علامہ اقبال نی آدم ع پیدا بونیگ پ تیوگیں جہان ع پر چنڈے ع نام دیان ع
 آئی کارپد ای جوالہ ع آڑا چھن خلق ع منصب ع لائق یکھیت
 دوی بہر ع الپیس ع نہ منگ ع تمیمات آں الپیس ع اصلیں دورگ ع ذس ع دیان چہ آئی
 دپ ع چو شیں راستیں تران کھیت کہ الپیس ع را اگر عاقبت ع سدھ سماں بونیں آئی چہ
 آدم ع سجدہ ع پھر روگرد ای نکت۔ سیکی بہر ع الپیس آدم ع رودنست آڑا ہے باوری دنست
 کہ جنت ع قراریں زند ع جد ای پر شاریں زند اصلیں زند انت۔ جنائی ع سوزان چہ انبار
 ع شکلیں نیاداں چھن و گھتر انت چاری بہر ع آدم گلزیں ع سر ع وش ع چاڑیں
 زندے ع گواز نیگ ع گل انت۔ علامہ ع نزیک ع آدم ع چہ جنت ع کنزگ توان ع
 سودائے نہ انت بلکن آئی جبین ع کمالانی جوانتریں شون ع موہ رسگ انت۔ چھنی بہر ع
 آدم حشرگاہ ع خالق ع دیماز اری ع پکل ع حالت ع ہم و تی ما کار ای نیکھ ع دیان انت کہ
 گلزیں ع زند ع آئی کر تگ انت کہ الپیس ع نہ سستگیں گشاو ہم آہانی دیما پ سر ٹگوں لگگ
 ع ناملح بنت۔

مسی باقی

میے باقی بڑاں ہا کیف کہ ملارے تاں دری ع مانیت خواجہ حافظ شیراز ع میے باقی ع میے
 صافی ع لوز یک دتی گفتار ای تاکار بستگ، اقبال ع پر دتی غزلات میے باقی ع سر حال در

چنگ کہ ایش گوں حافظاء آئی صبیع نیمک اشارت کنت چو کہ گوشتنے
بدہ ساتی ہے باقی کہ درخت نخواہی یافت
کنار باد رکنا بار گلشت مصل را طا
البت اقبال غزل شوندار نت کہ آئی چہ روی عراقی ع سعدی ع اثر گھنگ۔ آئی
گفتار ای زور، شیر کنی، خیال ع بلندی ع زانت ع شمار ع انوک حدیں سرپر بیت و بدیکہ
آں فارسی ع چکن شاعر ای گاں و گفتار ای جوانی سریاں پہ بیت۔
علامہ اقبال مان اردو ع ہم غزل پرستگ انت، یا لگ دراء ع بال جبریل ع آئی غزل
فارسی غزالی دورو نہ انت۔ جاگہ جاگے آئی غزل مردم ع دل ع مان کاتبیت بلے پیام
شرق وزبور عجم ع غزالی تما خیال ع نازر کی، زبان شیر کنی، سوزمان ع مستی و قی مٹوت
انت چو کہ پیام مشرق ع اے غزل کہ
یک گنگہ یک خندہ ع دزدیدہ، یک تا بندہ اٹک
بہریان محبت نیست سو گندے دگر
”یک چار گے، یک ناز بکیں پچکنڈ گے ع یک در پشو کیں ترسیے ارس، پ مراع دوستی
ع چریشی شرتریں عمد ع سو گندے دگر نیست انت۔“ یک دگر غزلے ع گوشیت
حلقہ بسند سر تربت من نوح گراں
دلبران زہرہ و شان، گلبدنان سیم ننان
در چمن قافله لالہ و گل رخت کشود
از کجا آمدہ ابر انتمہ خونیں جگران
”منی قبر ع پا گرد ع دلبر ع دل ربا، مہ کج و مہ بدن پہ مودگ آرگ جم بو ٹک انت
چو گوشے کہ ملکنا راء پل ع گواڑک ع لذ ع بہتگ۔ ناماں نقرہ بدن اچ کجا آنکنگت؟“

ضرا خواجه حافظ غزل یک گاں بندے

کو آں ٹاہے ناز کے اول دلم ربو
عمرت درا زباد ہاں تم آرزوست
”کیا نت ہما نازداریں نگاہ کہ پیسر پیری روچاں اچ من دل بلتگ۔ جمار باتے کہ
انگت دلوں بھائی زریت۔“

باز بہ سرمہ تاب وہ چشم کرشم زائے را
ذوق جنون دوچند کن شوق غزل رائے را
”وتی کمال شوندار دکیں چماں پر آگوں سریمگ ء پھونکش بکش کہ غزل
شوکیں شوق یکے پہ چنت سری گیش بہ بیت۔“
علامہ اقبال غزل چکن تریں دپڑ زبور عجم انت وہد یکہ آئی احوال ء نوشہ کنیں
علامہ اقبال غزل درونت ء سرمجیں بحث و تران کنیں پر لیش کہ غزل علامہ اقبال
ء شاعری ء خاصیں رنگ ء شریں ارزشے است

نقش فرنگ

علامہ اقبال ء پھوکہ چہ قلبی جہاں ء علم ء لوز انک ء گنجے زرگ کہے پیم آئی
رو آسانی جہاں ء علی گنج پہ قلبی جہاں ء ہم بہرے نگاہ داشتگ۔ نقش فرنگ ء علامہ
اقبال و تی فلکری تمیمات ء آئی آس پہ جوانیں ڈولے قلبی جہاں ء قومانی دیکھا ایر کر گک۔
”پیام“ ء پربند علامہ قلبی جہاں ہے تمیمات ء چوش کنست کہ اوداں ایوک ء
بخاری کیں دیکھی آنکگ آں چ روحانی کیں گنجاب زبرانت۔ رو حانی دولت ء جریدگی
ء اولی گزر عشق انت تانک آں چہ عشق ء سوزمان ء بہ مرند مبیت چہ روحانی گنج ء دامن
ہورگ مانیت

یک دگہ پربندے، جمعیت اقوام انت سری جما نگریں جنگ ء رند لیگ آف نیشنز،
پر اقوام متحدہ جوڑیوت بلے جہاں ء تھا حلینی ایمنی ء واب ء مانانہ رست پیچکہ جیرو ایمنی
ء بہ منشور کہ اللہ ء رسول ء جمعۃ الوداع ء تران ء پہ اسلام ء بخششگ ات بر زی

دوئیں گل چہ آئی بے سرا تنت ای دوں علامہ اقبال ہے گانع کفن کشیں دوزانی گلے
نام پر کشت کر آہاں ہے مقدار قبرانع برغہ باگ کر تک۔

نقش فرنگ، بہر، حکیم الامت علامہ اقبال، پورپ، نامی کیں فلسفوں فی فکر، سر
ع بحث و تہیات کرتک۔ ایشی تما اقبال، روی فکر چہ ہیگل و گوئے، ہمچن ع شتر
لیکھتک۔ فلسفہ بہر، ایشی سر، ہم سر پور اکیں چم شانکے دنیک بیت۔

خرود

علامہ اقبال، یک یک تائیں بذانت کر ایشانی تماراز ع شوداری مان انت۔

زبور عجم

علامہ اقبالؑ فارسی گفتار اپنی چاروں دو جاتا ہیں دو بیتیاں کہ آہنی پچار جتا
کنگ بیت ۱۹۲۷ء سری دار چاپ بو تک۔ زبور حما آہنی کتاب ۶ نام انت کہ حضرت
داود علیہ السلام ؓ نازل ہستگ ات۔ کتاب ۶ نام ۶ قل ۶ ہے فکر سرشک بو تک کہ یک
عجمی براں سکنیں زبانے ۶ گال و گفتار۔

زبور عجم ۶ دپڑ ۶ بیکشی چار کڑی انت پہ اہفتاد پیش کسas غزل انت ایشی سری بہر
۶ دویم گوں حق تعالیٰ انت دوی ۶ گوں بنی آدمی ۶۔ کتاب گوں یک دعا ۶ پریند ۶ بنا
بیت کہ حضرت داؤد ۶ نام گون انت

خاکم بہ نور و نفحہ داؤد بر فروز ہرزہ مرا پر دبال و شمر بدہ
(بلوچی) حاکا ذاں نور زملاں داؤد ۶ دے شمار
ہر ذرگ ۶ را بازیل ۶ تریک ۶ تقدیم
یک جاگے گوشیت

خاک ہند نوائے حیات بے اثر است
کہ مردہ زندہ مگر دو زفحہ داؤد
بزاں ہندوستان ۶ گز نیں ۶ زندہ ۶ گو انگ جنگ پنجاہ بے سیتیں ہبرے پریش ۶ کر
چ داؤد ۶ زملاں مردگ نہ بنت۔ داؤد ۶ زیمل علامہ اقبال ۶ وقی گلان ۶
لیکھتھک۔ بال جرمیں ۶ یک گالے ۶ تما اقبال ۶ پر دوئی ہے کتاب پرسنستگ
اگر ہوزوق تو خلوت میں پڑھ زبور عجم
لغان نیم شہی بے نوائے راز نہیں
ہے، ہبرہ پیش شک نیست کہ زبور عجم ۶ گال پیام مشرق ۶ گالاں زور اکتر انت ۶ تب
۶ ہم چہ دگ کہ شاعری ۶ چست دبال انت۔ پر اہم پیام مشرق ۶ راجہ علامہ اقبال ۶ کتاب بال

جریل ۽ غزالاں کچنیں تریکھئے، بو تک
 بلوچی ۽ شہر نوں ۽ شہر زانت بد امرزی میر مٹھا خان مری علامہ اقبال ۽ بار و اوپی
 رو بند کر گئیں کتاب ”درگال“ ۽ نوشته کنت
 ”بال جریل ۽ لاف ۽ ڈاکڑا صاحب ۽ ہر چھپی کہ اردو ۽ غزل است انت ہواں گیشتر
 غزل ۽ رنگ و تب ۽ نیتاں ہندے ہندے ۽ اغفر غزل ۽ رنگ است انت ٿی ہے میں
 غزل تمام حکم انت لیکن پیام مشرق او زبورِ عجم ۽ غزلانی لاف ۽ غزل ۽ سربجیں گوناں و
 دشیں زیر موجود انت پوکہ خیال ۽ نازر کی زبان ۽ شیر کی سوز و اثر رندی و متنی وصال
 ۽ ہوس، بھر ۽ زہر وغیرہ۔ زبورِ عجم ۽ غزلانی لاف ۽ حافظ، شعراً و مددی شیرازی ۽ دشیں
 گفتاری غ زبان شیر کی موجود انت پھوکہ گئی صا

صدای درد مندے بنائے دپنیرے
 خم زندگی کشادم بھان تشنہ میرے
 زنگاہ سرمه سائے بدل و جگر رسیدی
 چ زنگاہ سرمه سائے دونثانہ زد به تیرے
 بناگاہ نار سایم چہ ببار جلوہ دادی
 کہ بیاغ و راغ نالم چوترو نوصیرے
 ڈاکڑا سید عبداللہ علامہ اقبال ۽ فارسی شاعری ۽ سرءَ و تی نوشناں تشریح اقبال ۽
 نوشته کنت۔

”اقبال ۽ زبان حکیمانہ لوز غہ جوڑاں پر انت۔ آئی گفتار افی سرءَ ہمک ڏولے ۽
 حافظ، فخانی، جلال، علی قلی سلیم، سالک یزدی، رضی، دانش ابو طالب کلیم، طالب آعلیٰ ۽
 مزین اثرے البت حکمت ۽ سر حالاں علامہ اقبال ۽ رومی، خاقانی، بیدل ۽ طالب ۽ زبان
 کاربستگ۔“

ایشی تائیج شک نیست که پر سیم و خیال و ردع علامہ اقبال و گفتار ان حضرت مولانا روم و باز اثر دور دانگ روی شیست۔

مازفلک بر تایم وزملک افزوں تایم
زیں دوچرا نگذویم منزل ما کریا است
گمان انت که علامہ اقبال و خودی و فلسفہ و نبیاد ہے گاں نہتھی انت روی و ہے
غزل و پر گیری کنان و علامہ اقبال گوشیت

شعلہ در گیر زد در خس و خاشاک من
حرشد روی که گفت منزل ما بکر یاست
زبور عجم و سری سرے گوں خدا تعالیٰ دیم پدیم انت۔ آئی نعمت و مخلصانی بچار و
کنست پر مسلمانانی آگئی شیواری و آہانی آسودگی و دسبندی کنست۔ جا کہ جا گئے مسلمانانی
بچاری و چہ خدا و گلگ ہم کنست۔ سری ہبہ بہت کہ روی ہر دو فارسی شاعری و باز
مکھن مکھن انت

ندارد عشق سامانے ولیکن تیشہ و دارو
خرشد سینہ کسارو پاک از خون پرویز است

زبور عجم و چونانی درستیں غزل مکھن انت سی و شمشی غزل سی بختی چل مشتمی علم
و حکمت، زانت و دانش و بیجوڑہ انت
نمبر ۳۴ غزل و سریندان انت

بجلال توکہ در دل و کسر آرزو ندارم
بجز ایں دعا کہ بخش بکبوتران عقابی

نمبر ۳۵ غزل

من آں علم فرات پاپ کاہ نیکیدم

کہ از تنخ دپر بیگانہ سازد مرد غازی را
بہر نرخ کہ این کالا گیکری سو مند اند
بیزور بازو ے حیدر بدہ اور اک رازی را
اگر یک قطر خون داری اگرستے پرے داری
میا من باتو آموزم طریق شاہبازی را

نمبر ۲۸ غزل

از مرگ تری اے زندہ جاوید؟
مرگ است صیدے تو در کیفی!!
جانے کہ بخت دیگر نگیر نہ
آدم بعیرد از بے یقینی !!

غزل ۶ یہیم ۶ زبور عجم دوی بھر پر بند۔ "از خواب گرائ" یا کہ "انقلاب اے
انقلاب" پتی اثر مندی ۶ واعنگ کر زنت۔ سری پر بند ۶ مسلمان ۶ راثوپینگ بو تگ ۶
آئڑا سوچ داتگ کہ ازل ۶ نگ و ناموس ۶ تو اناست دار ۶ جهان اے کش آکش ہرجی کہ
داریت تھی ملت وار نت۔ حاک گل جوڑ یتگنگی بندہ تو در نوبت ۶ تو تو گلر میں ۶، یا
سدک و سخت ۶ کیفان بنوش و تراچ گمان ۶ بختانہ ۶ در کن۔ چہ واب ۶ اگر انیں واب
۶ بست بکن

ناموس ازل راتو اینی تو اینی
دارو اے جهان راتو لیساری تو یکینی
اے بندہ خاکی تو زمانی تو زینی
صہبائے یقین در کش از دیر گل ان خیز
از خواب گرائ خواب گرائ خواب گرائ خیز
از خواب خواب گرائ خیز
ہے یہیم انقلاب ۶ گال ہم گلی پر زور، پر جوش ۶ اثر مدد انت بندات گوں اسلامی
راجی زند ۶ تقاوٹ ۶ کنان اقبال پوریات کار، دہقان ۶ وا زدارانی سیادی ۶ سر ۶

شرگداری کنت عگوشیت

خواجه از خون رگ مزدور سازد لعل و ناب
از جنائے ده خدایاں کشت وہ تان خراب
انقلاب!
اے انقلاب!

گلشن راز جدید

بھقی شتمی قرن بھرہ ۽ یک صوفی ۽ شاعرے شیخ محمود بشتری تبریزی ۽ بیت دپڑ "گلشن
راز" بازنامہ ارت کہ ہے دپڑ ۽ کم و گیش ہزار گال انت۔ ایشی سر حال سراغ اسرار انت
کہ آئی ہندہ جستھانی جواب داتگ۔ ہے جست امیر سید حسن ہراتی (زوال ۱۸۷۵) شیخ
سعد الدین ۱۰۷۰ بازیں عالم ۽ شہزادہ زامن ۽ صوفی ۽ کو اسان ۽ نوشہ کت رو ان دات
انت محمود ۽ ہے جستھانی پو نوشہ کر تھت کہ باز جمل بن در سرس راز انت شیخ ۽ چیزے
صوفیانی رو دنرو اوار ۽ شرس گیش گیوار کر سکت انت۔ علامہ اقبال و تی کمال شون دار ان ۽
ھفت صد سالاں رند ھیشی بیت دپڑ ۽ جواب نوشہ کر سکت۔ البت آئی اچ ہے جستھان
جست در چتگ آہان ۽ ہم نہ 9 جستھانی تباہور ۽ اور دہ کتاب پو داتگ۔ شیخ محمود
بشرتی ۽ سربند ۽ گال ۱۳۲۳ انت اقبال ۽ سربند ۶۰ گالانی تما انت۔ شیخ محمود وحدت الوجود
۽ فیلسوفی ۽ صوفیانی خیال ۽ بالا بندی سکنگ ہے فکر ۽ چہ گلاں متھس ششناب شیخ
اکبر محی الدین ابن عربی (زوال ۱۳۸۵) بو تگ۔ ہے فکر ۽ تبریزہ ایش انت کہ وجود یکے
انت ۽ ہماخذ انت ایشی شون کاساس انت گوں و تی ہمار دیں ڈی ۽ کہ آں گوں یا طن ۽
شیخ ما رشنا مارگ بہت یا بیت۔ ایشرا "ہمد اوست ۽" سیم ۽ ہم ہم دنیسک بیت۔
شیخ محمود بشتری ۽ علامہ اقبال ۽ گالانی بحر ۽ سکنگ یک انت۔ شیخ خودی ۽ گارنگ ۽
سونج ۽ دنت ۽ اقبال خودی ۽ رکھیسک ۽ حکمی ۽ سر ۽ زور پر دنت۔ شیخ محمود ۽ گال

زیراء ہورگ انت اقبال ۽ جواب ۽ گفتار چہ زیراں سر ریج انت البت ہے وپر علامہ اقبال ۽ پمانا ۽ رد ۽ گراں تریں وپر انت۔ اقبال ۽ ہے وپر ۽ ہماکس جوان فیض زرت کنست کہ آئی گلشن راز و نتک ۽ چہ اقبال ۽ خودی ۽ سیم ۽ سندو ۽ یک یک ٻير ۽ سرپر انت ہے وپر ۽ جستھانی یکھ اے رنگ ۽ انت۔

(۱) فکر چے ۽ گو شنت ڳجام فکر راست انت ڳجام ناراست؟

خشت از فکر خویشم در تحریر چہ چیز است آنکه گویندش تھر
کد ایں فکر مارا شرط راہ است چراگہ طاعت دگا ہے گناہ است

(۲) علم چے ۽ آئی پائیدگ چے چے انت؟

چہ بحر است اینکہ علمش ساحل آمد
زصر اوچہ گوہر حاصل آمد
(۳) ممکن (بی آدم) ۽ واجب (خدا) ۽ ابا ز ۽ راہ ہند چے انت؟

وصال ممکن و واجب بہم چیت؟
حدیث قرب بعد و بیش وکم چیت؟
(۴) خدا کاماس ۽ بی آدم ۽ سیادی چے ۽ چون انت؟

قدیم و محمد از ہم چوں جداشد
کہ ایں عالم شد آں دیگر جداشد
اگر معروف و غارف ذات پاک است
چہ سودا در سرایں مخت خاک است؟
(۵) بی آدم ۽ خودی چے ۽ گو شنت؟ تو جین ۽ سیل کنگ چے ۽؟

ک ک من باشم مرزا من ، خبر کن
چہ معنی دارد ، اندر خود سفر کن ، ؟

(۶) ڳجام بھر جو تو گء مسرت انت؟ آز اور گیجگ راہ بند چے انت؟
چہ جزو است آں کہ او از کل فروون است؟

طريق جتن آں جنو چون است ؟

۷) کدام رہگوzi مسافرات او کالیں مردچنیاں گو شنت؟

مسافر چوں بود رہو کدام است؟

کرا گویم که او مرد تمام است؟

(حیثیں این ضخور حلاج ع انا الحق ع مطلب چے انت؟

کذا فی نکتہ رانق است انا الحق

چو گوئی ہرزو بود آں رمز مطلق؟

(۹) وحدت (یکی) ع راز ع سپدیں سریال کئے انت؟

کہ شد برسر وحدت واقف آخر؟

شنا سائے چہ آمد عارف آخر؟

علامہ اقبال ع ہے در تین جستھانی پسو توی خودی ع فلسفی ع رداء داتگ انت آئی

بیان کر ٹکیں ہے تاث و پچار کم و گیش آئی انگریزی گشتنک و پڑع یا کہ جاوید نامہ ع ہم

در انگاز بوٹگ انت

بندگی نامہ

بید چہ گلشن راز جدید ع یک دگہ کسا نکیں کتابے بندگی نامہ انت۔ بندگی براں گلایی،

ایردستی۔ یک شیئی ہے پر بند ع قیچ برانت، ماہ ع روچ ع گوں خالق ع تران ع گلایی ع

زیان شوندارگ بوٹگ رند ترے شاعر زند ع جاتجا نکیں ازم اچم شنک دنت ع ایردستی

ع شوی ع ڈیخت۔ گلام ع ڈیل چہ ارواه ع زبرانت۔ گلایی ورنائی ع پیری کاریت۔

سیاسی گلایی استسان ع شنک ع یک کشت بے تاہیر ع تکانسر کنت

از غلایی دل بمیرد در بدن

از غلایی روح گردو بارتمن

از غلایی صرف پیری در شب

از غلایی شر عاب اگنده ناب

علامہ اقبال ع بیان زور، لوزانی چکن، فکر ع شوہزادید ع شول بندگی نامہ ع تالس

ہمک ہئے عَوْدِی بیت بلے ایشی سربند خاصیں ہئے عَیَاتِ کنگ کر زیست کے شعرِ فیلسوفی ۶
 پوششک وش پوشتگ۔ گلای ۶ زند چونین پٹ ۶ چہ رنگیں عذاب کاریت پر لیشی علامہ
 اقبال یک چوشیں بردا گیا بانے ۶ مثال دنت کہ آئی ہمنا کیں ڈگار ۶ شور ہستگ چہ زمانی
 ڈنگ جنگ ۶ نشان پر انت۔ آئی تید ۶ لوار سوچیں گوات چہ دوزہ ۶ آس ۶ مرے دستے
 انت البت پا ۶ بلمیں ۶ بوجیگ ۶ مراد و ندیں ساچے۔ ہے گیا بان ٹیوگ ۶ آس ۶ لمب
 تھلیں دوت۔ بوباف ۶ تما روکی ۶ چاگرو انت براں باز ترناک انت، زند پیزار، تماز ۶
 تاموریں جاورے۔ بھجی پر اندوہیں گیا بانے ۶ سال و جمار گواز نیگ ارزان انت نہ کہ
 گلای ۶ زند ۶ یک کتر ہے۔

شورہ	بوم	از بیش	کژدم	خار	خار
مور	او	اٹور گزو	عقرب	شکار	
صر صراو	آتش		دو زخ	نزاو	
زورق	المیں	را	باد	مراد	
آتش	اندر	ہوا		غلظیدہ	
شعلہ		در شعلہ		پیچیدہ؟	
آتش	از	دود	چچاں	تلخ	پوش
آتش	اندر	غود	دریا	خروش	
در کنارش	مارہا		اندر	سیز	
مارہا	با کچھ	ہائے	زہر	ریز	
شعلہ	اش	سکیر	ند	چوں	کلب
ہولناک	و	زندہ	سو ز	و	مردہ
در چیں	دشت	بلا	صد	روز	گار
خو شتراز	مخلوکی	یک	دم	دم	شارا

بندگی نامہ علامہ اقبال غلامی ایر جنگ غلامی ربیدگی هر یک نکشیے یک نہ یک زوری
 ۶ ٹھونڈ اشتگ۔ آں گوشیت غلامیں قوم ۶ زیر جوزای موٹک اپن۔ آئی زیر چہ زند ۶

چاڑھور ک انت۔ خلام دل چو آئی رو سیاہ انت۔ ہے ہم آئی دین و مندب ہم چھے
 بے سخی پہکنہ مانیت آئی تب چو ک زور اکی دیم سر گلوں کنگ وا زدار عوش
 دارگ عوروگ و کلھی گون بخت پریش آں عبادت ع تاہم آزادت نہ مانیت
 بندگی نامہ آخر علامہ اقبال آزانی مردمانی ازم چجھ آرکنان ع شوند اشتگ
 آہانی فکر ع روشنیں پسات آہانی مشکیں بادگیران ع لیکھتگ

خیز کار ایک و سوری غر
 وانماچشمے اگرداری جگر
 خویش را از خود بروں آور ده اند
 اسخی خود راتاشا کرده اند
 سکنا با سکنا پیو سته اند
 روز گارے رابه آنے بستہ اند
 دیدن اوچھے تر سازد ترا
 در جہان دیگر اندازو ترا
 یک نظر آں گوہر نابے غر
 تاج را در زیر متابے غر
 عشق مردان سر خود را گفتہ است
 سگ را پانوک مژگان سقہ است
 از محبت جذبه ہا گردو بلند
 ارج میکرد ازو نار جند
 بے محبت زندگی ماتم بس
 کار و بارش رشت و ناحکم بس

جے جن ایک سوری دل کاراں گلند پھاں شری پاچ کن ترا اگہ مردی مان انت کے
 آہان سگ گوں سنگاں چور ہور کنگ عوتی ازم شون راشتگ۔ چو شیں نکشن نشان
 چارگ ترا بختگ کنت دگہ جانے ع بارت روپیت۔ بیاک چٹا کنے پہاچو کیں

گوہر دے اے۔ تاج محل اے ماہکانی تباہ کند کہ مردانی عشق اے تو راز در شانست ہر سک
گوں و تو مٹاچ اے سوہنستگ اے کار مرز کنگ پر لیش اے کہ چہ صرو محبت اے بجزہ بالاشانت
نا بخادر اے ہم چہ ہے بجزہ اے بخادری رسیت بلے چہ صرو محبت ہو ریکن زند اڑاپ چو شیں
زند اے کہ در تین سروہیزے نا حکم بنت بال جرنیل اے پر نہد مجد قرطیہ اے ہے خیال اقبال
پر گرے گئے شوں دافتھی

مرد خدا کا عمل، عشق سے صاحب فروع
عشق ہے اصل حیات موت ہے اس پر حرام

جاوید نامہ

شگرب اے دانا فلسف علامہ اقبال اے فارسی گفتار انی دپڑانت کے ۱۹۳۲ء سری
دار اے چھاب و شنگ بوت ہے دپڑا یماندار ایں علامہ اقبال اے چا اندر کہ اے دپڑاں ہمچن
انت پر فکری کیں جنت اے ایشراگوں "گلشن راز جدید" اے علامہ اقبال اے انگریزی اے ہفت
گشتاں کاں شریداری انت ہے دپڑ مشوی (دوہیں) اے سنگ اے انت ہے سنگ اے مولانا روم
رحمۃ اللہ علیہ اے پد گیری کنگ بو تگ۔ بلے جا گئے غزل اے دگہ کہ ترس پر بند ہم گندگ
اے کائیت۔ تیو کیں دپڑ ۱۸۲۳ء کاں انت کہ ایشانی تما گاں دگہ شاعرانی چو کہ ناصر خرو،
روی اغنى طاہرہ قراہ العین اے میرزا غالب انت زر سنگ انت چہ اسرار خودی، پیام مشرق
اے زیورِ عجم اے دی کڑوے گاں پداز رنگ ہو رکھی انت۔ دپڑ ۱۹۴۰ء نام علامہ اقبال بچے اے نام
اے ایر کنگ بو تگ کہ آں پاکستان اے مزین عدالت بچے منصب نوں ہنسن بو تگ

جاوید نامہ اے گیشتری بہرڈرامہ اے گپ و گاں اے صورت اے انت کہ دور گ شادی
گوں یک دوی اے ہمگر پچھے انت۔ اقبال اے ماں ہے دپڑ اے سرے زندہ روود (تجو کیں جو) اے
نام پر کنگ۔ ایشرا علامہ اقبال اے فکری معراج گوش کرزیت کہ آسمانی گردان گولان اے
آں خداوند تعالیٰ اے درگاہ اے سریت۔ اطالبہ اے یک شاعر صد اڈیتے (دانے) اے ڈیوان
کیڈی اے نام اے کہ کتابیے اے دپڑانی تہاؤ شکر کنگیت علامہ اقبال اے جاوید نامہ میشی

راہ بند ۽ انت۔ یات کلگ کرزیت که دانتے ۽ وئی ہے دپڑاں نبی صلی اللہ علیہ وسلم ۽
معراج ۽ قصہ ۽ حدیثی روز ۽ مسلمانیں صوفیانی رہشوون ۽ یا تکمیر کنان ۽ چریشی
اٹر زر تک۔

جاویدہ نامہ ۽ حضرت علامہ اقبال ۽ حسین ۽ وسائلیں کردارانی زبانی ۽ کار گپتگ کر
مولانا روم ہے تو گیں دپڑ ۽ پنڈ ۽ زندہ رو (علامہ اقبال) ۽ راہبر بر ۽ راہشوون انت
بنگپ۔ آمان، گھر میں، ملاںک، روی ۽ ارواد، وہ ڙ زمین ۽ پر پشتگ، زروان، صوت
کشیں استال۔

قریب آمان: وشو امنتر پر پشتگ، حکیم ٹالٹائی، افرنگیں، استرو طی روی، یک
صد ادانتے۔ وفات ۱۳۲۱ء

ناچوں کیں زالے۔ اہر من

عطار د ۽ آمان: سید جمال الدین افغانی، محمد سعید حلیم پاشا

زہرہ ۽ آمان: دیر یکیں راجانی دہ دیوتا، فرعون، لارڈ کپر، محمد احمد محدثی سوڈانی ۽
ارواہ

مرخ ۽ آمان: مرخ ۽ دانا، نام، سکسیں نبی زائیفہ

مشتری ۽ آمان: حسین ابن منصور طاح طاہرہ بابیہ (قرہ العین) میرزا غالب۔ امیں

زحل ۽ آمان: (دو زہ ۽ ہون ۽ زر) ہندوستان ۽ ارواد، میر صادق ۽ میر جعفر درچہ

آماناں: نیشنی، شرف النساء، بادگیر، شاہ ہدان میر سید علی ہدانی، غنی کاشمیری،

شکرت ۽ شاعر بھرتی ہری، ناصر خسرو ۽ ارواد، نادر شاہ انشا، احمد شاہ ابد الی، سلطان

ٹپو شہید، بہشت ۽ ہیر، خدا تعالیٰ، جمال ۽ جلال ۽ کنجیں وصف

زندہ رو (اقبال) ۽ روی ہر ہند ۽ پجیگ انت بلے خدا تعالیٰ، جمال و جلال ۽ درگاہ ۽ سر

بوئیگ پیش روی و اتر کنت

آماناں خیالی پنڈ برگ ۽ منزل پھلک علامہ اقبال ۽ دل پسندیں و اسے یونگ بانگ دراء

زبورِ عجم ہے و اہگ ۽ اے رنگ ۽ درشان بیت
بانگ درا (یکی بہر)

خا تخييل جو سفر میرا
آسمان پر ہوا گزر میرا
اڑتا جاتا خا اور نہ تھا کوئی
جانئے والا چرخ پر میرا
تارئے جرت سے ریختے تھے مجھے
راز سر بستہ خا سفر میرا
حلقہ ۽ صبح دشام سے لکا
اس پرانے نظام سے لکلا

زبورِ عجم

خیال من بہ تما شائے آسمان بوداست
بدوش ماہ، باآنوش لکشاں بوداست
گھاں ببر کہ ہمیں خاکداں نشین ناست
کہ ہر ستارہ جہاں است یا جہاں بوداست
”منی خیال آسمان“ ماہ ۽ استال لکھ ۽ چارگ ۽ دلگوش بو تک چوش خیال لگ
مبیت کہ تھنا ہے گھر میں ارواد و اہندیں ملوک ۽ دوار جاہانت بلکن ہر استال ۽ تایک
جانئے است یا وہدے ۽ بونگ“

جاوید نامہ ۽ بنگرہ ۾ گوں بے در دریں زاری یے کنگ، رنڊ آسمان ۽ ڈگار ۽ نیام ۽
گپ و تران انت، آسمان پر وقی بالاد ۽ برزی ۽ پہ بندیت۔ ڈگار وقی روچ ۽ مکانی
حوالہ دنت کر آئی حاک ۽ چرچا جیرا نت یا آئی سینگ ۽ گرد نت۔ ملائک وقی یک گالے ۽
گھر میں ۽ شرف ۽ مستت۔ شاعر وقی خیال انی تھا گارانت وریا ۽ کندہ ۽ نشتگ روی ۽

غزل اے دیگال کنگ انت کہ روی اے ارواد هما جاگہ سازی بیت مسراج اے سر حال اے
کپ تران بنت۔ روی اے گوہتن انت کہ رثیں اے وہ یکہ شارنے رسیت بدنا اے
مسراج چہ فرم اے درنام اے زروان نامی کیں پریشتگ کیت آں شاعر غروی
اے شریداری اے چے اے جهان اے سندیت۔ استال کہ وش گئی اے انت آہان اے بیان نجھے
کنت۔ چم گون چم اے مان نہ ایت کہ ”ما“ اے سربت

ماہ ایڈاں روی اے اقبال و شوا منتر نامی کیں جو گی اے گوں دچار کپنٹ کہ عمدی قصائی
رو اے آں را چند رجی اے استاد بو تگ۔ دسترا گوں چار پیغمبرانی گو تم بدھ زرتشت
حضرت عیسیٰ اے حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اے عینی گو شتناں دچار کپنٹ کہ
جا گئے اے نیشتگ انت گو تم اے زرتشت اے وحی اے وہند بو نیک اے پتا کی نیست بلے اقبال اے
چہ رواداری اے کارگران اے آہانی شرف داشتگ۔ نبی صلی اللہ علیہ وسلم اے عینی کیں سوچ
چہ ذات زریات اے مزفی اے سرو سوچ فیرانیت اے پلکار کنو کیں روی شہر زانت مالاثی
(وفات ۱۹۱۰) اے وابے اے ماناۓ بیان کنگ بو تگ انت۔ فیرانیانی خخت اے رو اے روم اے حاکم
افلاطوس اے حضرت عیسیٰ اے پاہو دنیکو حکیم دا تک ات استرو طی اے آڑا پاہو اے درہت
عطارد ہے آسان اے زندہ رو اے شزادہ سید طیم پاشا (وفات ۱۹۲۱) بازیں اسلامی
سرحالاں خاصیں جنکے اے اسلامی شریعت اے کار مرزی اے اسلامی جہان اے سکوت اے پتا کی اے سر
اے گپ ختبت

زہرہ ایڈاں علامہ اقبال اے عمدی قوانی دہ اصلین ع نام پر سکنگیں تانی جمیں دیوان اے
حال دا تگ تانی نام درست اقبال اے ہے یکنیں گاہندے مان انت۔

بعل دمردوع و بوق و نرسو فسر
رخون ولات و ممات و عزو غر

بعل، فیتنی قوم اے روج اے خدا یو تگ اقبال آڑا یک صوتے اے گوشگے اے
گندیت۔ بعل شات اے گل انت کہ کنیں نوباتی مسگنیں شرکرو نڈگ اے تانی گو تاپ
وو گہ دارگ بوئیگ انت مجھی بہرن بیت کہ بہت پرستی اے کنیں دود پہا زندگ بہ

بیت۔ بعل باز گل انت کے توحید، ملک پد گیری چہ جہاں، گار بیگواہ بوئیگی انت آں
گوشیت مصطفیٰ چراغ تاں دیر روک نہ نانیت کے صد افی لیکھ، ابواب ایشی اف کنگ
تو سگ، چرد انت

یک دگہ ندارہے، حضرت موسیٰ علیہ السلام، نوبت، فرعون، چم کپت کے
خدائی، تو گواجراں سر، پشومن انت دتمیر او تی قرن و نوبت، کشتریں فرعون لارڈ
کپڑے یاتگیر، کنست۔ فیلڈ، نار شل لارڈ کپڑہ ماٹشیں مردوں تک کے سوڈاں، گر
ئیسیگے، رند آئی سوڈاں، گھس سروک محمد احمد مهدی سوڈاںی (وفات ۱۸۸۵) میت
چہ قبردر کنائیت غوریا، دور دیا یئنت۔ پریش، کہ مهدی سوڈاںی، آئی ہنکاراں پر گی
تاں چنت سالاں چہ شد، بر تک ات بلے ۱۹۱۶ء، لارڈ کپڑیک سفیرے، منصب، دیم پر
روس، رُوگ، بودہ کے یک جرمن چیز آپس آگوئے، آئی جماز بذوات کے آئی لاشہ ہم
دست نکپت اقبال گوشیت مشریں فرعون، میت، ٹھک کنگیں بدن قاہرہ، عجائب
خانہ، ایرانت بلے یک مردیں محمد احمد مهدی، لاشہ، کثرنی، حق چہ لارڈ کپڑے، زر
ع چولال گپت آڑا بے گواہ کت ایداں مهدی سوڈاںی، ارواہ کپڑے، عاقبت، حال دیان
عربان، اشیواری، یکوئی، سوچ، دنست

مرنج علامہ اقبال مرنج، راجی یتیشل، میں زند، ٹک، وقی، ٹکر، پاد کر تک انت کے
اوے درستیں جہ مندی آسودگ، چاڑک، اتنت اوے یک جہاند، میشی، شہر، زانست کے
شری، جہاں گشتگ، درستیں ملکانی سوادے کنگ، گوں روی، زندہ رو، رود، تران
کنست ہے، محل، آں خیال، کنست کے ڈگار، ج متند ہر و بروچ، وقی طالعے، گلک، مند
انت۔ ہرجنت، کہ خدا تعالیٰ، نز، طالعے، ہم لیکھ، بازانت۔ مروم کے، تاروت بدل
نکنت آئی طالعے، چتو، بدل، بیت؟

ہے چہرو، کیس اسکال، سر، یک، وساچیں پیغمبریں زالے، چم کپت کے درستین
جان، زالمولال، سکین دنست کے چہمات، بوئیگ، فرض، و تارا، بہ پریزنت آں مردیں
آدم، بد گوشیت، ہے گواجرا دنست کے ہمارو، حق دور نہ انت کے بے شو، اولاد پیدا بولیگ

ہنایت اقبال ہے زال عِ مگر بخت تکمیت۔ روی دی عشق و محبت نہ منگ ہے ہے
مشیل عِ ایرجت

مشتری عِ آسمان عِ روی عِ زندہ رو دگوں سے آزاد تبیں مردمان دچار
کپنت۔ یکے چہ آہاں حسین بن مصوّر حالاج (وفات ۳۰۹ھ) انت کے اناحق عِ گوائک
چست لگک آئی مرگ عِ سبب پیشگ ات۔ روی باعک شاعر قرہ العین طاہرہ باہیہ (وفات
۱۸۵۲ء) کے آئی پ وقی خست عِ خیالاں ہر ڈولیں سکی گفت انت علامہ اقبال "احمدی" قادریانی
عالم عِ وڑا بایانی گراہیں خیالاں ہم پسند نکنت بلے طاہرہ عِ مزن جگری سازاںک۔ میرزا
اسد اللہ خان غالب (۷۹۱-۱۸۶۹ء) عِ آزادیں تب عِ کلیں جان کی انت

اقبال گوں ابن حالاج عِ ابلیس عِ استی عِ بابت عِ مجلس لگک عِ بو تک کے ابلیس و ت
ہے دمان عِ آٹک ساڑی بوت۔ ابلیس وقی سکری عِ توحید عِ تماکل بو شیگ حالاں دیان
لگک داریت کے اے نوبت عِ مردم ابلیس عِ دیم پر کی عِ توار عِ پرنہ جنت "نالہ ابلیس"
عِ قل عِ شاعر ابلیس عِ بابت عِ مردمان عِ غیرت دنت کے آ ابلیس عِ آئی لکھر عِ دیابدار نت
ہے ڈولیں یک خیالے زبور عجم عِ ہم اقبال عِ شعر عِ قلب عِ آور تک

یاد گر آدم کے از ابلیس باشد کمرک
یاد گر ابلیس بہرا مخان عقل و دین

یاچنان کن یاچنیں

"خدایا، چوشیں یک مردے پیدا بکن کہ آں چہ ابلیس عِ کترہ بیت یا گذان و گہ ابلیسے بیار
کہ آں بنی آدم عِ عقل عِ دین عِ چکاں عِ بکنت۔ چوش بکن یاچوش بکن

زحل ایشی آسمان عِ علامہ اقبال عِ دوزہ عِ ہمنا کیں ندارہ شون داشتگ۔ دو کس
عِ پیش داریت کہ آہان عِ دوزہ عِ آس عِ تیلاںک دنیگ یونیگ عِ انت بلے آس آہان عِ
قبول نکنت آس آہانی سوچک عِ پروت عِ کمرنی کے تکمیت۔ دو تین مردوطن
شوٹکو کیں لگور انت کہ تاریخ آہان عِ میر جعفر عِ میر صادق عِ نام عِ پچھو کاریت دویناں
وطن عِ ناموس عِ سودا تک ات پر گنی کمک کار بوتنت میر جعفر ۷۵۷ء پلاسی عِ جنگ

ءُ نواب سراج الدوله ۽ شادت ۽ سبب گشت۔ میرصادق میسور ۽ سکی جنگ ۱۹۹۶ء
۽ سلطان قح علی ٹپو ۽ کوش ۽ پروش ۽ سبب اقبال ۽ ایداں ہندوستان ۽ ارواد کنٹ ۽
مان کر جنگ کر گلرین میں غلائی ۽ جگ گشت ۽ دیو کافی سرعت اور میپ گواریت
چے آسمان در:- جرم فیلسوف فریڈرک نیشنس ۽ (وفات ۱۹۰۰ء) فکر ۽ اقبال گوں
شرف ۽ پھاں چاریت ایداں ہے فیلسوف چے آسمان یک دیم اعراف ۽ شونداشتگ۔
ماں بال جبرائل ۽ اقبال گوشت

ترپ رہا ہے فلاطون میان غیب و حضور

ازل سے اہل خود کا مقام ہے اعراف

شرف النساب یکم (وفات ۱۷۲۷ء) پت پیر ک پنجاب ۽ گورنر (والی) انت اقبال ہے
مزن جگریں گودی باد گیر جنت ۽ شونداشتگ۔ میر سید علی ہمدانی (شاہ ہمدان) غنی کشمیری ۽
گدو نذر ۽ حال داتگ۔ بھرتی ہری کہ بختی عیسوی قرن ۽ ماں الہ ۽ والی انت اقبال آئی
گفتار افغانستان ۽ شیخ بیت فارسی ۽ شعری قالب ۽ آور تگ انت۔ بال جبرائل ۽ سر نامہ دی تھیشی
یک بیت۔ ناصر خسرو، نادر شاہ انشار، احمد شاہ ابدالی ۽ ارواد گوں زندہ رو و ۽ ایران
افغانستان ۽ احوالانی سرعت کاں کائیت۔ سلطان ٹپو شہید ۽ ارواد ہم ہے پند ۽ دچار کمیت

گوں جاوید نامہ ۽ یک سرباریں بھرے گون انت کہ آئی سرگال انت، سخن بازشادنو، بڑاں
گوں نوکیں او بادگ ۽ لیتیں گاں د گفتار ہے، بھر ۽ یکصد چھل و شش شعراء چاڑہ بندانت
ا۔ و نایز انت کہ تو حیدر یک شاہ گانیں سخن ایشی لوٹ ۽ گزر از رشیگ انت ۽ بچار کر رنست
۔ اے نوبت ۽ بھائیت۔ بائیت۔ احمدیت ۽ قادیانیت ۽ اسلام ڏالینگ ۽ بازیں شرباد
کر تگ انت و مسلمان دولت ۽ جوفہ ۽ مرگ پیمار ۽ کپتگ انت ہے بابت ۽ ہزاری
۽ شیواری بکن انت

۳۔ مسلمان ۽ عبادت باز شرمندار ۽ شاہ گانیں بو تگ انت مسلمان اچ ایشی کار گر نیگ
شوشتگ۔ گناہ مسلمان ۽ سرعت انت اسلام ۽ سرعت انت

- ۴- مسلمانانی علی ربیدگ کمن گشتىڭ ايشراپلىكىنگ المى انت
۵- خارجى روزى، راستىن ٹوك، دين ۇپە سکى خيالدارگ مسلمان ۇوصفات

ار مغان حجاز

علامہ اقبال اور گوئیں دپر مسافر، پس چ پا کر کرد اے اقوام شرق، نوشہ کر مگ
انت ہے دپر انی مزینیں علمی، دینی اولوز انکی ازر شے بلے ایشانی یا تکمیر نہ ترے ابیت۔
ار مغان حجاز یک چو شیں دپرے کے ایشی نام کرست کے عشق بیویں کے علامہ اقبال اور آگوں
سرور کائنات فخر موجودات بنی صلواۃ والسلام اے بے کساس محبت بو تگ ہے لیکھے اے آزا
گوں حجاز اے گلزار میں اے ہم کنیجس دوستی نے بو تگ ہر کس زانت کے حجاز ہا گلزار میں اے نام انت
کے آئی تماکہ مکرمہ اے مدینہ منورہ پہکیں دوار جاہ انت۔ علامہ اقبال و تی زند اے دراج
کشیں نادر ای اے ہے مودہ ندات بلے پ فکر اے خیال اے باہت اے ہے سال آئی گلو شے کے حجاز اے
گوازینت انت کے ارمغان حجاز ہے خیالانی ٹکھس اے ڈسیت۔ ارمغان تیکی اے گوشت۔
براز حجاز اے یکی۔ علامہ اقبال اے ہے شعری دپر آخنی وفات اے شش ماہ رند اے نومبر ۱۹۳۸ء
اے چھاپ بو تگ۔ ہے دپر اے گیشتریں بہرچار بندانی تما انت۔ کتاب بخش برانی تما انت

- ۱۔ اللہ تعالیٰ در گاہ اے
- ۲۔ بنی اکرم اے دیم اے۔
- ۳۔ تراں گوں مسلمان قوم اے
- ۴۔ تراں گوں بنی آدمی اے
- ۵۔ تراں گوں دلی بیان

سری بہر اے شاعر و تراجمن تعالیٰ نزاء کعبتہ اللہ شریف اے لیکھت کہ دعا اے مصائب
بونیگی ہند انت شاعر ایداں گوں خدا تعالیٰ اے دل اے زنگان ریجھت پ مسلمانی گھتری اے
دعا کنست و تی یک دواہ گانی ہم پچار اے کنست۔ آں گلگ مند انت کے مسلمان پر چہ شوی
اے پد منتگی اے گدار اے در بنا یئنت؟ لا ائق اے دور گ داریں مردم چیا جہان اے خوار بد حال
انت؟ بنی آدم چہ سبب اے وٹ پہجہ آری اے زبرانت اے جہان اے خواری کش اے نہمت گرانی
زند پرچہ بونکنست؟ اقبال دعا لویت کے بار الچ مسلمانی ریسیگ اے چو شیں مڑاہد اریں

تو مے پیدا بن کر و تراچہ لمساری ء در بکتت ء دین اسلام ء منصب ء بکر زیست اقبال
 کسانیں جگد ء مسلمانانی سیاسی ء نزدیکی ء ایرادتی ء سرءاء ارس ء اولوم بیت کہ ایرادتی ء
 غلامی ء مسلمان پنجوچہ شد ء برٹنگ انت کہ آں دین ء شریعت ء رماشتانی گرنیگ ء و تی
 سرءاء بارے خیال کنت اگر ہے رماشتان بگرنت ہمچہ ایثانی ارواه ء گسرا نت
 دوی بھرءاء علامہ اقبال کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ء عاشق انت، گلگ آزار ء و ۔
 پھر زیست ایداں پر ادب ء حرمت گال کیت ء و تی خیال را گھداری ء حال دنت گوشیت
 چو کہ یک بابی مرگے بیگاہ ء دیم ء و تی کدو وہ ء راہ ء گیپت من ہم و تی پیراں سری ء گوں
 عشق ء صحت و سوزمان ء پیڑب شریف ء پددیما آور ٹنگ۔ من صباہ ء و تی جمازگ ء حال
 دات کہ تھی سوار نادر راہ ء پیچاڑا نت؟ کہ آئی پادانی چیرا یک ابر۔ یکی چیر گیجھے چیر گھنگ۔
 ساریاں ء آئی مدار گپت بلے من منہ کت۔ من زانیں کہ آں ہم چو منا عشق ء صحت ء
 رثون ء ناملاج انت آنہی سیاپیں چم چہ ارسال پر انت۔ چہ ہما عشق ء کیف ء منی باطن
 روشن انت چہ منی جمازگ ء چھاں ہم در انت۔

ارمغان حجاز ء یسکی بھر گوں مسلمان ء تران انت۔ ایش باز در اجیں درونتے کہ ایش
 بازیں سرنوشت انت چو کہ "مح مصطفیٰ" ء راہیند بروات "خودی، صوفی ملا، روی گوں
 عرب شاعر ان، خلافت و ملوکیت گوں مسلمان زالبولان، استیں نوبت ء درس ہے سر
 نوشتانی تعلیم اقبال گوشیت جہان ء مسلمان چہ ترکستان ء مصر ء مسلمانانی دیمرگی ء سوچ
 بزرور نت آہاں پر و ت پجھہ آری کار کر ٹنگ و تی تو ان ء کشاد بر جاہ کنگ چنے سالانی تھا آں
 کجاشتگ سربو ٹنگ انت۔ اقبال دینی عالم ء صوفیانی شرف ء داریت البتہ جاگہ کہ کہے
 راہ بلداں تھا جان بڈی ء نزوری گندیت آہاں ء ایراد گیپت علامہ خیال کنت کہ قلبی
 جہان دین ء ایمان ء چوڑاں گوءے جان انت بلے صوفی ء ملقارن نکنست نہ آں گوں چوشیں
 مردمان پتاک نکنست گوں عرب شاعر ان علامہ اقبال ء دبندی انت کہ آں منی پیم ء
 قرآن ء سرو سوچانی زر ء بدبور نت ء مسلمانان ء دیمرگی تو اپر بھجت اقبال ء و تی بے
 رنگیں کار پدانی سما انت آں گوشیت من کسانیں جگد ء مسلمانانی یکصدی سال ء پد

ستگی گار کنائتگ۔ اقبال ہے گالاں دیر پاندیں پد منگی ۽ حوالہ ۽ سلطان ٹپو ۽ شادت ۽ رند بایو کیں نوبت خیال کنت۔ خلافت و ملوکیت ۽ رواء ۽ گوشیت چہ چار یار انی خلافت ۽ رند بادشاہ ۽ دردشم زر تگ کہ اسلام ۽ سرد سو جاں ملوکیت ۽ ہمچن جواز تھے سنت۔ ارمان ججاز ۽ سکی بسر ۽ بنی کیں سوچ ۽ سر حال گیشتہ ۽ ہماں نت کہ رموز نیخودی ۽ گیشینگ ۽ گوشگ بو تگ انت۔

اہر مفان ججاز ۽ چاری بسر اقبال گوں گیدی ۽ در تیں بنی آدم ۽ تران کنت۔ ہے بابت ۽ اے ہائی دیم دارگ لویت کہ ہرچلت ۽ اقبال پاکستان ۽ کسانیں جلگھ ۽ قوی شاعر انت بلے نوں پورا کیں اسلامی جہاں آڑاوی قوی شاعر میت ہید چریشی آں میاں قوی کیں سند ۽ فلسف ۽ شاعرے ہم پیٹگ کہ آئی سوچ ۽ راہ شون پا لس جم بنی آدمی ۽ انت۔ آئی وت پہج آری، سکیں جمد ۽ نہت کشگ، بنی آدمی ۽ شرف ۽ بر جاہ دارگ، ردا داری، دل ۽ پرہنگ، بنی آدمی طالع ۽ آزادی ۽ حد ۽ آس ۽ حاک ۽ سرشتگ پیدا کر تکیں الیں ۽ پہج آر ۽ بابت ۽ ہمک مردم ۽ راہ شونی کشگ۔ سکیں جمد کنگ ۽ سکی سوری سگ ۽ درس ۽ اقبال چوش دنت

”بل عمد غبار یگ ۽ گلگ ۽ ہر کے سکی ۽ سوری نکشتگ آں حاگ انت شما اے چم دیست نہ پاستگ کہ آپشوں چہ ہماں گاں کہ ہر وہد ۽ گوزیت ۽ رچیت آں چنک پہک ۽ زیب دار انت!“

اطالیہ (اٹلی) ۽ شرروم ۽ علامہ اقبال گوں یک بیرونی پادری ۽ دچار کپت۔ پادری آڑا سوچے دنت گوشیت منی پہنچ ۽ گوش ۽ در بکن ہر قوم وقی مرگ ۽ مڈی ۽ وت جریدگ کنت۔ چوش تر اطالع ۽ بھیڑہ ۽ کشتگ۔ مارا میٹ عقل ۽ سر ۽ نیک (صہ ۱) ۽۔

اقبال ۽ گوشتن ایش انت کہ مسلمان ۽ تراخت ۽ طالع ۽ بند ۽ بستگی ۽ نظر انی یا کہ دگہ دیر کیں قوم عقل ۽ سر ۽ یسے ۽ تو پہک ۽ آزادات زانت بلے ہے دو کیں

خیال راست نیست انت۔ بنی آدم چیزے کاراں ناعلام انت چیزے ۽ اختیار ۽ واجہ۔
مردم ۽ بائیوں انت کے جمد ۽ چہ دست مدنٹ آسمان اللہ ۽ سرءَ ملیت۔ حاک ۽ آس ۽ ایمیں
۽ ہبڑوں ۽ سکلی ۽ مان کیت۔ اقبال گوشیت اے دور بار یگ ۽ حاک گل ۽ ایمیں پے
مردم ۽

گمراہی ۽ بازانٹ، آس ۽ پیدا بولکنیں ایمیں تباکار نشستگ۔ ہے رنگیں دو گال آنی
ضرب کلیم ۽ دپڑ ۽ نولیستگ کہ گوشیت۔

تری حریف ہے یارب سیاست افرنگ
مگر ہیں اسکے بیکاری نقطہ امیر و رئیس
ہنایا ایک ہی ایمیں آگ سے تو نے
ہنائے خاک سے اس نے دو صد ہزار ایمیں
ارمنان ججاز ۽ پنجھی بہربہ یاران طریق گوں و تی بیل ۽ ہنبلان نیاد ۽ سر حال انت۔
اقبال برے برے و تی دوزواہ ۽ ہمینا دا ان ۽ دوست لیکھتگ ۽ آہانی است ہونیگ ۽
شات بیتگ بلے ہائیں ایشی انت کہ آئی دوست اینکہ بازنہ بو تگ انت۔ آئی یک چار
بندے کے

”من وہ دیکھ چ جہان ۽ لذات درستاں گوشتہ می ڏوست ۽ آڑنا گے ات بلے منی زندہ ۽
کس زمانت کہ ہے مسافر گرا گدکار ۽ پچ گوشت پچ کت؟“
ہے دپڑ ۽ دگہ ہندے دریں رسول ۽ درگاہ ۽ گوشیت

من بلکنیں جہان ۽ و ترا تھار بستگ پر لیش ۽ کہ رازداریں یہلانی نیاد ۽ بہراوں
بلے من گوں معصومیں کہیں و تی تھانی ۽ ریہیناں و تی درداں گوں و تی دل ۽ بیان کتاں

مسافر

مسافر

ہے دپڑ ۱۹۳۲ ۽ چھاپ ۽ شنگ بیتگ کہ چہ ۱۹۳۶ ۽ رند گوں یک دگہ درا جیں

پر بندے ہیں جو باکد کردا ہے اقوام شرق ۽ ۾ ہوار کنگ یستگ اکتوبر ۱۹۳۳ءِ افغانستان ۽
 بادشاہ نادر شاہ علامہ اقبال اسلامی ہند ۽ گوں دودو گہ شہزادت، یکے علامہ سید سلیمان
 ندوی ۽ دوی ڈاکٹر اس مسعود کامل ۽ لوٹ انت کہ کامل یونیورسٹی ۽ وائیگی درسی چشت
 ۽ ایران گوں آہاں شور و صلاح بکنت کہ ہے شہہ زانت پشاور ۽ دگ پے کامل سرگت
 انت نومبر ۽ سری ٻفتگ ۽ قدم ٻاو، چین ۽ کوئ (شالکوٹ) مان دیان ۽ طعن ۽ برگشت
 انت ایشانی واتری ۽ یک ہشتنگ ۽ برند نادر شاہ افغان شہید کنگ بوت۔ تخت ۽ منصب آئی چع
 ظاہر شاہ ۽ رستت کہ نوں ہے بادشاہ ہم چہ منصبان بے براہت اطالية ۽ دراں ڈیکی
 زندے گواز نیگ ۽ انت۔ مسافر ۽ دپڑ ۽ دویتی علامہ اقبال ۽ افغانستان ۽ وقتی چم دیست
 بیان کرنگ انت ۽ افغان قوم ۽ شیواری یکی ہمدی ۽ دیری ۽ راہ بیون رانگ انت
 نادر شاہ علامہ اقبال ۽ مزینی قدر دانے ات، آئنی پے علامہ قبائل ۽ لوٹگ ۽ ہما
 ندی کہ مشتاگ ات آئنی تناولو شتہ کنگ ات کہ اقبال تھی گالانی سوزمان ۽ مارسوں ک
 بخاور انت ہا قوم کہ تھی کلمہ ۽ سربد بہیت۔ افغان اس تھی کلمہ ۽ قدر ۽ از رش ۽ زانت
 مسلمانی بابت ۽ تھی مارشانی شریدار انت تو کوہستگ ۽ گروک ۽ کہ اچ تھی شم ۽
 رو آسان ۽ تیو گیں گلزاری رخیت نوں وہد ۽ واگہ انت کہ تو مئے حد ۽ بیانے گوں مادل
 ۽ زنگاں بر تچے۔

اقبال خیربر ۽ پر چھکھن راہ ۽ گھولان، ولان، ونان ۽ افغانستان ۽ سربوت۔ ہے دپڑ ۽
 چہ سربند ۽ رند اقبال کامل ۽ سربوئیگ او دے ساق، قدر تی کیں ندارہ ۽ کامل ۽ دکشا
 بادگیر ۽ پچار کنگ کہ ہے بادگیر ۽ آئی گوں نادر شاہ بادشاہ ۽ گند وندکت۔ بادشاہ ۽
 در آئیست۔ اقبال پے وتن ساز ۽ سوزمان ۽ تو من ۽ چو ھیکین برات ۽ دوست ۽ اقبال ۽
 نادر شاہ را قرآن پاک ۽ جلے پے یکی داگنگ عصر ۽ نماز آئی بادشاہ ۽ پشت ۽ ونگ۔ آں
 گوشیت ھیشی تام پھیر چہ منی دپ ۽ نہ روت ماں کامل ۽ علامہ اقبال مغل بادشاہی ۽ سری
 پشت ظہیر الدین با بر ۽ ہدیرہ ۽ دعا لوٹگ ۽ ہے درگت یک غزلے پے با بر ۽ سازاہ نوشہ
 کرنگ۔

چ کامل ء رند علامہ اقبال غزني ء شتگ ايداں آنی جکيم سنائی ء ہدیرہ ء زيارت
کتگ سنائی پنجي ششی قرن ء صوفی شاعرے یتگ

سنائی کے ادب میں میں نے غواصی نہ کی ورنہ
ابھی اس بھرمن باقی دہیں لاکھوں لولوئے لالہ
غزني ء علامہ اقبال سلطان محمود غزنوی ء ہدیرہ ء شتگ سلطان محمود غزنوی یاز (ہمی)
قرن ء کسانیں جلگد ء بخدا رند ارش کرتگ ات اپ اسلامی حکومت ء را در پتگ
ات بلے اقبال گندیت کہ غزنوی کیک باریگے ء غزنوی حاکمانی نیجاح بوجہ نوں پر شتگ ء
بانڈم ء علیلے در آور تگ سلطان محمود غزنوی ء یک نہ منوکیں حاکمے علاء الدین غزء
تیوگیں غزنوی ء جلگد ء آس ماں اشتگ ات کہ ہے مزینیں ریبا کیں شہروں کسانکیں میتگے
ء رنگ ء سر آنکگ غزنوی ء پراندوہیں ندارہ ء رند علامہ اقبال گوں خدا تعالیٰ ء گلگ
مند بیت ء گوشیت

”اوخد ااہے دنیا تی جندے پیدا کر تکین انت یا کد گرے ہے کار ء تھی شریدار بوتگ
؟ چوش گدگ کیت کہ تو قبائی جہان ء سر ء مریان ء رو ء آسان ء قوم گیشتر ء مسلمان اچ
تھی نیکیں نظر ء زبرانت۔ اوخد ااہے عمد ء مسلمانان ء پچ بوتگ کہ چوش ڈندن ء بے
زکت انت۔ الیشان ہے ہستی ء جوف ء مرگ ء ترس ء ہڑم داتگ۔ اوپا کیں وا زدار منی
تمہل ء بے تھنیں، ہیراں من ء پہل کن بے مرٹکیں دلال زندے بدے

مرٹکیں دل دل نہ بیت گوشن کئے زندگ دوبار
امتنانی کھنکن نا جوڑی ء دور ء بے مار
واب تھی زر چول گار انت اے چہ سرے تو بزان
پر تو پچ شادہ بیا ریت گروشک دارت امتال ہزار
چ غزنوی ء رند علامہ اقبال قدہار ء سر بیت ایداں آں افغانستان ء بندات گرا گھر شاہ
ابوالی ء ہدیرہ ء زیارت ء کنٹ ء آئی زبانی اقبال افغانستان ء بادشاہ نادر شاہ ء گوہر
تیقی سر سوچ دنت چریشی پیر اقبال کہ عشق رسول ء ہدو کے ات بنی کریم صلی اللہ علیہ

و سلم ع مبارکیں جب ع زیارت ع کنت روایتے کہ ہے جبہ پکائی ع مبارکیں واجہ ع جان
 ع بیستگ نوں قدہ بار ع یک مسیتھ ع سوگہ انت کہ ہو چنچنہ امت آنھی زیارت ع
 کنت اقبال عشق متی ع ہے درگت غزلے پرستگ گوشیت
 ہے جبہ زیارت ع منی جان ع یک یک پٹ نور ع برکت زر تگ
 پنومارگ بیت کہ من سینا ع کیجگ ع کو طور ع کرستگوں
 من ع حضرت بنی صلی اللہ علیہ وسلم ع پاکیں بدنا ع بو بیت بلے من
 چ مر ع شدت ع بیدچہ اپس شانی دگہ چے بکنس
 ہے جبہ ع من حضرت بنی کرم صلی اللہ علیہ وسلم ع پاکیں بدنا بو بت
 علامہ اقبال ع مسافر ع ہمے دپڑ ع ہم ہر جا گہ کہ گیگ دیستگ اسلام ع سبلندی ع
 اسلام ع پیشی کیں سوبانی پچار کنان ع نادر شاہ ع سر ع زور پردا تگ کر آں و تی کلیں و س
 دتوان پ مسلمانی آگہ کلگ ع آہان چے عمد ع علم و زانت بہرہ مند کلگ ع کار گرانٹ اے
 پرستگ و پشت کنگیں قوم ہے سرو کالی میرا نانت

پس چہ باہم کرد

ہے دپڑ ۱۹۳۶ء چھاپ بو تگ ات ع چدویم گول مسافرنای کیں دپڑ ع ہور بوان ع
 آنکھ علامہ اقبال ع دپڑ ع کس سوا چنچمد گال انسٹھ پ و تی ارزش ع ہے کتاب علامہ
 اقبال ع کچھن تریں کتابیں کیے انت۔ پس چہ باہم کرد (بڑاں گڑاں چے کلگ پکار انت)
 کتاب ع پورا کیں نام انت۔ پس چہ باہم کرد اے اقوام شرق ہے نام چہ علامہ اقبال ع یک
 بیتے زورگ بو تگ کہ پورا کیں گال انت

پس چہ باہم کرد اے اقوام شرق
 باز روشن میشود ایام شرق ؟

”اے روآسان ع قوماں مارا چے کلگ لویت کہ روآسان ع استمان ع روج یک
 رندے پدارو شاہ بہت“ ہے دپڑ ع سری دو گال، حکمت حکیمی ع حکمت فرعونی انت۔

ہے سرگالانی دیم ۽ علامہ اقبال ۽ اسلام ۽ درچہ اسلام ۽ ربیدگ دچار گھنگدانت۔ ابراہیم نمرود، موسیٰ ۽ فرعون محمد ۽ ابو جہل پر رلیسگ حق ۽ تاحق، راستی ۽ دروگ ۽ شون دار بوان ۽ آتکنگت۔ حکمت کلیسی خدا تعالیٰ ۽ وحی ۽ پد گیرانت کہ چہ رو خطا ۽ پسکن مادنے را ہے پیغمبری حکمت ایش انت کہ اللہ ۽ حکم ۽ جوڑہ نیست ایشی دیم ۽ کجام بادشاہ یا کہ وسائلیں ۽ حاکم کے ۽ حکم دروگ انت۔ پیغمبرانی حکمت بندہانی میں ۽ گوں خدا ۽ گلڈیت توحید ۽ راہ شون را بدربیں حکمت ۽ وصف انت کہ توحید ۽ ایمان آروگ نہ چہ بندہ ۽ ترسیت نیں اچ آئی غلامی ۽ عدل ایکن بیت۔ ہمیشی دیم ۽ فرعونی حکمت بے سخ انت درستیں مکھے پر سیودانی سراکر تگ۔ نیں زر آئی حکم ۽ سر ۽ انت نیں گوات نیں آس ۽ سوچ ۽ پرمان دات کنٹ نیں پشگ ۽ زمیں جنب ۽۔ شیخ فرید الدین عطار ۽ چوں شرگوشتگ

آں کہ اندا را بدربیا درکشید تاقد را از سنگ خارا برکشید
 آں کہ فرمائ کرد قرش باورا تا سزاۓ کرد قوے عاد را
 آں خداوندے کہ ہنگام سحر کرد قوے لوڑ را زیر وزیر
 سوتی او خصے کہ تیرانداختہ پش ۽ کارش لفایت ساختہ
 آں کہ لطف خوش را نثار کرد بر خلیش نار را گلزار کرد
 یک دیے ۽ پیغمبری حکمت انت، دوی نیمگ ۽ فرعونی حکمت بلے حیف انت کہ
 حکمت کلیسی ۽ منوگرانی بے تسلی ۽ بے سخ ۽ حکمت فرعونی ۽ راشار وستگ ۽ آئی
 ربیدگ ۽ جماگنگریں پچھے ۽ ردو ۽ انت پس چہ باہد کرد ۽ ماں فارسی ۽
 پہنچے یک پرہندے ھر بکار کلیم ۽ ہم مان انت بلے اردو ۽ انت پس چہ باہد کرد ۽ ماں فارسی ۽
 کلمہ ۽ ہے دو یا کہیں لوڑ آئیں اسے نہ ایوک یکیں خدا ۽ منگ ۽ جارانت بلکن جمان ۽ دگہ
 درستیں خدا ۽ روکنگ ۽ ہم اقرار انت
 علامہ اقبال ۽ فقر ۽ سر ۽ ہم بحث کرتگ۔ فقر صوفیانی یک رہنڈے نے فقر ۽ لوڑ ۽ ماں انت
 نیز مندی بلے قصوف ۽ دتپت۔ ناعلاجی ۽ فقراء ۽ قی رضا ۽ زر تکمیں فقر۔ اقبال ۽ نزاء

حقیقی فقر در بیشی انت کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ﷺ پر وفات و دوست کرنگات
اے چہ اسلام ﷺ دریں ہیرے نہ انت۔ علامہ اقبال ہے خیال ﷺ رہ کنٹ کہ فقر جہان ﷺ
شموشگ پر مائیت بلکن سوچ دنست کہ دین اسلام ﷺ عروج دین ﷺ دنیا جو ذم انت اسلام ﷺ ہے
رہ در بری کنٹ کہ ہر یک کارے اللہ ﷺ فرمان رو ﷺ سرجم لکھ بہیت۔ فقر در بیشی ﷺ
علامہ اقبال ﷺ دیم ﷺ حضرت مجدد الفہب ثانی ﷺ کارپد انت کہ اکبر اعظم ﷺ دور نوبات آئی
باشدہانی پیدا کر تھیں بازیں خرا بی شرکت انت

علامہ اقبال ﷺ ہے دپڑے دگہ سر حال ہم است چو کہ 'مرد حر' در اسرار شریعت، حلال ﷺ
حرام ﷺ پر کہ کہ پ مسلمان ﷺ چم نزکنگ دولت ﷺ دنیا چم کنگ آڑا چہ دین ﷺ دور گسرو
کنٹ اسلامی سیاست ﷺ سر گپ و تران کنان علامہ اقبال ﷺ اے نوبت ﷺ سیاست رو
کرنگ کہ مردم ﷺ مردم ایردست غلام کنٹ ہے نوبت ﷺ سیاست چوبیت باشدہانی انت
زور انسری، استمان و احیا یا کہ دگہ ربید گے آن بنی آدم ﷺ آجوئی دنیگ ﷺ روادار نہ
انت۔ ہے گالاں اقبال ﷺ غلامی سکی ﷺ ایرجتگ گوشیت غلامی ﷺ بستگیں بند ﷺ من لجیگ
باں کہ حضرت بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ﷺ سر گپ و دوست بکناں

علامہ اقبال ﷺ و تی ہے ارزیگیں دپڑے گالاں یک دیے ﷺ کسانیں جلکد ﷺ اس ﷺ نا
پتا کی روح روزی نی تاکورانی سر گپ و شان ﷺ در شاہ کنٹ کہ تدگہ لجھے گون عرب قوم ﷺ
ہم حر فے چند بامت عربیہ ﷺ تما آہانی اسلامی، قوی ﷺ میاں قوی کیں الگہاں سئی کنٹ
گیشتر ﷺ آہان ﷺ یکوئی سوت ﷺ نیمگ ﷺ دلگوش داٹگ۔

نوں ہمس سرگال کیت کہ ہے گفتار انی نام ﷺ ہے دپڑے نام انت بزاں پس چہ باند کردے
اقوام شرق ہے بہرہ اطالیہ ﷺ سر زوریں مولینی ﷺ ای تھوپیا (بند) ﷺ سر گپ ارش ایرجنگ
بوگ کر لیگ آف نیشنز ہے ارش ﷺ دیم ﷺ زگ کرت ہم لکت۔ سری گیدی جنگ ﷺ
پیش ہم قوماں ہوریں قومانی دیواں (اقوام متحدہ) ﷺ تھر یک میاں قوی گلے اڈ کرنگات
اقبال چہ ہے گل ناوش ات پیام مشرق ﷺ ہم آئی ہے گل ایرجتگ ﷺ سکی مان لبستگ آں
ہے گل ﷺ کفن کشانی یک بولے ﷺ نام دنست کہ پروتی غرض ﷺ سیت ﷺ قبران ﷺ بہر و بانگ

کر گتگ ء ماں ضرب کلیم ء اقبال ء مسویلنی ء سرزوری ځنگ باز ځی ایراد گپتگ۔
 پس چې باکد کرد، ء ته اعلامه اقبال قلني قوماني ځنگ بازی ء آهانی سلاہ سازگ ء ایراد
 ګپتوان ء ”ګو شیت۔“ مسلمانان ہم یک نوبتے ء علم و ازم ء راه شونی ګتگ اث بلے
 آں چو قلني قومان کم کاسگ نبو ګتگ انت۔ قلني جهان کم کاسگ انت که آں ازم ء علم په
 سلاہ کار مرزی و تی وس ء کار گران بني آدمی کشگ ایر جیگ ځنگ ء چن لاخ ء انت۔
 جوشیاہ الجی سینا ء سر ۱۹۳۵ء مسویلنی ء اکار جوال ء دیان ء اقبال ء رو آسانی قومان ء
 تو اور پر جتگ آں و تی ګناہ ء زیاست بکشت بلے یعنی که په درو ء کلپی بلکن آهانی ګناہ
 دور گ وار یعنی آدمی ء گبودی ء حق ء بہ بیت۔ ایشیا ء گلزین ء مسلمانانی مزینیں
 لیکھئے جهہ منڈ انت۔ میداں نای یعنی پیغمبر آنکگ انت۔ مزن مزینیں دین میداں چست
 بو تشت ایشیائی قومان باکداشت که په بني آدمی ء را ہد ربری دیما یا یکنیت آں و تی مکانی و سیود
 ء په بني آدم گھتری ء کار گران نه که ارزانیں بھائے ء سر یورپ ء بد یکنیت۔ تاکنک
 چو یعنی قوم و تی پار افني سر ء نہ بو شتا ګتگ انت آں و بت کسas نہ بہت او جهان ء تھا چھیں
 شرف ء واہند بوت نکننست۔

اسلامی دینی فکر نو کیس گوناپ

الیش علامہ ڈاکٹر محمد اقبال ۽ ہفت جاتا میں گشا تاک انت کے ماں اردو، عربی، فارسی، پنجابی، اطالیائی ۽ جمن ۽ فرانسیسی زبان ۽ چراغ بدل کنگ بو تک انت۔ تکمیل جدید ایامیات اسلامیہ ہے گشا تاکانی اردو بدل ۽ نام واجہ نذر یہ نیازی ۽ (بزم اقبال لاہور 1958)

پر کت چونائی ۽ ہے گشا تاکانی دپتر عظام، خطبات اقبال ۽ نام ۽ پوجہ آرگ بیت۔ علامہ اقبال ۽ مدارس، میسور، حیدر آباد کن، علی گڑھ ۽ انگلستان ۽ علمی ۽ اوزاں کل ریوانا تا تراں کنگ ات۔ اچ ایشان شش گشا تاک 1930ء سری رند چھاپ بو تنت پختی تراں 1932ء گون کنگ کتاب ٹیوگ کنگ بو تک۔

ہے تراں ۽ گشا تاک علامہ اقبال ۽ جد کنگ کے فلسفی فکر ۽ حیالاں، سائنسی تھیمات ۽ پاس آسر ۽ دین اسلام ۽ روشنائی ۽ شون دات بکنت یا کے زند ۽ ہر سرو ہنیرے کے روچ روزی دیماکیت اسلام ۽ دین ۽ راہ شون ۽ پاسگ بہ بیت۔ علامہ اقبال ۽ دینی زند ۽ چہ فلسفی سائنس ۽ اثرنہ گستگ۔ آں دین اسلام ۽ بحثی فرض ۽ در تیں زند رو بید گانی سر ۽ اسلام ۽ کچن زاگ ۽ پ تہ دلی سدک بو تک ہے پختی تراں ۽ گشا تاک آئی دانائی ۽ فلسفی زبان کار بدان ۽ ہے ہبڑ شونداشتگ کے دین ۽ چہ سائنس ۽ فلسفی ۽ باج بر تک۔ ڈاکٹر سید محمد عبد اللہ نوشہ کنست کے ہے تراں ۽ گشا تاکانی تو پسک ۽ رو بند ۽ رو چاں علامہ اقبال ۽ گوشتگ ات

”مسلمانانی رو ۽ وہ یکہ دیند اریں مردم فلسفی ۽ حوالہ گپ جنت ٿے آئی ہبران مژاہ ۽ گراں تکنی پیدا بیت بلے چھڑو کیں فلسف زانت وہ یکہ دین ۽ حوالہ ۽ تراں کنست ٿے آئی نہ فلسفی بر جاہ بیت نہیں کہ دینی سند ۽ آئی گوشتی ۽ گنگ“ (صہ ۲)

صہ The Reconstruction of Religious thought in Islam.

صہ ۲ ماہستاک ”فلکو نظر“ جنوری فروری ۱۹۸۷ء اقبال نمبر دوی ہبہ تاکدیم ۸۰

جر من شہر زانت بانک این میری شمل ہے گشناکانی حق و تی خیال درشان و چوش
گوشیت

” ہے ترانا گشناکان اقبال و روآسان و روکپت و فلسفی و پاسک نوٹ و
نادریں خیال پیش کرنگ انت اقبال و چیزے گلری مارشیت دو میان و تیران کشت۔
اسلام و بنی میں لیکا و گیش و گوارگ و نفوکنی ہم تبی نوکیں علم و راہ شون و قرآن و
سوجاں نوکیں بانائے و نیگ و حی الام و سر و شہر زانت و سخت و ایمان و پنچلی و
گندگ و ہے گشناک پ مسلمان و در مسلمان ہر یکے و دلگوش و سبب بست البت ہے
تران گشناکانی قدر وہ ماکس بلکن شری و رات کشت کر آہاں اقبال و شعری دپڑو
نیگ و ہیڑت بچار کنگ انت اقبال و شیری دپڑاں و انگ و رند بازیں گر پنچھ و گمان
پھر چنت کر چ ہے گشناکانی و انگ و انوک و دیما کائیت لیے تاں یک حدے و گرانیں
انگریزی زبان و کار مرزی نو شتگیں ہے ہبرانی زانگ و سرپید یو نیگ و ابید اقبال
گفتار انی پندی ہبر ہم پہمت نہ بنت (صہ ۱)

ایداں ہے ہبرالم و یات کنگ کرزیت کر اسرار خودی گلشن راز جدید جاوید نامہ
چیزے گاں گوں ہے ترانا گشناکان دپ کشت۔

علامہ اقبال و ہے بخشیں گشناکانی انگریزی نام و بلوچی و پہمیتیگ و بدل چوش انت
۱ - علم و دینی سماع سما

Knowledge and religious experience

2 - دینی سماع سما و فلسفی سکن و درشان

The philosophical test of there relation
of religious experience

۳۔ خدا ۽ حقیقت ۽ دعاء ۽ قدر

The concept of God and the meaning
of prayer.

۴۔ بنی آدم ۽ خودی آئی آزادی ۽ نیرانی

The human echois freedom and immortality.

۵۔ اسلام ۽ ربیدگ ۽ ارواء

The spirit of Muslim culture.

۶۔ اسلام ۽ بن حرکت ۽ رودوں

The principle of movement in the structure
of Islam.

۷۔ باریں مذہب بوت کنت؟

Is religion possible?

ا۔ علم ۽ دینی سما

اقبال گو شیست علم گوں مارشت ۽ دست کپیت۔ انبیا علیم الملوه ۽ بے خطائیں علم
۽ بنزه وحی الی انت گوں انبیا علیم الملوه ۽ کمک ۽ بنی آدم چہ حق تعالی ۽ حکم ۽ فیض
زر تگ واردات ہے باطنی حالت ۽ نام انت کہ بنی آدم پوہ پیت کہ آں گوں کجاں یک
حالینے ۽ شریدار بو تگ۔ علامہ اقبال و تی ہے تران ۽ ہمارو حانی احوال دل ۽ سرء
تالاں یو کیں علمی ارزش شون داشتگ کہ دین اسلام ۽ خاصیں پتنے ۽ ہمیشی سوچ ۽ سکین
دا تگ۔ آں گوییشت

"اسلام بنی آدمی ارواہ ۽ چار پہنات شنگ تالاں میں امبروز ۽ بابت بیچار کنگ ۽
وارد مان ۽ رہاشت راتگ۔ سردار دو عالم صلی علیہ وسلم ۽ دام چہ حق تعالی پ زاری دعاو

ستگ کہ آرزاچرانی تل ۽ اسرار ۽ آوانی زانت ۽ بدنت۔ ابنياء علیم الصلاه او یاہانی باطن ۽ رژن دی علم صورت انت۔ البت چیزے صوفی ۽ دریشاں یو نانی فلسفی ۽ رہیدگ ۽ رنگ زرنگ ۽ ہے بدریں فکر اسلام ۽ بھرے کنگ جد کتگ۔ وہ دیکھ اسلامی سرو سوجانی بنزہ قرآن پاک انت قرآن پاک ۽ سرو سوجانی ارواد گوں یو نانی سیم خیالاں دپ نوارت۔ اسلام ۽ گوں و تی دینی میں رژن، دید ۽ تپاگ بلکہ میں جہاں جہاں میتگ یورپ ۽ علی دیری ہم پیشی نوباتی مسلمانانی کارپڈ انی منت وارانت۔ اسلام ہا کالمیں دین انت کہ مردم ۽ کاماس تما آئی کشاد، از رش ۽ محشریں درج ۽ راز ۽ ڈسیت۔ گوں جہاں پیدا کنونک ۽ دچار کپاگ ۽ دود ۽ دستور انی سمجھ ۽ دنت۔"

۲ دینی سمارع فلسفی سنگ ۽ درشان

وتی ہے تران ۽ علامہ اقبال دینی واردات ۽ حالینی ۽ گوں عقل ۽ فلسفی ۽ سنگ ۽ مکمل کشت سرپد کنا کیمن ایت۔ ہے تران علامہ اقبال ۽ دراج پاندیں گراں مانا ۽ ازم انکاری ۽ پریں تات ۽ بچارے فلسفی ۽ سنگ دیمادار ان ۽ گوں عقل ۽ دید ۽ رژن ۽ علامہ اقبال ہے سوچ دنت کہ فلسفی فکر ۽ بن حشت دین ایر کتگ۔ مثال ۽ ماقرآن پاک ۽ کاماس سازگ، خدا تعالی ۽ یک ۽ تھنا میں جند، پھر و روکیں استلانی حقیقت، شب روچ ۽ پیدا بونیگ باروا مزینیں لیکھے آیات مان انت۔ علامہ اقبال ۽ گوشگ انت کہ حالینی در گیرشگ ۽ چہ سائنس فلسفی ۽ ارزش نگار بوت نہ بیت البت دین ۽ را ہے دوستیانی سرعاء کچھنی انت چہ ہے تران ۽ گھپلے چوش انت کہ:

"ایداں ہے بھردیمادار گی ۽ شوشٹگی بیت کہ دین ۽ جزم چہ فلسفی ۽ چست ۽ بالا انت۔ فلسفی گوں حقیقت ۽ حالینی عقلی زانت ۽ مارشت ۽ جنت وارت۔ پر لیش آں چہ میے ہمارا شتائی چار حد ۽ دیم ۽ دورے جت نکنت کہ کاماس ۽ رنگ ر گمیں گوناپ چہ ساری ۽ میے چمال دیستگ بلے دین ند سٹگیں حالینی پ ڇزم ڏسگ ۽ واگھدار انت۔ فلسفی فکر ۽ تھرے بلے دین گوں راستی ۽ نزیکی ۽ سیال کشت البت ہے نزکی ۽ سیال ہے

کیں ڈول هنگرچھ بیت کہ بنی آدمی فکر و تی حد گئے پرو شت ہماں نیمگے بکنزیت
ہے در حق ہے آئی سوب گوں ہنسن فکری میشل ہے هنگرچھ انت دین و منذب آزاد عالم نام
ہے دیکھتے ہے دعا بینکسیاں ارزشیگ انت کہ بنی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ہے وفات ہے
ہم مبارک دپ ہے بو تگ۔“

۳۔ خدا ہے حقیقت ہے دعا ہے قدر

وتی ہے ترانہ علامہ اقبال چہ کلاں پیش قرآن مجید ہے آیات شوندہ شنگ انت ہے
خدا تعالیٰ ہے است بوئیگ ہے وحدانیت کی ہے بابت اسلام ہے سیم خیال و رشاں کرتگ انت
چرچی رند دعا ہے قدر ڈستگ۔ و انوک ہے اقبال شہرہ زانت جوان زانت کہ علامہ اقبال ہے
وتی درستین کتاب و پتران ایمان تازگ کنو کیں دعائے نوشته کرتگ انت۔ دریں بنی صلی اللہ
علیہ وسلم ہے یک حدیثے انت کہ دعا عبادتی متعجگ ہے اروہ انت و تی ہے ترانہ علامہ
اقبال ہے اسلامی عبادتی حکمت ہے بحث ہے ترانہ کنگ آن گو شیت کہ ایو کی ہے عبادت کنگ
ہے چس انت۔ گوں جیں جماعت ہے عبادت ہے درگت ہے دگہ و شی ہے ہمیشی مثال گوں جماعت ہے
ہور بوئیگ نمازو انگ یا کہ حج ہے درگت ہے گوں عالم ہے ہوری انت اقبال ہے خیال انت کہ
عبادت ہے چشم ظاہر س راہند ای بابت ہے بھیڑہ پار ٹک بنت اصلیں شے عبادت ہے اروہ
انت اقبال دعا بنی آدم ہے سربو شیں و اہگانی ربا لو یکھیت کہ اندر ٹکیں ہے امبروز ہے آن
یک نہ سکنیں گشادے ہے تو ارے پر کنٹ ہے چہ آئی لو ٹکنیں مراد ہے بہرہ مند بیت۔

۴۔ بنی آدم ہے خودی آئی آزادی ہے نیمرانی

خودی علامہ اقبال ہے فکر ہے خاصیں شون انت علامہ اقبال ہے نزدیک بنی آدم نفس و تہ ہے
پھج آرگ و تی حقیں درج گشادے زانگ ہے نام آئی خودی کر ٹکب۔ خودی ہے آزادی جبرو
قدرت ہے نام دی دات بیت۔ بنی آدم و تی سر ہے بیز ہے ناعلاج انت یا کہ آزادت ہے اختیار و اہند؟
علامہ اقبال ہے خیال انت کہ بنی آدم و تی کار پد ہے سر ہے بیز ہے آزادت انت۔

ترے دریا میں طوفان کیوں نہیں ہے

خودی تیری مسلمان کیوں نہیں ہے
 عبث ہے شکوہ تقدیر یزدان
 تو خود تقدیر یزدان کیوں نہیں ہے
 ”پرچہ تم دریاء چول غیر شرمنگ چست نہ ہوت۔ مسلمان تو پرچہ خودی و دوست پہجہ
 آرئی و اوجہ نہ ہے۔ خدا ہے ساز ملکیں طالع ہے زمگ بچائیں ہہرے۔ تو پرچہ تو تقدیر ہے
 جوڑ کنو کیں خدا نہ ہے۔“ بلے پھونگندگ ہے کیت کہ علامہ اقبال ہے بھیرہ ہے کیں ما
 نگیشتگ کہ آں بندہ و تقدیر ہے وہندیوئیگ پھیگ ہم آڑا کسرا آزادت تلکھیت
 جانگے ناؤں ناعلاج ہم زانت دریں بنی صلی اللہ علیہ وسلم ہے مبارکیں خدستے کہ۔ ایمان
 اختیار ہے نادی ہے درنیام انت۔

چینیں فرمودہ ہے سلطان بدر است
 کہ ایمان درمیان جبرو قدر است
 و تی ہے ترانہ علامہ اقبال ہے دگ گپتگ کہ خودی نیران انت پریش ہے کہ مرگ
 ہے رندگہ زندے دیماست ہے بارہ اقبال جنت دوزہ دیکی جان حشرہ حساب دادہ
 حوالہ دیان فیلسوفی نہیں بحث کرتگ۔

۵۔ اسلامی ربیدگ رہارواہ

ربیدگ یا کہ culture یک پر اہ پہنائیں لوزے انت کہ ہمیشی انباز ہے بودن، زند
 را بیند، راجی ہیں چست ہے ایریو اگک، زپت لگک، ازم کمال غبازیں دکہ پہنات کائیت۔
 اسلام ہے نشک ہے کلک علامہ اقبال ہے و تی ہے تات و پچار ہے گیشتگ انت۔
 ذلگیں چنکے اسلامی ربیدگ رہارواہ اقبال ہبراٹی تھا انت۔

ا۔ نبوت ہے زانت ہے رہن۔ ب۔ نبوت ہے تو ای ۳۔ فلک ہے تپاگ۔ ۲۔ چہ محوی سخت ہے آزادتی
 اقبال ہے گوشگ انت کہ ولی ہے بنی ہے پچہ آرہ مزینیں پر کھے۔ صوفی ہے بزرگانی رہن بلکن
 چہ آہانی جند ہے چست وبالا نہ انت بلے چہ نبوت ہے رہن ہے پچہ آرہ محویں امت بلکن
 تیوگیں بنی آدمی ہے نیض رسگ ہے انت پاکیں بنی صلی اللہ علیہ وسلم ہے معراج ہے حال

تاریخ اے عجب تریں ہبرے کے مبارک ع گوں و تی تجویتاں تو گیں بنی آدمی فیض رسانستگ
 - علامہ اقبال گوشیت بنی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم انبیاء علیم العلوہ ع رو د ہر چنت کے چہ
 اویلی نوبت انت بلے ختم نبوت اے سخت اے رو ع تان ابد ال آباد اے پر درستیں دور نوبتاں
 نوک پتاک انت نبوت اے تو ای اے سخت مسلمانی کی ع شوندار انت علامہ اقبال گوشیت دین
 اسلام کا ساس ع آئی تھے ہر سہدار ع بیچار ع راشت دیاں چہ تاریخی کیں تجربت ع نوکیں
 چم دلیتاں سیت زورگ ع سکین داتگ۔ بزان اسلامی ربیدگ ع اراداہ ع ٹکر ع ہواری
 ع مکر بوت نہ بیت و تی ہے تران اے علامہ اقبال ع جر من حیاتی فیلسوف (ص) اوسوالہ
 اپنگر ع "کتاب زوال مغرب" ع مادود روپتاں شرگداری کنگ کہ آئی عربی ربیدگ ع
 سر ع بحث و تران کنان اے اسلامی ربیدگ در گفت مکر ٹک آئی یک پیراے چوش داتگ کہ
 "جوی ربیدگ ع اپنگر ع ہما ہور ع شریداریں زند بود زر ٹک کہ قویے ہما ی چ
 جوی مذب " ہمودانی مذب " پیش کلدی مذب " بنداتی نصرانیت " زر قشتی مذب "
 اسلام ہور ع ہوارات چریشی نہ مکر بوت نہ بیت کہ اسلام ع سر ع وی جو سیت ع سرو شے
 تالاں بیتگ ات بلے من و تی ہے بحث اے و تران اے پورا کیں جد کر ٹک کہ جو سیت ع
 ہے سرو شاں چست کنان اے اسلام ع ہما حقیں ارواح پیش بدراں کہ ہے پوشانی قل ع
 انہیم بو ٹک اے ڈول من اپنگر ع ہما گرامی ع روی ع گار کت اسلام ع پسک پیرو زگی
 جوانیہ دلیت کناں۔" (صہ ۲)

۶۔ اسلام ع من اے حرکت اے دوو

اسلام پر دتی ہر پہنات اے یک دیرئی کنو کیں دین کہ ہر دور نوبت ع گز رانی دیم
 دارگ ع باپوریں مستعجھ ع لائقی ع دین انت۔ مسلمانیں شہرہ زاتاں اسلام ع بازیں علم

صہ ۱ جر من حیاتیات اے فیلسوف اپنگر ۱۹۳۶ء ع زوال بیتگ
 صہ ۲ تخلیل جدید ایمیات اسلامیہ۔ بدلتیزی نیازی آنکہ ۱۹۲۰ء۔ ۲۱۹

زانت یا کہ ازم شری عَشوناگ ک انت ہے در حق عَوْتی پورا کیں وس عَکشاد کار گپتگ
بھے شہر زانتانی ردعَ قیمہ ہم بوگنگ انت ک ک آہاں زند عَ درستین اڑ عَ جنجالانی گیش گیوار
اسلام عَ سرو سوجانی رو عَ گیش گیوار کر گنگ انت ک ک فقة عَ خیخ مزنسیں ٹکری بخاہ جوڑ
بو تفت البت چیزے سبب چوشیں انت ک ک اسلامی فقد عَ دیرئی مہتيل عَ گردار متگ۔
علامہ اقبال و تی بھے گشانگ عَ اسلامی فقد عَ چار بنز ہانی احوال رانگ۔

۱۔ قرآن مجید ۲۔ احادیث رسول ۳۔ اجماع (پیشی دور نوبت امام عَ شہر زانتانی کر گنگیں
گیش عَ گیوار ۴۔ قیاس (شہر زانت عَ نو کیں نوبت عَ زاند ہانی استین نوبت عَ جسیر ہانی
کر گنگیں گیش گیوار)

البت اجماع یا قیاس قرآن مجید عَ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عَ حدیثانی تا
وا گنگیں سراکیں حکم عَ کور کت نکت۔ و تی بھے گشانگ عَ علامہ اقبال عَ ترکی عَ ش
زانتے ضیا گوک الپ صہ اپاشاء ہے خیال عَ تپاک نکر گنگ کہ اپر ر عَ بہر عَ باگنگ عَ مردین
آدم عَ ذال کار عَ بہر بر ابریو نیگ کرزیت۔ پر لیش عَ کہ چوش گوشگ یا پنچو ش کنگ کلام
پاک عَ سراکیں حکمانی نہ منگ بیت۔ چوناکی عَ ہم پدر عَ بہر اس مردین عَ بہر عَ گیشی عَ
پیدا اور اس مسئلہ است انت۔ بلے وہ یکہ ترکی عَ ۱۹۲۳ءَ خلافت عَ تو ای عَ ترکی پار لیمان
عَ سوچ عَ نو کیں نوبتیں استیان واجبی دود و تی کت انت اقبال عَ پ اجتاو عَ قیاس
ہر دو کیں لیکھاں ایشرا سازات۔ علامہ اقبال عَ گوشگ انت ک ک اجتاد عَ در گہ اسلام عَ
دین عَ پچھر بند نہ بیت۔ البت ہے کار عَ فقد عَ شہر زانت عَ روشنات بیس مسلمانانی بوئیگ الی
انت۔

۷۔ باریں مذہب بوت کفت؟

جر من شہر زانت کانٹ صہ ۲ عَ یک نو شناگلے عَ سر حال عَ کہ۔ باریں مذہب بوت
کفت؟ ما بعد الطیعت (Reconstruction) عَ وجود نہ متگ بلے علامہ اقبال عَ
بھے سر حال عَ ہور ہواریں رنگے عَ بحث و تران عَ دین عَ مذہب عَ پ عقلی عَ فلسفی راہ

بند اس است بوئیگ منتگ۔ اقبال نہ ہی زند ۽ فکری، ایمانی ۽ عرفانی نوبت ۽ حوالہ ۽ دیان ۽ گوشیت ”دین ۽ نہ ہب یک مٹکیں جائی ۽ جہاں ۽ ملوک ہر چن ۽ کہ نا گثاد“ جاں بڈ ٿے وہت پہ ہبت پہ فکری لیکھ ۽ نہ ہب آہانی سرشت ۽ ہوارانت ۽ ہوارمانیت۔ دین اسلام یک ابدی ۽ مجتی میں نیکارا ہے۔ اے دگہ ہبرے کہ اسیں نوبت ۽ مسلمان و تی پہ مٹکی، جمل کچک ۽ تاریخی کم حالانی دیم ۽ تو تی نا گثادی ۽ جاں بڈی ۽ بُشموشت ہے خیال ۽ دل ۽ بھگیر بکلت کہ نعوذ باللہ آہانی پہ مٹکی ۽ سبب آہانی دین انت۔ اقبال ۽ یک پیرائے۔

”اسیں بار یگ ۽ مسلمان سکی ۽ دپروش انت آں ہے گمان ۽ کنست کہ آئی رو جانی زند ۽ دوارگ بر جاہی نہ ہب ۽ لک ۽ بوت نکنت۔ بلے حقیقت ۽ نہ ہب ہما گثاد انت کہ فکر ۽ خیالانی شمار ۽ پراہ ۽ شابیت کنست کہ ہمیشی لک ۽ ما زند ۽ تو ان ۽ گثاد ۽ سرچمگ ۽ در گست کنان۔

صہ ۱ شیاگوک الپ پاشا وفات ۱۹۲۳ء

صہ ۲ جرمن فیلسوف ۽ شہزاد انت کانٹ وفات ۱۸۰۳ء

اقبال ۽ رم نویسی

لس ۽ ٻهک چنکے ۽ علامہ اقبال ۽ یک بے مث ۽ بے در دریں شاعرے ۽ نام ۽ پچھے آرگ بیت کہ آئی اسلامی امت ۽ لس بنی آدم ۽ آگی شیواری، بدلي ۽ بودناکی ۽ گلہ دانگ انت بلے اے حال ٻم و اونکان ۽ یونیگ کر زیست کہ علامہ اقبال یک محشرس شہر زانت ۽ بے بد لیں رم نویسی ٻم بو تگ۔ ایداں اے ہبہالم نیام کیت کہ نیٹ علامہ اقبال ۽ کارپد انی ہے پہنات چہ سبب ۽ اندیم بوت آئی چو یک رم نویسے ۽ پرچہ ہناتام و تو اور در آورت نکت کہ یک شاعرے ۽ پیغم ۽ آزارستگ ایشی صتریں سبب ہئش انت کہ علامہ اقبال ۽ شاعری وز گیٹاں آڑا ہے مونہ نہ رستنت کہ آ توی رم نویسی ۽ سکنگیں کاراں ٻم نز بیاریت جریدگ بکنٹ گوں ہماحب دلگوش ۽ آہاں چھاپ ۽ شنک بکنا کنیں ایت کہ و تی گفتار انی دپترے رو بند اتگ انت۔ اے ٻم یک سببے کہ بنی آدم ۽ تب دلکش شاعری نیمگ ۽ گیشتہر مئیل کنت۔ علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ ہماصن دلبوڈی اثر ۽ تاثیر بان انت ھیشی و انگ ۽ رندا و اونکانی دل رم نویسی و انگ تپاگ ۽ دگر ھل بد و کی در نہ ایت۔ ہبہر چوں کہ بہیت اے سر حال ۽ گپ و تران الی انت نے گوں شاعری تران گشتاںک ۽ علامہ اقبال ۽ رم نویسی ۽ ٻم و تی قلم ۽ بور تاشتگ۔

علامہ اقبال ۽ رم نویسی چھڑو کیں شنویے ۽ چوشیں و اہنے نہ انت کہ آں ششناہی ۽ پت ۽ پت نام تو اور در آرگ ۽ گاے بخت آئی ہر نو شت ۽ یک خاص مول ۽ مرادے بو تگ۔ وہدے ۽ آخنی و تی شعری ذوق ۽ گیش گیوار ۽ چیزے ماں رم ۽ نویستگ برے زند ۽ کاساس ۽ سرو سیادی ڈسگ ۽ و تی فکر در شان کتگ۔ بنی آدی جین ۽ سا ۽ سادائیگ گے زند رو شم کاری گلگ یا کہ اسلامی امت ۽ مراہ ۽ منگھ ۽ سکنگ زوار شوندارگ آخنی شخصیت، فکر فلیسوئی ۽ لس جم چنکے ۽ آئی گلہ ۽ سرپر کنگ لکھ ۽ دینیت۔ چہ ہے نو ششناہی و انگ ۽ اقبال ۽ فکر خیال ۽ برزی ۽ شمار ۽ ڈس ریت ۽ ایش ٿشم زانت بیت کہ مسلمان آخنی نوبت ۽ بار گ چو نیں اڑ ۽ جنجالانی آماج بو تگ انت اقبال ۽ سوچ ۽

شون چوشیں جنجالانی گیش و گوار ۽ باروا پے بو گنگ چہ ہے رم نویسی نوشتائکاں زاگ
بہت کہ شاعر ۽ علامہ اقبال ۽ رم نویسی ہم مسلمانانی شیواری وہت پجھ آری ۽ چست
۽ ایر ۽ مزینیں بھرے گپتگ۔

علامہ اقبال ۽ ہادور نوبت ۽ کہ ماں "مخزن" ۽ نوشتہ گنگ بنا کت ہے روچان ۽
اردو رم نویسی ۽ تاریخ ۽ خاصیں از رشے دیگ بیت اے ہبر ۽ یات گیر علمی سیں جوالہ
۽ بیت کہ سر سید احمد خان ۽ پاردو ۽ رم نویسی ۽ تنا بیان ۽ حسن ۽ رنگ ۽ سرعت ۽
بلکن "مخزن" ۽ تنا نوشتہ کو کیں شنویاں سادگی ۽ روانی ۽ پجھیگ ۽ بیان ۽ چس
زیبا کیں خیالانی تاماری ۽ رم نویسی ۽ را اثر مند گنگ جد کت انت اقبال ہم بندات ۽
ہے را گپت ۽ آنی بنداتی نوشتائیں چس ۽ تاماری ۽ ہواری ۽ روانی گوں یکد گر ۽ ہور
ابنازانت بلے گوں وہ ۽ گوزگ آنی جند ۽ خاصیں دروشم بھیر ۽ رودم زور ان کت
علامہ اقبال ۽ رم نویسی ۽ اے پہنات ہم ڏالپار گنگ نہ بیت کہ آئی رم نویسی ۽ مذہی
چے گفتار انی گنج ۽ پیکھے ۽ سگ کترنہ انت۔ علامہ ۽ گفتار انی ہر چنکیساں دپتہ کہ چھاپ
بو گنگ انت آنی رم نویسی ہماں نکس تا کبند ہم دیما آتکنگے انت۔ علامہ اقبال ۽ رم
نویسی بندات چے ہماروچاں بیت کہ آں یونیورسٹی اور یمنشل کالج لاہور ۽ میکلوڈ غربک
ریڈر ۽ منصب ۽ بو گنگ تاں ۱۹۳۸ ۽ یک نہ یک رنگے ۽ آنی ہے کاران ۽ جاری دا
شتگ ات۔ علامہ اقبال ۽ دو کتاب چڑھ بدل کنگ انت۔

(ا) ابیس (STUBBS) ۽ کتاب

EARLY PLANTAGEMENS

(۲) واکر (WALKER) ۽ کتاب POLITICAL ECONOMY

چھیشی رند علامہ اقبال ۽ ۱۹۰۳ او تی کتاب "علم الاقتصاد" گنگ کت۔ ماں اردو ۽ مالی
لیکھانی سر حال ۽ بلکن ہے سری ازر گیشیں کتاب انت کہ ٹھیشی تعا علامہ اقبال ۽ خواری نیز
مندی نپر ۽ بازی مالی و سیود ۽ اخلاق ۽ وہت ماں او تی سرو سیادی ۽ سرعت علمی راہ بند ایں
بحث و تران کنگ۔ گران ۽ مشکلین مالی دہ زور ۽ بیان ٹھیشیں ارزانیں زبانے ۽

کتگ کے لس ۽ ہمک مردم ٻه پھیست۔

۱۹۰۸ء علامہ اقبال ۽ ماں انگریزی لوڑ کتابے درکت کے ایش اصل ۽ علامہ ۽ ہما علمی شنک دبوگ کے آئی چہ میونخ یونیورسٹی ۽ پی ایچ ڈی ۽ ڈگری گرئیگ ۽ نوشتہ کرتگ انت۔ ہمک پتھے ۽ آرٹالفہ عمجم ۽ نام روئیگ بیت بلے اصلی نام چوش انت

THE DEVELOPMENT OF META PHYSICS IN
PHYSICS IN PERSIA ہے کتاب سری رنڈ ۱۹۰۳ء چھاپ بوگ کہ نوں
ماں اردو ۽ ہم بدل گنگ بوگ

رم نویں ۽ علامہ اقبال ۽ یک شنگانیں کار ۽ کمالے آئی انگریزی گشناکانی دپڑانت

کے آئی نام THE RECONSTRUCTION OF RELIGIOUS
IN ISLAM انت ہے کتاب ۽ بندات ۽ شش گشناک بوگ انت کہ ۱۹۳۰ء سری
وار چھاپ بوت چریشی چھاپ بوئیگ ۽ رنڈ ایشی اردو بدل۔ "تکمیل جدید الیات
اسلامیہ" ۽ نام گنگ بوگ ہے کتاب ۽ علمی جہان ۽ مرنیں قدر ر ۽ ازر شے کہ علامہ اقبال
۽ اسلام ۽ دینی سرو سو جان ۽ پ حکمت ۽ دانائی ۽ بیان ۽ گیش گیوار کتگ ہے
کتاب ۽ اسٹیں نوبت ۽ اسلام ۽ سر ۽ بچار ۽ راستیں راہ ۽ در گیجعگ ۽ باز راہ
شوونی کتگ۔

بید چریشی علامہ اقبال ۽ رم نویں ۽ دگہ ہم بازیں تاکہند چھاپ بوگ انت ایشانی
رو ۽ ہماندی ہم گون انت کہ علامہ اقبال ۽ وقی دور نوبت ۽ سر ۽ سرکو گین مردمان ۽
چوکہ قائد اعظم انت علامہ شبلی نعمنی، اکبر الہ آبادی، علامہ سید سلمان ندوی ۽ رانوشتہ
کرتگ انت ہے ترانہم کا تیت کہ ایشانی ہم مرنیں قدر ارزشے انت۔ اچ ایشان مازانت
کنیں کہ

(الف) علامہ اقبال ۽ شخصیت ۽ چہ سیم ردو م آور گنگ

(ب) ہے نوشتہ آئی گشناک گفتار ۽ خیالانی پسی درشان ۽ گیش گیوار انت

(ج) علامہ اقبال ۽ نوشتہ ۽ خاصیت تحریر بھیر ۽ گھن شوندار انت

اقبال ۽ کڑوے نیشننک

ایران کر زیست کے علامہ اقبال ۽ لیتیں از ریگیں نیشننک ۽ تران ڏگی یات گلگ بہ
بنت کے آئی وہ نا وہ ۽ نیشننک کرتگ انت

چکانی رووم ۽ راہ شون

۱۹۰۲ء علامہ اقبال ہے نیشننک "خزن" ۽ چھاپ ۽ شنگ کتگ ات ایشی تا آں
کہنیں واگنی درسی دو داں یہ دنیگ ۽ نو کیں زانگ ۽ درسی را بندان زیرگ ۽ صلاح
دنت کے ہے پیغم ۽ چکانی رون ۽ شمار گیش بہت شنک آلیو کیں او بادگ ۽ بودنی جمال
حمد بینت بہت آئی ہے در حق ۽ استاد انی آنڈہ ہم گیر آور تگ انت۔ علامہ ہے
نیشننک چچک سادگ ۽ اس مردم ۽ سرید کنگ ۽ شرس جمدے۔

قومی زند

علامہ اقبال ۽ درا جنس سیا گے کہ ۱۹۰۳ء خزن چھاپ بو گک ات علامہ اقبال ۽ میشی
تاقوی زند ۽ دیری بودناکی ۽ ہما سوچ کہ دا ٹگ آں بے مٹ انت، صفتی بودناکی، واگن
زانگ ۽ گیش کنگ، بے سخ ۽ بے سیتیں رسم دو دانی گار کنگ ۽ اسلامی قانون ۽ نو کسران
رو بند دنیگ میشی برانت۔ ایش تاقوی ہندی ۽ گرو شنک ۽ ہواری ۽ اقبال ۽ حق رانی
۽ سخ سرشتگ اے ہم چچک ۽ ازانیں زبانے ۽ انت

خلافت اسلامیہ

اے ہما تران انت کے علامہ اقبال ۽ لندن ۽ دارگ ۽ روپیاں ہمودے اسلامک
سو سائی ۽ یک دیوان ۽ چی ۽ کنگ ات کہ ۱۹۰۸ء لندن ۽ یک ماہتا کے ۽ چھاپ
بو گک ات اقبال ۽ میشی تما اسلام ۽ حاکمی دو دار پہنداں گیش گیوار کنگ آئی ہے

ہبر شو زد اشتک ک ک استین نوبت بار یک چریشی شتر تریں حاکی دودار پند نیست انت ملت بیضاءِ یک عمرانی چمشاں نک

ایش ہم ۱۹۰۴ء یک گشتکے ایش تباعلامہ اقبال ۽ قومیت ۽ سیم و خیال شون
داشتک انت ۽ گوشتہ ک بیور پ ۽ قومیتی سیم و خیال پ ٿو میت، وطن داری عنی آدم
گیری بیکاس زل رسان انت ایش جواب ۽، اسلام جمالگیرس بی آدمی یکوئی ۽
برادری ۽ سوچ ۽ دفت دگی حد ۽ سند او بادگ، رنگ، زبان ۽ چست ایوال پیک
انت ہے تران ۽ علامہ اقبال ۽ اسلامی ربیدگ، اسلامی زندگوناپ ۽ ہے درویں درسی
گلائی دلحق ۽ فکر جلو مینو کیں بحث و ترانے سکت۔ ہمیں سیاگ علامہ اقبال ۽ خیالان
قبائلی سیاست ربیدگ، درس عامی میں زندبود ۽ شرگداری ہے مشن گنجے انت
اسرار خودی ۽ تصوف

علامہ اقبال وہ یکہ فارسی شیر "اسرار خودی" نوشتہ کت ٿیشی تھا آنھی غیر اسلامی
میں تصوف را سکلی ۽ ماں بست ۽ ایرجت آنھی مقصد تصوف ۽ دوداری پلکارات بلے
چیزے مردمان اقبال ۽ نام دپ کنگ ۽ نوہیں چن لائچے ہاکت خواجہ حسن نظامی عیشانی تما
سر و کان ات خوانجہ حسن نظامی ۽ آئی ہم تبیں مردمان "اسرار خودی" ۽ سر ۽ ناوشیں
شرگداری کت انت علامہ اقبال ۽ وقی فکر ۽ شرگیشنس ۽ سرپر کنائیں گ ۽ کڑو دے
نوشناک چھاپ کت انت اچ ایشان لستین ۽ سر حال چوش انت۔ اسرار خودی ۽
تصوف، تصوف وجودی، ہے نوشاکانی و انگ ۽ زانت بیت که تصوف ۽ سر حال ۽ اقبال
۽ فکر چنکیاں جمل بن انت

خطبہ الہ آباد

ہے تران علامہ اقبال ۽ سیاہی میں رُون ۽ دید ۽ شہزاد انت علامہ اقبال ۽ ہے
گشتک ۲۹ دسمبر ۱۹۳۰ء کل ہند مسلم یگ ۽ سالینی دیوان ۾ ماں الہ آباد ۽ کلماشی کنان ۽

دائیگ ات آنھی کسانیں بلکہ ۽ سیاسی کمیں چست ۽ ایران سر جھی ۽ ہم شاک رائیگ انت۔ قطبی روپ رکت ۽ ہندوستان ۽ مسلمان ڈیسہ ۽ دگ کہ اوداں لیکھ ۽ باز بو تک انت جم کنگ یک اسلامی ملکے ناہینگ ۽ خیال درشان کر تک ات ہے گشاںک تھنا پاکستان ۽ آجوانی جنزو ۽ سکین نبوت بلکن جما گیریں سندے ۽ اقبال ۽ راست ۽ تھکا کمیں فکر ۽ سمجھن گوناپے زرت

قادیانی ۽ مسلمان استمان

علامہ اقبال ۱۹۳۲ء ہے نبشتانک پڑت جواہر لال نسرو ۽ نبشتانکانی جواب ۽ چھاپ کنائیں تایپ، الی کمیں دینی بھیڑ ہے ۽ سرء اس تات پچار ۽ بدل ۽ گراں مند پیش شون ۽ دلیل درشان کر تک انت۔ علامہ اقبال چہ ختم نبوت ۽ ملک ۽ پیدا یو کمیں مندبی، سیاسی ۽ راجی بھیڑ ہانی آسرء و تی فکر ۽ بور تاشتگ

جغرافیائی حدود ۽ مسلمان

ہے علامہ اقبال ۽ رم نویسی ۽ گذی سیاگ ات کہ مارچ ۱۹۳۸ء رو تاک احسان لاہور ۽ شگ بوجگ ات ہے سیاگ ۽ علامہ اقبال ۽ مولانا حسین احمد منی ۽ ہما خیلانی سرء شرگداری کنگ ک آں (گور ۽ مسلمانانی) کمیں قومیت ۽ حق ۽ بو تک انت۔ ہے سیاگ ۽ علامہ اقبال ۽ اسلامی قومیت ۽ اثر مندیں پتھے ۽ گوناپ گیری کنگ کہ چوشیں نوشہ ۽ مٹ ہم گنگ ۽ نہ ایت۔

ہندوستان ۽ وطنیت ۽ یک فکری پیمارے چست بو تک ات کہ کانگریس ۽ کلی ۽ آڑا ہندو مسلمان ۽ کمیں قومیت رنگ دیان ۽ سیاست ۽ پڑ ۽ آور تک ات۔ کانگریس ۽ گوشگ ات کہ ماں ہندوستان ۽ یک ایکیں قوے بودنی انت کہ کانگریس ہماں ۽ اہگانی درو شم انت اقبال ۽ مولانا منی ۽ ہے چکنیں یک بیان ۽ شرگداری کتابن ۽ دو قوی سیک د خیال ۽ بالابندی کنگ ات۔ اقبال ۽ تو فکر جبلی سے شعرانی تاد رشان کتک

ز دیوبند حسین احمد ایں چہ بوالجمی است
 سرودیر مرنبر بک ملت ازوطن است
 چہ بے خبر ز مقام محمد عربی است
 مصطفی برسان خوش راک دین ہم اوست
 اگر باو نریدی تمام بو لبی است
 براں (چہ عرب اوریں) عجمی تھے وہدی دین اسلام ۽ سرائے سریدنہ انت نہ کہ
 ایش عجیں ہیرے کہ دارالعلوم دیوبند ۽ حسین احمد (مدفنی) منبر ۽ سرائے وازن کنان ۽ گو
 ئشتگ کہ قوم گوں وطن ۽ شریدار انت۔ مولانا چہ محمد عربی ۽ درجہ پچھسی ناصر پا انت۔
 و تراپے حضرت محمد مصطفی (صلی اللہ علیہ وسلم) ۽ سرائے سرکن انت کہ دین تیوگ ہا انت ہر کس کہ
 تاں او داں سردنہ یوت آں ابوالبهی ۽ رواء کیفت۔ ”

اقبال نمدی

علامہ اقبال نے ہر چلتے کہ وہی بازیں دوستانی نام کا گدھ نمدی نو شتہ کر گئے انت
تنے وہدی ہے درست درست نکپتگ انت البست علامہ اقبال نے قائد اعظم محمد علی جناح نہ ہوا
نمدی کہ پاکستان جنزوں پر لائچے روجاں نبشتہ کنگ انت ۱۹۲۳ سری گٹانے پر
انگریزی علاہور عواجہ شفیع محمد اشرف عاردو عبدالکریم کہ گوں قائد اعظم محمد علی
جناح نے پیش گفتار اس چہ ادارہ اشاعت اردو حیدر آباد کن ع چھاپ نہ شنک بو گئے
انت۔

ارذش

پاکستان جلد نہ جنزوں تاریخی سیاہگ بودست نو شتائی ریسگ نے قائد اعظم محمد علی جناح
نام نہ علامہ اقبال نمدیانی مزین ارزشے۔ پریش نہ ہم کہ ہم نمدی بھادرگت نو شتہ
کنگ بو گئے انت کہ ہندوستان ع مسلمان چہ نازکیں باریکے نہ گوزگ بو گئے انت۔
کسانیں بلکہ نہ مسلمانانی جلد گیش گیوار ع گذی کیں سند بو گئے فلکی نگیکی نہ
روچاں علامہ اقبال نہ سیاسی کیں رڑون نہ دید ع منزل ع راہ شوئی کنگ ات ہے نمدی
یک حسابے نہ الہ آباد نہ تاریخی کیں ترانے چھپو زانگ ہے بت۔ ایشانی تاکسانیں
بلکہ ع دستوری کیں چست نہ ایر مسلم لیگ ع رذہن، اسلامی الشیعہ عاقبت نہ دگ ع پر
مسلمانوں یک جتنا ملکے نہ گرنیگ ہے ملک نہ اسلامی شریعت نہ کارمزی نہ آزادت نہ
باپوریں پھٹے نہ ترانے کنگ بو گئے انت۔ پاکستان ع جلد جنزوں پاپشت نہ پاکستانی فلکی یکار ع
پند ع در گیعگ نہ ہے نمدیانی و انگ بازمی انت۔

چہ ہے نمدیاں اے ہبہم پائیں بیت دیما کیست کہ علامہ اقبال نے قائد اعظم نیام
نہ چونیں جمل بنیں فلکی شریداری بو گئے انت ہے نمدیاں علامہ اقبال نہ یک سمجھ نہ
کسانیں بلکہ نہ مسلمانانی دیم نہ آتکیں اڑ نہ جنجالانی پچار کنگ نہ میشانی گیش گیوار نہ
قائد اعظم دلکوش داتگ یک نمدی نہ چوش ہم نو شتہ کنگ کہ ہے نگیکیں جاور نہ

مسلمانیں قوم ۽ راہ شوئی ۽ چمپر توئے قائد اعظم ۽ شرف مندیں نام ۽ سک انت چوش
علامہ اقبال ۽ قائد اعظم محمد علی جناح چ کسانیں جگد ۽ مسلمانانی سروکی ۽ سکین داتگ
سید چرسی ہے ندیاں علامہ اقبال ۽ علمنی ۽ سیاسی کمیں کارپورہ ہم در وشم زور بنت کر آئی پر
مسلم لیگ ۽ نوک رو بند ۽ کرتگ انت۔

ہے ندیاں دپتروہ ہدیکہ واجہ اشرف طوی ۽ رد بند ذات قائد اعظم ۽ آئی پیش گفتار
نبتگ قائد اعظم نوشہ کنت:-

پیش گفتار

”اے دپڑ ۽ تاکبند ۽ ہماندی گون انت کہ اسلام ۽ قومی شاعر، فیلسوف ۽ سرایں
سروک ڏاکٹر سر محمد اقبال (ہد امرزی) ۽ منی نام ۽ چہ مئی ۱۹۳۶ء تاں نومبرے ۱۹۳۶ء بریان
چہ وتنی مرک ۽ شش ماہ پیش، نوشہ کرتگ انت ہے دو ربار یگ کہ چہ جون ۱۹۳۶ء کل
ہند مسلم لیگ ۽ بجاہی پارلیمانی گل ۽ رد بند ۽ گرتان اکتوبرے ۱۹۳۶ء لکھنؤ ۽ تاریخی کمیں
پھی ۽ دیوان ۽ چاگرد کنت اسلامی ہندوستان ۽ تاریخ مزن ارزشیگ انت۔

اگہ بجاہی پارلیمانی گل ۽ وتنی صوبائی شانکالی ہواری ۽ چہ مسلم لیگ ۽ نیمگ ۽
سری شاہگانیں جدے سکتگ کہ اسلامی فکر ۽ خیالان ہندوستان ۱۹۳۵ء ۽ قانون ۱۹۳۶ء
پر صوبائی قانون سازیں مجلس ۽ لیگ ۽ لکھنؤ ۽ سرعت آیوکیں مجھن کاری ۽
بہرزو رگ ۽ پرمات ڻ لکھنؤ ۽ دیوان ٿمچی ہے راہ شوئی ۽ سبب جو ژبوت کہ سری چڑیا
مسلم لیگ ۽ الی سند ۽ رد بند ہے یہ پریش ۽ کہ مسلم لیگ ٿیا مسلمانانی اکیں گل انت ۽
وتنی واجہ دوت انت ہے دو کمیں مول و مرادانی دست آرگ ۽ من وتنی یہانی (ڏاکٹر سر محمد
اقبال ہم ایشانی رو ۽ گون انت) بے میں لکھ ۽ وطن دوستی ۽ دل پکنی کیں ہمکاری ۽
سوپ سکتگ ہے گوئیں باریکے ۽ مسلم لیگ بازیار ۽ تحریروں تک ہریک صوبہ ۽ کہ او داں
مسلم لیگ ۽ پارلیمانی گل جو ژبوتگ یا مسلم لیگ ۽ شاکن نہتگ انت ماشرت ہفتاد رصد

جاگ کلتگ۔ کم ۽ گیش ہر صوبہ ۽ چہ در اس ۽ در پاندیں بھر ۽ بگر ۽ تان قطبی قبلی سیم
سری صوبہ ۽ مسلم لیگ ۽ صدر انی لکھ ۽ ضلع ۽ بگیر ڻی کیں دچپاچ بو ٿنت۔

کانگھیں ۽ مسلمانانی بھر ڪو ٹنگ کناینگ ۽ آہانی نیام ۽ پناپاکی ۽ مسلم لیگ ۽ راجہ
پیش دارگ ۽ کہ نام بسگیں اسلامی اس ۽ شور ۽ شریداری ۽ گل پادکت مسلم لیگ ۽
ایشی سر ۽ چوشیں ٿئے جست کہ ایریجیٹ بوت مسلم لیگ ۽ بازیں نیام درگی گھمن کاریاں
سوپ کت ایشانی چمک کورک ۽ شر ۽ پاتا کار کنائیت۔

چہ لکھنؤ ۽ دیوان ۽ پنجی ۽ ہر درہ ماہ پیش مسلم لیگ ۽ یک محشریں دیبری کنو کیں جمدے
کت ۽ مسلمانان ۽ جم کنائیت چوش ڇا صوبہ ہم مسلم لیگ ۽ شمار ۽ گون ترت ٺانت کہ چہ
وہد ۽ کی یا کہ لیگ ۽ پاریمانی گلاني ٻے سوپی ۽ سب ۽ تان کہ آہان سربوت نبو ٿک انت۔

ایش مسلم لیگ ۽ مزینیں سوبے ات کہ آئی سروکی مسلمان بازی ۽ و مگاں ہم ۽ کم
یکھیں صوبہاں ہم قبول ڪنگ بوت ہے جمدان ۽ تان سوب ۽ منزل ۽ سرکنگ ۽ ڈاکٹر
سر محمد اقبال ۽ مزینیں کارے ڪنگ ہر چخت ۽ کہ اس ۽ راہماں درگت ۽ ھیشی سا
نکھنگ۔ سکند رجناح عدو قول ۽ بایت ۽ علامہ اقبال ۽ چیز کے ہم بو ٿک انت آئی
واڳ ات کہ ایشی سر ۽ کار مزري زو ٿب ہیت کہ آں ھیشی آسر ۽ گلند ہیت کہ ہے ڏوں
۽ اس ۽ دل ۽ ٹنک ہم گارب ہیت ارمان کہ آپ ۾ ھیشی گندگ ۽ زندگ سر نیا ٽک۔
پنجاب ۽ پہر بندگی پیسچے ۽ بود کرنگ ۽ نوں اے بھر ۽ ٹنک فیسٹ انت کہ مسلمان گوں
جز میں دلے ۽ گوں مسلم لیگ ۽ گون انت۔

ہے گو ڻیں چھپو دیما دارگ ہئے ندی واگ ۽ ہیت ڏا باز سیت مندیں ہبرے
ہیت پدا ہم رثنيک گیت ہبرے کہ اقبال ۽ ندیانی پو ۽ منی ندی دست نکپت گے
انت پریش ۽ کہ ہے در نیا ی جمد ۽ رو چاں من ایو گ تناو ٿی کار کت انت ۽ گوں گریں
و گہ کار ندہ پا ڪنگ ۽ نبو ٿک چوش ہے ندیانی نقش من گوروت ۽ سو گہ کت نکر ٹنک
انت۔ من لا ہور ۽ چہ اقبال ۽ پر روازان پر ستنگ آہان طلن دا ٿک کہ منی ندی آہان
۽ اداں دست نکپت گے انت نوں پن دگہ را ہے سر نیا ٹنک گے کہ من ہے ندیان

بیدچہ و تی پسوال چھاپرءُ شگک بکناشیں پریش ء کہ ہے نندی منی نزءِ گنجیں تاریخی
 ارزش دار نت خاتمیں پیمے ء ہاندی کہ آہانی تھا اسلامی ہند ء سیاسی کیں عاقبت ء
 بابت ء اڑو جبالی رملائی ء پچار مان انت۔ آنی خیال سرجی ء گوں منی فکر ء خیال اس
 دپ ورنت۔ نیٹ من ہندوستان ء دستوری کیں چست ایرانی چار ء تپاس ء ہے آسرع
 رشکن ء چیزے وہ ء رند ہے خیالات ہندوستان ء سلماںی ہے واگنگ ء رنگ ء دیما آ
 تکگے انت کہ ایشانی درشان کل ہند مسلم لیگ ء ۱۹۴۷ء مارچ ۱۹۴۰ء منظور لگکیں
 قرارداد لاہور انت کے پس ء ہمک پیم ء قرارداد اپاکستان ء نام ء زانگ بیت۔

ایم۔ اے۔ جناح
 (قائد اعظم محمد علی جناح)

نمدی نبراء
لاہور
۱۹۳۶ء مئی ۲۳

شرف مندیں جناح صاحب

ہے دن ان شے کا گد پن سر ہو ٹک کے پریشی بیکاس منٹ واروں۔ من ہے ہبراء
گل کنگ کے شے کار دیرئی کنان انت۔ من پورائی او میت واراں کے پنجاپ ۽ گل
گیشتر ۽ احرار اتحاد ملت کیس باز کش ۽ چیل ۽ رند نیٹ گوں ثماہ کار بیت۔ اتحاد ملت ۽
یک پر جوش ۽ کاری کیس باسکے ۽ لتیں روچ بیت منا حال دانگ ات۔ ہر چنٹ ۽ کر
مولانا ظفر علی (صہ) خان ۽ تب ۽ اتحاد ملت ۽ مردم ہم پر یہ سہ ۽ باور چیزے گوشت
نکنست بلے انگت ہم وہ بازانٹ مارا زوت معلوم بیت کہ ووٹ دیوک ماں اسیلی ۽ پروتی
سر ہو کی ۽ اتحاد ملت (صہ ۳) ۽ دیماں گل ۽ چے مارت۔ او میت انت کہ ثمار را ہ ڇاڑ کے
ات۔ پر دید ۽ ہدوک

محمد اقبال

صہ ۱ مجلس احرار اسلام۔ پنجاپ ۽ یک سیاسی منڈی گلے ات کہ ایشی بن حشت پنجاپ
خلافت کمیٹ ۽ باسکاں ۱۹۲۹ء ایر کت ہے گل ۽ حلینی رو بند جولائی ۱۹۳۱ء ماں لاہور ۽
بو ٹک ات مجلس احرار ۽ بنا کنو کیس باسکاں رو ۽ مولانا سید عطاء اللہ شاہ بخاری، چودھری
اضل حق، مولانا جیب الرحمن لدھیانوی ۽ مظفر خاصیں بختے یات کنگ کرزنٹ آجوئی ۽
جد ۽ جنز ۽ مجلس احرار ۽ کانگریس ۽ مک کت ۽ پاکستان جو ڈنگ ۽ جد اں مسلم لیگ ۽
خلاف بو ٹک۔ انگریز دشمنی ۽ قادیانیت ۽ رد گل ۽ (تحریک ختم نبوت) مجلس احرار ۽ جد
پیداوار ۽ شوندار انت

صہ ۲ مولانا ظفر علی خان (۱۸۷۳-۱۹۵۶) آجوئی جد اتی یک سرچاریں سپاہی ۽ ات کہ
ہر سیم لاقیں مردے بو ٹک آں یک گھمن شاعرے۔ وش فکریں لو زانتے ۽ آس گفتاریں

نندی نمبر ۲

لاہور

جون ۱۹۳۶ء

شرف مندیں جنابِ عالمب

من وقیٰ سیاگ ۽ شے خدمت ۽ رواں دنیگ ۽ اوں۔ ذکریں "ایئرین
ٹائمز" صہ ۽ چندے ہم گون انت ایش گورا اسپور ۽ یک سربدیں دکیلے ۽ نندی انت
من بیلان کے بورڈ ۽ نیمگ ۽ جاری بو تکمیں بیان ۽ ہے منصوبہ ۽ سرجیں چھبر
مان بنت ۽ منصوبہ ۽ سر ۽ تنے وہدی بو تکمیں ایرادانی دلمجی پوسے ہو رہیت۔ ہندوستان ۽
مسلمانانی استیں جاور ۽ گورانی ۽ حکومت دو یانی رملائیں گیشگیں پچار ہم بو نیگ
لویت ہے بیان ۽ اے شیواری ہم گون لگنگ بہ بیت کہ ہندوستان ۽ مسلمانان اگر استیں
منصوبہ کار نگیت ٿا ایوک ۽ ہے نہ کہ ہر چیزے کہ آہاں گو تکمیں پائزدہ سالاں دست
گپتگ آڑا باد دینت بلکن گوں وقیٰ دستان ہما قوی تو ان کے جریدگ کنگ گوں وقیٰ
وستان آڑا چند چند کشت ۽ وقیٰ جند ۽ تاوانی ۽ سبب بنت
شے

سر یا ستر ان کہ من باز مندن و را بیان کرہے: بتا کاں دنیگ ۽ تریں ہے: بیان پکن را در
نیسچ بہ بیت دگہ ہبہ رک آؤ ہے: بیان بہ بیت ایش بو نیگ، کرنٹ

گشتانگ پیو کے ات۔ بلے آئندی ہم تو اریک نرس ۽ نمریو کیں شوں کارے ۽ پیغم ۽ جہ
جھکنے بگ ات آئی تو میں بتا کاں "زمیندار" ۽ مک ۽ ہندوستان ۽ سلان سیاہی کیں تھے
۽ جسرا گلت ۽ رڑن ۽ واہندا کشت۔ آجولی جمد ۽ جنزاں بے میں کارکت انت۔ علامہ
اتمال ۽ گوشتن ۽ رد ۽ "غازی مصطفیٰ کمال ۽ سکار ۽ ترکان ۽ جمسونگ ہر کارے کہ

کنگ مولانا ظفر علی خان ۽ قلم ۽ پنچو ہندوستان ۽ مسلمانان ۽ ٹوبنیتگ ات" مجل اتحاد ملت۔ ایش ہم پنجاپ ۽ یک سیاسی کیس مدنی کیس گلے بو تگ کہ پ نیل پوش ۽ نام کپنگ ات ۱۹۳۶ ۽ جوڑ بوت مولانا ظفر علی خان ایشی کماش در چنگ بوت بلے ہے گل تماں دیر ۽ سر زینا تک۔

ایشان ناگمر۔ انگریزی حالتک کر چہ لاہور ۽ چھاپ ۽ شنگ بو تھت سبھے حالاتک ۽ رایونیت پارٹی عامل آگوں بو تگ کرنے گل ۽ جار ۽ گواہار اس کار مرزیوت بورڈ کل ہند مسلم لیگ ۽ بخاہی پاریمانی گل کہ آئی باسکانی نام قائد اعظم محمد علی جناح ۲۱ مئی ۱۹۴۷ء شنگ کرت اس بورڈ ۽ بارکانی شیخ ۽ لیگم ۵۵ بو تگ (چہ پنجاب ۽ ایشانی رو ۽ علامہ اقبال ۽ نام سری ۾ سکھ ۽ بو تگ)

منسوب سکیم۔ بنے ندی ۽ سکیم بیان ۽ لوزیاں رہنداں آئیگ انت عیشی مول ۽ مراد کل ہند مسلم لیگ ۽ بخاہی پاریمانی بورڈ ۽ مشورانت کے عاقبت ۽ مسلم لیگ ۽ مجمن لانچانی بن شنگ بو گلی بو تک

ا۔ پ بخاہی اسمبلی ۽ نیام درگی کچن کاری ۽ دودعے اے ہبر کلی ۽ نام کنٹائیتگ کہ جا باسک کہ پ صوبائی اسمبلیاں کچن لگن بہت آں یک کل ہند اسلامی دستور ۽ غرب نامی ۽ پد گیرہ بہت بخاہی اسمبلی ۽ اسلامی ہند ۽ ہمار تین خاصیں بخاہی مول ۽ مراد انی لک ۽ قرار ۽ بکتست کہ آں ہندوستان ۽ دوی مسٹریں قوم ۽ رو ۽ مسلمانانی بارواہت۔ جا باسک ۽ ہمار مردم کہ مروچی صوبائی دود ۽ دستور ۽ بیلا بند انت ہاکس پ بخاہی اسمبلی ۽ نیام درگی کچن راہ ہند اس دستور ۽ ہور کنگ ۽ الگہ دار بہت۔ بے گان ۽ یک در آمدیں حکومت ۽ پ عیشی تہاںت کہ قوم اے جمال ۽ کپنگ ۽ چریش گیش ۽ گیش پ زورگ ۽ واہگ دار انت ۽ قوم پ کچن کاری ۽ کل ہند سکیم (بڑاں مسلم لیگ ۽ اسکیم جوڑ کنگ) کہ عیشی پد گیری ۽ در تین صوبائی او میت وار کشتہ ٿا ساگی ہے مردم در ملکی کیس حکومت ۽ اشارت ۽ سرو پیال بہت کہ قوم ۽ راوی سہرو کو ٹکنیں تو ان ۽ یک

جاہ کنگ ء بے سوب بکت

۲۔ اسلامی او قاف ء قانون پنجو کر چہ شہید گنج ء (صدا) تحریره ء درايوت۔ اسلامی رہیدگ زبان، میت ء شرعی قانون ء با بت ء معاملاتی بیان کنگ ء دلگوش دنیگ لوٹیت

صہ شہید گنج:- چلا ہور ء ریلوائی اسٹیشن ء دیم پہ دبلي ورگہ ء روگ ء پولی ٹینکنیک انٹھی
ٹوٹ ء گور ء یک دیر ٹکنیک میستے کہ شاہجہان بارشاہ ء نوبت ء جوڑ کتگ ات۔ میت
ء نزیک ء سکھانی یک یات گیری مسانے بو تگ ہے ہند شہید گنج ء نام ء نام کپشگ و تی
دور ء بار یگ ء سکھان ہے میت پلت۔ بر طانیه دور ء زماںگ ء ہے میت ء پچکر یعنی
ء باز جمد بو تگ انت کہ سوب مندنه بوت انت۔

جون ۱۹۳۵ء شہید گنج میت ء تحریرہ مسلمان ء سکھانی نیام ء دل تپر کی جا ورے
چست کت حکومت ء جا ورے ء قابو ء آرگ ء میت ء چاریں پہناتاں سلاہ بندیں فوچی
پرہ نیاست ہے ہبر ء پیچیگ ء ہم ۴۵ جولائی ء شپ ء سکھان ناگت ء میت ء ڈا
لینگ بنا کت وہ یکہ مسلمانان ء حال ء گپت آں پہ میت ء رکھنیگ ء جسٹ ء جم
بو تنت بلے سلاہ بندیں ارد ء تیر کاری کنان ء بازیں مسلمانے شہید کت انت چوش یک
مرنیں جنز ء چن لانچے بوت مسلمانان بادشاہی میت و تی بخاہ کت ء سول نافرمانی بنا کت
حکومت ء مسلمانیں سرو کان ء وزگیر کت بلے چن لانچ ایری مادنہ بوت فروری ۱۹۳۶ء
قائد اعظم محمد علی جناح شہید گنج میت ء جھپڑہ ء گیشینگ ء لاہور ء آنک آنی گوں
گورنر گند و ندے کت سیاسی بندی چڈا ت انت گوں سکھانی سرو کان دچار کپت ء آہاں
پوت ماں و تی سمل ء رضا کت۔

میت ء پچکر نیگ ء شہید گنج ء قانونی دیپانی کمیٹی جوڑ کنگ بوت کہ آئی ضلعی
عدالت ء دعوی پیش کت کہ میت ہر چوں کہ ہ بیت میت انت مسلمانان ء ایشی تا
نمزا و انگ ء حق دنیگ بہ بیت ضلعی عدالت ء ہے دعوی رود کت، دز بندی ماں ہائی کورٹ
ء بوت ۱۹۳۸ جنوری ۱۹۴۱ء ہائی کورٹ ء ہم ہے دعوی رود کت۔

اکتوبر ۱۹۳۲ء مسلم لیگ ۶ سالیں پھی ۶ ماں لکھنؤ شہید گنج میت ۶ ہبہ رنڈے پر اپار آٹک ۶ پرشی حق ۶ یک قراردادے منظور کنگ بوت بید چریشی ۳۰ جنوری ۱۹۳۸ء مسلم لیگ ۶ ماں دہلی ۶ یک پھی ۶ بوت صیشی تاجار پر لیگ بوت کہ شہید گنج میت ۶ دست گرنیگ ہندوستان ۶ مسلمانانی یک ۶ تاکیں لوٹ انت اے گیش گیوار ہم بوت کہ یک فروری ۶ جگہیں ہندوستان ۶ شہید گنج ۶ روچ دارگ بیت۔

ندی نمبر ۳

۱۹۳۶ جون ۲۵ مژاہداریں جناح صاحب

سرسکندر حیات (۱) یک دور روچ بیت کہ چہ لاہور ۶ سرگپتگ منی گمان انت کہ آں سمجھی ۶ گوں شاد چار کپیت ۶ لیتیں الی ۶ میں معاملاتاں شور ۶ مسئللت کنت۔ ذی بیگاہ ۶ دولتہ صہ ۲ منی گندگ ۶ آٹکگ ات آنہی گوشگ ات کہ یونینیٹ صہ ۳ پارٹی ۶ مسلمانیں باسک چو شیں جارے ۶ شنگی ۶ باڑ انت کہ جادو رتیں معاملاتاں کر مسلمانان کل ہند کم یکھیں اے انت گیش گیوار ۶ مسلم لیگ ۶ فیصلہ ۶ قبول کنتت ۶ صوبائی ۶ اسبلی ۶ آں گوں کجام یک در مسلمانیں گلے ۶ پھوڑیں عمد و قلنہ کنتت بلے ہماڑو لے ۶ کر (صوبائی) مسلم لیگ ہم چو شیں جارے بخت کہ ہما باسک کہ آں مسلم لیگ ۶ نکٹ ۶ گیتن بنت صوبائی اسبلی ۶ کا بینت آں تھا گوں ہما گل یا ہما شریک ۶ ہمکاری کنتت کہ آئی تا مسلمانانی یکھ چ کلاں زیاست بہ بیت منت وار باباں کہ وقی سری واند ائی ۶ سئی بکن ۶ کے ہے تو جیز ۶ بابت ۶ تھی خیال چے انت گوں سرسکندر حیات ۶ ہر گپ ترانے کہ بیت چہ آئی آسر ۶ ہم سئی کن ات۔ اگر شما آڑا سنینگ ۶ سوب کت تا گوں ماہور بونیگ ۶ دور ۶ ہبہ نہ بیت

امیت انت کہ شانچرات

شے دل پک

محمد اقبال

صہا سر سکندر حیات ۱۹۵۲ - ۱۹۲۲ پاکستان ۽ جوڑ بونیگ ۽ پیش پنجاب ۽ سیاست
گراں ڏیگیں مردے ات آئی سیاسی گیں ۱۹۲۷ء ٻالا پوت کر پنجاب ۽ قانون سازیں
اسپلی ۽ باسک ڳیجن بوت ۱۹۲۹ء سرفصل حسین ۽ مرگ ۽ رند یونینیٹ پارٹی ۽
سرو گپ ڊرچنگ بوت - قانون ہند ۱۹۳۵ء رو ۾ ۱۹۴۷ء پنجاب ۽ وزیر اعظم ڳیجن بوت
ہے سال ۽ ماں لکھنؤ مسلم لیگ ۽ سالیئی دیوان ۽ بہرے گپت کہ گوں قائد اعظم محمد علی
جناح ۽ عدو قوئے کت کہ یونینیٹ پارٹی ۽ مسلمانیں باسک مسلم لیگ ۽ ہورہت - بتے
عد قول "جناح سکندر" ۽ عدو قول ۽ ڈام کپت

صہ ۲ میاں احمد یار خان (۱۸۹۶ - ۱۹۳۲) پنجاب ۽ یک نای کمیں سرو کے ۽ یونینیٹ
پارٹی ۽ ساہ ۽ ارواح ات یونینیٹ ۽ نوکیں بار گیگ ۽ آئی کاردار ڳیجن بوت اپریل
۱۹۳۷ء پنجاب اسپلی ۽ چیف پارلیمانی کاردار بوت - آں واجہ اقبال ۽ مزینیں منوں
گرئے ات گوں شعرو شاعری ۽ ہم کم ۽ ناکم ٿئے داشت ہے واجہ پنجاب ۽ یک پیشی
وزیر ۽ پاکستان ۽ ماں برطانیہ ۽ سفیر میاں ممتاز محمد ولدانہ ۽ پت ات

صہ ۳ پنجاب یونینیٹ پارٹی - چہ پاکستان جوڑ بونیگ ۽ پیش پنجاب ۽ گلائیں
مشترس سیاسی گل بوگ کر ہے گل سرفصل حسین ۽ جوڑ کت سرفصل حسین (۱۸۷۷ء - ۱۹۳۶ء)
ہندو ۽ مسلمانی تپاک و یکوئی ۽ کار بکنت -

نمدی نمبر ۳

میور ڈلاہور

۱۹۳۶ گست ۱۹۳۶ مژاہداریں جناح صاحب

ہیل انت کہ چریشی ۽ ساری تنو شتر کر گلیں نمدی شمارا درست کپتگ - پنجاب ۽
پارلیمانی یورڈ ۽ یونینیٹ پارٹی ۽ نیام ۽ پ سل ۽ گپ ۽ تران بونیگ ۽ انت ہے پیمنیں

سل ۽ بابت شے خیال چ انت ۽ پریشی شماچونیں شرط ۽ توجیز دست؟ من حالتاکے ۽ و
ننگ کر شما بگال ۽ صدار پر جاپارٹی ۽ پار لیمانی بورڈ ۽ نیام ۽ سل کنایتگ میشی دو، ۽ شرط
چ انت من ۽ سئی بکن ات پریش کر پر جاپارٹی ہم چو یونیفت ۽ فرقہ بندی ۽ حق ۽ نہ
انت پریش ۽ گوں بگال ۽ بہر ۽ نہیں گ پ شما سیت مندیوت کنت۔

امیت واراں کر شما پ خیر ۽ سلامتی ۽ ات

شمے دل پنگ

محمد اقبال

صہ اک رنگ پر جاپارٹی۔ بگال ۽ یک فرقہ بندی ۽ آجو کیں سیانی گلے ماں ڈھاکہ 1923ء
جو ڙنگ بوت مولوی ابو القاسم فضل حق (1810-1912) ہے گل ۽ کماش ات ہے گل ۽
کہیں مول ۽ مراد بگال ۽ کشار کارانی گھتری بو ٹگ

نمدی نمبر 5

لاہور 20 مارچ 1937ء

مزاہداریں جناح صاحب

منی خیال انت کر شما پنڈت جواہر لال صہ انسرو ۽ ہما گشتاک صہ کر آنی کل ہند نیشنل
کونوںش ۽ کسی، وننگ میشی سطر ۽ لیکاں ہندو ۽ ۷۰ اے گے کہ کار مرزا ننگ آڑا ٹبا جو ایہ
مار ٹگ تاں حدے ۽ کہ میشی شریداری گوں ہندوستان ۽ مسلمانان انت من خیال کنیں
کہ شما چ چریشی شرسرپد ات کہ تو کیں صہ 2 دستور ۽ ہندوستان ۽ را کم ناکم یک بے
دوریں موہے ڈاٹگ کہ آں ہندوستان ۽ اسلامی ایشیا ۽ عاقبتی سیاسی دیسکی ۽ دیماداران
۽ پ قوی ڈولے ۽ و ترا سرجم بکن اینت ہر چنت ۽ کہ ماگوں ملک ۽ انگر گہ رژن واہن دیں

گلاں ہمکاری ۽ باڑائیں پدا ہم مارا ہے حالین ۽ مارشت ۽ سنگہ بیت کہ ماں ایشیاء اسلام
 ۽ اخلاقی ۽ سیاسی کمیں گھاد ۽ مجتی دار مردان مزینیں حدے ۽ مسلمانانی تیوگ ۽ ٹھکمیں
 سرجی انت۔ پرانکہ منی صلاح ایش انت کہ کل ہند نیشنل کونشن ۽ یک اثرمندیں پسے
 دنیگہ بیت شمازو تاں زوت ماں دلی ۽ یک کل ہند مسلم (صہ ۵) کو شنے بکن ات کہ آئی
 تاپ بہر زورگ ۽ نوکیں صوبائی اسپلی باسکان ابید دگہ سر کرد گیں مسلمانیں سرو کاں ہم
 بلوٹ ہے کونشن ۽ گوں پورا کمیں گھاد ۽ بنجی کمیں گیش گیوار ۽ بیان بکن ات کہ سیاسی
 کمیں لیکا ۽ ہندوستان ۽ مسلمان ملک ۽ تما یک جتا کمیں گوناپے ۽ واہن انت ایش سکی ۽ الہ
 انت کہ ہندوستان ۽ تما چہ ہندوستان ۽ ڈن ۽ جمان بر انت کہ ملک ۽ تما چھڑو کمیں مالی
 جھیر ڏہ جھیر ڏہے نہ انت پا اسلامی لیکا ۽ مارشت ۽ دود ر بیدگی جھیر ڏہ ہندوستان ۽ مسلمانانی
 نیام ۽ تو تل ۽ تو کاں گیش از ر گلگیں آسرداریت چیک چنکے ۽ دی ایش چہ سیاسی کمیں
 ججال ۽ کم تراز شیگ نہ انت۔ اگر شما چوشیں کو نشے جم کت بکن ات ۽ ایش پا
 مسلمانیں اسپلی باسکان آہانی چکا سے بیت کہ چوشیں باسکان ہندوستان ۽ مسلمانانی بل ۽
 واہگاں چپ ہیں گل جوڑ کنگ انت کہ مول و مراد ۽ سنگ ۽ گنگرت۔ سریار ایش کہ
 ہندو آنی دیم ۽ مسلمان و تی دود ر بیدگی وجود ۽ ڈلگ چارکت نکنست۔ من لئیں روچانی تا
 دلی ۽ کامیں ہے ارز ٹیکیں ہیر ۽ گوں شما ثور ۽ صلاح کنیں۔ من افغانی سفارت خانہ ۽
 دارین اگه شمارا دست گئی وار بد یکنیت ٿا ہموداں بیگ ۽ شے گند و نند بوئیگ لوٹیت۔
 منت وار بیاں کہ ہے نندی ۽ پسو ۽ لئیں سطر زو تاں زوت نو شنے کن ات

شے دل پہک

محمد اقبال

بار ایسٹ لاء

سرزیاست ایشی پہلی ۽ لوٹاں کہ منا چم دورے ۽ گپتگ ہے نندی من چہ دگہ سنگتے ۽
 نو شنے کنایتگ

پنڈت جواہر لال نہرو (۱۸۸۹=۱۹۶۳) کل ہند نیشنل کانگریس ۽ سروک بوئگ چہ بندات ۽

سیاست ۽ بہر گپت گ ۱۹۲۹ء کا گرلیں ۽ کاردار یوت چریشی گذبازیں رندان کا گرلیں ۽
 کماش ڳین ٻو گہن ہندوستان ۽ آجئی جہدان چندی گشان ۽ نظر بندی ٹک آجئی ۽ رند
 ہندوستان سری وزیر اعظم یوت تاں وی مرگ ہے منصب ۽ سر ۽ ٻو گہن
 ۲۔ گشانک۔ پنڈت نہرو ۽ ماں ہندوستان ۽ مسلمانی جمائیں وجود نہ ملتگ ات بلکن گو
 شتگ ات کہ ہندوستان ۽ اصلی جھیڑہ مالی گئیں تک انت
 ۳۔ آل انڈیا یونیورسٹی کونشن ۱۹۲۶ء گھن کاریاں کا گرلیں ۽ پیداواریں سوبے ر
 ستگ ات تہ کا گرلیں ۽ کماش پنڈت جواہر لال نہرو ۽ امارج ۱۹۲۷ء ماں دہلی ۽ کل ہند
 قوی کونشن لوٹائیتگ ات میشی تباہادر تینیں باسکاں بہر گپت کہ کا گرلیں ۽ گلک (نکت)
 ۽ سر ۽ جمائیں نو کیں اسپلیاں گھن ٻو گہن ٻو گہن انت
 ۴۔ کل ہند مسلم کونشن:- علامہ اقبال ۽ واہگ ٻو گہن کہ آل انڈیا یونیورسٹی کونشن ۽
 جواب ۽ کل ہند مسلم کونشن لوٹگ ہے بیت بلے کونشن یوت نکت البت اپریل ۱۹۲۶ء ماں
 دہلی ۽ یک کونشن ٻو گہن ات کہ آنی تباہای ۽ صوبائی اسپلیاں گھن ٻو گھنیں باسکاں بہر
 گپت ۽ آہاں پاکستان گریٹ ۽ جزم نوک کت۔

نمدی نمبر ۸

لاہور

۱۹۲۷ء اپریل ۱۲

مژاہد اریں جناح صاحب

دو ہفتگ بیت کہ من پہ شامندی ۽ نوشہ ستگ ات نزاں اس رست کہ چون۔ ما
 نمدی من پہ شامدی ۽ ڈس نشان ۽ نوشہ ستگ ات۔ وہ یکہ منی جند دہلی ۽ شتگ ڏ من
 ۽ حال ۽ گپت کہ شماچ او داں سر گپتگ ات من و تی ہماندی ۽ ہے۔ تو جیز پیش ستگ
 ات کہ ما را پہ دم دستی کل ہند مسلم کونشن (کجام شرے ۽ کہ بیت) پہ مثال ۽ دہلی ۽ لوٹا
 ٹینگ حکومت ۽ ہندو داں یک رندے پہ اچہ ہندوستان ۽ مسلمانی راہند ۽ سئی ستگ

لوٹیت

چوش کہ جاور نگیگ بو ان انت بخاپ ۽ مسلمانی نیشنل چہ لئیں سیاں کہ آہنی تل
 ۽ توک ۽ مان دنیگ (اے وہد) الی نہ انت کا گرلیں ۽ نیمگ ۽ گیش بو ان انت منی
 گوں شاد بندی انت کہ ہے بابت ۽ گد چارے بکن ات ۽ زوت گامے بزیرات۔ کل
 ہند مسلم لیگ ۽ لیکار ۽ جاریک رندے پداشگ بہ بیت۔ اگہ چ کونشن ۽ پیر سر کرد گیں
 مسلمان سروکانی یک تر ۽ تابے ہم بہ بیت ٿے کونشن لازم سوب مند بیت۔ منت واریاں ہے
 نندی ۽ پسو ۽ تو سری واندی بدے ۽

شندل پاک

محمد اقبال

بار ایسٹ لاء

صدا علامہ اقبال ہے روچاں نادر اہات و تی طبیب حکیم نایینا نیض ۽ ڈسگ ۽ دہلی ۽
 شستگ ات انڈین نیشنل کا گرلیں: ہندوستان ۽ کمن تر ۽ مسٹریں سیاہیں گل کہ آہی
 بن حشت ۱۸۸۵ ۽ یک اگریزے اے اوہیوم ۽ ایریکریگ ات ہندو مزینیں لیکھے ۽ ایش
 تماہر گپت انت بلے مسلمانی لیکھ ۽ کتر ۽ کا گرلیں ۽ نیمگ ۽ دلگوش دات۔ مان
 کا گرلیں ۽ ہندو زیاست ۽ زور مند بیوت انت چوش ہندو آئی سیت ۽ پ ہم کا گرلیں ۽ دیما
 تر چارات ہے سب ۽ مسلمان و تی جائیں گلے مسلم لیگ جوڑ کت

نندی نمبرے

لاہور

۱۹۳۷ء مئی

مڑاہاریں جناح صاحب

شندی ۽ تورہ منت۔ من ۽ ہمار گتے ۽ رستگ۔ اے احوال ۽ من بازو ش ۽
 گل میشگن کہ مسلم لیگ دستور ۽ چن لانچانی بابت ۽ ہابد لیانی بابت ۽ کہ من نوشہ کتگ

ات آں شے فکرء خیال بو تگ انت ایشیء بیچ ننگ نیست کہ ہندوستانء مسلمانی نگیگیں جاورء شمارا پورائیں مارشت است مسلم لیگء رانیت ہے گیشگی بیت کہ آں ہندوستانء سرکردگیں تپہانی یک گلے بیتء نامنیت یا لس مسلمانی کہ آہاں تاں اے وہدء کڑوے حالینی سپاں ایشی تا (مسلم لیگ) ہندلیء ولگوش ننکھی منی جندء گمان ایش انت کہ سیاسی نئیں کجام گلے کہ لس ہمک مسلمانء گھتریء ماں زماں بیت ہے استمانء دلکشیء سبب نہ بیت

نوکیں دستورء چیرا مزینیں سرکاری منصب تہ سرکردگیں تپہانی زہ ذاتء خاطرء ر کھتگ انتء ٹنچی کیں نوکری وزیرانی سیادیہانی ندر بہت دگہ معاملاتاں ہم مئے سیاسی نئیں گل بولائ پ مسلمانی گھتریء گبودیء پچھر بیچار کنگء گزر نمار تگ۔ نگنء بخجال روچ روزینی نگیگ بو ان انت مسلمان اے ہبرء مارنگء انت کہ چ پدی دو صد سالاں آں گدارےء کپان انت۔ لس خیال ہمیش انت کہ ایش سبب ہندو شاہو کاری (بیتء بیان)ء زر زور اکی انت۔ ہے مارشت کہ ایشی تادر ملکی نئیں حکومتء دست ہم گون انت انگلت سرجیں ہنکھےء اور انگاز ننکھی بلے روچے پخوش الہ بیت کہ جواہر لال خروء دین میزاریں اشتراکیت مسلمانی ریسے گے ٹنچی اثر مند نہ بیت۔ براں اے وہدی ڈک ایش انت کہ مسلمانی نیز مندیء در چارہ پئے انت مسلم لیگء درستیں عاقبت ہمیشی سرء اٹنگ کہ آں ہے بخجالء گیشینگء چونیں جدے کنت۔ اگه مسلم لیگء ہے در حقء قولء قرارے نکت تہ من سداں کہ مسلمانیں استمان چو پیشء وڑء گوں آئی چکار نکنت۔ بخجاوڑی ہبرے کہ اسلامی قانونء کار مرزاۓ ہمیشی گیش گیوار است۔ نو نیں فکری راہ شونء ہمیشی تا گیش دیم کنگزء او میت انت اسلامی قانونء در ارجعء جمل بینیں چارء تپاںء رند من ہے آسرء رنگن کہ ہے راہنہندء قانون اگه گوں پہمندگی کار مرزا بیت تہ پہریک مردمء کمء ناکم روزء حق سو گہ مانیت بلے اسلامی شریعتء کار مرزا یا کہ بودناک کنگ بید چے یک اسلامی نئیں ریاست یاریاستاں اے ملک دگہ ہنکھے بوت ننکھت چ سال بخاراں من پریشی سد ک اون

ءُنوس ہم منی ایکاں انت کے مسلمانانی نیز مندی (لگن ۽ وسیلہ) ہندوستان ۽ ہیرا یعنی ۽ بر جاہی گوں یعنی ۽ سرو سیاری کنت۔ اگہ ماں ہندوستان ۽ پچھوتوت نکنت ٿو دوی راہ گس جگلی انت کے اگہ راستی چارگ بہت ہندو ۽ مسلمان ۽ نیام چہ لشک وہ بخاری انت

اشتراکیت:- یک سیاسی کسی لیکائے کے ماں ریاست ۽ یک نپری (یک کسی) ملکیت ۽ گار کنت ۽ حاصلات ۽ درستیں و سیوداں ریاست ۽ اختیار ۽ دست۔ کارل مارکس چہ کلاں پیرو ایشرا علیٰ فکر ۽ گوناپ دات بلے ہے لیکاء ۽ دیرنی بازو دیر ۽ رست اشتراکیت خدا ۽ منوگر نہ انت پر لیش ۽ ایشرا بے دینیں اشتراکت گوشنگ بیت مرو چاں روں، چین ۽ رو آسانی یورپ ۽ بازیں مکاں اشتراکیت ۽ زور انت۔ (اشتراکیت اے دور ۽ ہاسر نیا تکنگ کے برزا ۽ آنی پچھ آرگنگ بو گوں بر زی سطراں منی تاکی لازم نہ انت صابر) من ۽ ترس انت کے ملک ۽ لشک بہراں چوکہ قبلی قطبی ہندوستان انت فلسطین ۽ دا سپاں دیمامہ ایت۔ جواہر لال نstro ہندوو اپنی سیاست گوناپ گیری ۽ گند پورند ہم ہندوو آنی نیام کشت کشار ۽ سب بیت۔ اشتراکی اس واجہی ۽ بر ہمیت ۽ نیام ۽ ٹاکو ربر ہمیت ۽ بدھ مت ۽ ٹاکو رجتا میں رنگے دریار نت۔ باریں کہ اشتراکیت ۽ عاقبت ماں ہندوستان ۽ بدھ مت ۽ ڈول بیت کہ نہ۔؟ من ہے بابت ۽ چھیں پیشگو شی ۽ نکنیں بلے منی فکر ۽ ہے ہیر گیشنگ کہ اگہ ہندو دھرم ۽ اشتراکیت زرت ٿو تو ٿی ہندو دھرم گار بیت پا اسلام ۽ اشتراکی استماں واجہی مت بدل ۽ رنگ گوں اسلامی شریعت ۽ زورگ و تیگ گنگ چھیں انقلابے نہ بیت کبن اسلام ۽ حقیقی پہکنگی ۽ نیمگ ۽ واتری ۽ بیت استیں اڑ ۽ جبال اپنی گیش گیوار پا مسلمان چہ ہندو و اوں بگوئیکه ارزانترات مسلم ہندوستان ۽ جمال ۽ جھیر ڇھانی ارزانیں پتھئے ۽ گیش گیوار گنگ ۽ ہے ہیر الی انت کہ ملک ۽ یکے یا گیشیں اسلامی ریاستاں بھر گنگ بہت اوداں کہ مسلمان لیکھ ۽ گیش بہت۔ باریں شے تمیات ۽ تیاس ۽ انگت ہے وہ نیا حتگ؟ بوت کنت کر جواہر لال نstro ۽ دین پیزاریں اشتراکیت ۽ گوں شاشر تریں پسوے بہت

ہر چوں کہ بیت من و تی خیال پیش کر گئ انت ہے او بیت ۽ پشت ئے کہ شادوتی تران
 یا کہ مسلم لیگ ۽ آیو کیس مچی ۽ نیاد ۽ بحث تران ۽ ایشی سر ۽ پ د جمعن ۽ دل ایمنی د گوش
 گور کن ات۔ اسلامی ہندوستان ۽ او بیت انت کہ ہے تازر کیس بار گیگ ۽ شے پھدگی ۽
 رژن اسیں بھیر ہانی یک نہ یک شریں گیش گیوارے کت کنت
 شے دل پاک

محمد اقبال

سر زیاست:- گوں ہے ندی ۽ منی نیت بو گک کہ حال تاکانی تاشے نام ۽ یک پیش ندی
 نے چھاپ کلنا یتناں بلے مزینیں بیچارے ۽ رند من ہے آسردر گھٹ کہ اے وہ پچو شیں
 کارں نہ سبیانیت

صد ا بر عینیت براں ہندو مذب ک باز کمن ۽ دیر یکیں مہند بے۔ گوں خاصیں سخت ۽ یا کہ
 خاصیں نامے ۽ سر ۽ سیادی نکفت بلکن تحریریں وہم ۽ بے نیں سخت ۽ جوڑا نت۔ ہندو
 راجی زند گلی ۽ ذات ۽ زریات ۽ منوگر ۽ پد گیر انت۔ ہندو شہزادانت منوچ ۽ و تی
 کتاب ”منوکی سمرتی“ ۽ در تیں بنی آدمی چارزاداں ہر کر گک انت۔ برہمن، کھشتري،
 دلیش ۽ شودر۔ برہمن ہڈ ۽ نسب ۽ چہ کلاں گکن انت۔ کھشتري بہادر جنگوں، دلیش
 دہقان ۽ بیلار بلے شودر چہ درستاں جمل تر ۽ کم سب زانگ بیت

بدھ مت۔ الش ہم یک کمن دیر یکیں الہای نہ بے کہ ایشی بن حشت گوم بدھ ۽ ایر کنگ
 بدھ مت خدا ۽ شون ۽ نہ دشت بلکن چیزے اخلاقی رو حانی سرسوچ انت کہ مہند ب ۽
 درو شم اش گپتگ۔ گوم بدھ ۽ نزء زندانو ہانی او تاک انت، دور گ بنی آدم ۽ نصیب
 ۽ طالع چہ ایشان آجوئی ۽ عرپ و تی هل و اہگاں ایر جیگ پا مال گنگ چہ زند ۽ چد ۽ در
 ردگ رہبانیت (چہ ہر چیز ۽ بے پروا) بونیگ تھا انت

مڑاہداریں جناح صاحب

شے نو شت کنگیں نمدی ذی پکن سریوت۔ باز تورہ عنیت۔ من ائی اوں کہ شما باز دست
کنیں مردے ات بلے من او بیت کنیں کہ منی کا گد گد نمدی ع ر د گر پچک ع پھری نہی
ات۔ اے وہ دعے کہ قلبی قطبی ہندوستان بلکن جلکسیں ہندوستان ع سیہ گواتے سر زورگی
انت ایشی دیم ع تنا شے شای مہندیں سروکی قوم ع ر کھنیت سوگہ داشت کنت۔ من
عرض کنیں کہ مارا حالینی گس جنگی ع حالت ع چاگرد کنگ۔ آگہ ارد گلپوس مبیت ڈے ہے
گس جنگی ع دمان ع تاشمارے رسیت چ پدی چنت ماہ ع ہندو مسلمانی نیام ع ڈاہ ع
شورے ع سرز رنگ۔ تنا قطبی ایرشت ع ہندوستان ع کم ع کترتے ناکوریو تک انت چہ
ہندو سکھانی نیسیگ ع کم ع کترچار رند ع رسالت ع کمشرنی ع بے ادبی بو تک انت کہ ہے
ہر چاریں معاملاتاں بے ادبی کنو کان ع کشگ بو تک۔ نندھ ع کلام پاک سوچک ع ڈاہ ہے
ہم رستگ۔ من ہے در تین جاور ع شری چار ع پیاس کنگ من سد کان ک کہے احوال
علامت نہ مذہبی انت نہیں کہ مالی و سیدو ع بلکن بیرگ ع سیاہی انت کہ مسلمانی بازی ع
صوبہ ع ہم ہندو ع سکھی مسلمانیاں ہرم پیمار دنیگ ع انت نوکیں دستور ہم بھیں ٹھیکے ع
ر دیندا تک وزارت ہم و اجیں کار و ای کے کت نکنت بلکن آہاں ع ووت گوں مسلمانیاں
ناروا ایکس کار کنگی ہت کہ ہاہنی سر ع کر وزارت ع چھترش اڈ تک آں وش ہے بنت چوش
سر اکنگ بیت کر وزارت نیچ غیر بادپور انت۔ چوش ہے ہر گیشتگ کے چوشیں دستور
ع ر د کنگ۔ ہے مئے گوار ناصیں سبب امتننت من ہے پھو مار تک کے گو شے نوکیں دستور
ہندو و ان ع وش کنگ ع ر دیندا نیگ بو تک۔ ہندو بازی ع صوبہاں ہندو نہیں لیکھ ع باز
انت کہ آ مسلمانیاں بیرگ ع ڈاپار کنت البت مسلمان صوبہاں مسلمان ہندو و آنی سر ع
ائی یسے ع نا زایج کنگ بو تک انت۔ منی خیال ع چڑا تک گمان بیت کہ سپتہ دستور
ہندوستان ع مسلمانیاں ع بے کساس زیان رسیگ ع بیت ع جو ڈکنگ بیتگ، ہید چ بیش ایش

مالی کیس دا گپت ۽ ہم مان نہ انت کہ پہ مسلمانوں سکنڈنی گوناپے در آور تک
صدا کیوں ایوارڈ ہندوستان ۽ تا مسلمانی بونیگ ۽ تنا نیت بلے چوشیں قوے ۽
تنا منگ ۽ سیاسی کیس ہنسے ۽ قبول کنگ چہ کار ۽ کیت کہ آئی زندگانی پد متگی در چارہ
شون داشت کفت یا کت بلکہ پھر ۽ سیت مند نہ انت۔ کانگرلیں ۽ صدر رہنگی ریسلاس
چہ مسلمانی سیاسی وجود ۽ مکران

کیوں ایوارڈ:- گول میز کافرنس ۽ فرقمانی مجھیڑہ ۽ باسکی ہبرنگیشت ۱۹۳۲ء ۱۱۶ گست
الگستان ۽ وزیر اعظم ۽ جارے شنگ کت کہ ہے جار ۽ رو ۽ ہندوستان ۽ جاتا خائیں
فرقمانی باسکی ۽ گیش گیوار کت۔ ہے جار کیوں ایوارڈ ۽ نام ۽ نام کیت کہ عیشی رو ۽
بیدچہ مسلمانوں سکھ، عیسائی ۽ پہ ہندوستان ۽ کم نسبیں (شودرانی) ملوک ۽ جنار پہندیں
مکمن کاری ۽ ذوز دشمنگ بوت۔ بجاہی اسلامی ۽ مسلمانی باسکی ۽ میاں لیکھ تو گیں دیوان ۽
یک سہیکے منگ بوت سندھ ۽ راجتا کیں صوبے جو ڙکنگ ۽ لوٹ قبول کنگ بوت۔
بجاہی نوکریاں تا مسلمانی حق یک چار کے ۱/۲ گیشینگ بوت۔ کڑوے نزو ریانی پھیگ
۽ ہم مسلمانوں ہے جار پیا پھیر کت۔

ہندو آنی یکد گہ سیاسی کیں گلے "ہندو مہا سماج" (صہ ۲) کہ من آڑا ہندو والی ۽
حقیقی گل ۽ وڑا لکھاں اے آئی بازرنداں جار پر نیتگ کہ مان ہندوستان ۽ یک تاکین
ہندو مسلمان قوے پھر بوت نکت چوشیں جاور ۽ دیواروں ہے پہک ۽ گیشیکیں
گیوارے بیت کہ مان ہندوستان ۽ ہیرا یکنی ۽ بر جانی ۽ ملک نو کسر ۽ بر کنگ ہے بیت کہ
آئی بر کنگ ۽ بن مدنی او بادگی ۽ زبان ۽ بیات ۽ بیت۔ چندی الگستانی شہر زانت ہم
ہے ہبر ۽ پھوش ارثت ہے دستور ۽ ہمراہی ۽ کہ ہندو مسلمانی نیام ۽ ڈاہ ۽ سور جزان ۽
کا یکنی آں پھیلانی پھانی پاچ کنگ ۽ کوتے انت۔ ملک ۽ تا حالیتی جاور چون انت من ۽
گیر کیت کہ لارڈ لو تھیان (صہ ۳) دیم پہ الگستان سر گرنیگ پیش گوں من گوشنگ اٹ کہ

تھا منی گرتو (سکیم) ہندوستان ۽ دور گافی درمان انت بلے ایشرا کار مرزا نگ ۽ ۲۵ سال در کار بنت پنجاب ۽ چیرے مسلمان ماں رو کپتی ہندوستان ۽ مسلم کانفرنس ۽ چن لائچ ۽ انت کہ ہے تو جیز سکی ۽ اثر مندیو ان انت من گوں غماڑا ک کناں کہ مئے قوم اگٹ سرجم نو تگ نیں کہ آنی رسائل چوشیں سپہ دی کی است بلکن چوشیں کانفرنس اگٹ وہ ہم نیا تک گ۔ ابست منی مارشت ایش انت کہ شمار او تی گشانک ۽ کم ۽ تاکم پھنس چن لائچ ۽ نیمگ ۽ ال ۽ اشارت لگ ک لویست کہ رو کپتی قطبی ہندوستان ۽ مسلمان نیٹ ہے راہ زور گی انت۔

منی نزء ٿڌ نو کیں دستور ۽ ہندوستان ٿیو گ ۽ یک بخا ٻے ۽ گڈت نه بیت چوشیں صلاح ٻے بیت انت مسلمانیں صوبہ ایک جتا نیں بخا ٻے ٺایں گ ۽ ہا گیگ کہ من برزا آنی پچار کنگ ایکیں راہ انت کہ گوں ھیشی کار مرزا ۽ ماں ہندوستان ۽ ہیرا گھنی بر جاہ بیت ۽ مسلمان چہ در مسلمانی بھوتاری ۽ رکھنیت بیت رو کپتی قطبی ہندوستان ۽ بگال ۽ مسلمان چھے نہ جاتا نیں قوے لیکھ گ بہیت کہ آہان ۽ ماں ہندوستان ۽ در چہ ہندوستان وست واجھی بر سیت

ہندو مہا سماجہ:- یک سیاسی نیں گلے کہ پیشی قرن ۽ بندات ۽ جوڑ بوت ہے گل ہندو الس ۽ جتا نیں قوے لیکھیت آں جیں قوے ۽ بابت ۽ یہ نہ داریت۔ لالہ لاچت رائے ڈاکٹر موچھے ۽ ساور کر ھیشی سر کرو گیں رہشوں بو تگ انت لارڈ لو تھیان (۱۸۸۲-۱۹۳۰) انگلستان نواب ۽ سیاست گرے ات گول میز کانفرنس ۽ انگلستان ۽ باسکے بو تگ ات ۱۹۳۸ ۾ منی گرتو (سکیم) ۽ مول علامہ اقبال ۽ ہاتو تھیز کہ آنی منصب ۽ ہم بو تگ ات صد ۳ منی گرتو (سکیم) ۽ مول علامہ اقبال ۽ ہاتو تھیز کہ آنی ۱۹۳۰ ۽ ماں اللہ آباد ۽ کل ہند مسلم لیگ ۽ سالینی دیوان ۽ توی کماشی تران ۽ پیش کر تگ ات کہ (پنجاب، سرحد، سندھ ۽ بلوچستان ہو رکنگ یک اسلامی ریاست جو رکنگ بہ بنت۔ بندات ۽ علامہ اقبال رو کپتی قطبی صوبہ ماں ہو رکنگ ۽ یک جتا نیں اسلامی ملکے جو رکنگ

ءے گواںک چست کت۔ رند ترے ء آئی بگال ء نیمگ دی دلگوش گور کت ہنچوک ہے
نمدی ء علامہ اقبال ء بیدچہ نام گنگیں صوبہاں بگال ء مسلمانی وسیع اجھی پچار ہم
کنگ

منی جد ء خیال چوش انت کر رو کپتی قطبی ہندوستان ء بگال ء مسلمان ہاں کم
لیکھیں مسلمان صوبہاں ڈلگ چار بکتت۔ مسلمانی بازی ء مسلمانی لیکھ ء کمی ء
شرتریں سیت ہمیشی تھا انت کہ آں ہے راہ ء بگرنٹ پریش ء مسلم لیگ دیکھی کم لیکھیں
صوبے ء بدل ء ماں پنجاب ء بہ بیت شرتر انت۔ لاہور اگست ء ماہ نہ ساقیت منی خیال
ء شما لاہور ء اکتوبر ء درنیا ی روچاں کہ موسم گوشہ بیت مسلم لیگ ء پیچی ء لوٹنگ بچار
بکن ات۔ ماں پنجاب ء گوں کل ہند مسلم لیگ ء واہداری گیش ء گیش بوان انت ماں
لاہور ء مسلم لیگ ء دیکھی نیاد پنجاب ء مسلمانی رسگاں نو کیں سیاسی ارواء ہے پیدا گنگ

سبب بیت

شمے دل پہک

محمد اقبال بار ایسٹ لاء

نمدی نمبر ۹

مزاحداریں جناح صاحب

احوال پہک ء گیشتگ انت کہ مسلم لیگ ء راوی در تیں سرو ہیز رو کپتی قطبی
ہندوستان ء تاہم سنگی بنت مسلم لیگ ء دہلی ء شاہنگ ء واجہ غلام رسول (صہ) راحال
دا گنگ کہ مسلم لیگ پیچی دیوان روچ اگنگ نگیشتگ

ہے ہمیں جاوراں من ء گمان بیت کہ اگست ء ستمبر دیوان بوت نکنت پر لش من
یک رندے پدا دیندی کنیں کہ مسلم لیگ ء نیاد پیچی اکتوبر دیام یا آخراء ماں لاہور ء او
ٹنگ بہ بیت ماں پنجاب ء مسلم لیگ ء جم و جوش ہبند ء گیش بوان انت من ء پک انت
کہ ماں لاہور ء ہے دیوان نیاد پ مسلم لیگ ء یک بدی آرگی دیم کنزگ ء گوں الس ء

جو انیں شریداری گام گیڑے ہیت۔ منت وار بان کہ نہیں سطر نو شتہ بکن ات
شے دل پاک

محمد اقبال بار ایسٹ لاء

غلام رسول خان بار ایسٹ لاء (وفات ۱۹۲۹ء) علامہ اقبال ۽ منوگراں کے ات ۱۹۳۳ء اوہد یکہ
علامہ اقبال افغانستان ۽ پادشاہ ۽ لوٹگ ۽ سرءاءً اوداں شتگ ات تے غلام رسول خان
کاردار ۽ پیا آئندی ہمراہ بو تگ ۱۹۳۶ء مان پنجاب ۽ مسلم لیگ ۽ نوکرسیں رو بند بولئیگ ۽
غلام رسول خان مسلم لیگ ۽ کاردار بوت آئندی پنجاب مسلم لیگ ۽ بند بوج ۽ گھتری
کاراں ساڑا گلی کارکنگ ات

نمدی نمبر ۱۰

لاہور

۷ اکتوبر ۱۹۳۷ء

مژاہد اریں جناح صاحب

مسلم لیگ ۽ لکھنؤ پھی ۽ دیوان ۽ چہ پنجاب ۽ مزین کسے ۽ بہرزورگ ۽ اویت
انت یونیٹس مسلمان دھی سر سکندر حیات ۽ کماشی ۽ بہرزورگ ۽ جن لاج ۽ انت۔
مردپی باندات ماچہ پر آشوبیں نوبتے گواہیں ہندوستان ۽ مسلمان اویت وار نت کہ شا
وقی تران ۽ گشائیک ۽ ہادر تینیں معاملاتاں کہ گوں قوم ۽ عاقبت ۽ شریداری کشت آہنی
کامل ۽ گیشگیں رہ شوئی کن ات منی صلاح ایرنگ ۽ انت کہ مسلم لیگ پک قراردادے
۽ دروشم ۽ کیوں ایورڈ ۽ بابت ۽ تو لیکار ۽ جار ۽ بخت یکندے پدا گیشگیں ایت حال
rstگ کہ پنجاب ۽ سندھ ۽ ہم لئین رپشگیں مسلمان ہے گیش گیوار ۽ بدبل رضا انت
کہ ایش ہندو اپنی حق ۽ زیاست سیت مند ہے بیت۔ چوشیں رو دیں خیال ۽ آماجیں مسلمان
چوشیں خیال کشت کہ ہندو اوس وشاں کہناں آں و تی منصبیاں بر جاہ داشت کشت۔ منی

جندِ عوتی ہم ہے خیال انت کے انگستان غ حکومت ہندو ایشان لگ ک لو میت ٿا آں
کیونل ایوارڈ غ سروچیر کنگ غ بیا جھیر کنت پر لیش غ آں (انگستان غ حکومت) ہے جمد
انت کہ تو مسلمانیں ختمانی لکھ کے ایشی تنا جھیر ہے چست بکنت پر مسلم لیگ کو نسل غ
ہور ک بو تکیں ہندو من ۲۸ مردانی لڑے رہندو ایشان واجہ غلام رسول ہے لڑا شمارا
شوندنت۔ من غ ہیل انت کہ ہے کچن گون پورائیں ہوش غ دلگوش غ لگ بیت مئے
ملوک ۱۳ تاریخ غ چہ لا ہور غ سرگرن

فلسطین غ بھیر ہ مسلمان ٹکان فر کر تک انت پر مسلم لیگ غ سیت پائید گاں گوں اس غ
شور غ شریداری غ شریں موبہبیت۔ من ہیلاں کہ مسلم لیگ ہے بابت غ تھنا قرار
دادے پر زوریں واجہ غ منظور کنت بلکن سرو کانی یک دود رسمی نیادے چو شیں راہ
بومیائی ہم کنت کہ آئی تا مسلمان مزینیں لیکھے بہر زرت بکنت چریشی (یک پہناتے غ
مسلم لیگ دلاں جاگہ کنت دگہ نیمگ غ) بلکن عربان ہم نپ رست بکنت۔ منی جند پا
چو شیں کارے غ کہ چہ آئی ہندوستان غ اسلام غ گٹا دے بر سیت کیز غ روگ غ چک
پدنہ اوں۔ رو آسان غ درگہ غ دپ غ یک قبلی چھاوی نے جوڑ لگ (پر اسلام غ
ہندوستان) دویشان پیہارے انت

گوں دل بودیں واہ گاں

شے دل پیک

محمد اقبال بار ایس لاء

ص ۱ لکھنؤ دیوان:- مسلم لیگ غ بیت پنجی سالینی بھی کہ چہ ۱۵ غ تاں ۱۸ اکتوبر ۱۹۴۳ء
قائد اعظم محمد علی جناح غ کاشی غ بوت

ص ۲ فلسطین غ بھیر ہ اسلامی جان غ ازر سیکیں دینی غ سیاسی میں بھیر ہ انت فلسطین
بھیر ہ روم غ کندہ غ شام اردن غ سعودی عرب غ ہم سیم انت اسرا یکل غ (ہموداں) قبلی
استعمار غ لکھ ہے دگ چیر جتگ غ ویلی ریاست جوڑ کنگ مقصد اسلام غ عربیاں نزور
۲۶

لگ جان ۽ شاہگانیں آپی راہ گث دارگ انت کر آزاد سو ۾ گوشت پریش نہ ایوک
 عربی تکانسی جمدم کنگ ۽ انت بلکن تیو گین جان ۽ مسلمان عربی حکومتائی بن ۽ انت
 یک رندے پد ایات کناں کر مسلم لیگ چوشیں قراردادے منظور بنت کجھ یک صونے
 گوں دگه توئے ۽ کیوں ایوارڈ ۽ زیادارگ ۽ عمد قلے کنٹت نیں کر آزاد چوشیں
 اختیارے بیت اے تیو گیں ہندوستان ۽ معاملہ انت تھا مسلم لیگ ہے گیش گوار ۽ حق
 ۽ بوت کنٹت کر شایک گاے دیما بعن ات کر اسیں جاورہ بہ فرقہ داری ۽ راضی بازی ۽
 نہ سیاست۔

ندی نمبرا

لاہور

۱۹۳۰ء اکتوبر

مذاہداریں جناح صاحب
 اویت انت کے شاکل ہند کا گریں کیتھی ۽ منظور گتگیں قراردادوں تک شاہد ۽ سر
 ۽ گاے زیرگ ۽ جاور رکھیتگ - مادرست کا گریں ۽ قرارداد ۽ بابت ۽ شے
 مارشانی رہچاریں - "ریپوون" لاہور ۽ پیسر ۽ ہیشی شرگداری کتھی اویت انت کر
 ہندو آنی خیالات ہم ہمک پتھے ۽ ہیشی خلاف بت - تاں حدے ۽ کہ مسلمانی بہانت
 ایشی اثر باند واب گیوک مہ بیت مارا گل ۽ کارچہ پیش ۽ تھم شرتر گوں جم جو شے لگ
 لویت تاں ہما وہ ۽ ساسارگ گکر زیست تاگ - پنجشیں صوبہاں اسلامی حکومت جو ڙنبو تک
 انت ۽ بلوچستان ۽ ہم گبودی آرگ ۽ گنگ ڙنبو تک

اشکنگ ۽ کیت کہ یونیٹ گل ۽ یک بھرے مسلم لیگ ۽ ہول مراد ۽ دخخط لگ
 ۽ رضانہ انت تاں اے وہ ۽ سر سکندر ۽ آنی گل ایشی سرد تحفظ گر تک مرچی سب ۽
 من حال دستگ کر آں مسلم لیگ ۽ دیکی پھی عنیاد ۽ دار ۽ کنٹت ہنچو کہ آہانی یک باکے
 ۽ من ۽ حال داتگ کر آہانی واگہ صوبائی مسلم لیگ ۽ جن لانچاں نزور لگ انت ہے
 زو تین روچاں شماراچہ در تین علاں سئی کناں پداشے صلاح ۽ گزر بیت کہ ماچ تو

کار بکتیں۔ من اپنے انت کہ چہ لاہور عربی گویا ان اپنیں کم ناکم پر دو شنگے اتنا
پنجاب عروتی اکانت

شے ول پہک

محمد اقبال بار ایسٹ لاء

ندی نمبر ۱۲

لاہور یک نومبر ۱۹۳۷ء

مراہد اریں جناح صاحب

سر سکندر حیات خان گوں و تی گل ع کڑو دے باسکاں ذی گوں من گندو نند کنگے
نیام اتماں مزمنیں وہ دے ع مسلم لیگ۔ دو نیست گل ع اڑ ع کڑاںی سر ع گپ ع تراناں بو تگ
دو کیں شریکانی چے نیمگ اپ حالتاکاں بیان روائیں دئیگ بو تگ انت ہریک شریکے جناح
سکندر عمد ع قول ع حق ع و تی و تی گیش گیواراں کنگ انت کہ چ لیشی مزن پتھے ع ردیں
خیال چست بوان انت پتوکہ چ لیشی پیشی من پ شما

ص ۱ ٹرمپون:- چہ لاہور ع چھاپ ع شنگ بیو کیں کانگریس ہندو خیالانی بالا بندیں
اگریزی رو تاک

ص ۲ پیغام ضوبہ:- پنجاب ۲ سینڈھ قلنی رو کپتی صوبہ سرحد ۳ بیگال د آسام
ص ۳ جناح سکندر عمد ع قول:- اکتوبر ۱۹۳۷ء تاکہ اعظم محمد علی جناح، سر سکندر
حیات خان ع نیام ع گند نند دے پو تگ انت چ لیشی رہی سر سکندر حیات خان ع جاپر ہفت کہ
آل و تی باسکاں سرو سونج کشت کہ مسلم لیگ ع دنارست، چ پر کہ نہ انت مسلم لیگ
پارلیمانی گریجوں کے سر ع اور بندیت بہتے جاپر نہ ترے ع جناح سکندر ع مد ع قول ع نام ا
نام کپت۔ چہ ہے عمد ع قول ع سبب، ع سر سکندر حیات خان ع را مسلم لیگ ع بالا بندی ر
ستگات۔ پنجاب ع وزیر اعظم مسلم لیگ نہ دو بیئیگ نہ آنی سنتانی ہ کاری ع مسلم
لیگ اسی کشاو جوان محکم بوت

نو شتے کنگ ات کہ چنت رو چانی تامن ہے درستیں بیاناں پے شمار و ان دیاں۔ اے
در گت ء منی گوں شاد بندی انت کر ہے عمد ء یک دست نو شتے پکن رو ادا دخت کر
سر سکندر حیات ء آنھی سر راء د سخن لے بنت۔ من سئی اوں کہ چو شیں دست نو شت شے
گئور ء اسٹ۔ پکن زوت رو ادا بدے ات اچ غنا اے جست ہم کنگی انت کہ باریں
صوبائی پاریمانی بورڈ یونینسٹ پارٹی اختیار چیرا آرگ شمار ضایتگ ات پریش ء کہ سکندر
حیات ء گوں من گوشتگ کہ شما پریش رضایتگ ات۔ چو ش آنھی گوشتگ انت کہ
پاریمانی بورڈ ء یونینسٹ گل ء باسک گیش بہ بنت۔ تاں حدے ء کہ منی گمان انت
جناح سکندر عمد قول ء چو شیں چج ہبرے مان نیت

منت واراں کہ ہے ندی ء پوزوت بدے ات مئے مردم ملک ء ترو تاب ء انت
ملک ء بازیں بہراں مسلم لیگ (ء شانک) بوجگ ء انت رو شی ماں لاہور ء نایک شرس
سوپ مندیں الی چھی ٹے کنگ نوں ہے چن جاری وارگ بنت

شے دل پاک

محمد اقبال بار ایس لاء

ندی نمبر ۱۳

لاہور

یک نومبر ۱۹۳۴ء

مڑاہداریں جناح صاحب

گوں سر سکندر ء آنھی بیلان بازیں گفت گزار ء رند نوں نیجی ہے آسرد ر گھنگ
کہ سر سکندر چیشی کترچ ہبرے ء واہگ دارند انت کہ مسلم لیگ ء صوبہ پاریمانی بورڈ
تیوگ ء آنھی دست ء بہ بنت۔ گوں آنھی ء بو ٹگیں عمد ء قرار ء ہے ہبریان انت کہ
پالیمانی بورڈ ء نو کسر ء رو بند بیت ء نیشی نیام یونینسٹ گل ء بازی بیت سر سکندر ء گو
شتن انت کہ شما بورڈ ء تا آنھی بازی ء بھوتاری مبتگ۔ من پدی رو چان ندی ء نو

بستگ ات اچ شاپ سٹنگ ات کر گواشی شاپاریمانی بورڈ اے تایو نینیت اے بازی قبول
کنگ ؟ تاں اے وہد اے شما ہے بابت من اے پونڈ اتگ۔ منی جند اے اگہ پر سے من آڑا
ہانسی اے دنیگ اے پچ عذرے نیت کر چھائی آں واگہ دارانت بلے وہد یکہ آں مسلم لیگ
اے منصب دارانی سرجی بدی اے لویت تے چہ عمد اے قول اے کشک اے لیکاء سرگوزیت۔
خاصیں پئنے اے کر سیکرڈی اے (درگلگ لویت) ہر چنت اے کر آنھی پر مسلم لیگ اے گراں
قداریں خدمت کنگ انت آں ایشی ہم واگہ دارانت کر مسلم لیگ اے مالی و سیودھم
آنھی مردانی اختیار اے بہت۔ منی خیال انت کر پچوشی آں مسلم لیگ اے چیر جنگ اے گار
بیگواہ کنگ لویت۔ صوبہ رہ ملوک اے واہگانی شریں پچھے آر اے داران اے من مسلم لیگ اے
سرسکندر اے آنھی بیلانی دست اے دنیگ اے اگد اے جواب داری اے قبول کت تکنان

صہ ۱ دست نوشت:- نقل، (copy) پر لیشی بلوچی اے من لوز دست نکپت۔ نقل اے جند
بلوچی اے قصہ اے دکایت اے عماناء دنت۔

صہ ۲ نندی نمبر ۱۲۱۴۳ نمبرے ۱۹۳۴ء نوشتبونگ اے نندی نمبر ۱۳۱۳ ہے کتابی تا
ہے تاریخ انت منی خیال علامہ اے یک روچ اے دونندی نوشتبونگ ہے رند اے روی اے کر
ایشی پٹ پول لویت

چہ عمد قول اے کنگ اے پنجاب مسلم لیگ اے قدر شرف اے مزینیں تیلانگ اے تاوان ر
ستگ یونیٹیانی دست کنڈان ایشراچہو گیش تاوان رست کنٹ آہاں تے وہدی مسلم
لیگ اے دستور د سختنہ کر گنگ اے منی زانت اے آں چوش کنگ ہم نہ لوٹشت۔ ماں لاہور اے
مسلم لیگ اے پچی دیوان اے فوری اے بدل آں اپریل اے کنگ لوٹشت منی خیال انت کہ آں
صوبہ اے تو زیندارہ لیگ اے ٹھنگ محکم کنگ اے موہ چارتنت۔ بلکن شماں ات کر چہ لکھتو
اے واتری اے سرسکندر اے یک گلے زیندارہ لیگ رہندا تگ کر آنھی دپڑ اے شانک نوں
جو میں صوبہ اے بوجگ یونیگ اے انت۔ ہے احوالاں دیما داران منت وار بان کر من اے

سریال کن ات که ماراچے کنگ کرزیت۔ اگہ بوت کنٹ گوں تارءُ من عَچِ وَتِی خیال
عَسْئِی بکن ات نہ کہ زو تیں قیخے سر جمیں ندی یئے بنیں ات

شے دل پہک

محمد اقبال بار ایس لاء

زمیندارہ لیگ:- ۱۹۳۷ء سر سکندر حیات عَ پنجاب ۽ زمیندار غُشاہو کارانی گلے
زمیندارہ لیگ ۽ نام جوڑکت بلے ایشراجیں سوبے نہ رستگ

اسلامی دو بر زند رع جمد ع اقبال

اسلام رع دو بر زند رع جمد

رسالت آب ع چاریار اس رند اسلام رع جغرافیائی سیم سرو دان ع شتگ انت بلے
 چہ تا پ فکری ع نظریاتی سندے اسلام نزور بوان ع شتگ خلافت ع مدان مدان ع
 باشی ع درو شم زر شتگ ع باشی ماں شمنشاہی ع ملکیت ع بدل بوان بو شتگ اسلام ع را
 رسالت ع دور بار گیک ع سند ع آرگ ع چن لانچ باز کھنیں ع دری یکین انت نوزد ہی
 قرن عیسوی ع ہے گزر ع سنوی جنپاد کت۔ شیخ محمد بن علی سنوی کہ ہے ڈولیس جمد انی
 کماش ع سروک ات آں عثمانی ترکانی چہ دین ع بے کماری ع بٹنیگ ات آں قبلی دو دانی
 ہم مزئیں دشمن ع بدوا ہے

سنوی جنپر مهدی سوڈانی

بو شتگ سنوی ع واہگ بو شتگ کہ رسول پاک ع دور زمانگ ع دود پیدا بر جاہ بہ بنت
 سنوی ع ہے فکر ع کارگر اس مهدی سوڈانی ع انگریز انی پروش دنیگ ع غزہ بنا کتگ ات
 چہ مصرا ع ترکی ع حکومتاں باعی پیتگ ات مهدی سوڈانی ع گوں چوشیں جوش ع جبرہ ع ہے
 چن لانچ دست ع گپت انت کہ بازیں ہند اس آنی انگریزان ع پروش دات وہدیکہ
 انگریزان مهدی سوڈانی ع

جمال الدین افغانی

زور پروشت ت جمال الدین افغانی ع "پان اسلام ازم" ع چن لانچ بنا بتوت ہے جبز
 ع بی سیں مقصد مسلمانان ع پاک ع گوری ع کمائینگ ع درستیں اسلامی مکان ع نزیک
 آرگ ات پنجو کہ یک جمدے نزور گشت دو می جمد ع سرچست کت بلے ہے جمد ہر یکے
 وہدی ع ادار کی بو شتگ۔

حضرت شاہ ولی اللہ

ماں بر صیرۂ اسلام ۽ دوار زندو ڦیگ ۽ کار حضرت شاہ ولی اللہ ۽ آنھی سکناں ہنا
کرت۔ بر صیرۂ جاور چہ دوی اسلامی مکان جاتاں ایش اگریز ۽ پوش وائگ ۽ گپتگ
ات ایشی تایلک ۽ ہندو چہ مسلماناں سکی ۽ گیش انت۔ ایداں مسلماناں تاں مزینیں نوجے
۽ بارشاہی کنگ بلے زیر دستیں راج پچر چہ حاکمیں قوم ۽ وش نہ بہت۔ اصل ۽ دوئیں
قومانی نیام ۽ ناشریداریں اقدار-----

(VALUES) ۽ گٹ مزینیں گئے اتنے ایشانی مہذب گوں وتن ۽ ہور بوت نیں
راجی زند، دود ۽ رہیدگ، نیں کہ زند بود ۽ تب ۽ ہور بوت کت انت۔ ہے ڈول ۽
بدریں قوم اگریز ۽ ہم گوں مسلماناں نیت نیک نہ بو ٹگ اگریز ۽ ملک چہ مسلماناں
پچگپتگ اتنے آہان یوں نہ بوت کہ مسلمان گوں اگریز ۽ دل پک بوت کشت چو کہ ہے
دوئیں تو ان مسلماناں بدواہ انت آہانی ہواری ۽ ہمیں ۽ ہمکاری ۽ سبب ہم اسلام دشمنی
بو ٹگ چریشی ہندو ۽ بازنپ زر ٹگ ۽ صنعت، حرفت، پلپار، زمینداری ۽ نوکری کسب ۽
کار ۽ پ ۽ مسلمان در کر ٹگ انت 1857ء آجولی جنگ ۽ مسلمانیں اردو ۽ اس ۽
اگریز اپنی خلاف گوں جم ۽ جوش ۽ بھر گپت ہے جد ۽ بے سوی ۽ درستیں ڈوہ اگریز ۽
مسلماناں اپنی سر ۽ جت ۽ بازا تری ۽ ظلم کت اتنے چوشیں بے نزواڑی ۽ مثال جہان ۽
تاریخ ۽ کتر گندگ ۽ کیت۔

سرسید احمد خان

نا او میشی ۽ بے کسی ۽ ہے یہ تاریں شپ ۽ سرسید احمد خان ۽ سری رند ۽ ہمت
توکل ۽ سروکی ۽ چر اگ بالٹگ۔ سرسید و تی کتاب ”اسباب بغاوت ہند“ نوشتہ ۽ ٹنگ
کت آنھی ہے کتاب ۽ مسلماناں پیگناہی ثابت کت۔ سرسید ۽ نوشتہ کنگ اتنے کہ اگریز
یتھی اے ملک ۽ چہ مسلماناں احوالاں سئی نہ انت۔ سرسید احمد خان ۽ پ ترس ۽ یہم ۽ ہے
حال وائگ کہ ماں بر صیرۂ چوشیں جاورے پیدا گنگ یتھیگ کہ پ مسلماناں زند ۽ گوں

آب ۽ عزت ۽ گوازیگ مشکل بو گن نوں پ مسلمانوں کیں راہ سر آنکھ ۽ عزت ۽
برنست۔

بر صغیر ۽ مسلمانوں رو ۽ سرید احمد خان سری مسلمان سروک ات که آنہی ہندوستان
۽ مسلمان یک جتا کیں قوے لیکھت انت ۽ دوقوی سیم ۽ راہ شونداشت
ہے دور بار گیک بازو کھیا کیں باری گئے ات کہ مسلمانوں نیام ۽ تپاک و ہدی نیست ات
لیتیں مسلمان سروک تان اے حد ۽ آنکھ انت کہ آہاں دینی ربیدگی سند ۽ انگریز ان کافر
لیکھنگ ۽ رندا انگریزی و انوکان ۽ ہم کافری نائے پر کت ۽ فتوی دانتت کہ انگریزی
و انگ حرام انت۔ انگریزی پوشگ ویں کنگ، انگریز اپنی حکومت ۽ نوکری کنگ
ہم ناروا انت بلکن ہر مسلمان ۽ فرض انت کہ آں گوں انگریز اپ غزہ بکنٹ اگر انگریزان
چہ ملک در کنگ ۽ پروش دئیگ ۽ گزر بہیت ۽ مسلمان گوں ہندوواں ہمکاری ہم بکنٹ
بلے سرید احمد خان ۽ تمیات ایش ات کہ نوکیں سائنسی علم ۽ وانگ زانگ ۽ ایڈ
مسلمان قوم دیکھی کت نکنست سرید دوت ختم گر ڪاری کیں مردے ات مسلمانوں
پد میگی ۽ راز آنہی در گھٹت کہ مسلمانوں پد مانگ ۽ اصلیں سبب انگریزی تعلیم ۽ وڑادیر
دارگ انت تانکہ مسلمان انگریزی تعلیم نہ کنست آں ہندوستان ۽ گورانی مقابلہ کت
نکنست سرید احمد خان گوں مزینیں جد ۽ خواری زرز آور تنگ ۽ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی
۽ نام ۽ پ مسلمانوں یک درس جا ہے جو ز کنگ ات کہ ہندوستان ۽ مسلمانوں کیں قوے
۽ دروشم دئیگ ۽ علی گذھ یونیورسٹی ۽ بے میس کار کنگ انت

علامہ اقبال ۽ پ اسلام ۽ دو بر زندگ کنگ ۽ خاصیں پیکے ۽ بر صغیر (کسانیں جلگھم)
۽ مسلمانوں آجوئی اسلامی ریاست ۽ جو ز کنگ ۽ اسلامی پچھہ آر ۽ گوناپ دئیگ ۽ مزینیں
و گلو شے گور کت۔ علامہ اقبال ۽ ہے ہبڑ ۽ سر ۽ پورا کیں باور ۽ پس ات کہ مسلمان قوم
۽ تباہت توکل جوش و جہز ۽ کی نہ انت۔ نذر یہ نیازی و تی کتاب "اقبال کے حضور میں"
۽ نو شتر کنست کہ ڈاکٹر اقبال ۽ راہ شون دا انگ ات کہ

"عرب و عجم دو میں میئے گو سگنیں نوبت ۽ بہرا نت۔ مانیں کہ عرب ۽ شوشت کنان نہیں

عجم ء مار بازدانت کہ ماگو گنگیں نوبت ء تمیات ء آیوکیں زند ء ڈلگ چار مہ کنیں۔
 چونائی ء مسلمان ء حالت باز خراب انت نہ آہان ء آگو گنگیں نوبت ء سا انت نیں آں
 آیوکیں زند ء بابت ء ہزار انت کہ آہاں چے گلگ کر زیست بلے بخاوری ہبرے کہ میاں
 تو میں چار کل ء گیدی اسلام ء حالت بدل بو ان انت مسلمانانی رو حانی مرء سیاری بر جاہ
 انت۔ اصلیں گزر مسلمانان ء شریں راہ بری ء گنت کہ آہاں چے استین نوبت ء گزر ء
 سپہ بکنت مسلمانان کہ جوانیں رہد رہرے دست بکیت ہا کجام کار انت کہ مسلمان آڑا
 کت نکنست”

صہا ”اقبال کے حضور میں“ ازندری نیازی تاکدیم ۲۵

اقبال پر نگی زیر دستی عبدالواہ

در ملکی زیر دستی

علامہ اقبال اے چہ انگلستان اے جرمی اے کمیں علم در برگ اے در گت اے ہے مکانی
احوالاں شری تپاستگ آئی شری اے امارتگ کہ قبلي جان بجازی یعنی دیرمی اے نیمگ ترمد
اے تیزیں گام جنان انت بلے رو آسانی جان خاسیں ہنکے اے اسلامی ملک گران وابی اے آماج
انت طرا میں اے بلقان اے جگ رندے کہ قطفنیہ چہ مسلمانی دست در کپت ہے ترک خلافت
اے تھنا کمیں نام سر آتک۔ مصر اے سوڈان اے آبوٹی اے جدان پرنگ اے پروش داتگ ات
افغانستان پرنگ اے دست کند افی دیم اے ات ہندوستان پر گلی غلامی چیرا کپوک نالگ اے ات۔
القصہ ایشیاء افریقہ در تیں ملک قبلي جان اے چیرجتگ انت۔ بخدا ہی قرن اے عبدات اے
ہے قوم ایشیاء افریقہ اے مکان تالان بیت انت اے ہے مکان اے واقعی دام اے آرگ اے سوب
کت۔ علامہ اقبال اے عمار شت ایش ات کہ

○۔ قبلي جان اے قوم اول سراں پر سوداگری اے بیار اے آتک انت بلے کم کم آہاں ہر ملکے
کہ گپت اور ان واقعی منصب، دودربیدگ اے شاردنیگ بنا کت

زیر دستی اے بے سنجی

○۔ زیر دستیں راج واقعی جند اے فکر واقعی جند اے رسم رہیدگ اے کار مرزی بدل اے گیشتر اے
حاکمانی ریز گیری اے کنست حاکمانی زند بوزبان دود دستور اے کور کائی زورگ اے ایر دستیں
قوم اے راج پر دوت عزت و شرف زانت

علامہ اقبال اے زیر دستی و غلامی اے ہے بد بختی اے گرد ار اے غلامی اے زیر دستی اے سر اے
واقعی گفتار اس تات پچار بحث و تر ان کنان ہے حالت ایرجتگ

در	غلامی	دل	میرد
از	غلامی	روح	گردو

در غلای تن زجان گردوتی
 از تن بے جان چه امید بی
 در غلای عشق و مذهب را فراق
 انگین زندگانی بد نداق
 دین و دانش را غلام از را دهد
 تابدن را زنده دارو جان دهد
 گرچه بر بھائی او نام خداست
 قبله او طاقت فرمان رواست
 از غلای ذوق دیدارے بجو
 از غلای جان دیدارے بجو
 دیده او محنت دیدن بزند
 در جان خورد و گران خوابید و مرد

براں ”چه غلای سبب دل جین ع مریت ارواه بست ع سرعة بارے بیت۔ غلای ع
 عشق و مذهب موکل گرن تیله دینیت رونت زند ع بینگ بے تام بیت۔ غلایں مردو دین ع
 زانت ع ارزان بہا کشت آں و تی بدن ع زند ع خاطر ع ساه ع برائیت۔ دپ ع
 سر بر اخدا ع نام ع گیت بلے آشی بدن ع ہزاریں ارواه نیست۔ آنی چم چہ گندگ ع
 رٹن ع بے مراد انت۔ آنی زند و رگ، لاپ چار نیگ گران والی ع عاقبت مرک
 انت۔“

غلای ع بد تریں شکل ہماں تک پر گئی ع و تی زیر دستیں راجانی سرعة پر مشتمل اقبال
 ع پر گئی ہون واریں گر کے لیکھنگ کر پے ہون واری ع دام نزوریں گٹورانی رنڈ ع انت
 علامہ اقبال ع پر نگ ع حاکی پے جان نی آدمی ع گرانیں و نیل و جنگلے ع نام داتگ ع
 گوشیت

آدمیت زار نالیداز فرنگ
 زندگی ہنگامہ برچید از فرنگ

گرگے	برہاء	پوستین	اندر	برہاء
ہرزماں	اندر	کمین	برہاء	برہاء
خکلات	حضرت	انسان	ازوست	ازوست
آدمیت	راغم	پناہ	ازوست	ازوست

اقبال کے ایک انساں دوستیں مفکرانہاف دوستیں شہہ زانت گھٹا شاعرے اس آں چہ
ہے علت ہے ہروہد ہئنگیگ آں چوکہ چبی آدی شرف ہے سی سریال انت دگران
ہے حال دیان گوشیت

برہاء	انسان	چشم	من	شہا	گریست
تا	دریدم	پرده	اسرار	زیست	
آدمیت		اترام			آدی۔
باخبر	شو	از	مقام	آدی	

علامہ اقبال پر نگہ ہے حاکمی ہے پچھے ایرجنت پر لیش ہے کہ پر نگہ ہے زانت رثیں کب علم
چہ رو حانیت ہے ہورگ انت ہما قوم کہ آنہی وقی غلامی ہے تھیں لئے بنہ برتیک انت
آہان ہم چہ رو حانیت ہے بہر کنگ ہے انت۔ آں بجا زہ بند ہے کپتیک چہ حقیقت
ہے گسر کپتیک۔ اقبال گوشیت

فکر	فرنگ	پیش	مجاز	آورد	وجود
دانائے	کو روست	تاشائے	رنگ	وبوت	
گر	دنہ	تر	ز	چرخ	ورباندہ
از	دست	او	بدامن	ما	چاک
خاکی	نہادونور	پسرا	کمن	گرفت	
عیارو	بے	دار	و	کلاں	کار

توہہ
بڑاں ”پر نگہ یا قبلی جہاں ہے علم و زانت بجا زیش زانتے کہ ایشی را نگیں رثیں
حقیقت ہے حالینی ہے دیست نکنت آنہی زانگ چہ رنگ و بیو ہے سواد ہے مست انت۔ اے حالینی
ہے بدل ہے بجا زہ سجدہ کنت آں دراہیں جہاں ہے چو ملکوت ہے گردان ہے پلوک و بروک

انت چ پر گنگ دست ع مئے دل چاک چاک انت۔ پر گنگ ع بت حاکی انت بکے ایش
آزمائی نور ع دست ماں گھتگ۔ تبئی جہان کلپ بے کپت بے باور ع تل پ تل انت ہے
رازا قبال ع یک دگہ پر بندے ع در شاہ کرتگ۔ «خضر راہ» گوشیت

آبیاول تھکو رمز آیہ ان الملوك
سلطنت اقوام غالب کی ہے اک جادو گری
خواب سے بیدار ہوتا ہے ذرا تھکوم اگر
پھر سلاطینی ہے اسکو حکمران کی ساحری
جادوئے محمود کی تاثیر سے چشم ایاز
دیکھتی ہے حلقة گردن میں سازدبری
از غلامی فطرت آزاد را رسوا مکن
تا تراشی خواجه ازبر ہمن کافر تری

اقبال ۽ پاڪستان

پہچہ آر

پاڪستان یک فکری لیکائے ۽ اور دو ۽ جو ڙبو ٽگیں ملکے انت ہے فکری لیکاءِ بن حشت ہے حالینی
۽ سر ۽ ایر ڪنگ بو ٽگ کہ کسانیں جلگد ۽ کہ پاڪستان ۽ ہندوستان ۽ ملک کائیت ایشانی تاج
مند ۽ بھگیرتیں مسلمان چہ ہندو قوم ۽ پ دین، ۽ ووز ریدگ، تاریخ زندگانی یو دنی فیکھے ۽
جتا کیں زندگو ناپے ۽ وہند انت ہے قوی سیم و خیال ۽ رکھیس ۽ پ دین ملماں یک
جتا کیں ملکے ہے بیت کہ آنی تا مسلمان پاکیں رسول ۽ آور ٽگیں دین ۽ رو ۽ بمانست ۽
زندے ڳلو از سنت ہے فکری لیکاء ۽ دو قوی رہنماد نام پر ڪنگ بو ٽگ

دو قوی لیکاء ۽ بیکشیری نو زد ہمی پیڑی گذی سالاں سر سید احمد خان ۽ ڪنگ ات بلے
ایش رو گناپ ۽ نیک گیشینگ ۽ علامہ اقبال ۽ نام سرو کافی رو ۽ انت علامہ اقبال تھا
پاڪستان ۽ خیال در شان نکنگ ملکن آنی راتی، مال، سیاسی، تاریخی ۽ دود ریدگی کیں
بدن در دشمن دا ٽگ شرس پیکے آنی وکالت ۽ بالابندی کنان ۽ ڈستگ کہ پ اسلام ۽ دوار
ڪھاؤے ڏنیک ۽ ہے اسلامی کیں ملک ۽ پ قوم ۽ چند ۽ سرو کال ۽ پے ڪنگ گز رانت۔
گو ٽگیں درونت ۽ اقبال ندی ۽ سر جاں ۽ علامہ اقبال ۽ رہشون ۽ قائد اعظم ۽ ملک د
نیک جلگہ مسلمانی گھر تری گورانی گل کا گنگریں ۽ سیاسی کیں دیکھنڈا انی دی پانی ۽ باہت ۽
علامہ اقبال ۽ ڦلر پاڪستان ۽ حق ۽ او جلگد ۽ الکمانی یک جاہ جم ڪنگ بابت ۽ جوان
گیشینگ بیان ڪنگ بو ٽگ ہر جمدے ہر ڦلرے کہ ڪنگ ات آزادی ان گیر آرگ بیت

تاریخی پد پشت

۱۸۵۷ ۽ آجوئی جنگ ۽ رند کسانیں جلگد ۽ مسلمانانی سرو کی منگھ شان ۽ روح
ایرشت ہمارا ج کہ ہے ملک ہست ۽ بوز ۽ واٹہ بو ٽگ انت نوں ملک ۽ تاریخ ۽ واڑ
مندگی ۽ نشان بو تنت آہانی ٽگلیں راج با گیر ڈلت کپت، یک قوے ۽ رنگ ۽ آہانی

زندگ مانگ پ آہاں گرائیں چکا سے بوت بلے یک دیرگندیں رہشو نے سرید احمد خان
ہے و میل ع دمان ع دیم کنزات ع اسلامی باو گیر ع نوک بندگ ع بن حشت ایر کت آنی
فکر ع دوسرا میں سروگ بو تگ انت یک دیسے مسلمان ع انگریزانی نیام ع شرس
شریداری ع سر ع سیادی ع بنا کنگ، دوی پہنات ع توی مسلمانیں بر اتنی علم ع رثون ع
دیمبری۔ تاکہ مسلمان یک رندے پدا جست ع توی پادا نی سر ع او شات بکتت میستی
پیڑی ع بندات ع پروتی قوی ع راجی حقانی ٹکد ارگ ع سوگی ع مسلمانیاں پ تاک جه
جت ہے رد ع سری میں گام شملہ ع ڈل ع شتنا نیگ ع توی پچھے آر بر جانی ع چ
حکومت ع چتا میں دوداں پچھی کاری کنانیہنگ ع چن لانچ بو تگ کہ حکومت ع زوت
ایشرا قبول کت، دوی مستریں سوب ۱۹۰۶ ع آخر ع کل ہند مسلم لیگ ع جوڑ کنگ ات کہ پ
قوم ع جتا میں گو نشت ع در شان ع الی بو تگ

چ کل ہند مسلم لیگ ع جوڑ بونیگ ع باز پیش انڈین نیشنل کانگریس رد بند دنیگ
بو تگ ات کہ ہے گل ماں ہندوستان ع ہندو مسلمان ع یک توے بونیگ ع پیر ک دارات
چ کانگریس ع ہے گواںک ع کہ ہندو مسلمان یک توے انت مسلمانانی و رنا او بادگ خاصیں
تھے گراہ بوان ات بندات ع علامہ اقبال ایشی بالا بندات بلے زوت آئی ہے آسرد ر بکت
کہ وطن ع کیلمہ توے ع زند ع ماں زماں بوت نکت آں توی یک نوشانک ع تمیمات
کنال پوش در شان کنت

”چہ بندات ع ہے ہبرت شری ع گیشتگ کہ یورپ ع شاہی تب ہے سکین ع
و تیت کہ اسلام ع کوئی پروشگ ع شنگیگ بہ بیت ع ایشی شرتریں دیکھنہ بیش انت کہ
اسلامی مکانی تایورپ ع و طنیت لیکا ع دام چر گیعگ بہ بیت۔“

۱۹۱۰ علامہ اقبال ع ماں علی گڑھ ع یک گشتائے ع کہ آنی سر حال ات ”ملت بیضا پر

ایک عمرانی نظر“ اسلام ع قومیت ع لیکا گیشنت ع تچک کت۔ آنی گوشتگ ات

”مسلمان ع جان ع دوی قومانی نیام ع قومیت ع ہبیریزے پر کہ کنت۔ اسلام ع“

قومیت ع سیم چہ دوی قومانی سیم سند ع جتا انت۔ ماں داد گپت ہم ایشی تب ع نہ ساچیت

بلکن میئے قوم ۽ گوناپ حضرت رسالت تاب صلی اللہ علیہ وسلم ۽ شوند اشتگ ماہیشی
شریداری کنان کر میئے خخت و کاماس ۽ بابت میئے مارشت ۽ سرچمگ یکے انت اسلام چ
درستیں بجازی گٹ بندان بیزاری درشان کنان و تی قومیت ۽ داردار ۽ یک خاص
ربیدگی یکے ۽ ایر کشت۔ براں اسلام چہ زماں ڳچہ ہلک ھینکیں ۽ چست بالا انت۔ آں
گوشیت۔ ”

اپنی ملت پر قیاس اقوام مغرب سے نہ کر
خاص ہے تر کب میں قوم رسول ۾ باشی
یستمی قرن ۽ علامہ اقبال وطنی قومیت ۽ بہت بھورینت ۽ اسلامی قومیت ۽ سیم
شووندار ان ۽ ہرجمدے کے سکنگ ات آئی گوں ہادور نوبت ۽ انڈگہ سروکاں مقابلہ کنان
واجہ محمد احمد خان ”اقبال کا سیاسی کارنامہ“ نو شتر کشت کہ چہ ہے حالین ۽ روگردینت نہ
بیت کہ ہے دور نوبت ۽ ہندوستان تباہ ہر چنکیاں کہ سیاسی سروک سرکردگ بوگنگ انت
اقبال شالہ چہ ہے درستاں باج بر گنگ کہ یک ایکیں وطنیت ۽ بنیاد ۽ قومیت دردشم دنیگ
قبول نکنت و تنواب محسن الملک ۽ وقار الملک آہانی دوی سکنکاں کہ آہان مسلم لیگ ۽
بن حشت ایر سکنگ ات آہانی فکر ہم ایکیں وطنی قومیت ۽ جاتائیں اسلامی قومیت ۽
گیشکنیں سکے نبوگنگ۔ کے فکر ۽ کہ چو شیں نکشے بوگنگ ہم کار مرز گنگ ۽ درگت ۽
دودانی ٹھہنگ ۽ خیال نیا تک۔ چہ آہانی نو شناک گشناک کاراں پنجو گندگ ۽ کاتک ک
آں یک چو شیں تپھر ۽ سروکی ۽ گنگ ۽ انت کہ ہے چہ ۽ لہتیں خاصیں گزرانت ۽ عمدی
نوبت ۽ آنہی کڑوے خاصیں نکش ۽ نزاوار ہم بوگنگ انت۔

یستمی قرن ۽ دوی دیکھ ۽ ہندو ۽ مسلمانانی نیام ۽ ٹھاہ آرگ ۽ جمدانی بگیریشی بوگنگ
ات ۱۹۱۶ء مسلم لیگ ۽ کانگریس ۽ نیام ۽ عمد و قولے بوت کہ ”بیشاق لکھنو“ ۽ نام ۽
زانگ بیت ہے عمد و قول ۽ یک گھینیں پہناتے ایش ات کہ ہندو آں اے ہبر منگ ات
کہ مسلمان یک جاتائیں راجے انت ۽ آوان گھین کاری ۽ جاتائیں دود آہان ۽ قبول
انت۔ ایش الم ۽ علامہ اقبال ۽ فکری راہ شون ۽ آسریو گنگ کہ چریشی یک سالے پیش

۱۹۱۴ء آنی و تی بے درور یہ دپٹر "اسرار خودی" شنگ کنگ ات کے آنی بنزہ مسلمانوں
یک جتاں میں وجودے دئیگ ۽ مار نشست روشنائیں چھکے ۽ مان انت۔ ڈاکٹر عبدالسلام
خورشید نوشتہ کنت کہ "اسرار خودی" ۽ "رموز میسجدی" ۽ تھا اسلامی ملت ۽ زندمانی
۽ نکش و نشان زند ۽ بودی راز بیان کلگ بو شنگ انت کہ پہ مسلمانی جمیں زند ۽ فکری
سرو کی ۽ بیگان ۽ مرنیں ۽ سوب مندیں جمدے ات

اقبال سیاست ۽

علامہ اقبال ۽ گیشتریں عمر علم و ادب، فکر ۽ فلسفی ۽ منکارگ ۽ تمارگ ۽ گو
ئست۔ عمر ۽ گذی سند ۽ وہ دوازہ سال آنی عملی سیاست ۽ پڑ ۽ گواز یہت۔ ۱۹۲۶ء
علامہ اقبال سیاست ۽ آنکہ ہے سال ۽ آں پنجاپ اسیبلی ۽ باسک گھن کنگ بو۔
علامہ اقبال ۽ پنجاپ قانون ساز اسیبلی ۽ باسکی ۽ روچاں پر بزرگ ۽ کشار کارانی گھنی ۽
بے میں جمدے کنگ۔ صلح ساہیوال ۽ نیل باریک الکھ کے اداں حکومت ۽ سوائے
لکھے ایکڑ کشاری ڏگار بھاکت۔ ہے ڏگار گیشتر ۽ ہستمند ۽ بھائیں مردمان گپت انت۔
علامہ اقبال ۽ جمد کنگ ات کہ ہے ڏگار عیم بزرگ اس دنیگ بہیت علامہ اقبال ۽ مال
قانون سازیں اسیبلی ۽ ہے معاملہ ۽ مرنیں بحث و ترانے کنگ۔ علامہ ۽ گوشنگ ات کہ
غیر آباد ۽ بے بودیں ڏگار ۽ اہم چیز ۽ حکومت نہ ہو شنگ بلکن ڏگار قوم ۽ ملک انت۔

خطبہ عالہ آباد

ڈاکٹر اقبال ۽ نمدی جو ایسے شوندار انت کہ آنی کمانیں جلگہ ۽ مسلمانی تو میت حق
۽ حقداری آہنی جتاں دین، مذب، دود رہیدگ ۽ درحق ۽ جوانیں سیاہی کئیں راہ
شوون داشنگ ات بلے ۱۹۳۰ء مال اللہ آباد ۽ کہ علامہ اقبال ۽ کل ہند مسلم لیگ ۽ نیا
دیوان ۽ صدر ۽ منصب ۽ گشتنکے داشنگ ات آنی سری وار ۽ پاکستان ۽ نکش ۽ پار
دیان پہ مسلمان جتاں میں وطن ۽ جتاں میں گز میسینے ۽ لوٹ کنگ۔ علامہ اقبال ۽ گوشنگ
انت کہ ہندوستان ۽ حال چوپیور پ ۽ نہ انت اے بازیں قومانی وطن انت ہندوستان ۽

قرنالی دین، دود، اور بارگی ۽ رہبیدگی گوناپ چے یک ڳرپک جاتا نت ہے جاتا جائیں تو ماں یک قوئے لیکھنگ مزئیں روئی ہے بیت آنی دیمتر ڳوشتگ ات ایش تھانی واگنہ انت بلکن ہندوستان ۽ مسلمانی مسٹریں گزر ۽ حق ۽ انت کہ پنجاب، سندھ، سرحد ۽ بلوچستان ۽ یک گورنگ یک اسلامی ریاست ناہینگ ہے بیت علامہ اقبال ۽ ڳوشتگ ات انگریز ۽ ہندو شہ بہت کہ مہ بنت ہندوستان ۽ قطبی روکپت ۽ ہر یہ اسلامی ریاستے جوڑ بیت کہ ہے ریاست ماں جہان ۽ چہ درستیں اسلامی کیں ملکاں مسٹر بیت۔

علامہ اقبال ۽ الہ آباد ہے تاریخی کیں تران ۽ چہ ہندو قومیت ۽ نہار بوان ۽ گو شنگ ات کہ ہندوستان ۽ قومی کیں دردشم ۽ گوناپ ۽ گلہ ۽ تھا مسلمان کائیت پر لش ۽ کہ قوئے ۽ لیکھ قوم ۽ ہوریں درستیں باسکانی خو ٿب، دود رہبیدگ، زبان یک بہ بیت اقبال ۽ ہے فکری درشان چہ وابے ۽ زیاست بچھ نہ بو تگ بلے وہ یکہ ۱۹۳۰ء مسلمان اقرار دا پاکستان ۽ سر ۽ تپاک درشان کرت کہ چہ بگال ۽ مولوی فضل حق ۽ پیش کنگ ات ۽ قائد اعظم ۽ جد افی آسر ۽ ہے واب ۽ اسلامی جہان ۽ مسٹریں ملک ۽ رنگ ۽ حقیقت و حالینی ۽ رنگ در آورت و پاکستان جوڑ بوت

تاریخی پٹ پولاں زانگ یسکے قائد اعظم وہ ہے کہ چہ بر صیر ہندوستان ۽ دراہیتگ مسلم لیگ بے زندات چہ ۱۹۲۹ء تاں ۱۹۳۳ء علامہ اقبال ۽ دیں جمد کر تگ انت آنی نہ تھا اسلامی ریاست ۽ سیم و خیال ڈست بلکن مسلم لیگ ۽ سخاوار ۽ گیشی ۽ جوانیں راہ بو میائی ہم کنگ۔ علامہ اقبال ۽ ہے کارپد افی سبب ۽ آر ۱۹۳۵ء کل ہند مسلم لیگ پنجاب شاک ۽ صدر ڳھن گنگ بوت۔

وہاں تو مجیز

بر صیر ۽ سیاست ۽ چہ ۱۹۳۰ء پیش ۽ دوئے سال بازار زشیگ بو تگ انت ہے روچاں ملک ۽ سیاسی چار کل ہندو مسلمان نیام ۽ کست ۽ بد و اہی وقی جوش ۽ بو تگ۔ جمل زانیں ہندو ۽ مسلمان سروک پ ۽ دیں قوانی تپاک ۽ واگن دار بو تگ انت بلکن

آہاں پریشی کارہم سکنگ ات ہے راہ چہ کلاں مترس گٹ چکن جتائی دو رو ٹنگ۔ ہندو
لوٹ کہ مسلمان چہ چکن کاری ہے ہے راہ دستور دست بکشت قائد اعظم کہ ہندو
مسلمان یکوئی مزین بیرک دارے بو ٹنگ آئی جمد انی پسو ۱۹۱۶ء میثاق لکھنبو ٹنگ کہ
ہندو ہم تاں حدے گوں ایشی پاک بو ٹنگ انت نوں قائد اعظم لوٹ کہ ہندو مسلمان ماں
بر صیغہ ٹاک بہت ع جمدے بلکن انت کہ ملک آزاد بہ بیت ہے روز ۲۰ آنھی ۱۹۴۷ء مارچ
۷ مسلمانیں سروکانی ماں دہلی دیوان جم کت جملی توجیز منظور کنائیت انت کہ
ایشان دہلی توجیز نام زانگ بیت

۱۔ پنجاب ع بنگال ع قانون سازیں اسلامی آں مسلمانانی گیشی بر جادا راگ ع منگ بہ بیت
۲۔ سندھ چہ بہمن ع جتا سکنگ نو کیں صوبہ گوناپ دیسیگ بہ بیت
۳۔ پنجابی اسلامی ع مسلمانان یک سکے جاگہ (سیٹ) بر سند
۴۔ اگر ہے توجیز قبول سکنگ بہ بیت ہے مسلمان و تی جاگانی سوگھی یہ سد ع رند ہواریں
چکن کاری قبول کنن چہ جتا کیں چکن ع دست زور نت

”دہلی توجیز“ ہر چنت ع مسلمانانی پراہ ولی ع شوندار ات بلے ہندو چم تماری ع قبول
گفت دوی نیسیگ ع مسلمانانی نیام ع چریشی ناوی شی ع سرچست کت کہ جتا کیں چکن ع دود
مسلمانان مزین جمدے ع رند منائیتیگ ات سر محمد شفیع ہے دل تپر کی ع سروکان ات
علامہ اقبال آنھی بن ع ات پر لیش ع کہ علامہ اقبال چہ بندات ع جتا کیں چکن ع حق ع ات
آنھی پریشی گون سید امیر علی ع ہم ہواری ع کار کر سکنگ ات چوش یک می یو ۱۹۲۴ء مان
لاہور پنجاب ع مسلم لیگ ع دیوان بوت سر محمد شفیع ع دہلی توجیز ع ایر جنگ ع تران کت
علامہ اقبال ہے بابت ع قراردادے پیش کت۔

۱۔ ملک ع اسیں جاور دیمادار ان ع پ سیاسی پیٹے ع قانون سازیں مجلس حدیں حالتی نما نہ
گلے بیت کہ جتا کیں چکن ع دود بر جادہ بمانیت
۲۔ جتا کیں چکن اکلمانی گیشینگ ع رند ملک ع حق ع سیت شریں پیٹے ع سوگہ بوت
کنن ہے یکیں رپک ع فرمائی نیام ع کش بگیر ع گروار بوت کنن

۳۔ تاں وہ دیکھ کم یکھیں راجانی حق و سیستانی سو گھی ء اثر مندیں بند و بوج نہ بو ٹگ مسلمان
 جتاں میں کچھن رع دود بر جاتی ء ہر وہرو بھیر ڈفت
 ہے قرار داد منظور بوت۔ علامہ اقبال دیوان رع کماش ء و تی گشتاں ک ء منت گپت
 ء گوشے من گوں ادب و حرمت ء دبندی کئیں کہ مجلس و تی جمدانی پاند ء پراہ تر بکنت
 اے ہیر سکی ء الہی انت کہ چ ہے جاور ء در تیں مسلمانان ئی کنگ بہ بیت۔ شر تریں راہ
 بند ایش انت کہ وا جیں کماش در تیں ڈلگیں شر اس بروت ہریک هند ء مسلمانان ئے چ
 اصلیں حطر ء سئی بکنت اے کار ء اگر منی کمک در کار بنت من چک و پدنہ باں
 ہے بابت ء علامہ اقبال رع راہ شون چیلی ء گیشیتگ ات کہ مسلمانانی ماں بر صغيراً
 قوی پچھ آر ء بر جاتی ء جتاں میں کچھن الم انت ء ہوریں کچھن ء مسلمانان سیاہی پتھے ء
 تاوان ء عزل رسگ ء ترس انت

سامن کیشن

۸ نومبر ۱۹۲۷ء انگلستان رع حکومت ء سامن کیشن رود بند دات کر کیشن ہندوستان
 رع تر ء گرد ء بکنت۔ گوں ڈلگیں سرو کاں شور مسئللت ء رند ملک رع تاد ستوری گھتری
 رع سپارت پیش بکنت۔ کیشن رع در تیں باہک انگریز بو ٹگ انت چو کہ ہندوستان رع پیچ
 یک باسکے ہم ایشی تازورگ نہ بو ٹگ ات۔ در تیں سیاہی میں گلاں بد بر ت ہے ہیر
 تپاکی گیشیت کر کیشن ء کمک کمک مہ بیت۔ علامہ اقبال ۶ نومبر ۱۹۲۷ء سامن کیشن
 رع رو بند اپر جنان ء یک بیانے شنگ کت ہے بیان ء علامہ اقبال ء گوشے گشتگ ات کہ
 سامن کیشن ء ہندوستان رع کے گون نہ کت چ اوست ء در دل ایکھی ء بڑو ن رع
 ہبرے۔ چو شیں کیشن کر کہ آں ملک رع بنی میں دستوری گوپاپ رع شون دارگ رع مزس
 گیش گیوارے کنوک انت ہندوستان رع باسکے نہ زورگ باز ہر میں ء گرانیں روے انت
 سامن کیشن رع بابت ء ملک گیشتر سیاہی میں گل ء سروک آڑا کمک نہ کنگ رع حق
 انت۔ مسلم لیگ رع قادر اعظم محمد علی جناح رع کماشی کمک نہ کنگ رع جار پرینت۔ بلینجاپ

ءے صوبائی مسلم لیگ ۽ سر محمد شفیع ۽ سروکی ۽ ڳوئیں ہمکاری ۽ گیش گوارے کت۔ علامہ اقبال ہم گوں سائنس کمیشن ۽ ہمکاری ۽ حق بوت۔ علامہ اقبال ۽ گوشتن چوش ات کہ ہندو بازی یا ڈی مسلمانی خان ۽ لوٹاں محنت کر اے رنگ ۽ پہ تاکی ہندوستان ۽ دستوری اڑو کڑ دیما کا کینت یا گڈاں ہے لوٹاں کمیشن دیما پیش گنگ بہ بیت۔ علامہ اقبال ۽ خیال ات کہ حق و لوٹاں منینگ بنی گئیں بھیرہ انت ہے خاقاں چو بیت ہندو بازی محنت یا کر انگریز پہ مسلمانی انت۔ پنجاب صوبائی مسلم لیگ ۽ ڳوئیں سائنس کمیشن ۽ ہمکاری کت چوش ۵ نومبر ۱۹۴۸ء مسلم لیگ ۽ یک ڈل سر محمد شفیع ۽ سروکی ۽ ڳوئیں کمیشن ۽ دپ کپت کہ علامہ اقبال ہم براہ بونگ ہے ڈل ۽ چمدانی آسر مسلمانی لوٹ واگہ سائنس کمیشن دیما آئند انت ۽ کمیشن ۽ وقی سپارتاں جتا گئیں گھسن دود بر جاہدار گ ۽ راہ شون دات۔

نہرو رپورٹ

چوکہ جیس ہندوستان ۽ سیاسی گئیں گلاں سائنس کمیشن گوناپ ۽ نادیمی سراکنان گوں ہے کمیشن ۽ ہمکاری ۽ رضانہ دات پریش ۽ حکومت انگلستان ۽ وزیر ہندوستان ۽ تواریخ کت کہ انگلستانی حکومت ۽ پیش کاری ایر جنگ ۽ بدل ۽ ہندوستان ۽ سروک و دستوری نکشے پیچ بکشت ہیشی پسو ۽ ہندوستان ۽ سیاسی گئیں گلاں یک کمیشن ۽ یک رپورٹ جوڑ کت کہ نہرو رپورٹ ۽ نام ۽ تاریخ ۽ تاکدیماں یاٹ گیرے دنت۔ قائد اعظم محمد علی جناح مولانا محمد علی جوہر ۽ پہ مسلمانی حق کم ۽ گیشی صلاح دانت بلہ ہندو مسلمان یکوئی ۽ ہمکاری ۽ ہے سروکانی جدان سوب نہ بوت ہندو و آل وقی بازی ۽ تماری بوتنت کہ ہندو مسلمان گوں دوت براہ گنگ واگہ دارند انت چیشی وہ ۽ تاریخ ۽ راہ پہک بدل بوت چد ہے رپورٹ ۽ رند کسانیں جگہ ہندو مسلمانی راہ چہ یک دگر ۽ جتا بوت انت

حصہ اپنڈت موئی لال نہرو پنڈت جواہر لال نہرو ۽ پت

مسلم نفرنس علامہ اقبال ع تران

دہلی ع تو بجز سامن کیشون ع نسرو رپورٹ ع آمر ع مسلمانانی سیاست ماں ہندوستان
ع سکی ع نگیگی ع آماج بوت۔ مسلمانانی سروک گوں ووت ع ناپاک بوتنت۔ ہندوستان
ع دگر بازیں اسلامی گلاں سرچست کرت۔ اے درگت ع مسلمانان ع یک پاک کنگ ع سر
آغا خان ع کماشی ع کل ہند اسلامی گلاني ماں دہلی ع دیوانے بو تگ ات۔ دہلی ع دسمبر ۱۹۲۸
ع ہے دیوان ع علامہ اقبال ہم سازی ات بلکن دیوان سبیون کنو کاں کیے بو تگ۔ ہے
دیوان ع مجلس خلافت، مسلم لیگ (شفع ڈل) جمعیت العلماء گلاں بہر زر تگ ات۔ گوں
ہے گلاني ہواری ع بخواہی اسکلی۔ کو نسل آف سیٹ ع صوبائی قانون سازیں مجلس ع
مسلمانیں باسکاں ہم بہر زر تگ۔ ہے دیوان ع نسرو رپورٹ ایرجت۔ مسلمانان حق ع لوٹ
یک تک ع رو بندرات ملک ع دیماپیش کت انت ہے لوٹ رند ترے شرگیشنگ ع جناح
ع چار دہ راہ شون ع نام دیگ بوتنت۔ ۲ دسمبر ۱۹۲۸ ع علامہ اقبال ع دیوان دیما تران
کرت۔ ہے تران ع کھن بہرے جمل نوشتگ ات۔

”واجہاں اچ پڑی سے چار سالاں ماہرچی ہے کہ گندگ ع تجربت کنگ دست
اور تگ آں باز سیست مند ع شریں آپرے ع شوندار نت۔ ماراہر احوالے کو توی وطن ع
بر اتسان ع رستگ اب نوں آں پیسی ہنکے مئے فکر ع انت۔ من ہے راتی ع مین
کہ چہ مروچی ع نیم قرنے پیش ع (ہد امرزی سرید احمد خان ع پ مسلمانان ہرماد نیں را ہے
کہ ڈیو داتگت آں پچک بوت۔ زپتیں تجربتاں رند مارا ہے راہ شون ع از رش ع
مارشت رستگ واجہاں مروچی من گیشیگ گوشگ لوٹیں کہ اگر ماں ہندوستان ع
مسلمانان چو مسلمانے ع زندگ مانگی انت تہ آہان دیر زیر کنگ نہ لوٹیت ع یک سیاسی نیں
برنا ہے رو بند کنگی بیت۔ ثانی ات کہ ماں ہندوستان ع چو شیں بہر ع دگ استنت کہ
او داں مسلمان یکھ ع گیش انت چو شیں دگ ہم استنت او داں یکھ کتر انت چو شیں جاور
ع مارا جتا کیں ہنکے یک سیاسی نیں برنا ہے رو بند دیگ الی انت۔ مروچی ہر یک قوے

پرتوتی حقانی سو گھنی ۽ جہد ۽ کوشش کنگ ۽ انت گذار چہ سبب انت کہ مسلمان پرتوتی حقانی سو گھنی ۽ جہد لکن انت۔ مروچی اسے دیوان ۽ گوں تپا کی ہر قرار دادے کہ مظہور سکنگ آں نیچی راست انت پر لیشی راستی ۽ حق ۽ منی گور ۽ منند بی دلیل است آں ایش انت کہ مشے واجہ سردار دو عالم صلی اللہ علیہ وسلم ۽ مبارکیں فرماں انت کہ۔ منی امت گراہی ۽ سر ۽ چہرہ تپاک ۽ جنم نہ بیت۔"

چہ علامہ اقبال ۽ تران ۽ پیدا در انت کہ آنھی پر مسلمانان جتا میں سیاسی برنا مہ راہبندے ۽ کہ راہ شون دیان ۽ گوشنگ ات مسلمان ملک ۽ کڑدے براں لیکھ ۽ گیش کڑوے ۽ لیکھ ۽ مکتر انت تھے ہبہ رند ترے ۽ ماں اللہ آباد ۽ گشاںک ۽ جوان گیشنت ۽ پاکستان ۽ شک نشان دات انت

ہے دور بار یگ ۽ علامہ اقبال ۽ سرو ہیز ایشی شاہدی ۽ دیکھت کہ آنھی ماں کسانیں جلکہ (بر صغیر) ۽ پر مسلمانان جتا میں ملکے ۽ گرنیج ۽ جزم کر سکنگ ات آنھی فکر ۽ اسلامی مملکت ۽ گوناپ روشنابو ان بوت۔ سیاسی میں پٹ ۽ در روپگ ۽ ہواری ۽ علامہ اقبال ۽ فکری گوشیت ۽ دنیجی ۽ ہم باز جوانیں راہ بندے ۽ کار سکنگ ات کہ مدراس ۽ تران ۽ ہمیشی ڈس ریست

مدراس ۽ تران

مدراس ۽ علامہ اقبال ۽ سکنگیں تران، ایمیات اسلامیہ نو کیں گوناپ ۽ بھرے ۽ وزراء شنگ بو سکنگ و تی ہے تران ۽ حکیم الامت علامہ اقبال ۽ راہ بومیائی سکنگ ات کہ اسلام ۽ دو نروا رجم سکنگ نو کیں دور بار یک ۽ گزرانی روشنائی ۽ پیش سکنگ بہت۔ آنھی گوشنگ ات کہ اسلامی مملکت ۽ سیم ۽ خیال چوشیں در دشنه در آورت کھنٹ کہ گوں نو کیں گزاراں دپ ہم بوارت ۽ اسلام ۽ نہیں کیں حق ۽ ہم گسرو مہ بیت۔ علامہ اقبال ہے بابت ۽ گوں ترک شہر زانتانی ہے اجھنا ۽ تپاک سکنگ کہ الی نہ انت خلافت یا امامت یک کسی بھرے بہت۔ ایش الس در چنگیں اسمبلی ۽ بھر ۽ ہم آنک کھنٹ۔

پا پ اجتہاد ء ہما جماعت براں درستانی تپا کی ۽ کے گزر انت ہے رسی صورت مئے دور
بار ڳیگ ۽ گوناپ ڳت نکنت۔ علامہ اقبال ۽ گوشگات کے اجماع ۽ ہے گزر ۽ لوٹ ۽
درچنگیکن اسلبی ہم پورا کت کفت۔ سیکی ہبر ک علامہ اقبال کر گکات ایش انت کے ہے
خیال راست انت کے پ گیدی اسلام ۽ تپاک ۽ یکوئی ۽ خلافت ۽ دو بر زندگ گنگ الی
انت آنھی گوشت چہ کلاں پیش اسلامی ملک و تی آجوئی ۽ محکمی ۽ بر جاہ بکنت۔ شمی تران
۽ علامہ اقبال گوشتگات

”من ایشی گناہ ک حق تعالیٰ ہے حالینی ۽ کم کم ہماشوں دارگ روشانگ ۽ انت ک
اسلام نہ وطن انت نیں زور واجبی، بلکن قومانی چوشیں گلے کے آں بجازی میں سیم ۽ ذات
زیریات ۽ تقاویت چھڑو گئیں ارزانی خاطر ۽ مینت نیں کہ و تی باسکانی پہشاںک ۽ گٹ ۽ گیر
۽ بند گنگ ۽۔“

برزی ہند ۽ اسلامی دیوان

۲۳ نومبر ۱۹۳۰ء علامہ اقبال ۽ لاہور ۽ سر کرد گیں مسلمانان برکت علی اسلامیہ
ہاں ۽ لوٹ انت اقبال ۽ و تی بنگیر ٿی تران ۽ گوشت دیم آنکھیں جاور ۽ قطبی ہندوستان
۽ مسلمانانی یک دیوان گنگ الی انت کے ہے دیوان ۽ سندھ سرحد پنجاب بلوچستان ۽
باسک برگرنت ہے صوبائی مسلمانان پ اسلام ۽ خانی گرنیگ و تی ماں و تی جم ٻوئیگ ۽
جم ۽ جوش چست گنگ ۽ گلرے بکشت۔ ہے دیوان ۽ نام ”اپ انڈیا مسلم کانفرنس“
پر گنگ بوت۔ علامہ اقبال ایشی کماش واجہ مجید ملک کار دار، خان سعادت علی خان مالی
معاملات ۽ نگهدار گھن کرت تھت ہے دیوان ۽ نام ۽ تو ارشی ۽ گکست رو تاک انقلاب
۽ سری تاک دیم ۽ ہمروچ دیوان ۽ حق ۽ یک گوانکے چھاپ ۽ شنگ بوت ک سر حال ات
”پنجاب، سندھ، سرحد، بلوچستان اسلامی ملک انت او دان اسلام ۽ پیر ک ۽ چست
بدارت“ برزی ہند ۽ اسلامی دیوان ۽ روح ۽ پاس دسمبر ۱۹۳۰ گیشینگ بوت ہے
در نیام ۽ کل ہند مسلم لیگ ۽ مال ال آباد ۽ دیوان لوٹگ بوت ک علامہ اقبال ایشی پا گواجہ

بو تگ۔ اسلامی دیوان ۽ سیو نجکاراں دیوان مہتّل کرت۔ پـ اسال ۱۹۳۱ء علامہ اقبال گوں میز کافرنـس ۽ بہر زور گ ۽ گـت بـوت کـ دیوان ۽ مـتـل ۽ دراج کـش کـت چـے ہـے سـال ۽ رـنـد عـلامـه اـقبـال تـادـراـہ بـوت۔ چـوـش اـپـر اـنـڈـیاـسـلم کـافـرـنـس جـمـنـہ بـوت۔ پـ اـہـمـ شـہـہ زـلـہـتـانـی زـرـعـ پـ ہـے دـیـوان ۽ چـنـ لـاـچـ ۽ مـلـہـتـانـی نـیـام ۽ قـوـیـ رـٹـنـ آـجـوـیـ ۽ حـبـ پـ وـتـیـ اـسـلـامـیـ کـمـیـں دـوـرـہـیدـگ ۽ رـکـھـینـگ ۽ کـارـکـگ ۽ سـخـپـیدـاـکـنـگ مـزـنـیـں کـارـتـےـ کـتـگـ کـہـےـ وـاـگـ ۽ پـ اـسـلـامـیـ کـمـیـں مـلـکـےـ جـوـڑـگـ ۽ رـاـہـرـرـیـ کـتـ

الـهـ آـبـادـ ۽ تـارـیـخـیـ تـرـانـ

کـلـ ہـنـدـوـ مـلـمـ لـیـگـ ۽ یـسـتـ ۽ یـکـمـیـ سـالـیـنـیـ چـحـیـ دـسـبـرـ ۱۹۳۰ء مـاـنـ الـ آـبـادـ جـمـ بـوـتـگـ اـتـ ہـےـ دـیـوانـ ۽ پـاـگـوـاجـ حـکـیـمـ الـاـمـتـ ڏـاـکـڑـ سـرـمـحـمـدـ اـقبـالـ بـوـتـگـ۔ ہـےـ تـارـیـخـیـ کـمـیـ چـحـیـ ۽ عـلامـهـ اـقبـالـ بـرـصـغـیرـ(کـسـانـیـنـ جـلـگـ) ۽ مـلـہـتـانـیـ قـوـیـ کـمـیـ لـوـٹـ ۽ وـاـہـگـانـ ۽ جـاـسـیدـیـ کـمـیـ مـلـکـلـےـ دـیـانـ ۽ پـ مـلـہـتـانـیـ یـکـ جـاتـیـمـیـ اـسـلـامـیـ رـیـاستـ لـوـٹـ کـتـ پـاـکـستانـ جـنـزـ ۽ جـمـدـانـیـ دـپـرـ ۽ الـ آـبـادـ دـیـوانـ ۽ مـزـنـیـں اـرـزـشـ۔ مـلـمـ لـیـگـ ۽ جـنـدـ ۽ یـاتـکـھـوـ ۽ ہـمـ ہـےـ دـیـوانـ ۽ قـدـرـ گـیـشـ اـنـتـ چـیـشـ ۽ مـلـمـ لـیـگـ تـہـ وـتـکـیـ بـےـ سـتـیـ ۽۔ آـمـاـجـ بـوـتـگـ چـہـےـ دـیـوانـ ۽ رـنـدـ مـلـمـ لـیـگـ ۽ بـدـنـ ۽ نـوـ کـمـیـ اـرـواـہـ ہـےـ رـنـتـ ۽ آـجـ جـمـدـاـیـ جـمـدـاـیـ پـ رـاـہـ بـنـدـیـوـتـ اـنـتـ

الـ آـبـادـ ۽ تـرـانـ عـلامـهـ اـقبـالـ ۽ یـکـ ڳـکـھـ شـکـدـوـ ۽ ۽ اـبـیدـ پـاـکـستانـ ۽ جـنـزـ ۽ یـکـ اـرـزـ ٿـیـگـیـ دـسـتـ نـوـشـتـ۔ اـیـشـ چـحـکـ ۽ رـاـسـتـیـنـ رـاـہـ شـوـنـ ۽ سـرـبـوـنـیـگـ الـ اـنـتـ کـہـ جـاـ چـاـگـرـدـ ۽ سـیـاسـیـ کـمـیـ حـالـ حـقـیـقـتـ ہـمـ دـیـمـاـبـہـ بـہـتـ کـہـ بـیـحـرـ ۽ یـکـ قـوـسـ ۽ سـیـادـیـ اوـتـاـگـ ۽ ماـ نـکـشـ ہـبـوـتـ اـنـتـ۔ اـنـگـتـانـ ۽ زـوـرـاـجـیـ باـجـ زـرـیـگـ ۽ کـسـانـیـنـ جـلـگـ ہـنـدـوـ قـوـمـ وـتـیـ لـیـکـھـ ۽ باـزـیـ یـکـ ٿـیـکـ دـاشـتـگـ اـتـ بـلـےـ هـرـچـوـںـ کـہـ آـجـوـیـ جـنـزـ ۽ شـارـمـسـتـگـ ہـنـدـوـ قـوـمـ وـتـیـ آـجـوـبـوـ ۽ رـامـ رـاجـ رـنـیـدـگـ ۽ وـابـاـنـ ڳـتـ ۽ مـلـانـ چـہـنـدـوـ باـزـیـ ۽ بـھـوـتـارـیـ ۽ عـاقـبـتـ ۽ آـجـوـبـوـ ڦـیـگـ ۽ فـگـ ۽ مـلـانـ پـرـیـشـ چـہـرـ رـضـاـنـہـ بـوـتـگـ اـنـتـ کـہـ چـہـدـرـیـسـ اـنـگـرـیـزـ قـوـمـ ۽ زـرـیـتـیـ ۽ دـرـ کـپـیـگـ ۽ آـجـوـبـوـنـیـگـ رـنـدـ آـنـ ہـنـدـوـ ۽ ڳـوـرـانـیـ گـلـامـ ہـبـتـ۔ پـ مـلـہـتـانـیـ جـاتـیـمـیـ قـوـیـ گـونـشـتـ

بر جاہی یک جائیں ریاستے الی بو ٹگ۔

علامہ اقبال سری شہرہ زانت ۽ گردانیزیں سر خلی بو ٹگ کہ آہی ماں ہندوستان ۽ پ مسلمان جائیں ملکے ۽ سیتھن خیال فکری بنیا تاں پیش کت۔ الہ آباد تران بگیرشی علامہ اقبال ۽ ماں ہندوستان ۽ اسلام ۽ کردار چو یک اخلاقی بنا گاه ۽ سیاسی رہید گے ۽ چار پا سگ ۽ کت۔ گوشتے۔

”چ اے راستی ۽ حالینی ۽ کس ہم منکر یوت نکلت کہ پ اخلاقی بنا گاه رہید گے لکھ ۽ اسلام ہاؤ گلگریں براہت کہ مسلمان ۽ ماں ہندوستان ۽ تائیخ ۽ سر ۽ اثر دور دنت چہ اسلام ۽ برکت ۽ مسلمانانی ڏو ٻر ۽ ہاجہڑہ ۽ حب ۽ رٹنے مانشات کہ چہ بخش حب ۽ گلان ۽ زند ریست ۽ یک یک ۽ گلزار یسگن نپر بجم بوان یک ہمیں قوئے ۽ گوناپ ۽ زور نت۔ ایشی تماجی بنا کے درو گے نیست کہ پیلویں گیدی ہندوستان ایکیں ملکے انت کہ ایداں اسلام ۽ یکوئی ردو م دیو کیں ڪشار ۽ بھجن ورثان پیش گی“

وتنی ہے تران ۽ علامہ اقبال ۽ یورپ ۽ رہید گ ۽ خواہد دیان ۽ لو ٿھر ۽ رو سو ۽ فکر ۽ تمیات کنگ کہ یورپ ۽ چم جا گیرس بنی آدمی ۽ اوست ۽ ڈلگ چار کنال ۽ دمگی بنیا تاں قوم ۽ وظیفت ۽ جان ۽ گٹ پیش گ انت اوداں منذب نپور ۽ وتنی جند ۽ ڈھن ۽ زانگ بیت ۽ نپور ۽ بجازی کیں زند ۽ منذب ۽ چکارے نیست۔ علامہ اقبال ۽ مسلمانان ۽ سو گر کت کہ اگه آہاں قلبی کید ۽ منذب قبول کت = آں وتنی درستیں تدر ۽ ارزش ۽ گار کشت۔ اقلیں ۽ گوشت

”اسلام بنی آدم ۽ کی ۽ رو ھانی ۽ بجازی مسلمان دوئی ۽ بہرہ کنست۔ اسلام ۽ دینی بن کو گ بنیاتی کیں ھینے ۽ گوں اسلام ۽ راجی سرشت ۽ جنت ۽ وارث چہ ایشان کیے ۽ ڈار چار گنگ ۽ مول ایش بیت کہ دوئی ہم ردنگ پیش گ“

فرانس ۽ شہزادت ارنست ریسان ۽ قوم ۽ چینہ آر ۽ خواہ ۽ گوشت کہ ”چہ تجربت ۽ زانگ بو ٹگ کہ ماں ہندوستان ۽ جائیں تک دو ٹک جائیں ذات نسب ۽ منذبان ۽ یک پراہ پنائمیں کی ۽ تا پنچ ماں شیپیگ ته بو ٹگ کہ چریشی نوکیں ملکے پیدا به بیت“ اقبال ۽

چہ ہے شہزادت، گوشنے اے آسرور گھٹ ک
 ”ہندوستانی قومیت، کی عشوہاً بازی عنہ ملک نہ انت بلکن ایشی بھدل عہدکاری ع
 تھامیشی راز انت۔ حقیقی بیچار راستی عہد نہ کشت چوہیت ہے راستی ہر چوں کہ زپت ع
 تمہل ہے۔ کار، رایند، روان، لگ، جو اتریں رپک ایش انت کے معاملات ع
 چو شیں شکل دل، آرگ بیت کہ آں چ بن، نیست۔ بلکن حالینے عہد اگ، عور، کچک ع
 رند آنی شکل ہر جی کہ بیت چ آنی کیش، کیش نپ زورگ بہ بیت۔ ہندوستانی یکوئی
 عہے باندات، شونداری حرکت، ہندوستان، ایشیا، طالع بندوک انت“

الله آباد، تاریخی کیں تران، عہد علماء اقبال، سراکر لگ، گوشتگ ات کہ ہندوستان
 وت یک گونڈیں ایشیائے انت۔ ایش تاجہ متین اس جتا کیں زبان جتا کیں گالوار
 جتا کیں مذب، قلکری تب، دارت پر لیش، تاکہ ہے تپانی گلان، ملک، قبول لگ
 مبیت ہندوستان، تا قبلی استان واجہی، وود کارگرنہ بہت پر لیش، مسلمانی اے لوٹ
 عہ گواہک، نیچی راست انت کہ ماں ہندوستان، یک اسلامی ہندوستانے بہ بیت۔ کل ہند
 مسلم کافرنس، گلانی لوٹ ہے بوگ، کہ ہندوستان فرقہ، تپانی لگتمال، لگ، ملکے نہ انت
 ایشان، پخور دوم زیرگ، یک دوی، ہمکو پگی، دیماروگ، موہو دئیگ بہ بیت۔ چد ع
 رند الله آباد، تران، ہے تاریخی کیں حوالہ انت کر

”منی والگ انت کہ پنجاپ، قطبی رو بر کت، صوبہ سرحد، سندھ، بلوجستان، یک
 ریاستے، ہور، کچک بہ بیت چوہیت ہے ریاست الگستان، بادشاہی، زیر دست بہ بیت
 عہ آڑاوت واجہی حکومت بر سیت یا کچ آنی، عہ در من تھے، ببر، خیال کین کد دگہ نہ
 بیت، قطبی رو بر کت، ہندوستان، مسلمان نیٹ یک اسلامی ریاست جوڑ کشت۔ اگر
 مالوئیں کہ اے ملک، تا اسلام یک بودنی تو انے گندیت، زندگ بمانیت، ایش الی
 انت کہ آں یک خاصی ذہبی، پروت، بخا ہے بگیت۔۔۔۔۔ میں ہندوستان، اسلام،
 گھتری، گہبودی، دیمارا ران، یک سرجم، ہر جیس اسلامی ریاست، جوڑ لگ، لوٹ
 عہ کنائ۔“

ال آباد تران ۽ گذر سار حکم الامت علامہ اقبال ۽ گوشتگ انت۔

” درونتے که من چہ اسلام ۽ تاریخ ۽ دپڑاں در بر ٹنگ چھڑوا لیش انت که تنا اسلام
بو ٹنگ کر سکی ۽ سوری ۽ وہ مسلمانانی د سکر بو ٹنگ ۽ آہان ۽ زندگ ۽ اشتگھ نہ کو ڈت
مسلمان۔ مروچی اگہ شماوی چھاں پدا پ اسلام ۽ سک بدے ات ۽ ایش زند بخشو کیس خیال
۽ ڈتیگ بکنت ٿئے شنگ ۽ تالائیں کشاد نو کسر ۽ جم ۽ تمرد بیت ۽ شاچ بیرانی ۽
ر کھینت بت۔“

لاہور ۽ تران

مارچ ۱۹۳۲ء مسلم کافرنس ۽ سالنی چھی کہ ماں لاہور ۽ یتگ انت۔ ہے دیوان ۽
پاگواج علامہ اقبال ڪھن کنگ بو ڈت۔ ہے دیوان ۽ پاگواج ۽ منصب ۽ کہ علامہ اقبال ۽
تران ڪنگ ہے تران ۽ ہم ہندوستان ۽ مسلمانان پ جائیں ملکے ۽ راوشن سرا گندگ
۽ کیست۔

”وطن دستی بنی آدمی تب ۽ جور انت۔ بنی آدمی ۽ اخلاقی زند ۽ ایشراپور ائمیں
جائے گے بلے اصلی ارزش آئیں ایمان، آئیں ریدگ ۽ زند ۽ سنگ ۽ نزوار ۽ انت۔ منی نز
۽ ہے سنگ ۽ نزوار چو شیں مڈی ۽ انت کہ مردم بھیشان زندگ بمانیت ۽ بھیشان ساہ ۽
ندر بکنت۔ ننکی پ ڏگارے گلکرے ۽ کہ گوں آئی ۽ ارادا ۾ پ اداز کی سڈ ٹنگ
ہندوستان ۽ بے یکھیں سیاہی گل انت کہ آہانی نیام ۽ سراء جیس ناو شیانی گندگ ۽ من
باور کنپیں کہ ایداں جز تھیں باند اتے ۽ رو شم زیر گ ۽ اوست است کہ آئی کی ڳی ۽
تو کی گئیں ہمک تی سر ۽ چیر کت بکنت۔

اے در گت ۽ من یک ہبرے ۽ شوندات ۽ کنکاں کہ تاں حدے ۽ کہ منے بنی گیں
سیاہی دو دن گوں من نو کیں چیزے پ ڏسگ ۽ نیست ہے باہت ۽ من کل ہند مسلم لیگ
۽ تران ۽ ڈتی خیال در شان کر ٹنگ انت۔“

چیزی دھتراء حکیم الامت علامہ اقبال اے سیاسی میں جاوراء پھٹاںک دیان اے گوشتنگ کہ

”چم ظاہریں درستیں چن لائچ آبیکیں سے گوائے ڈاہ دینیت کہ تو ایں
ہندوستان ملکن بملکیں ایشیاء و تی گورگداں زیریت الشیں یک چوشیں سیاسی ریید گے ڈاہ
نمیں آسرا نت کہ آشی نی آدم اے راتھناٹ ڈپل ڈلاکن رانگ ڈچوش فکر نتھی
کہ بھی آدم ڈجین ڈچوشیں جھورے است کہ گول دوز ریید گی تو ان اے آسرا زوم ذات
ڈبودناک کلت بیت۔“

ایکین ڈجین ڈنڈ ہے راز انت می خڑل ڈبآپر ڈس رستنگ اے اعاقبت
ڈستور اے تاپ اسلام ڈچوشیں جاگے جرید گ لکنی انت کہ دیمار داں اے ملک اے پ
آشی مول و مراد ائی سرپہ دیکی اے کلک بذنت نوں گزر انت ہے بھر ڈکہ گل ڈنوك تج ڈاہ
بوزناکیں کمال ہے مول و مراد ڈیما تمرد لگ ڈاہ آشی وابا کیں کمال ڈوبینگ بہ بیت۔ لمب
دینی میں (DAINY) زندے زانگ نہ بیت ایشرا و تی ارواد ڈبٹ خانہ ڈ روک اے روک
روشنانگ بیت۔“

گوں قائد اعظم اے ہم کاری

چہ علامہ اقبال اے نوشہ نہیاں جوان سر ایت کہ پاکستان اے جد ڈنجز ڈاہی و تی وس
ڈکمال چون کاربست انت ۱۹۳۶ء وہدیکہ قائد اعظم محمد علی جناح اے مسلم لیگ ڈنوك
ر دبند بنا کت ڈپر اکیں ملک اے تروتیب اے درپکت مسلمانانی دیگی ڈگوڈ گوڈیں گلان اے
مسلم لیگ ڈپر ڈپر اے چیر ڈجم کست ۲۷ اپریل ۱۹۳۶ء قائد اعظم محمد علی جناح پنجاب مسلم
لیگ اے پ نوک ر دبند اے لاہور اے آنک اے گوں پنجاب اے سر کرد گ اے سر خیلیں سردار کال
دیندی کت بلے آہاں نہ من ات۔ زندے قائد اعظم اے گوں علامہ اقبال اے دبندی کت۔
علامہ ہے روجاں ڈڈ اے دراہ نبوگ بدلے پداہم آشی لگک لگ ڈول کت علامہ اقبال اے
ہے بابت اے گوشتنگ ات ”اگر شما اوزھ اے تعلقہ داریا کہ بھی ڈزنسیں شاہو کاران ماں

پنجاب، پوگل، ات، چوشیں مردم ایداں نیست من گوں ثناں لس، کمک، زبان دیان۔ قائد اعظم، ہیرا نکت، چہ کری، گدستے چست بوت گوں جو شے، گو شتے من استمان، کمک، لوثاں۔

علامہ اقبال، قائد اعظم محمد علی جناح، چوپاہی، وزیر، ہمکاری، سرس بست، پنجاب مسلم لیگ، نوک رہ بند کنائیت۔ اے کار، آنی جوان سوب کت چہ علامہ اقبال، نمذیان شری، ڈس ریت ہے درستیں حال، چھپر گوں گینیں تاکدیماں یات کنگ بو تگ۔ قانون ۱۹۳۵ء، چیر، ۱۹۳۶ء۔ گھیں کاریاں مسلم لیگ، پر بندگی ہو بے نہ رست بلے کانگریس، شر سوب کت نوں کانگریس، راوی، گشاد، مارش، رست، آنی کماش پنڈت جواہر لال نسرو، ملک، تاچہ مسلمانانی است بونیک، سرتاپ دات، مسلمانان، وقی دروہ، دام، آرگ، گوں مسلمانان نزیکی، چن لانج، بنا کت انت۔ نسرو، گوں جم، جو شے، ہے گوا جاردا تنت کے اے درگت، ملک، مسترین اڑ ملوک، زندو بود انت نزیک ات کے مسلمان کانگریس، دام، بکپتیں انت کے علامہ، پ، قائد اعظم، اے صلاح پیش کت کے آں جارہ ترینیت کہ:-

"پیاسی، میں لیکائے ہندوستان، مسلمان ملک، تایک جتا میں سیاسی تو انے انت ایش، نجی المی انت کہ ہندوستان، تھا، چہ ہندوستان، ڈن جہان، شوند نیک، بہت کہ ملوک، زند بود تھا میں بھیڑ ہے نہ انت پے اسلامی فکر، خیال، دودربیدگ، پ، ہندوستان، مسلمانان، وقی اندر، میں آسرے داریت کہ ہر پیغم، چہ زند بود، ہبراء، گیش ارز، شیگ انت۔"

علامہ اقبال، نمذی قائد اعظم، نام، ہے ہیرا نیک، نیست کے علامہ اقبال، میزان، میزان، قائد اعظم، وقی، واہکانی، نیمگ، اورت، پاکستان، لوٹ، گزر پکو، کنائیت۔ قائد اعظم، یک رندے ووت ہے ہرستگ، ات کہ "آنی خیال، حقیں پیسے، گوں منی خیال، انباز تگ انت۔ ہندوستان، دستوری بہت پول، تھیمات، وند من ہے، آسر در گست کہ ہندوستان، مسلمانانی تاکیں مل، واگہ، شکل، ۱۹۴۲ء مارچ ۲۰۱۹ء"

قرارداد پاکستان ۽ رنگ گپت

قرارداد پاکستان ۽ منظور یونیگ ۽ دوی روچ ۽ قائد اعظم محمد علی جناح ۽ وی جنرال کار گٹھاد سید مطلوب الحسن ۽ را گوشتگ کر ”اقبال مروجی مئے نیام ۽ نیست انت اگر حیات بو تین ٿپریشی بازو ش ۽ گل بیتگ ات کر ما ییرگ ۽ پنجو کرتگ همیشی کر آں ڏا گ دارات۔“ قرارداد پاکستان ۽ منظوری ۽ رند بر صغير ۽ مسلمانان تاں هفت سال ۽ قائد اعظم ۽ کماشی ۽ جد کت ۽ ۱۲ اگسٽ ۱۹۴۷ء پاکستان ۽ ہاداب کر علامہ اقبال ۽ بستگ ات آر ڙاصھنی ناماۓ رست ۽ مسلمان آزادیں گز میں ۽ وٺئے ۽ واج یوتنت۔

سرخاک شہید برگمائے لالہ ۾ پاشم
که خوش بانیال ملت ما سازگار آمد

علامہ اقبال گلیڈی شہزادت

حکیم الامت علامہ اقبال اے منے وتنی ملک اے شکر بے شہزادت، شاعر اے پاکستان اے
قوی شاعر اے لقب اے زانگ بیت بلے بید چ پاکستان اے بر صیری پاک وہند اے ہم اقبال اے سراپر
بندگ بیت۔ اے دور اے زمانگ اے جہان اے چوشیں ملکے نیت کے اوداں اقبال اے نام اے
توار سرند بو تگ۔ امریکہ، یورپ، گروس اے علامہ اقبال اے گفتار چڑھے بدلو تگ انت۔
جہان اے ڈلگیں زباناں چو کے انگریزی، جرمن، فرانسیسی، اطالوی، روی، چینی، عربی، غربی،
جلپانی اے علامہ اقبال اے سرء کتاب اے دپٹر چھاپ بو تگ انت۔ علامہ اقبال اے صد سالگی
جرش اے دسمبر ۱۹۷۷ء میاں قوی کیں کافرنے ہم بو تگ ات کے دین اے
مذب، رنگ اے زریات اے چست اے بالاچہ امریکہ، برطانیہ، روس اطالیہ، سوڈان، سری
لکا، جاپان، ایران، سعودی عرب اے مصر اے شہزادت، بھرگپت اے علامہ اقبال ساڑت علامہ
اقبال اے نام اے تو اک کہ مان جلکیں گلیڈی اے پرستگ ہمیشی سبب بازیں انت۔

سری سبب الش انت کے علامہ اقبال پاکستان اے سیم اے سندو اے شون دیوک، پاکستان اے
قوی شاعر انت کے ۶ نومبر اے ہر سال آنھی بیدابوئیگ اے روچ ۲۱/ اپریل اے زوال بونیگ
روچ گوازنیگ بیت تھے روچ اے چ پاکستانی اے ڈن دگہ ملکاں پاکستانی سفارت خانہ اے
روچاں گوں قدر اے عزت اے دار انت۔ اقبال اے فکر اے لیسو فی اے تران اے بچا رہت۔ قوی
خالتاک اقبال اے زند اے شاعری اے پچھ آر اے خاصیں تاکنند در کنت چوش شاعر ازم اے
فکر اے ہریک سروگ جہان اے دیماکیت بلے ہر مزیں سروک اے شہزادت، تھنا دگرانی بیاں
اے گواجاہ اے زندگ نہ بیت پر لیشی الم انت کے آنھی وتنی فکر، ہم چھ ملکی حد اے سند اے جہ بخت اے
گوں جہانگیریں فکر اے ہمسری بکنت۔ چوشیں شہزادت اے فکر تیوگیں بنی آدمی اے راہ
شون بہ بیت اے آئی خیالانی درج اے تیوگیں بنی آدمی اے ہدوکی بید او رہ بہت کہ چ ہے وصف
اے اقبال اے گفتار اے فکر پورا ایں ڈولے اے بھرہ مندا انت۔ اقبال اے وتنی ہے ارزش وتنی زند
اے وتنی ہم بار تگ ات۔

اک دلوں تازہ دیا میں نے دلوں کو
لاہور سے را خاک بخرا و سر قد
علامہ اقبال اور ہر چنست کو توی گفتار افی اتی گپشتر مسلمانان اور پر جتنگ بلے
آئی کلہ جھڑا فایی سیمہ مندو، مندی بخت عسماں سرگو زکناب پوار میں جہاں توی شمارہ
گپتنگ ہے در حق مرکاش اور فیروز اجے ایں۔ آئی نہ گوشیت۔
”اقبال یک جو شیں مردے کے آں ہمک شریعہ شری انت۔ آئی ہندی عشار
پنج پر اہ پسنا تر انت کہ جہاں اور دستیں نی آدم بید چہ ملک نب اور
ابیاز کائیت۔ چوکر آں بنی آدمی شرف اور یہ رک دار انت پا انکہ اقبال اور
شگرب غرب ایک پیغمبر اور غرت رستگ۔“

ایران

علامہ اقبال اور چند پنجاب اور مردے ات اور صیرہ (کسانیں جگہ) اردو عشار پر اہ
ع شاہگان بو تگ بلے علامہ اقبال اور بید چہ اردو اپ مسلمانی گیشیں نپ زیر گ اور توی گلر
ع ازم اور زبان فارسی کت چہ ”اسرار خودی“ اور پتھر اک ۱۹۱۵ء شنگ بوت تاں توی
مرگ اسال اقبال فارسی پر بند پر بستگ انت۔ حدالیش انت کہ توی گذی پر بند
سرود بفتح باز آید ک ناید؟
نسیمی از حجاز آید ک ناید؟
سرآمد روزگار این فقیرے
وگر دانائے راز آید ک ناید؟

ہم فارسی اور بست میے سبب اور حکیم الامت علامہ اقبال اس ایران ایمان براج بر ت ہے سب
انت کہ مروچی ۱۹۲۱ نومبر اپریل ماں ایران اہ ہم گوں پھیش شرف اور عزت اور اگر
بیت کہ ماں پاکستان اہ۔ بھے روچاں پھونکہ ماں پاکستان اہ اقبال اور سرع توی حالات ک خاصیں
تاکہ بند در کشت ہے پیغم ایران اہ ذلگیں حالات ہم اقبال اور ازم اور گلر اور ڈسگ اور
خاصیں اشمار چھاپ کشت علامہ اقبال اور قدر چھے ہمہ سر انت کہ تران اہ نای میں

ملی مجاہ "حسینیہ ارشاد" ۽ گورنمنٹ گلگنس میت ۽ بان ۽ دیکم ۽ اقبال ۽ گفتار نوشتہ انت۔ ایران ۽ نامی کئی آشوبی شہزادت ڈاکٹر علی شریعتی (کہ شاہ ایران ۽ یاغی گیری ۽ گپت ۽ شہید کت) آنھی علامہ اقبال ۽ زندگواریں کلائے رنگ ۽ سازائیگ ۽ اقبال ۽ را "غزالی ثانی" ۽ لقب داتگ۔

ایران ۽ اقبال پچھے آر ۽ دود دیر یعنی ٿوئی سند ۽ انت۔ ایران ات کہ آنھی سربوار ۽ علامہ اقبال ۽ فارسی گفتار افی دپتر ۽ چھاپ ۽ شنگ ۽ شرف زرت۔ مروچان اقبال ۽ اردو گفتار ان ۽ ہم فارسی ۽ بدل کنگ بوئنگ۔ ماں ایران ۽ اگہ اقبال پچھے آر ۽ پ تاریخی پیشے ہجتا کئے دئیگ بہ بت تبدلات سکنگ ات یک ایرانی استادے سید محمد علی داعی الاسلام ۽ کہ وہدے ۽ ماں جامعہ عثایہ (دکن) ۽ فارسی درس ۽ استاد بوئنگ۔ آئی ہے رو ۽ گشائیک "اقبال و شعر فارسی" علامہ اقبال ۽ زند ۽ چہ حیدر آباد دکن ۽ ۱۹۲۸ء ۲۶ تاکد بیانی سرب ۽ چھاپ بوت ۱۹۳۳ء ماں ایران ۽ ہندوستان ۽ لوزانکی ۽ دود بریدگی ہر کاری ۽ شریداری ۽ گلے جوڑ بوت ہے گل ۽ ۱۹۳۳ء اقبال ۽ روح سری رند ۽ گوازیت۔ دیکی سال ۽ واجہ سید محمد محیط طباطبائی ۽ تو علمی تاکنید "محیط" ۽ اقبال اشعار چھاپ کت اے ڏول ۽ ماں ایران ۽ اقبال پچھے آر ۽ دود محکم بوان بو تنت۔

حکیم الامت علامہ اقبال ۽ ماں ایران ۽ پچھے آر وک کنائیںگ ۽ چونائی ۽ بازیں شاعر ۽ شہزادت گون انت البت ہے در حق ۽ واجہ سید محمد محیط طباطبائی ۽ کارپیڈ شوشگ نہ بت کہ آنھی علامہ اقبال ۽ فکر ۽ ازم ۽ شون دئیگ ۽ وقی در شیں کمال کاربست انت۔ علامہ اقبال ۽ بابت ۽ چہ کلاں پیش گراں قدر میں نوشتائیں، م طباطبائی ۽ بیتگ کہ "ترجمان حقیقت" شاعری فارسی محمد اقبال" ۽ سر حال ۽ "ارمنان" ۽ علمی تاکنید ۽ ۱۹۳۸ء چھاپ بوئنگ ات ہے نوشتائیک چہ علامہ اقبال ۽ زوال ٻوئیگ ۽ یک ماہے رند شنگ کت۔ دگر شہزادت ۽ ایرانی فلمکار اں کہ علامہ اقبال ۽ بابت ۽ نوشتہ ۽ گفتار اں نام در آور ٹگ آہانی رسیگ ۽ ملک الشعرا بہار، ڈاکٹر غلام حسین یوسفی، مجتبی معینی، ڈاکٹر احمد علی رجائی، ڈاکٹر ضیاء الدین سجادی، ڈاکٹر عبدالحسین زرین کوب، ڈاکٹر علی شریعتی،

ڈاکٹر حسین خطیبی، ڈاکٹر جلال معین، ڈاکٹر ناظر زادہ کرمانی، ڈاکٹر محمد تقی مقدوری، سید غلام رضا سعیدی، بدیع الزمان فروزان فر، احمد احمدی میرجندي، نام لا تک لیکھ گ
انت بلے ہاشم اعلیٰ انت اکابر اعلیٰ اقبال ساز ایک آہنی شمارک گیش انت ماں ایران اے اقبال اے سرءاء کلگیں کارانی علی ۽ کفری خوندات اے ڈاکٹر احمد علی رجائی چوش دنت۔

”منی خیال انت اقبال یک نوک در گنجیں بلکہ کہ آئی تھے کج و گوہران سارگ ۽ سارگ ۽ انگت بازیں در ۽ مردار دن آرگی انت“

اقبال اے ایران چوتور دوست انت و ت گوشت۔

تم لگلے ز خیابان جنت کشمیر
دل از حريم چاڑ و نواز شیراز است
ایران اے گیشتر شاعر ۽ شہزاد انت اقبال اے ماں فارسی شعراء در کر گنجیں راه اے قبول
کشتت اے ایران اے شہہ زانت ۽ شاعر اس کہ ہندوستان اے فارسی گشیں شاعر اے پ ایراد
۽ بستگ آں اقبال اے بھی شاہم اے تو رنکنست۔ ایرانی شاعر اس پ فارسی شاعری اے بھی
سند ”سبک صدا“ نامیستگ کہ آں ایش انت۔ سبک خراسانی۔ سبک عراقی ۽ سبک هندی
بلے اقبال اے چھے ہر سیس سند اس چست اے بالا یکھست اے آہاں ”سبک اقبال“ اے نام دیان
۽ ایشرا یک خاصیں کیلے گوشتگ ۽ دوست کرتگ۔ ڈاکٹر خواجہ عبدالحید عرفانی اے کہ کتابے
”روی عصر“ اے نام اے نویستگ ہمیشی پیش گال اے ڈاکٹر حسین خطیبی اقبال اے بابت اے نوشتہ
کنست۔

”اگر خواستہ باشم کہ اشعار محمد اقبال لاہوری را در چند کلمات خلاصہ کنم میگویم کہ
این شاعر سبکے مخصوص بخود داشت کہ مناسب باشد آن زابیام سبک اقبال میخواہیم۔“

سبک = اسلوب = طرز

اگر من اقبال ۽ شاعری ۽ چنے لوزانی تایان لگ بلوشیں ٿو شیں کہ ہے شاعر ۽ وی
خاصیں طرزے کے من ایشرا "اقبال ۽ طرز" نام بندی
علامہ اقبال ۽ یکہ دگرے ڏاکڑا حمد علی رجائی ۽ اقبال ۽ ہے طرز ۽ بابت ۽
وتی خیال چوش درشان کر گت ٿنت۔ وتنی یک نوشتائے ۽ کہ سر جائے "اقبال ۽ یک
شعرے" انت ایرنگ گو شیت

اقبال ۽ فارسی گفتار اپنی لوز، لوز جو ڦم، طرز ۽ پچ مشکل ۽ جمل برزے نیست من
بے ترس ۽ لرز ۽ گوشت کنیں کہ اقبال ۽ یک مزینیں کمالے آئی پے سادگی تران انت گوں
دلپوری آں فلسفہ ۽ جمل بنیں خیالاں پے ارزانی ۽ ردانی بیان کنست آئنی سادگی ۽ یک
اشرے ایش انت کہ وانوک آئی ڈسگنیں بندان نماریت ۽ دیماور گینت۔ اقبال ۽ ہے
سادہ گوشی آئنی پے ناماۓ مرشد مولانا جلال الدین روی ۽ خواجہ حافظ شیرازی ۽ طرز ۽
جنت وارت۔ روی ۽ لسان الغیب حافظ ۽ قرآن مجید ۽ آیات ۽ نبی صلمع ۽ دریں حدیث
وتی استاد کر گت انت تصوف ۽ بورگی ۽ تران کر گت انت اقبال ۽ بید چ ہے سر حالان
فلسفہ ۽ سیاست ۽ ہم احوال پر بستیگ انت آں گوں شاعری ۽ گشاد ۽ بے مداریں میری
۽ ردن ڪتا راء ڳوں گھجت۔ آئنی گوشن چوشیں نبو گت انت کہ سر ملا گیگ ۽ زبان ۽
آرگ بہت آئنی وتنی ٻالگیں هر اہان ۽ جمد ۽ پٹ ۽ کم کم ۽ کشان ۽ چہ وتنی مول ۽ مراد
۽ حال دیان کر گت پریشی اقبال ۽ اشارت ۽ رپک ۽ کار گت گت۔"

سو زگدازے حالتے است باده زمن طلب کنی
پیش تو چوں بیان کنم متی ایں مقام را
نغمہ کجاومن کجا؟ ساز خن بناهه ایست
سوئی قطار میکشم ناٿ ۽ نبے زام را
وقت صریح گفتن است، من بلکنایه گفتہ ام
خود تو گو کجا برم هنفان خام را؟

افغانستان

ہر جنت ء کہ علامہ اقبال ء مان ایران ء ہے رنگ ء دوست کنگ بیت چو کہ سعدی،
حافظ ء مولانا بوم ء بلے وہ دیکھ پ تاریخی لیکھ ء بخشانک دئیگ بیت ۃ سرا گندگ ء
کیست کہ علامہ اقبال ء نام ء تو ارجہ ایران ء پیش افغانستان ء سرو ٹنگ ات بلکن چوش
گوشگ کر زیست کہ ایران ء افغانستان ء کمک ء علامہ اقبال ء فکر ء ازم پچھے آور ٹنگ۔
مان افغانستان ء علامہ اقبال ء پچھے آر ء سبب جغرا فیلی نزیکی ء ہوا ری ء علامہ اقبال ء ہما
ترو تاب یو ٹنگ کہ بادشاہ نادر شاہ ء لو ٹنگ ء ۱۹۳۳ء گوں علامہ سید سلیمان ندوی ء
سر راس مسعود ء آں افغانستان ء شتگ ات علامہ اقبال ء ہے ترو تاب درگت ء
افغانستان ء شہر نویں، شاعر غسلہ زانتاں مزینیں لیکھنے ء گوں انہی گند ء ندز کر ٹنگ ات کہ
علمی ء لوزانکی میں جنت ء ایشی دیر آرس اثرے یو ٹنگ۔ ہے دوبار یگ ء یک
شاعرے محمد سرور خان گویا ء چہ اقبال ء جوان رنگ زرت اقبال ء مان افغانستان ء
پچھے آرے دئیگ ء آئی جمد شوشتند بنت علامہ اقبال ء افغانستان ء روگ ء ہم
دو سال، پیش ۱۹۳۱ء محمد سرور خان گویا ء یک نو شانکے نویس "ڈاکٹر اقبال صوفی شعر
فارسی" ء سر حال ء ہے نو شانک "کامل" نای میں تا کبند ء چھاپ ء شنیگ یو ٹنگ
ات۔ بڑاں مان افغانستان ء اقبال ء سر ء ہے سری نو شانک ات اقبال ء یک ہدیں
سکتے ڈاکٹر صلاح الدین سلوتوی ء گوشگ انت کہ محمد سرور گویا ء ہم علامہ اقبال ء نام چہ
سید محمد محیط طباطبائی ء دپ ء اشکنگ ات

مصر

حکیم الامت علامہ اقبال چہ ایران ء افغانستان ء رندہ ما اسلامی میں ملاں کہ خاصیں
بھئے ء نام در آورت مصر ایشانی رو ء چہ در ستان دیما تانت۔ مصر عربی انت بلے
پداہم باوداں علامہ اقبال ء گفتار ای رپتہ بازی ء چھر ء بدل یو ٹنگ انت ہے پیم ء اقبال ء
تلسف ء گیش گیوار ء پھمینگ ء ہم بازیں گیجن نو شانک نو شتر یو ٹنگ انت پر لیش ء کہ

عبد الوہاب عزام ۽ شکل ۽ اوداں چوشیں شہ نویں عُشرہ زانتے بو تگ کہ آہاں و تی زند پا
اقبال ۽ ہر پہنات ٿپر سروگ ۽ رسینگ ۽ گھار پتگ۔

۱۹۳۱ءِ علامہ اقبال مصڑے شتگ ات کہ اوداں گوں عبد الوہاب عزام ۽ دپ کپت۔
عزام چہ پیش ۽ علامہ ۽ نام ۽ آئی کاراں سئی ات۔ بلے یکد گراش زد پستگ ات ہے گند
ٿوند ۽ عبد الوہاب عزام ۽ اقبال ۽ پچہ آری کاروست ۽ گپتگ ات۔ عبد الوہاب
عزام ۽ "پیام شرق" ماں عربی ۽ شعری را بند ااں بدل کت مصراً بلکن میاں رو در آحت ۽
علامہ اقبال دُرسی ۽ راستی کنائیت۔ چریشی زند آنھی "اسرار خودی" ۽ "رموزِ یخودی"
اقبال ۽ یک دگہ شیری دپترے "ضربِ کلیم" شعری را بند ااں چردات۔ بید چہ ہے
دپڑاں آنھی اقبال لتیں دگہ بھجن پر بند ہم ماں شزراء بدل کت انت مرپی عبد الوہاب
عزام عربستان ۽ اقبال ۽ چوہ درستان ڏالگترین چر ٻدل کنوک ۽ نام ۽ پچہ آرگ بیت۔
عبد الوہاب عزام ۽ تھنا اقبال ۽ گالانی بدلي ۽ بس کرگتگ آئی ٿو علامہ اقبال ۽ زند ۽ فکری
پہنائی سر ۽ "محمد اقبال سیرہ و شعرو فلسفہ" ۽ نام ۽ کتابے ہم نوشته کر گک۔ عبد الوہاب
عزام دہے کہ ماں پاکستان ۽ مصڑے سفیر ۽ منصب ۽ آنکگ آئی و تی گورو گیس ۽
چوشیں شہ زانت جم کر گتگ انت کہ آڑا اردو ۾ میل بد تیت کہ آں اقبال ۽ اردو ڳفتار ااں
و نت ۽ سرپد بوت بکنت۔

عبد الوہاب عزام ۽ ابید صن الاعظمی ۽ صاوی شulan ۽ ہم اقبال ۽ گفتار انی چر ٻدل
کنان ۽ اقبال ماں عربستان ۽ نام تواردا تگ۔ صن الاعظمی ۽ اقبال ۽ پر بندے "ترانہ
ملی" ماں عربی شعراء پچوشیں دلبو دیں پتھے ۽ بدل کر گتگ کہ مرپی ہم ملوك ۽ دپ ۽
انت۔ اعظمی دت پاکستانی ۽ بلے چہ مرنیں وہدے ۽ ماں مصڑے جہ متدا انت
صن الاعظمی ۽ نام ڪپٹکیں تایبا شاعر الصاوی شulan ۽ ہمکاری ۽ "فلسفہ اقبال
امیر الشعراء" نام ۽ کتابے رو بند کر گتگ کہ ھیشی تھا اقبال ۽ پہنائی سر انگ ۽ بازیں شہہ
نویسانی نوشانک ہو رانت چہ آہاں چنتے نام چوش انت۔ ڏاکثر عبد الوہاب عزام، محمد علی
طلوبہ پاشا، سید عبد الحمید خطیب، الصاوی شulan ۽ ہے کتاب ۽ علامہ اقبال ۽ دو پر بند

”شکوہ ڀنڊ جواب شکوہ“ کہ شعراء بدل کر تگ و انگ کرزیت۔ مصراء یک دگہ شہ زانتے
ڈاکٹر نجیب الکیانی ۽ ھم علامہ اقبال ۽ شاعری ۽ آشوبی میں اثراتی شرء کتابے نوش
کر تگ کہ ہے کتاب ۽ نام انت۔ ”اقبال شاعر الشاز“ کہ تئے وہ بیچ قابوہ ۽ بروت ۽
ہے کتاب دورنداں چھاپ غشنگ بو تگ۔

مصراء علمی، لوزاںکی ۽ دودربیدگی زند ۽ ڈاکٹر ط حسین ۽ منزہیں بھرے گتگ۔ ک
پریشی پچھہ آر ۽ جھائیں دپترے در کاراٹت۔ گونڈ گیمعنگ ۽ گوشگ کرزیت کہ مصراء علمی
لوزاںکی ۽ دودربیدگی کاراں ڈاکٹر ط حسین ۽ چھنس کار پر ڈشون داشتگ انت چوکہ کسانیں
بلکہ ۽ سر سید احمد خان ۽ پہ مسلمانانی آگئی ۽ دیرتی ۽ یات کنگ بیت۔ ڈاکٹر ط حسین ۽
”اقبال“ ۽ سر حال ۽ بے میں نوشتائے نوشتہ کتگ چہ ہے نوشتائے ۽ جعلی سر بند ۽
زاگ بیت کہ آئنی دل ۽ پہ اقبال ۽ چوئیں شرف و عزت است۔ آں وتنی نوشتائے ۽
چوش رائی کشت۔۔۔ ”یک شاعرے کہ آئنی چہ وتنی باز یگ ۽ وڑا منیتگ۔“ دھنtra
نوشتہ کشت۔ ”مسلمانانی رو ۽ دو شاعر چو شیں گوستگ انت کہ آہاں اسلامی لوازنک ۽
سگب آزمان ۽ سر کرتگ ۽ اسلامی لوزاںک ۽ زیبا میں نکھن وہ ۽ انیشگ ۽ نمیران
کرتگ انت چہ آیاں یکے ہندو پاکستان ۽ شاعر اقبال انت ۽ دوی عربستان ۽ شاعر ابوالعلاء
صری۔“

اقبال ۽ فکر ۽ ازم ۽ گیشینگ ۽ عربی زانتاں پوہنگ ۽ بید چہ ڈاکٹر ط حسین ۽
پروفیسر صالح جو دت۔ نای میں شوں کار ۽ ناول نویس یوسف الصبائی ڏاکٹر عبد القادر محمد
۽ نام ھم کائیت

ترکی

ایران ۽ عربستان ۽ ابید ۾ اسلامی میں ملک ۽ کہ اقبال ۽ در تی ۽ پچھہ آر وک کنا
ئینگ ۽ باج بر تگ آں ترکی انت کہ آئنی شہ زانتاں گھن نو شد پیش کر تگ انت۔ ماں
ترک ۽ علامہ اقبال ۽ سری شاخوان نو کیں نوبت ۽ ترکی ۽ ڈلگیں شاعر محمد عاکف انت آئی

نه تناویت اقبال ۽ فکر ۽ شاردنیگ ۽ شرس نوشته ۽ گال نویستگی بلکن گوں عبد الوہاب عزام ۽ اقبال ۽ پھو آر کنائیتگ چوش ماں صصر ۽ اقبال زانی ۽ بن حشت ایر کنائیت چ محمد عاکف ۽ پیش کنزگ ۽ اقبال ۽ سر ۽ شرس نوشتابک شگ کنائیتگ ۽ رند ڏاکڑ علی نساو تار لان، ڏاکڑ عبد القادر قره خان ۽ نام گیر آرگ کرزنت که آہاں اقبال ۽ گفتار شعری را ہندوں بدلت انت۔ ڏاکڑ تار لان ۽ "اسرار خودی" "رموز بیخودی" ۽ ضرب کلیم بدلت گتگ انت وہ یکہ ڏاکڑ عبد القادر قره خان ۽ "پیام مشرق" "زبور عجم" ۽ "گلشن راز جدید" ۽ ابیدار مغافن حجاز ۽ فارسی گفتار ہم بدلت گرتگ انت۔ ابیدار چ ہے شہزاد انت جان ۽ دگہ بازیں اسلامی مکان علماء اقبال ۽ پھو آر ۽ کار کنگ ۽ انت۔

انگلستان

اگر ماں یورپ ۽ یک کے ۽ را اقبال درستی راستی کنائیتگ ۽ شرف بھر بیت ہے تاج پر دیسر آرائے نکلسن (۱۹۳۲) ۽ سر ۽ انت۔ ۱۹۱۵ء ۾ یہ یکہ علامہ اقبال ۽ اسرار خودی شگ کت ٿیک تاکندے پے ڏاکڑ نکلسن ۽ پیش کت آں چ ہے دفتر ۽ وانگ اینکیاس دش بوت کہ ماں انگریزی ۽ ہے گفتار ان ۽ بدلت کنان of the self secrets of the self کت ٿیک کت۔ آئنی ڏاکڑ اقبال دست پھو آر ۽ فلسفہ سر ۽ یک سرپور اکیس پیشگالے ہم نوشته ڪتگ۔ ڏاکڑ نکلسن ۽ ہے چربدل نوشته کر گئیں پیش گال علامہ اقبال پھو آر ۽ جانیں وسلہ بوت انت۔ شہزاد انت ۽ شہزاد نویسان اے کار بایز دوست کت ۽ سائزات بازیں بھٹانک ہے بارو نوشته کت انت۔ ایشانی رو ۽ ایم فاسڑ ۽ ہو برث ریڈ ۽ نام دیما تر لیکھ گ بنت۔ فاشر انگریزی ۽ ناول نویسے ۽ ہو برث ریڈ، لوڑا ۽ ۽ ازم ۽ نامی کیں شرگدارے۔ ایشانی قدر چ ہے ہبر ۽ پیدا اور بیت کہ دویشان "سر" ۽ منصب رستگ ڏاکڑ نکلسن ۽ کر انگریزی ۽ اسرار خودی بدلت گت تاں ۱۹۷۵ء ہے کتاب دہ رند اچھاپ ۽ شگ بو ٿگ

علامہ اقبال ﴿ع﴾ گفتار ان ﴿ء﴾ انگریزی بدل کنگ اقبال ﴿ع﴾ پچھہ آردک کتاب نہیں واجہ
اے جے۔ آربری (زوال ۱۹۲۹) ﴿ء﴾ باز نام در آور تگ آنھی ”جاوید نامہ“ ”زبور عجم“
رموز نجودی ”پیام مشرق“ پر بنداں لالہ طور بدل کر تگ انت۔ وی جے کونن یک دگہ
نامداریں شہر زانت کے آئی اقبال ﴿ع﴾ گفتار ان ﴿ء﴾ شعری را بنداں بدل کت ہے کتاب
Poems from Iqbal ﴿ء﴾ نام ﴿ء﴾ شنگ کت۔ بیدچہ ہے کتاب ﴿ع﴾ گفتار ان دگہ بازیں
برطانوی شہر نویں، شہر زانت ﴿ء﴾ شرگدار ایں اقبال ﴿ع﴾ فلسفہ ﴿ء﴾ فکر، قلم چست تگ

جر من

چہ انگستان ﴿ء﴾ رند یورپ ﴿ع﴾ ہر ملکے کے اقبال پچھہ آر ﴿ء﴾ خاصیں نام در آور تگ آں
جر منی انت۔ جر منی ﴿ء﴾ وہ دے اقبال ﴿ع﴾ پچار ﴿ء﴾ پچھہ آر بیت تھیج کے ہم ڈاکڑائیں میری
شمل ﴿ء﴾ نام ﴿ء﴾ نہ شوشتیت کے ڈاکڑشمل ﴿ء﴾ علامہ اقبال ﴿ع﴾ کارپد اپنی شروع دنیسگ ﴿ء﴾ وی جمار
، گھار نہیں تگ و ستا تگ علامہ اقبال ﴿ع﴾ گفتار ہم آنھی جعلیں دیدے ﴿ء﴾ ونگ انت گیشتر
اسلامی مکانی تروتائب تگ کہ آنھی علم ﴿ء﴾ سواد ﴿ء﴾ آنھی نوشستان ﴿ء﴾ ارزشیسگ تگ۔
ڈاکڑائیں میری شمل بیدچہ گور کیلیں نوشستانکاں دو کتاب ہم علامہ اقبال ﴿ء﴾ باروا نوش
تگ کہ آنھی نام چوش انت

1.MOHAMMAD IQBAL POET AND PHILOSOPHE,

2.GABRIELSWING.

ڈاکڑائیں میری شمل ﴿ء﴾ پیام مشرق۔ جاوید نامہ ﴿ء﴾ اقبال ﴿ع﴾ چیزے دگہ گفتار جر منی زبان ﴿ء﴾
بدل کر تگ انت۔ ڈاکڑشمل پوکہ دگہ بازیں نہ باتانی زبان زانت آنھی ماں ترکی زبان ﴿ء﴾ ہم
جاوید نامہ بدل تگ۔

جر منی ﴿ء﴾ ڈاکڑائیں میری شمل ﴿ء﴾ وڑ ﴿ء﴾ فرانس ﴿ء﴾ یک دو دگہ گووی چوشین انت کہ
آہاں ماں فرانس ﴿ء﴾ علامہ اقبال ﴿ع﴾ پچھہ آر ﴿ء﴾ ڈر کر تگ چہ آیاں یکے بالک ایوا میریوون
انت کہ آنھی علامہ اقبال ﴿ع﴾ مزن ارزیسٹن نوشستانک

The Reconstruction Religious Thought in Islam

فرا نیسی زبان ع بدل تگ ایشی پیش گال تای کیں فرانسیسی شکر ب زانت لوئی میسون ع
نشتگ - باںک ایو ایو وح ع جاوید نامہ ع پیام مشرق ہم فرانسیسی زبان ع بدل سکنگ
کیک د گہ فرانسیسی گودی نے باںک لوں کلوڈ میتھ ع علامہ اقبال ع فلسفہ شون دارگ ع
کیش گیوار ع کتابے نوشته کہ اردو ع ہم ہے کتاب بدل بو تگ - ملا عبد الحمید ڈار ع ایش
انگریزی چرداتگ

Introduction to the Thought

Name of Iqbal

اطالیہ

ماں اٹلی آر تھر جیفرے ع تو سیل تو ع علامہ اقبال ع فکر فلسفہ شاعری ع گفتار انی سر ع
کتابے نوشته سکنگ - چہ سو یہ دن بگرتاں فن لینڈ چو شیں ملکے شالہ بیت کہ آنہی علامہ اقبال
ع پچھہ آر ع کار بکر سکنگ بلے چو کہ ماں جرمی ع ڈاکڑا این میری شمل ع اقبال ع پچھہ آر ع
کار سکنگ ہے رنگ ع راز جدید ع جاوید نامہ ع بدل سکنگ ہواری ع پیام مشرق ضرب
کلیم زبور عجم ار مخان ججاز ع بانگ درا گھن پر بند ہم اطالوی زبان بدل سکنگ انت

چیکو سلاو یکیہ

چیکو سلاو یکیہ ع ڈان ماریک ع پ اقبال پچھہ آر ع نام در آور سکنگ آئی اقبال ع
گھن پر بندان ع چیک زبان ع بدل سکنگ بازیں د گہ نوشته ہم علامہ ع فکر ع شون دارگ
ع نوشته کر سکنگ انت - ڈان ماریک ع پ اے بابت ع ہم شرف کیش انت کہ چہ کلاں پیسر
آنہی علامہ اقبال ع دوی بو نیگ ع روچ غ سال ع نیمگ ع دلگوش دیا نہیتگ ات کہ
نوں ماں پاکستان ع علامہ اقبال دوی بو نیگ ع روچ نومبر دارگ بیت

امریکہ

جہاں ع دو مزن گھادیں ملک امریکہ ع سوت روں انت کہ ایشانی زندان ع فکری

ربیدگ چہ یکدیوی ۽ جاتاب انت بلے علامہ اقبال ۽ پجھ آر ۽ دو سیں ملک یک ہمیں
ارت ۾ سیکھن خیالانی وابہزادات امریکہ ۽ ڈاکٹر لینسی ایں۔ مئے ۽ علامہ اقبال ۽ زند ۽ دور
بار گیگ ۽ سر حال ۽ کتاب

Iqbal his life and Times

۽ نام ۽ نوشہ کتگ کہ بے کتاب ۽ علامہ اقبال ۽ زند، تب ۽ خو، ازم ۽ فکر ۽ لفظ
مارشانی جوانیں جنکے پجھ آرمان انت۔ علامہ اقبال ۽ فکر لفظ ۽ بابت ۽ امریکہ نامیں
شرگدار ۽ شہرہ زانتاں قلم چست کتگ

کینڈا

چہ امریکہ ۽ ہمکوریں ملکے کینڈا انت او داں ڈاکٹر سیلا میکڈوف علامہ اقبال ۽ ہمکن پر
بند "مسجد قرطہ" بابت یک گرفتاریں نوشانکے نوستگ

روس

روس ۽ حکیم الامت علامہ اقبال ۽ فلسفہ ۽ جماد ۽ حرکت ۽ پہناتاں باز دوست
کنگ بیت۔ علامہ اقبال ۽ چو شیں پر بنداں کہ آں گوں سوت یونین ۽ زندگان او دے
اں ۽ تب ۽ دپ ورنت روی زبان ۽ بدلتگ بونگ۔ روی شہرہ زانت مالیا پری
گاریان ۽ علامہ اقبال ۽ سرء ۽ دی پٹ پولی نوشانک نوشہ کنان پی اچھ ڏی کتگ آئی علامہ
اقبال ۽ سرء کتابے۔ محمد اقبال ۽ دگر یک کتابے محمد اقبال ۽ شاعری نوشہ کنان ۽ نام در
آورنگ۔ روی زالبول شہرہ زانت ایں آر گولا دون پولونکایا ۽ ایم ثی تے پن نیس اقبال
۽ بابت ۽ کتاب نوشہ کر نگ انت یکے ۽ کتاب ۽ نام انت

"اقبال راجی فکر ۽ مارشت" ۾ ندوی کتاب انت۔ اقبال ۽ فلسفہ ۽ اخلاقی احوال یک
دگر روی شہرہ زانت نکولای پیڑو وچ این کیف کہ آئی کتاب انت "محمد اقبال" ہمکن شہر
زانت ۽ شاعر" ہے ڈول ۽ نکولای گلیسوں، ڈاکٹر ایکس سخوچیف عبد اللہ غفارف ۽ میر

شما کر کہ آہاں علامہ اقبال ۱۹۴۸ء میں روس ۱۹۴۷ء درستی راستی کا نہیں ہے باز کار کر گئے
مردپی کہ گلزاری میں ۱۹۴۷ء طناب کشٹ ہر جگ بوجگ انت قوم مکانی نیام ۱۹۴۷ء دوری کم
بوجان انت جوانیں ازم کاری تیو گیں نی آدمی میراث لیکھ گی بیت ازم کارچو بیت چہ کجام
ملکے ۱۹۴۷ء کہ بہ بیت ہے راہند ۱۹۴۷ء دیماد اران ۱۹۴۷ء شرگب ۱۹۴۷ء شاعر ۱۹۴۷ء شہر زانت علامہ اقبال ۱۹۴۷ء
وتی نوبت ۱۹۴۷ء پورائیں نی آدم گلکری عصری فلسفی ۱۹۴۷ء بریدگی سوابی آدیک انت چوش
اقبال ۱۹۴۷ء شاعری فلک خیال ازم فلسفی تناوار و آسان ۱۹۴۷ء میراث نہ انت پنجو کہ آنی عمد
بار گیک ۱۹۴۷ء یک شاعرے فیض احمد فیض گویشت

آیا ہمارے دل میں اک خوشنوا فقیر
آیا اور اپنی دھن میں غرتوں اس گزر گیا
سنان راپن غلق سے آباد ہو گئیں
ویران میکدوں کا نصیہ سنور گیا
تحصیں چند ہی نگائیں جو اس تک پہنچ سکیں
پر اس کا گیت سب کے دلوں میں اڑا گیا
نقش فریدی (اصد) ص ۳۹

وتی ہے نوشاںک ۱۹۴۷ء واجہ گولائی گیسوں ۱۹۴۸ء میں سوت یونین اقبال ۱۹۴۷ء بابت ۱۹۴۷ء
بوجگیں علمی کارانی لیکھ ہم دا گنگ کہ اقبال ۱۹۴۷ء زند شاعری فلک ۱۹۴۷ء سر ۱۹۴۷ء سوت روس
یو کراں میں جارجیائی تاجیک از بک زباناں پچے چی کار بوجگ انت
یک مشتمی قرن ۱۹۴۷ء شمشی دہک ۱۹۴۷ء علامہ اقبال پر بندانی شعری بدل لڑ پیر گزٹ ۱۹۴۷ء ہم ۱۹۴۷ء ماسکو
لینن گراؤ ۱۹۴۷ء دو شنبہ ۱۹۴۷ء ماہتاکاں چھاپ دھنگ بوجگ انت ۱۹۵۶ء یک شعری دپترے شنگ
بوجگ انت کہ سری گستان ۱۹۴۷ء علامہ اقبال ۱۹۴۷ء تا کبند بانگ دراء لہیں پر بند آنی تماگون
پیشگ انت ۱۹۵۸ء ۱۹۴۷ء ماہتاکاں مشرق سرخ ۱۹۴۷ء تا محدثان ۱۹۴۷ء الی شاعر میر سید میر شاکر اقبال
۱۹۴۷ء گفتار بدل کت انت ۱۹۴۷ء گوں آنی زند ۱۹۴۷ء احوالاں شنگ کت۔ ہے سال ۱۹۴۷ء چہ دو شنبہ ۱۹۴۷ء
اقبال ۱۹۴۷ء گفتار انی سری دپتر شعر خوشنگ بوت ۱۹۶۲ء سال ۱۹۴۷ء یک شعری دپترے پاکستان ۱۹۴۷ء

شاعرانی پچھے آرئے شنگ بوت آنہی نام اتے "بانگ دار کی ھنک" ہے دپڑاء اقبال اع
گفتار چہ اسراخودی بانگ دراپام مشرق، ضرب کلیم بال جبریل ع ارمغان جازع زدرگ
ہور گنگ بوت انت۔ علامہ اقبال اورستیں گفتار پھین انت لے پئی آدم دوستی عیرا
سداری ع لیکھ ع ھمال کو ھسار نمود صبح ع نیاشوالد ع تھا ہر جبز ہے کہ مان انت سوت لس
آنہی باز قدر ع کشت"

روی شہر زانت پانک گوردن پولونسکایا کہ تاریخ ۱۹۷۵ء میں نامے در آور ٹنگ۔ مان ازبکستان تاجکستان ۱۹۷۵ء کو اقبال سرے باز کار ٹنگ روشی اور پھول نام اقبال گالانی بدلتے زباناں ٹنگ بو ٹنگ۔ ڈاکٹر کولانی نے پ۔ ایکیشوف بازیں نو شانکاں اقبال فلسفہ چشمائیک داتگ انت۔ مان ازبکستان علیم جانوف، ازبک شہر زانت یلداشیو اقبال آشوپی نکش پیدا اور کرتگ انت۔

لسانیات و ادبیات - نویسنده اسرار خودی و پیشگام ایده‌گر و دو از شیخیکس
کتاب دست گرفته است - هنچوکه و بدگوزان انت علم و زانت فکر فلسفه و پیش علامه
اقبال و فکر و شمار پر اهتزوان انت - بلوچی زبان و شمعتی انت که نوی آنی و امن
اقبال علمی و فکری کیم گنج و دولت نز آیان انت

قابل اکادمی ملکستان